NOUA
CHRESTOMATHIA
POETICA,

SIUE

EX OPTIMIS NOBILISSIMISQUE SCRIPTORIBUS LATINIS SELECTA LOCA, QUIBUS ACCEDUNT BREUES ANIMADUERSIONES, IN VSUM JUUENTUTIS STUDIOSAE ROSSICAE

edita et curata

a I. – S. –

MOSQUAE,
Typographeae Moſquenſis Univerſitatis,
anno 1813.

Печатать дозволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи, до выпуска въ продажу, представлены были въ Ценсурный Комитетъ одинъ експемпляръ сей книги для Ценсурнаго Комитета, другой Департаменту Министерства просвѣщенія, два експемпляра для Императорской публичной Библіотеки и одинъ для Императорской Академіи Наукъ. Іюля дня, 1812 года. Книгу сію читалъ *Ординарн. Профессор Василій Котельницкій.*

II.

SELECTA EX POETIS.

Reficit animos ac reparat varietas ipſa, contraque eſt aliquando difficilius in labore vno perſeuerare. *Quinct. l. II.*

Eligat peritus ille praeceptor ex omnibus optima. His affueſcent, ſemperque habebunt intra ſe quod imitentur. Etiam non ſentientes, formam orationis illam, quam mente acceperint, exprimEnt. — —

carissimo amico meo
Constantino Theodor.
a Kalaidovitsch offero
hunc librum meum
[illegible]

S. III. — in vſum claſsis Syntacticae et Rhetoricae, nec non in vſum eorum qui Poëtarum Latinor. lectione et imitatione tirocinia faciunt.

VIRO ILLUSTRISSIMO, EXCELLENTISSIMO,

magnis meritis in rem litterariam,

DOMINO DOMINO

PAULO IOANNIDI

À GOLOENISTZEW-KUTUZOW

CONSILIARIO INTIMO, SENATORI, CAESAREAE UNIVERSITATIS MOSQUENSIS

CURATORI

ET

ORDINIS S. ANNAE PRIMAE CLASSIS EQUITI,

plurium ſocietatum virorum eruditiorum membro ad honorem

has

ſtudiorum ſuorum

primitias,

IN VENERATIONIS RELIGIOSISSIMAE MONIMENTUM,

ſacras eſſe cupit et ſubmiſſa clientis formula commendat atque tradit

obſervantiſſimus cultor

Ioann. Snegirew.

КРАТКОЕ
ОБОЗРѢНІЕ
РИМСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ СЪ ИЗВѢСТІЕМЪ О ЖИЗНИ И ТВОРЕНІЯХЪ ДРЕВНИХЪ РИМСКИХЪ ПИСАТЕЛЕЙ.

Краткое обозрѣніе Римской Литературы и извѣстіе о жизни и сочиненіяхъ классическихъ Римскихъ Писателей (*).

Римляне въ продолженіи первыхъ V вѣковъ отъ построенія Рима единственно занимались войнами. Отъ Етрусковъ заимствовали они суевѣріе и нѣкоторыя пѣснопѣнія въ честь боговъ и героевъ, каковы на пр. пѣснопѣнія Салическихъ жрецовъ, учрежденныхъ Нумою. Свѣденія въ наукахъ жителей великой Греціи почитали они произведеніемъ праздности (1). В царствованіе Тарквинія гордаго сдѣлалъ первый шагъ къ наукамъ *Папирій* собраніемъ законовъ и указовъ Царей и составленіемъ Кодекса. Потомъ *Децемвиры* принесли изъ Греціи въ Римъ *законы XII таблицъ*; *Гермодоръ* Ефесскій исполковалъ оные — за сіе воздвигнута была ему статуя (2). Около VI стол. завоеваніе нижней части Италіи и другихъ способствовало нѣсколько къ просвѣщенію Римлянъ; наконецъ ближайшее знакомство съ настоящими Греками усовершенствовали ихъ литературу. Стихотворство — драматическое открыло путь. Первая театральная піеса сочин. *Ливія Андроника* (только неизвѣстно какого содержанія) представлена была в Римѣ 513 или 14 г. при Конс. К. Клавдіѣ Центонѣ и Семпроніи Тудитанѣ (3).

(*) Писано по руководству: 1) Tiraboſchi, Hiſtoire de la litt. Italienne. 5 v. 1786 8. à Veniſe. 2) Eſchenburgs Handbuch der griech. und römiſch. Litteratur etc. 1805. Сія книга была мною переведена на Росс.; но къ сожалѣнію оригиналъ перевода, во время несчастныхъ обстоятельствъ, съ прочими утратился. 3) Краткое начертаніе Лат. слога соч Филеборна и пр. и пр.

(1) *Liu.* XXXV. 9. (2) *Plin.* XXXIV. 5.

(3) *Liu.* XVII. c. 2. *Val. Maxim.* II. 4.

Л. АндроникЪ сочинилЪ также *Гимны* и перевелЪ *Одиссею* ямбическими стихами (4). *Кней* (Ggnéus) *Невій*, уроженецЪ Кампанскій писалЪ комедіи; его первая піеса представлена была 519 г.; однако не смотря на ея успѣхЪ, авторЪ за сатирическую свою ѣдкость изгнанЪ былЪ изЪ Рима Метеллсм Консс. По возвращеніи своемЪ написалЪ онЪ вЪ стих: *Исторію I Пунической войны*, и поёму *Iliados Cypriae* — гексаметрами. *Енній* былЪ третій стихотворецЪ в VI вѣкѣ, которой сражался за РимЪ и писалЪ в похвалу его — *Лѣтописи*, историческую поему, всенародно вЪ нѣкоторые дни читанную (5). ОтЪ Невія, М. Пакувія, Л. Акція, Цецилія Стація и Луцилія дошли до насЪ только нѣкоторые отрывки (Fragmenta); Енній по справедливости названЪ отцемЪ Латинскаго языка; *ПлаетЪ* его современникЪ. *Лукреці*й былЪ творецЪ первой философской поёмы: *о натурѣ вещей;* а первой прозаическій ИсторикЪ К. *Фабій Пиктор;* какЪ отЪ сего, такЪ и отЪ *Калтурнія Пизона*, *Целія Антипатера*, *Семпронія Азелліона* и пр. дошли до насЪ только отрывки см. *Cic.* de or. II. 62. Brut. c. 64. de legЪ. I. 2. Проза начала обработываться; *Катон старшій* писалЪ около 560 г. свою *Исторію* и *книги о земледѣліи*. В Теренціѣ Варронѣ видна уже образованность языка и вкуса.

НапередЪ сказать надобно, что Латинскій языкЪ вообще раздѣляли на IV вѣка, по достоинству четырехЪ главныхЪ металловЪ — на *златой* т. е. начиная со II Пунической войны до смерти Августовой; на *серебряной* — отсюда до смерти Траяновой; на *мѣдной*, начиная отЪ сего времени до разрушенія Римской Имперіи — и напослѣдокЪ на *желѣзной* — отЪ сей епохи до востановленія Латинской Литературы. Другіе начало, востановленіе, совершенство, и упадокЪ оной сравнивали сЪ четырьмя возрастами человѣка.

---

(4) A. *Gell.* III. 3. (5) *Sueton.* de ill. gramm. c. 2. A. *Gell.* I. XVIII. *Corn. Nep.* in Cat. 1.

Со временъ Суллы начался *золотой вѣкъ* словесности и языка. Переселенія Грековъ въ Римъ, завоеваніе многихъ Греческихъ провинцій, ободреніе вельможами наукъ и другія обстоятельства способствовали къ образованію языка и вкуса. Явились превосходные ораторы послѣ *Антонія*, *Красса*, *Сульпиція*, *Гортензія* — *Цицеронъ* и *Цесарь*; стихотворцы, *Виргилій*, *Горацій*, *Овидій*, *Катулл*, *Проперцій*; историки *К. Непотъ*, *Ливій*, *Саллустій* и др.

По смерти Августовой насталъ *серебряный вѣкъ*; со времени сего Императора сочиненія Римлянъ читаны внѣ Италіи — и языкъ ихъ перешелъ во всѣ провинціи; обогащаясь новыми оборотами и словами, чрезъ то лишился онъ чистоты и собственной подлинности — прежней благородной простоты и естественности. Однако и въ семъ вѣкѣ находятся писатели, достойные златаго вѣка на пр. изъ Стихотворцевъ: *Федръ*, *Персій*, *Ювеналъ*, *Луканъ*, *Стацій*, *Валерій Флакк*, *Силій Италикъ* и *Теренціанъ Мавръ*; из Прозаиковъ: *Кв. Курцій*, *В. Патеркулл*, *Валер. Максимъ*, *Целсъ*, *Сенека*, *Колумелла*, *Помпон. Мела*, *Петроній*, *Квинктиліанъ*, *Тацитъ*, *Плиній* — старшій и младшій, *Светоній*, *Юстинъ*, *Флоръ* и *Фестъ*.

В *мѣдномъ вѣкѣ* Латинской языкъ потерпѣлъ довольно перемѣнъ — выдумано множество барбаризмов. Симъ перемѣнамъ содѣйствовали также понятія Хрістіанской вѣры. Отличнѣе другихъ писали: *Лактанцій* (Хрістіанской Цицеронъ) Св. *Іеронимъ*, *Купріанъ*, *Минуцій Феликсъ*, *Улпіанъ*, *Евтропій*, *А. Геллій*, *Л. Апулей*, *Тертулліанъ*, *Клавдіанъ*, *Авіенъ* и пр.

В 395 г. по Р. Х. Готѳы и Лонгобарды сдѣлали нападеніе на Италію — и съ разрушеніемъ Римской Имперіи, Римской языкъ испортился и унизился.

При семъ краткомъ изображеніи начала, успѣховъ, упадка и раздѣленія Римской словесности вообще,

раздѣлить можно еще Латинской языкъ, которой имѣетъ двоякую исторію — одну как *живой*, на IV періода: а) отъ своего происхожденія до временъ II Пунической войны, 514 по созд. Рима. b) отсюда до смерти Августовой, 767 по С. Р. с) отъ смерти Августовой до Траяна, 117 по Р. Х. d) отсюда до завоеванія Рима Готѳами и Лонгобардами въ V стол. — другую исторію какъ *мертвой* языкъ отъ V стол. до XIV; а отсюда до XVI и наконецъ до нашихъ временъ. Въ VII стол. Латинской языкъ введенъ Папами для богослуженія; отъ чего в последствіи сдѣлался ученымъ языкомъ. Въ XV книгопечатаніе много способствовало к распространенію Литтературы; XVI вѣкъ отличился хорошими Латин. писателями; въ семже вѣкѣ произошли споры о лучшихъ образцахъ Латинскаго слога, а въ концѣ XVII о достоинствѣ Латин. Литтературы между Боало, Перолтомъ и другими. — Многіе изъ новѣйшихъ подражая лучшимъ Римскимъ авторамъ, писали хорошею Латынью (bene latine) — и достойны чтенія, по новости предметовъ, как то: *Лазарь Бонамик*, *Еразмъ Ротер.* *Муретъ*, *Перпиніанъ*, *Мануцій*, *Ернести*, *Рункеній*, *Виттенбахъ*, *Волфій*, *Гейне*, и другіе.

В разсужденіи начала, происхожденія и раздѣленія Латин. языка надобно сказать, основываясь на достовѣрныхъ писателяхъ, слѣдующее. *Начало* Латин. языка теряется въ неизвѣстности, такъ какъ и начало нѣкоторыхъ древнихъ языковъ; много обстоятельствъ и причинъ даютъ поводъ думать, что природной Римской языкъ не былъ коренной, а состоялъ изъ смѣси Пелагскаго, Оскскаго, Етрурскаго, Лигурскаго и пр. Въ древнія времена Италія населена была малыми колоніями; Целты или Пеласги, пришедшіе изъ Ѳракіи и Аркадіи, соединились съ первоначальными, природными жителями (Аборигенами). За сими слѣдовали Греческіе пришлецы, которые избрали себѣ мѣстопребываніемъ среднюю и нижнюю Италію; гдѣ потомъ Финикійцы и Карѳагенцы поселились; въ тоже самое вре-

ия Галлы заняли верхнюю часть сей земли. Ромулъ, какъ извѣстно, воспитанъ между Греками; онъ ввелъ въ созданной имъ городѣ, предпочтительно языкъ, обыкновенія, и нравы Грековъ. Доказательством сему служитъ производство многихъ Латинскихъ словъ, какъ въ цѣломъ характерѣ, такъ и въ словосочиненіи сего языка видны многочисленные слѣды Греческаго происхожденія; употребленіе древними Римскими писателями Грецизмовъ — сходство въ начертаніи буквъ.

Древнѣйшіе *памятники* сего языка находятся въ остаткахъ вышеупомянутыхъ *законовъ XII таблицъ* (изд. Функе, 1744, въ Ринтелнѣ), *Надписи К. Дуиллію* — Columna Roſtrata (изд. Чіаконіево, въ Римѣ, 1708) — Надписи въ доселѣ открытыхъ древнихъ памятникахъ — *медали* и *монеты* и пр.

В особенности *Латинской* и *Римской* языкъ были одинъ отъ другого различны. Тотъ употреблялся въ Лаціѣ (между Тибромъ и Лирисомъ) до уничтоженія въ Римѣ царской власти — на Латин. писаны *Законы XII табл.;* сей же, послѣ помянутаго періода, былъ введенъ. Касательно нарѣчій раздѣлялся он in ſermonem *ruſticum*, *vrbanum* et *peregrinum* (*). Первое изъ сихъ нарѣчій употреблялось въ селеніяхъ — вообще въ окрестностяхъ Рима, второе въ самомъ городѣ; третіе наконецъ в завоеванныхъ провинціяхъ. см. *Cic.* de or. III. 10 — 14.

Для познанія *Грамматическихъ правилъ* нужно читать и употреблять слѣдующія книги — изъ древнихъ: a) *Terentii Varronis* de lingua latina. b) *Nonii Marcelli* Compendioſa doctrina de proprietate ſermonum. c) S. *Pomponii Feſti* de ueterum verborum ſignificatione — см. Grammaticae latinae auctores ant. operae *Heliae Putſchii*, Hanou. 1605. из новѣйшихъ: d) *Voſsii* Ariſtarchus. Amſt. 1662. 4. e) *Sanctii* Minerua

(*) В V стол. по смѣшеніи націй в Италіи из lingua romana ruſtica образовался в послѣдствіи — lingua volgare. B IX стол. под игом Франков сей язык еще болѣе измѣнился. см. J. A. Remers Handbuch der allg. Geschichte. 2. th. Braunſchw. 1783.

Amſt. 1733. 8. f) *Щеллерова* Латинская Грамматика, пер. А. Брянцева. М. 1789. 8. g) Г. *Брёдерова* краткая Латинская Грамматика, съ Хрестоматіею и Словар. пер. Г. Ивашковскаго для употр. при Московск. Универс.; другой перев. оной Г. Кошанскаго. М. 1811. h) Practiſche Grammatik der laten. Sprache von C. G. Bröder. 5. ed. Leipzig. 1803. 8. На Росс. есть и другія изданія Грамм. на пр. Гг. *Барсова*, *Бантыш-Каменскаго*, *Лебедева* и пр.

Для образованія себя въ *слогѣ Латинскомъ* надобно читать со вниманіемъ *Цицероновы* и *Квинктиліановы* Риторическія сочиненія. Изъ новѣйшихъ писателей рекомендуются: a) *Schelleri* praecepta ſtili bene latini. Lipſ. 1781. 2 v. 8. et ejus Compendium praeceptor. ſtili bene latini. Lipſ. 1785. 8. b) Краткое начертаніе Латинскаго слога Г. *Филлеборна*; перев. П. Сохацкаго, М. 1795. 8. c) C. L. Bauers Antheilung zum richtigen und guten Ausdruck der laten. Sprache. Breſſau. 1779. 8. Извѣстной Проф. *Бекъ* издалъ также книгу о Латинск. слогѣ.

Изъ большихъ *Словарей* Латин. извѣстенъ: d) М. *Геснера* Theſaurus, *Лейпц.* 1749. 4 Т. in f. e) *Matthiae* Lexicon manuale latino-germanicum et germ. lat. Halae. 1761. 8. f) Schellers Lateiniſch-Deutſches und Deutſch-Lateiniſches Wörterbuch, Leipz. 1782. и 1803. 5 v. 8. g) Schellers Lateiniſch-Deutſches und Deutſch-Laten. Handlexicon. 2 v. Leip. 1792. 8. h) Vollſtändiges Lat. Deutſches und Deut. Lat. Handwörterbuch von J. G. Haas. 2 v. Ronneb. u. Leipzig. 1804. 8. i) *Noël*, *Diction.* Lat. et Franc. Paris. 1807. k) М. *Геснера* Латинск. Лексиконъ изд. в 3 част. Професс. Д. Синьковскимъ. М. 1797. l) Латинской Лексиконъ, изд. трудами Ѳ. *Розанова*. М. 1808. изд. 3.

Для познанія *Римской Исторіи* употребляются: m) *Rollin*, Hiſtoire Romaine, Halle, 1753. 6 v. 8. n) *Goldſchmith*, Hiſtoire Romaine, Par. 1802. o) Weltgeſchichte von A. L. Schlözer. 2. Th. Götting. 1792 — 1801. Относительно *Древностей Римскихъ* употребительныя сочиненія: p) *Nieupoort* Compendium Antiqq. Romanorum. Berol. 1766. 8. съ Гаймановыми примѣчан.

Дрезден. 1786. 8. q) Chr. *Cellarii* Compendium Antiqq. Roman. cum animadu. Walchii. ed. III. Ha'ae Magdeburg. r) P. *Burmanni* Antiqq. Romanor. breuis descriptio, ed. C. F. Matthaei. Mosquae. 1777. s) и употребительная *Ницева* книга: Römische Alterthümer.

Познанія и свѣденія о *Римскихъ Авторахъ* почерпать можно изъ слѣдующихъ извѣстныхъ книгъ: t) I. A. *Fabricii* Bibliotheca Latina, s. notitia Auctor. Veter. Latinor. aucta diligentia I. A. Ernesti. Lips. 1773. 4. 3. v. 8. u) G. Müllers hist. krit. Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichem Gebrauche der alten Laten. Schriftsteller. Dresden. 1747 — 57. 5 v. 8. v) T. C *Harles* introductio in historiam linguae Latinae, Bremae, 1773. 8. x) ejusdem Introd. in Notitiam literaturae Romanae, imprimis Scriptor. Latinor. Norimb. 1781. 8. I. II. y) I. C. *Zeunii* Introductio in linguam Lat. Ienae. 1779. 8.

Избранныя мѣста изъ Латинскихъ Авторовъ или Хрестоматіи извѣстны: Гг. *Шомпре*, *Геснера*, *Ешенбурга*, *Гарлеса*, *Мейнеке*, *Ноеля*, *Делапсаса* и др.

Собранія Латинскихъ Авторовъ, кромѣ Елсевирскаго и Цвейбригскаго, уважаются: G. A. *Ruperti* — Classici Romanor. scriptores ad optimor. exemplarium fidem recensiti, atque proemiis argumentis et indice rer. instructi. Gotting. 1803, 4. 8. Corpus scriptor. Latinor. cura *Eichstadii* et socior.

Краткія извѣстія о древнихъ писателяхъ Римскихъ.

Стихотворцы.

1. М. *Акцій Плавтъ* жилъ за 200 лѣтъ до Р. Христова, родился въ Сарсинѣ, Умбрійскомъ городѣ. Обстоятельства его были столь тѣсны, что онъ принужденъ былъ работать на мѣльницѣ. Свободное время отъ трудовъ своихъ употреблялъ онъ на сочиненіе комедій. Такъ какъ комической стихотворецъ Плавтъ соединялъ съ отличными дарованіями обширный умъ, щастливое изобрѣтеніе, всю силу комическую (vim comicam) и живую выразительность слога (6); не смотря на сіе нѣкоторые упрекаютъ ему за нечистоту стиховъ и вольность шутокъ, которые могли нравиться только его вѣку. Въ образецъ себѣ Плавтъ поставлялъ Греческихъ комиковъ: *Епикарма и Дифила*. Изъ множества его комедій, коихъ Авлъ Геллій полагаетъ до 130, дошли до насъ только 20; недостатки въ сихъ комедіяхъ дополнены новѣйшими стихотворцами. Изданіе, сдѣланное *Ернестіемъ* (по *Таубманову* и *Гроновіеву*) есть употребительнѣйшее, Лейпц. 1760. 2 т. 8. Франц. переводъ Г. *Гедевилля* въ Лейденѣ 1779. 10 t. 12; Нѣм. І. Л. *Данца*, 4 т. Лейпц. 1811. 8.

2. П. *Теренцій Аферъ*, уроженецъ Африканскій или Карфагенскій; былъ отпущенникъ Римскаго Сенатора Теренція Лукана и любимецъ Лелія

(6) *Quinct.* In Or. X. 1. Musas Plautino ſermone locuturas fuiſſe, ſi latine loqui vellent. — Но Горац. противнаго мнѣнія см. de A. P. At noſtri proaui Plautinos et numeros et Laudauere ſales. — Nimium patienter utrumque, Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo et ego et vos Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto, Legitimum ſonum digitis callemus et aure.

и Сципіона (7), онъ подражалъ Менандру; дошедшія до насъ VI его комедій превосходны со стороны характеровъ, такъ и со стороны подлинности и чистоты слога и расположенія. Хотя въ Теренціи невсегда видна Плавтова изобрѣтательность духа и комическая сила; однако въ немъ болѣе примѣтно вкуса и познанія человѣческаго сердца. Говорятъ, что Теренцій умеръ съ печали, потерявъ рукописи своего перевода Менандровыхъ и нѣкоторыхъ собственныхъ комедій, 155 или 159 года до Р. Христова. Древніе истолкователи Теренція, *Донатъ*, Грамматикъ IV вѣка и *Евграфъ*, X вѣка. Достойное уваженія изданіе *Линденброгово*, (Франкф. 1623. 4.) и употребительнѣйшія *Цейнесо*, Лейпц. 1774. 2 t. Нѣмецкій переводъ Г. *Нейде* (1784), Французской Гжи. *Дасіеръ*, и проч. Въ Москвѣ напечатанъ Профессоромъ *Маттеемъ* съ новѣйшаго Гальскаго изданія. 1806. 8.

3. Т. *Лукрецій Каръ*, Римскій кавалеръ, на 39 году окончилъ жизнь свою самоубійствомъ. Его философская поэма *о природѣ вещей* (de natura rerum) въ VI книгахъ содержитъ систему Епикурова ученія, коего онъ былъ ревностный послѣдователь. Стихи его не смотря на единообразіе предмета, иногда живописны и имѣютъ блестящія краски поэзіи. Лучшимъ изданіемъ почитается Ѳ. *Крига*, напечатано въ Оксфортѣ, 1695. 8. и *Гасеркампомъ* повторено, а съ сего напечатано въ Лейпцигѣ, 1776. 8. начато Г. *Ейкстедтомъ*, новѣйшее изданіе, 1 Т. Лейпц. 1801. 8. *Полиньякъ* написалъ поему Antilucretius, f. de Deo et natura, libri IX, въ которой, не смотря на доброе намѣреніе сего Кардинала, мало видно такой поэзіи, какую во многихъ мѣстахъ находимъ у Лукреція. Переводъ Франц. въ стихахъ Гилье ле Бланка. Нѣмецкій въ стихахъ Г. *Мейнеке*, Лейпц. 1795. 2. t. 8.

(7) *Cic.* ad Att. VII. ep. 3. Terentii fabellae propter elegantiam fermonis putabantur a Laelio fcribi. *M. Ter. Varro ap. Nonium.* in argumento Caecilius pofcit palmam, in ethefi Terentius, in fermonibus Plautus.

4. К. *Валерій Катуллъ*, родился 668 году отъ построенія Рима, въ началѣ 40 стол. въ Веронскомъ владѣніи. Кромѣ дружества его съ Цицерономъ, о прочихъ обстоятельствахъ его жизни мало извѣстно. Сей Лирической стихотворецъ отличился въ нѣжномъ родѣ поезіи тонкостію чувствъ и страстнымъ выраженіемъ; слѣдуя испорченности нравовъ своего вѣка, онъ не вездѣ сохраняетъ въ стихахъ своихъ скромную нѣжность, которая часто у него превращается въ сладострастную изнѣженность. Не многія изъ его стихотвореній затеряны, и повидимому не многія тщательно обработаны и равнаго достоинства. Катуллъ помѣщенъ въ изданіяхъ Тибулла и Проперція, на прим. въ изд. *Гресія*, Утрехтъ. 1680. Почитается хорошимъ изданіемъ. *Дѣрингово*, Лейпц. 1788 — 92. 2. 8. На Французск. есть много подражаній и переводовъ.

5. *Албій Тибуллъ*, Римскій Кавалеръ, жилъ отъ 711 до 735 отъ построенія города. По суду Квинктиліанову, онъ занимаетъ первое мѣсто между елегическими Рим. Стихотворцами. Съ нѣжнымъ и изящнымъ чувствомъ соединяетъ онъ благородство и подлинность выраженія — и красивое разнообразіе изобрѣтенія, картинъ и оборотовъ съ безъискуственнымъ и естественнымъ украшеніемъ. *Елегіи* его состоятъ въ IV книгахъ, изъ коихъ послѣднюю приписываютъ Сулпицію. Употребительнѣйшее изданіе Тибулла, кромѣ Цвейбригскаго, есть *Гейнево*, Лейпц. 1798. 8. Отличается учеными переводъ Нѣмецкой Г. *Дегена*, 1781, Француз. Г. *Мирабо* и неизвѣстнаго напечат. въ Цирихѣ (1783, 8.); есть и на Росс. удачные переводы нѣкоторыхъ Елегій.

6. *Секстъ Аврелій Проперцій*, изъ Умбріи, жилъ 705 по построеніи Рима до 739. Сей любимецъ Меценатовъ оставилъ по себѣ IV книги *Елегій*, коихъ главное достоинство состоитъ въ страстном выраженіи, богатой поезіи и чистотѣ слога. Критики также замѣчаютъ, что сей стихотворецъ будучи щедръ въ стихотворческихъ укра-

женіяхЪ, нерѣдко преступаетЪ предѣлы естественности и нравственности. ОнЪ подражалЪ *Каллимаху* и *Филету*, ГреческимЪ ЕлегіастамЪ, коихъ сочиненія, кЪ сожалѣнію ученыхЪ, потеряны. Изданіе *Бартіево*, сдѣланное (Лейпц. 1777. 8.) по *Бурманову* и *Сантееу*, рекомендуется любителямЪ Латинской литературы. Извѣстны переводы Нѣмецкой *Ерфуртской* 1786. 8. и Французъ. вЪ 3 Т. *Лонгшампа*.

7. П. *Виргилій МаронЪ*, жилЪ, начиная отЪ 684 года по 784 годЪ отЪ построенія Рима. По суду всѣхЪ ученыхЪ мужей, онЪ былЪ великой и образцовой стихотворецЪ вЪ Пастушеской, Дидактической и Епической поезіи. ИзЪ десяти его *Еклогъ* очевидно, что Виргилій поставлялЪ Теокрита за образецЪ; однако онѣ заключаютЪ вЪ себѣ много оригинальныхЪ, единственныхЪ красотЪ, которыхЪ не сохранили подражатели Виргилія — НемезіанЪ, Калпурній и другіе, какЪ то: Вида, СанназарЪ и РапинЪ. *Георгики* вЪ IV кн. исполнены наставленія и приятности; *Енеида*, вЪ XII кн. есть удачное и единственное подражаніе Гомеровой Иліадѣ, такЪ равно и прекраснѣйшій плодЪ генія и вкуса, какой рѣдко находимЪ вЪ ЕпическихЪ стихотворцахЪ *Силіѣ Италикѣ*, *Стаціѣ* и *Валеріѣ Флаксѣ*. — СверхЪ того приписываютЪ ему нѣкоторыя другія сочиненія подЪ именемЪ Catalecta Virgilii; однако ихЪ подлинность сомнительна. Древній, достойный истолкователь Виргилія есть *Сервій ГоноратЪ*, ГрамматикЪ. Лучшее и употребительнѣйшее изданіе Виргилія, кромѣ *Рузусова*, есть *Гейнево*, Лейпц. 1800, вЪ 6 Т. 8. и для начинающихЪ безЪ варіантовЪ, Лейпц. 1800, в 2 Т. 8. Извѣстные переводы Французской вЪ стихахЪ Гг. *Делиля*, (П. р. 1804) *Гастона*; Енеиды Аглинской Г. *Драйдена*; (Лонд. 1721) Нѣмец. *ФоссовЪ* (1799). *Евгеній Болгарскій* перевелЪ Енеиду на Греческій языкЪ стихами. Италіанск. *Аннибала Каро* (Париж. 1760) Россійск. Г. *Петрова* (см собр. его соч. 1811 С. II.) ЕклогЪ Г. *Мерзлякова* М. 1807. его

переводы нѣкоторыхъ пѣсней Енеиды напечатаны въ разныхъ No *Вѣстника Европы* (*). Виргиліева Енеида вывороченная на изнанку Н. *Осиповымъ*, нашимъ Скаррономъ. С. П. 4. ч. 1801.

8. К. *Горацій Флаккъ*, родился, 688 года отъ построенія Рима, въ Венузѣ, что въ Апуліи; онъ былъ любимецъ Августа и Мецената, — лучшее время жизни своей провелъ въ своемъ Сабинскомъ помѣстьѣ; умеръ 745 года отъ построенія Рима. Какъ Лирическому стихотворцу (которой ставилъ себѣ образцомъ Пиндара) даютъ ему преимущество въ Лирической Поезіи; IV книги *Одъ* и одна книга *Еподонъ*, остаются всегда образцовыми. Въ *Сатирахъ* и *Посланіяхъ* царствуетъ благородная важность, и шутливость тонкая; *Посланіе къ Пизонамъ* (de arte poetica) исполнено прекраснѣйшихъ мыслей и тонкости вкуса. — Извѣстнѣйшіе толкователи Горація изъ древнихъ: *Акронъ, Порфиріо.* Кромѣ Бакстерова и Геснерова, рекомендуется изданіе *Мигерлихово*, сдѣланное по образцу Янова и напеч. въ Гетт. — и *Шмидово* съ Нѣмецкимъ переводомъ, Гет. 1779. Уважаются переводы Нѣмец. *Рамлеровъ* одъ и *Виландовъ* Посланій и Сатиръ съ примѣчаніями, Лейпц. 1794. 2. t. 8. Французск. *Баттё*; Россійск: Проф. Н. *Поповскаго* С. П. 1801. 12. и удачные переводы нѣкоторыхъ его одъ и посланія къ Пизонамъ Профес. *Мерзлякова* и другіе. Въ Москвѣ 1806 года т. 8. Проф. *Буле* перепечаталъ Горація. Г. *Апостолъ Муравьевъ* переводитъ Горація.

9. И. *Овидій Назонъ*, сынъ Римскаго Всадника, жилъ въ царствованіе Августово до 16 года по Р. Христовѣ; обстоятел ства своей жизни описываетъ онъ, *Trist.* l. IV. el. 10. Достопримѣчательно изгнаніе его въ Томы; настоящая причина изгнанія мало извѣстна. Въ сочиненіяхъ его видѣнъ стихотворческій Геній, плодовитое воображеніе, пылкой и изящной умъ; у Овидія, по замѣ-

(*) См. о Виргиліѣ Ефемериды 1804. М.

чанію критиковъ, иногда напыщенность и натяжки (affectatio) затемняютъ подлинность выраженія чувствъ; не смотря на сіи недостатки, стихи его легки и плавны. Прекраснѣйшее и обширнѣйшее его стихотвореніе есть: *Metamorphosen*, или Миѳологическія превращенія въ V кн.; сверхъ сего дошли до насъ XX *Героидъ* или посланій Героинь къ Героямъ; III. кн. о *искусствѣ любить* (de arte amandi); III. кн. *Елегій; средство противъ любви*; VI. кн. Fasti или стихотворческое описаніе *Римскихъ праздниковъ* въ 1й половинѣ года; V. кн. Tristium; IV кн. *Писемъ изъ Понта* и другія сомнительныя стихотворенія мѣлкія. Къ сожалѣнію ученыхъ затеряна трагедія его *Медея*. Кромѣ *Бурманова* (1727, 4 т.) употребительное есть изданіе *Фишеросо*, сдѣланное по образцу Н. Гейнсіева, Лейпц. 1758, и однѣхъ превращеній Г. *Гирига*, напечат. въ Лейц. 1784, и потомъ 1804. 2. т. — и хорошіе стих. переводы какъ сего послѣдняго, такъ *Фоссовъ* (Берл. 1798. 2 т.) Французскій переводъ. *Баніе* съ обширными примѣчаніями и съ прекрасно гравированными фигурами (Пар. 1758. 4), *Дефонтена* (1804; и *Дезентаневъ* Пар. 1808. 4 т. Россійской, стихотв. Г. *Майкова* и прозаическ. Г. *Рембоевскаго*.

10. *Федръ*, Фракійскій уроженецъ, отпущенникъ Августовъ, прославился переводомъ или лучше сказать, удачнымъ подражаніемъ Езопу. Въ басняхъ Федра царствуетъ естественная легкость и простота. Сомнительныя извѣстія о семъ писателѣ и молчаніе древнихъ подало поводъ Христу (новѣйшему Латинскому баснописцу) думать, что его басни суть произведеніе Перотта, жившаго въ XV столѣт. В Венеціи 1812 года напечатано уже 4е изданіе вновь найденныхъ XXX Федровыхъ басенъ; Проф. Гейне сомнѣвается въ подлинности ихъ; однако споръ не рѣшенъ. Уважаются изданія (1727) 4е Гальское Г. *Швабе*, по Бурманову сдѣланное, (1779. 71.) 3. т. такъ равно и Московское Р. *Тимковскаго* (1806) 8. и *Бромово*, Берлин. 1811.

8. на Французскомъ Нѣмецкомъ и Англинскомъ есть многіе переводы; на Россійскомъ кромѣ сихъ. перевода Г. *Баркова*, есть удачные переводы въ стихахъ нѣкоторыхъ басенъ Федровыхъ.

11. *Авлъ Персій Флаккъ*, уроженевъ Волатеррской, жилъ въ серединѣ I вѣка по Р. Христовѣ. До насъ дошли VI его *Сатиръ*. Квинктиліанъ упоминаетъ объ одной книгѣ *Сатиръ*, которая принесла ему великую славу. Содержаніе ихъ есть важное и исполненное силы порицаніе нравовъ его вѣка. Критики упрекаютъ ему за темноту выраженій и безпорядокъ мыслей. Изданіе ученое Персія есть *Казаубоново* (Лейд. 1695.), перепечатанное въ Бернѣ, 1765 съ *Синнеровымъ* Французскимъ переводомъ и употребительное изданіе Ювенала и Персія Ѳ. *Маршалла* (Лонд. 1723. 8) *Филлеборновъ* Нѣмец. перев. заслужилъ одобреніе (1794 Цуллихау), такъ как и *Вагнеровъ* (Люненб. 1811) Англинской переводъ *Драйдена*, напеч. 5. изд. въ Лондонѣ 1713. 16.

12. *Луцій Анней Сенека*, жилъ въ первой половинѣ I. Вѣка; славился болѣе какъ философъ, нежели какъ стихотворецъ. Родомъ онъ былъ изъ Кордуи, что въ Испаніи; будучи еще юношею онъ поселился въ Римѣ; по перемѣнчивости обстоятельствъ, въ послѣдствіи сдѣлавшись учителемъ Императора Нерона, содѣлался невинною жертвою его злобы. Что онъ былъ стихотворецъ, сіе доказываетъ свидѣтельство многихъ писателей. Также вѣроятно и то, что X. его *Трагедій*, которыя извѣстны подъ его именемъ, не всѣ имъ писаны, сіе доказываетъ неровность слога. Любителямъ литературы рекомендуется *Шредерово* изданіе, Delphis. 1728. 4.

13. М. *Анней Луканъ*, Римскій стихотворецъ, процвѣтавшій въ I. столѣт. по Р. Христоѣ, родился въ Кордуѣ 38 года, умеръ 65 года; онъ былъ внукъ старшаго Сенеки, и подобно дяди своему подвергнулся гнѣву Нерона. Епическая его поема *Фарсалія*, или Фарсальская битва между

Цесаремъ и Помпеемъ, по замѣчанію критиковъ, болѣе содержитъ въ себѣ историческаго, чѣмъ Епическаго; въ ней примѣтна бѣдность вымысла и единообразіе повѣствованія. Однако находятъ въ ней часто превосходныя описанія характеровъ, силу и высокость выраженій и прекрасно обработанныя рѣчи. Впрочемъ были ученые, которые предпочитали Лукана Виргилію. Строгой и иногда основательной критикъ Лукановъ есть *Бурманнъ* (изд. его 1740. 4.); см. также изданіе отличное есть *Удендорпово* (Лейд. 1728. 2. т. 4.), гдѣ находятся дополненія къ Лукану, писанныя Агличаниномъ Ѳ. *Маіомъ* (Th. Majo). Французской переводъ есть *Мармонтелевъ* (Пар. 1766. 2. т.)

14. *Децимъ Юній Ювеналъ*, уроженецъ Аквинскій, жилъ отъ 38 до 119 года по Р. Христовѣ. Сперва посвятилъ онъ себя краснорѣчію, потомъ стихотворству. За годъ предъ своею смертію, въ царствованіе Императора Адріана, сдѣлалъ онъ извѣстными свои *Сатиры*, коихъ до насъ дошло XVI; сей стихотворецъ преслѣдуетъ пороки и глупости своего вѣка съ благородною и пламенною ревностію, изображая оныя живыми красками поезіи. Слогъ его хотя не имѣетъ того изящества, какое находимъ у Горація, однако въ немъ нѣтъ темноты и запутанности слога Персіева; при всемъ томъ *Казаубонъ* предпочитаетъ Персія Ювеналу и Горацію; сіе доказываетъ, что всякой комментаторъ превозноситъ своего любимаго Автора (*). Употребительнѣйшимъ изданіемъ Ювенала, кромѣ Лондон. *Маршаллова* (1723) почитается *Рупертово*. Лейпц. 1801. 2 Т. 8. и Париж. Н. *Ашентра*, 2 Т. 1810. 8. На Англинск. Нѣмецкомъ и Французскомъ, такъ и на Россійск. есть многія удачныя подражанія и переводы.

(*) I. S. *Casauboni* de satyrica Graec. poesi et Romanor. satyra. Halae. 1774.

15. *Фласій Авіанъ*, жилъ вѣроятно въ царствованіе Антонина, во II столѣт. Онъ написалъ въ Елегическихъ стихахъ 24 *Басни*, кои суть или переводы Езоповыхъ Басенъ или подражаніе Федровымъ. Въ текстѣ критики замѣчаютъ погрѣшность въ выраженіи, принужденность; впрочемъ онъ не безъ красотъ и не безъ достоинства. Авіановы чаще басни печатаются вмѣстѣ съ Федровыми. Употребител. изданіе есть Амстердамское *Каннегіетерово*, (1731. 8).

16. *Діонисій Катонъ* — обстоятельства его жизни мало извѣстны: сіе заставило нѣкоторыхъ думать, что его *Disticha moralia* (*Нравственныя двустишія*), суть произведеніе новѣйшаго писателя. Главное достоинство его стиховъ состоитъ въ нравственномъ содержаніи; критики Д. Катона предпочитаютъ Публію Сиру. — Лучшее изданіе есть *Арцнеро* (*Амстердам.* 1754. 8) Въ *Барковомъ* переводѣ басенъ Федровыхъ находится переводъ Кат. Двустишій.

17. *Титъ Юлій Калпурній*, современникъ стихотворца Немезіана, родомъ изъ Сициліи. Онъ написалъ VII *Еклогъ*, которыя хотя не могутъ сравняться съ Виргиліевыми Еклогами, однако имѣютъ свою цѣну. По мнѣнію нѣкоторыхъ ученыхъ, онѣ суть произведеніе Немезіана. Лучшимъ изданіемъ почесть можно, кромѣ *Вернсдорфова* (*), С. Петербургское *Аделунгово*, напечатанное 1802 года въ 4. съ Нѣмецкимъ переводомъ.

18. *Магнусъ Авзоній*, родомъ изъ Бурдо, Грамматикъ, Реторикъ, Стихотворецъ IV столѣт., и учитель Императора Граціана, въ царствованіе коего онъ былъ въ Римѣ Консуломъ. Дошедшія до насъ его *мѣлкія стихотворенія* принадлежатъ, по большой части, къ Епиграмматическому роду стихотвореній; XX его *Идилліи* не безъ достоинствъ. Почитается хорошимъ Амстердамское изданіе *Толлія* (1671. 8.) и Парижское Г. *Флёри* (1730. 4.)

(*) В егоже изд. Poetae minores.

19. *Клавдій Клавдіанъ*, родомъ Египтянинъ; Стихотворецъ Греческій и Римскій IV и V стол. и спытной воинъ. Дошедшія до насъ Латинскія его *стихотворенія* имѣютъ свою цѣну; *Гигантомахія*; *похищеніе Прозерпины*, въ III кн. и нѣкоторыя другія небольшія Епическія Поемы; о *Гилдонской войнѣ* въ III кн. Два сатирическія стихотворенія (изъ коихъ каждое раздѣлено на II книги) противъ *Руфина и Евтропія*, соперника Стиликонова. Между 47 *Епиграммами* и другими мѣлкими стихотвореніями есть довольно щастливо и хорошо написанныя. Не смотря на испорченность вкуса Клавдіанова вѣка, которой виденъ въ стихахъ его, нерѣдко встрѣчаются въ нихъ красоты и легкость выраженій. Уважаются изданія *Бурманово* Амстердамское (1760. 4.) и Лейпцигское *Геснерово*, (1749. 18.) Есть и на Рускомъ переводъ Клавдіана.

Прозаики.

1. *Криспъ Саллустій*, Римской историкъ, родился отъ благородной фамиліи, 85 года до Р. Христова, въ Амитернѣ, Италіанск. городѣ. Онъ воспитанъ былъ въ Римѣ подъ руководствомъ Претекстата Грамматика. Потомъ занималъ онъ должность Квестора и народнаго Трибуна, наконецъ чрезъ посредство Юлія Цесаря, сдѣлался Губернаторомъ Нумидійскимъ. Современники Саллустіевы опорочиваютъ его нравы. Онъ умеръ 35 года до Р. Христова. Отъ *Римской Исторіи* его остаются отрывки; *Исторія заговора Катилины* и войны Югурѳы, Нумид. Царя и рѣчь противъ Цицерона, приписываемая Саллустію. Марціалъ называетъ Саллустія первымъ изъ Римскихъ Историковъ. Нѣкоторые сравниваютъ его въ краткости и силѣ слога съ Ѳукидитомъ; однако критики упрекаютъ его въ томъ, что къ исторіи дѣлаетъ онъ большія предисловія, позволяетъ себѣ нерѣдко ненужныя отступленія, посредничество и слова новыя, метафоры сильныя и частые грецизмы. — На Англинскій переведенъ Саллустій Кларкомъ, (Лонд. 1774), на Французской *Бильнокомъ* (съ сего перевода и на Руской перевелъ неизвѣстный, 1805). *Дюроделамалль* и другіе, на Нѣмецкой *Гекъ;* Россійск. *Попова* въ С. Петербург. 1785. и послѣдній съ Латинскимъ подлинникомъ напечатанъ въ С. Петерб. 1809. г. Академикомъ *Озерецковскимъ*. Изданія, кромѣ *Елсевирскаго* (1634. in 12.) и *Цвейбригскаго*, употребительны *Гарлесово* и *Готтингерово* (1778, in 8.) и *Теллерово*.

2. *Маркъ Туллій Цицеронъ*, превосходной Римской Ораторъ, Риторъ, Философъ, Политикъ и даже Стихотворецъ, которой во всѣхъ сихъ ча-

стяхъ образовалъ себя по Грекамъ — подражая въ силѣ слова Димосѳену, въ полнотѣ Платону, въ гармоніи и возвышенности Исократу. Родился онъ въ Римѣ 648 года отъ созд. Рима и умеръ 711 года. стихотв. Архій былъ первой его наставникъ; краснорѣчію учился онъ у Апполлонія Молона; для лучшаго образованія себя въ наукахъ путешествовалъ онъ въ Аѳины; по возвращеніи его въ Римъ, поручена ему была должность Квестора; во время Консульства своего открылъ онъ заговоръ Катилины — за сіе наименованъ отцемъ отечества; напослѣдокъ по обвиненію Трибуна П. Клодія изгнанъ изъ Рима, куда, чрезъ нѣсколько времени, опять призванъ былъ съ торжествомъ. По окончаніи гражданской войны между Кесаремъ и Помпеемъ, въ которой держался онъ партіи послѣдняго, убитъ онъ былъ по наущенію Антонія Попиліемъ. Жизнь Цицеронова прекрасно и подробно описана Аглич. *Миддлетономъ* въ 4 том. Сей великой человѣкъ написалъ 59 *Рѣчей*, изъ коихъ многія могутъ быть отличнѣйшими образцами слога и краснорѣчія. Ученый *Гревій* издалъ ихъ въ Амстерд. 1699. въ 6 т. 8. Употребительное изд. избр. его рѣчей также есть Г. *Оттс* (Магдебургъ 1777 2 т.) 2. а) *Письма*, Epiſtolae ad diuerſos въ XVI кн. b) въ XVI кн. *Письма къ Аттику, его другу*; полезны и наставительны для знанія Исторіи тогдашняго времени. Виландъ перевелъ ихъ на Нѣмецк. c) въ III кн. *къ Брату его Квинту*. d) одна книга *писемъ къ Бруту*; изъ оныхъ семь писемъ послѣ открыты. 3. Rhetorica къ Гереннію, въ IV кн. e) *объ ораторскомъ изобрѣтеніи* (de inuentione). f) III кн. объ *Ораторѣ* (de Oratore, употребительное изданіе, кромѣ Ернестіева, *Гарлесово*, Ниремб 1776. 8. g) *Brutus*, или *изображеніе совершеннѣйшаго Оратора*, h) *Ораторъ*, i) *Топика*, k) Объ *Ораторскомъ раздробленіи и раздѣленіи*. l) О *лучшемъ родѣ Ораторовъ*. 4) Къ Философическимъ его сочиненіямъ принадлежатъ: m) *Академическія*

вопросы въ 2 кн. n) О *вышшемъ благѣ и злѣ*, (de finib. bonor. et malor.) въ 5 кн. o) *Тускуланскіе вопросы* (Tusculanae quaestiones.) въ 5 кн. p) О *естествѣ Боговъ* (de Natura Deor.) q) О *гаданіи* 2. кн. r) О *Судьбѣ* одна кн. s) 3 кн. О *Законахъ*. t) О *должностяхъ* — о *старости* и *дружествѣ*, *Парадоксы* (*). Всѣ философическія Цицероновы сочиненія изданы съ отличнымъ стараніемъ въ Камбриджѣ Г. *Давизіемъ*, 1709 — 36. 8. О *должностяхъ* (de officiis). Употребительнымъ изданіемъ почитается *Гевзингерово*, (Брауншв. 1783. 8.) Есть и Московское изданіе, напечатанное однимъ почтеннымъ любителемъ Латинскаго слова, 1812. 8. Знаменитый *Гарве* прекрасно перевелъ сію книгу на Нѣмецк. съ учеными замѣчаніями. Есть и Русскій переводъ Б. *Волкова*. С. П. Б. 1761. 12. Всѣхъ сочиненій Цицероновыхъ употребительнѣйшія изданія, кромѣ показанныхъ, есть *Ернестіево* и *Цвейбригское*, Г. *Бекъ* предпринялъ новое изданіе.

3. *Юлій Цесарь* — обстоятельства его жизни должны быть извѣстны изъ Римскихъ исторій; какъ писатель достоинъ онъ примѣчанія по своимъ запискамъ о *Гальской и гражданской войнѣ*; первые раздѣлены на VII кн.; VIII книгу приписываютъ Авлу Гирцію, его другу; такъ равно и книги о *Александрійской и Гишпанской воинѣ*. Записки о Гражданской войны состоятъ изъ III кн. Цесарь былъ очевиднымъ свидѣтелемъ описанныхъ имъ происшествій и съ такимъ духомъ описывалъ онъ, съ какимъ воевалъ, (eodem animo ſcripſiſse, quo bellauit) какъ изображаетъ Квинктиліянъ. Цесарь достоинъ чтенія по чистотѣ и ясности слога, по изяществу и краткости мыслей. Отличное изданіе, кромѣ Лейденскаго *Удендорпова* (1737), есть *Морусово*, Лейпц. 1780. 8. Переводъ Французской *Дабланкуртовъ*. Берл. 1748.

(*) Покойной Професс. П. Сохацкій в 1807 г. предпринявъ учебное изданіе кн. о *должностяхъ*; напечаталъ было I ч. 1808 г; но смерть прекратила многіе полезные его труды.

4. *Корнелій Непотъ*, уроженецъ Гостильской; обстоятельства его жизни мало извѣстны; онъ жилъ незадолго до Р. Христова. Изъ сочиненій его дошли до насъ: *жизнеописанія* славныхъ Греческихъ полководцевъ. Слогъ его въ описаніи изображаемыхъ предметовъ достоинъ подражанія, по ясности, простотѣ и выразительности. Любителямъ Латинск. Литературы рекомендовать можно *Ерлангенское Гарлесозо* по образцу *Ставеріева* (1774. 8.) и *Бернское* 1779. 8. Лейпцигск. Х. Г. *Пауфгера* съ Грамм. прим. 1804. 8. *С. Петерб.* по образцу Гевзингерова и *Московское* А. С. 1809. 8. Есть очень многіе переводы сего Автора; однако они не всѣ его достойны. Рекомендуютъ въ Магдебургѣ Нѣмецкой переводъ напечат. 2мъ изданіемъ 1782. Франц. *Абб. Поля*, Пар. 1786. 8. Руск. перевод. В. *Лебедева* напеч. 1748. С. П. 8.

5. *Титъ Ливій*, родомъ изъ Падуи, процвѣталъ, начиная отъ Р. Хр. до кончины Августа, между Римскими Историками онъ заслуживаетъ первое мѣсто. Исторія его начинается съ самаго пришествія Енеева въ Италію до 744 г. отъ постр. Рима и содержитъ 140 или 142 книги; до насъ дошли только 35 книгъ и то не всѣ полныя. *Фреинсгеймій* написалъ 95 *дополненій* къ его исторіи. По замѣчанію филологовъ, Ливій отличается отъ другихъ историковъ вѣрностію, точностію, наблюдательностію и даже подробностію въ описываемыхъ имъ происшествіяхъ. Извѣстнѣйшее изданіе есть *Дракенборхово*, Амст. 1738 — 46. 7. т. 4. *Ернестіево*, Лейпц. 1785. 5. т. 8. Для учащихся по образцу Дракенборхіева издалъ *Штротъ*, Лейпц. 1780. 2. 4 т. и повторено (1804), Найденной отрывокъ 91 кн. Проф. *Брунсъ* напечаталъ въ Гамбургѣ и въ Лейпцигѣ, 1773. 8. Извѣстны переводы — Нѣмецк. *Вагенеровъ*, Лемго, 1776, 5 или 6 т. Французск. *Дюроделамалля*, Пар. 1810. 3 т. въ С. Петерб. Ливій переводится на Руской.

6. К. *Веллей Патеркулъ*, Римскій кавалеръ и Преторъ, написалъ въ 11 книг. *Римскую исто-*

рію. Критики выхваляютъ нѣкоторыя достоинства его исторіи, порицаютъ темноту выраженій, несогласность въ произшествіяхъ съ другими историками, пристрастіе и лесть къ Тиверію и Сеяну. Употребительное изданіе есть *Рункеново* Лейд. 1779. 2. т. переводъ Француз. *Абб. Поля.* Пар. 1802, 12. 2 т.

7. *Луцій Анней Сенека*, сынъ М. Сенеки, Римскій Философъ; что онъ былъ учителемъ Нерона и пострадалъ отъ него, сіе довольно извѣстно. О семъ авторѣ есть много сомнительныхъ споровъ и догадокъ. Изъ сочиненій его до насъ дошли его 124 *письма къ Луцилію*, *Философскія сочиненія*: de via, въ III. кн. de misericordia, de breuitate vitae, de beneficiis, de Providentia, Quaestiones naturales и пр. О достоинствѣ сочиненій и слогѣ Сенеки критики разныхъ мнѣній; многіе опорочиваютъ шероховатость и натянутой лаконизмъ его слога — а иногда растянутость мыслей, которыя впрочемъ содержатъ въ себѣ много прекраснаго, высокаго и глубокомысленнаго. Изданіе сего автора отличается сдѣланное *Гроносіемъ*, Амст. 1672, 3 т. 8. и Лейпц. 1770. 2 т. 8. уважается также *Лангранжевъ* Французской переводъ. на Руск. есть также переводы нѣкоторыхъ твореній Сенеки.

8. *Валерій Максимъ*, Римлянинъ благороднаго происхожденія, собралъ *рѣчи и дѣянія достопримѣчательныхъ* мужей Греческой и Римской исторіи въ IX кн., которыя посвятилъ онъ Императору Тиверію. Отличныя изданія суть Лейденское *Торреніево* (1726. 4) и Лейпц. *Каппево* (1782. 8.) Француз. перев. *Делапласа.* Париж. 1808. 2. т. Россійс. пер. *Ивана Алексіева* С. П. 1771. 2. т.

9. К. *Плиній Секундъ*, старшій (major) былъ дядя Плинія младшаго, жилъ въ 1. столѣт. родился въ Веронѣ и былъ ученѣйшій изъ Римлянъ (см. *Plin.* ep. III. 5. VI. 16). *Натуральная* его *исторія* есть сочиненіе исполненное учености, и содержитъ въ себѣ свѣденія о многихъ наукахъ и

художествахъ. Плиній младшій говоритъ о сей книгѣ: opus diffufum, eruditum, nec minus varium, quam ipfa natura. Оно состоитъ изъ XXXVI книгъ; изъ коихъ I содержитъ: *обозрѣніе цѣлаго сочиненія*; II. V: *Космографію* и *Географію*; VI — X: *Натуральную исторію животныхъ*; XI — XIX; *Нат. ист. растеній*; XX — XXXII: *лѣкарства изъ царства животныхъ и растеній*; XXXIII — XXXVII: *Натурал исторія металловъ, о рѣзьбѣ, живописи и искусственныхъ произведеніяхъ*, и *исторію отличныхъ художниковъ и произведеній оныхъ* (*). Ученѣйшій комментарій на Плинія есть Гр. *Резцонико* (Rezzonico) *Difquifitiones Plinianae*, Парма, 1763. 3. t. f. уважается изданіе Лейпц. *Францосо*, 1779. 8. и Нѣм. переводъ *Гроссовъ* 1781 Франкфур. см., I. M. *Geffneri* Chreftomathia Pliniana, Lipf. 1753. 8.

10. К. *Курцій Руфъ*, процвѣтавшій въ срединѣ I. стол. обстоятельства его жизни будучи неизвѣстны, подали поводъ нѣкоторымъ ученымъ исключить Курція изъ числа древнихъ Римскихъ писателей. Въ его *исторіи подвиговъ Александра Великаго* недостающія мѣста дополнены *Брунномъ*, *Фреинсгеймомъ* и *Целларіемъ*. Курціева исторія иногда похожа на поему, иногда на романъ; критики замѣчаютъ въ слогѣ его надутость, темноту и натянутость въ украшеніяхъ, отдавая притомъ многому въ ней прекрасному, возвышенному справедливость. Изданіе Лейденское Скакенбургово (1724. 4) уважаются переводы Француз.: *Вогеласовъ* (1797), которой стоилъ тридцатилѣтнихъ трудовъ переводчику; Нѣмецк. *Вагнеровъ* (1768) Россійск. Г. *Крашенинникова*, съ учеными примѣчаніями сего почтеннаго Профессора, извѣстнаго своими сочиненіями даже иностранцамъ, С. Петерб. 1800 изд. 4. in 8.

11. *Маркъ Фабій Квинктиліанъ*, уроженецъ Испанскій, изъ Калагорры; будучи въ Римѣ учи-

(*) см. Oeuvres de Falconet. t. II, III и IV.

телемъ краснорѣчія, преподавалъ съ великимъ успѣхомъ наставленія многимъ знаменитымъ Римлянамъ. Въ царствованіе Домиціана былъ онъ Консуломъ. Сочиненія, дошедшія до насъ не всѣ одинакаго достоинства; въ *Риторическихъ его сочиненіяхъ* (Institutiones) заключаются превосходныя и основательныя наставленія и тонкія замѣчанія; многія мѣлочныя наблюденія не для всѣхъ занимательны. Уважается изданіе *Бурманово*, въ Амстерд. 1720. 4. и *Геснерово*. *Шпальдингъ* предпринялъ новое изданіе. Французск. *Гедуановъ* переводъ превосходенъ, не смотря на то, что не вездѣ соблюдена точность и сила оригинала (*) Нѣмецк. переводъ Г. Абб. *Генке* 1775. 6. 3. t подъ титуломъ. Lehrbuch der schönen Wissenschaften in Prosa a. d. Lat. des Quinktilians.

12. К. *Корнелій Тацитъ*, происхожденіе его темно; однако извѣстно, что онъ родился въ концѣ царствованія Клавдіева и въ началѣ Неронова и былъ Консуломъ 97 года по Р. Христовѣ. Сей почтенный историкъ умѣлъ заслужить почтеніе трехъ Императоровъ Римскихъ Веспасіана, Тита и Домиціана. Импер. Тацитъ за честь себѣ поставлялъ причислять его къ родству и издалъ повелѣніе, чтобъ во всѣхъ библіотекахъ были Тацитовы сочиненія и переписывались чрезъ 10 лѣтъ; до насъ онѣ не всѣ достигли. 1) О *нравахъ Германцевъ* (*de morib. Germanorum*), 2) *Жизнь Юлія Агриколы*. Сіе твореніе единогласно ученые называютъ драгоцѣннымъ остаткомъ древности. 3) *Исторія Император.* начиная отъ 69 по 96 годъ; до насъ дошелъ 69 и часть 70 года. 4) *Лѣтописи* (Annales), *Исторія Император* Тиверія, Калигулы, Клавдія, Нерона — и та неполная. *Разговоръ о причинахъ упадка краснорѣчія*, которой приписываютъ и Квинктиліану. Тацитъ историкъ знаменитый, правила его возвышенны и строги, мысли прекрасны, выраженіе кратко и сильно (*).

(*) см. Melanges de litter. et de Philos. par Ancillon t. I. (Par. 1809). — Essai sur la philosophie de caractere et sur Tacite.

Для лучшаго разумѣнія его надобно наперед прочесть других историков; тѣм болѣе потому, что Тацит о многих современных ему происшествіях только намѣкает. Изданія, кромѣ *Липсіева*, *Гроновіева*, рекомендуются, *Рикіево* (Ryckii) 2. t. 8. в Лейденѣ. *Бротіерово* (Париж. 1780. v. m.) Переводы Нѣмец. *Пацке* и *Голдгагена*, Французской *Дюродегамалля* и Россійск. Гг. *Румовскаго* и *Поспѣлова* Лейпц. изданія *Ернестіево* и *Оберлиново*. 1801. 2 t. 8. отличны.

13. К. *Плиній Цецилій Секунд*, процвѣтал во второй половинѣ 1 го до перваго года II. стол. по Р. Христовѣ. Он был ученик Квинтиліанов и друг Тацитов; в царствованіе Домиціана сдѣлался он Претором, а в царствованіе Нервы и Траяна Консулом. *Похвальное слово* сему Императору есть послѣдній образец краснорѣчія; критики замѣчают в нем излишества в ласкательствах и надутость в выраженіях, см. III кн. 13. пис. *Письма* его много содержат в себѣ прекраснаго, любопытнаго и живописнаго; однако многіе отдают преимущество Цицерону. Г. *Саси* перевел их на Французской; *Панигирик* на Россійс. издан. Употребительное изданіе Плиніевых писем есть *Геснерово*, Лейпц. 1770. 8. а Панигирика с ученым комментаріем Г. *Шварца*, Ниремб. 1746. 7.

14. *Анней Флор*, процвѣтал в концѣ перваго и в началѣ втораго столѣт., уроженец Гальской или Гишпанской. Он написал Римскую исторію в IV кн. от построенія города до всеобщаго мира в царствованіе Августа. Слог его, по замѣчанію ученых критиков, надут украшеніями и нерѣдко близок к поезіи. Изданія употребительныя Лейден. *Дукерово*, (1744. 1.) и Лейпц. *Фишерово* (1760. 8.) перевод. Нѣмц. Г *Крегманна* Лейпц. 1785. 8. Франц. *Абб. Поля*. Пар. 1799.

15. К. *Светоній Транквилл*, сын Римскаго кавалера, был уважаем Импер. Адріаном, по-

томъ впалъ у него въ немилость; въ изгнаніи своемъ занимался науками. Плиній младшій выхваляетъ тихость и доброту его характера. Светоній сочинилъ: а) *каталогъ знаменитыхъ мужей изъ Римлянъ;* сія книга не дошла до насъ; b) *разсужденія о Грамматикѣ;* c) *Исторію Римскихъ Царей*, въ III. книг. d) книгу *о Греческихъ играхъ*. До насъ дошли только его: *жизнь XII первыхъ Императоровъ Римск.* и *отрывки каталога знаменитыхъ Грамматиковъ*, и *исторіи XII Царей.* Критики укоряютъ его въ излишней вольности выраженій, въ недостаткѣ чистоты и изящества слога; другіе превозносятъ его похвалами. Первое изданіе Светонія напечатано въ Римѣ 1470 in f. *Питискову* (1714. 2. t.) *Бурманову* (въ Амстерд. 1736. 2. t. 4) предпочитаются *Ернестіево* (Лейпц. 1775. 8.) и *Удендорпово.* (Лейд. 1751. 8.) почитаются хорошими переводами Нѣмец. *Вагнеровъ* (1771) Французской *Левековъ* (1810. 8.) есть и Руск. переводъ Г. *Ильинскаго*, С. Петербур. 1776 8. при семъ переводѣ надобно ожидать новаго исправнѣйшаго.

16. *Юстинъ*, жилъ во II стол. въ царствованіе Антонина; онъ сдѣлалъ *извлеченіе изъ всеобщей Исторіи Трога Помпея* въ 44 кн. коего сочиненіе затеряно къ сожалѣнію ученыхъ. Слогъ Юстиновъ не безъ погрѣшностей; но и не безъ красотъ; *Гаттереръ* въ своемъ *Историческомъ магазинѣ*, сдѣлалъ точной и критической разборъ Юстина. Употребительное изданіе есть *Фишерово* Лейпцигское (1757. 8.) въ Москвѣ Проф. *Маттеемъ* перепечатанъ сей Авторъ въ пользу учащихся. Переводы Нѣмецк: *Остермановъ* (Франкфур. 1781. 2. t. Француз. Абб. *Поля* въ 2 ч. 1798. Ник. Россійск. *Попова* С. П. Б. 1782.

17. *Авлъ Геллій*, Римскій Грамматикъ II столѣт., процвѣтавшій въ царствованіе Антонина. Его *Аттическія ночи*, Noctes Atticae ничто иное

есть, какъ собранiе различныхъ замѣчанiй изъ лучшихъ Греческихъ и Римскихъ писателей, въ пользу дѣтей своихъ имъ написанное. До насъ дошли немногiя книги сего сочиненiя, которое полезно упражняющимся въ Грамматикѣ, Филологiи и Критикѣ. Кромѣ *Гроновiева* изданiя, есть новѣйшее Лейпцигское.

18. *Секстъ Аврелiй Викторъ*, уроженецъ Африканскiй, жилъ въ IV столѣт. Сей любимецъ Юлiановъ, потомъ въ царствованiе Θеодосiя былъ Статчагтеромъ въ Римѣ. Исторiя его о *началѣ Римскаго народа*, начиная отъ Януса до X Консульства при Констанцiѣ, содержитъ въ себѣ многiя происшествiя, которыя не означены у другихъ писателей. Другiя сочиненiя, издаваемыя подъ его именемъ, вѣроятно не ему принадлежатъ. Употребительныя изданiя Кобургское *Грунерово* (1757. 8.) и *Гарлесово* (*).

19. *Флавiй Евтропiй*, жившiй въ IV столѣт. родомъ, по мнѣнiю однихъ Грекъ, по мнѣнiю другихъ Римлянинъ, или Италiянецъ, написалъ *сокращенiе Римской Исторiи*, отъ построенiя города, по смерть Импер. Iовiана въ X книгахъ. Слогъ его легкой, простой безукрашенной и — не безъ погрѣшностей. *Пеанiй* перевелъ Евтропiя на Греческой. Употребительнѣйшiя изданiя *Грунерово* Кобургское (1765. 8.) Готское *Калтеасcерово* (1780. 8.) Профес. *Маттей* напечаталъ въ Москвѣ сего Автора въ пользу учащихся 1809.

(*) к чтенiю А. Виктора присовокупить можно: Scriptores Historiae Augustae minores: *Aelius Spartianus*, *J. Capitolinus*, *Aelius Lampridius*, *Vulcatius Gallicanus*, *Trebellius Pollion et Fl. Vopiscus.*

БАСНИ и ПОВѢСТВОВАНІЯ.

Ficta voluptas causa sint proxima veris *Horat.* l. I. f. 1.
Quid ride? mutato nomine de te Fabula narratur. *Hor.* A. P. v. 339.

A.) *Изъ Федра. Басни: Волкъ и Журавль.*

(l. I. f. 8.)

Malos tueri haud tutum.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat (1); primum, quoniam indignos adjuvat;
Impune deinde abire quia jam non potest.

Os devoratum fauce cum haereret Lupi,
Magno dolore victus, coepit singulos
Inlicere pretio (2), ut illud extraherent malum (3).
Tandem persuasa est jurejurando Gruis,
Gulaeque credens colli longitudinem,
Periculosam fecit medicinam (4) Lupo.
Pro quo cum pactum flatigaret praemium:
Ingrata es, inquit, *ore quae nostro* (5) *caput*
Incolume abstuleris — et mercedem postulas! —

---

(1) *Bis pecc.* Такъ точно Цицер. Beneficia male locata, malefacta arbitror.

(2) *malum* — слѣдствіе вмѣсто причины — malum — вмѣсто os.

(3) *pret.* т. е. promisso — обѣщая награду.

(4) *peric. fac. medic.* помогать кому въ болѣзни съ собственною опасностію.

(5) *nostro* злобно, вмѣсто meo.

Лисица и Воронъ.

(— l. I. fab. 13)

Laudatore nihil inſidioſius.

Qui ſe laudari gaudent verbis ſubdolis,
Serae dant poenas (6) turpes poenitentiae.
Cum de feneſtra Coruus raptum caſeum
Comeſſe vellet, celſa reſidens arbore;
Hunc vidit Vulpis; dehinc (*) ſic coepit loqui:
O qui tuarum, Corue, pennarum eſt nitor!
Quantum decoris (7) corpore et vultu geris!
Si vocem haberes, nulla prior (8) ales foret.
At ille ſtultus, dum vult vocem oſtendere,
Amiſit ore caſeum, quem celeriter
Doloſa Vulpis auidis rapuit dentibus.
Tum demum ingemuit Corui deceptus ſtupor.
Hac re probatur, *ingenium* (9) *quantum valet*,
Virtute et ſemper praevalet ſapientia.

Собака, плывущая черезъ рѣку.

(— l. I. fab. 4.)

Avidum ſua ſaepe deludit aviditas.

Amittit merito proprium, qui alienum appetit.
Canis per flumen carnem dum ferret natans,
Lympharum in ſpeculo (10) vidit ſimulacrum (11) ſuum:
Aliamque praedam ab alio ferri putans,
Eripere voluit: verum decepta aviditas,
Et, quem tenebat ore, demiſit cibum;
Nec, quem petebat, adeo potuit attingere.

(*) Бурм. изд. deinde.

(6) *dare*, luere, pendere, ſolvere *poenas* — быть наказану.

(7) decoris родит. отъ decor, а не отъ decus.

(8) *prior* у стихотв. часто употребляется вмѣсто pulchrior и praeſtantior. *Horat.* l. IV. od. 10. Color, puniceae florae prior roſae.

(9) *ingenium* здѣсь: острота ума; а virtus тоже, что robur — тѣлесная сила.

(10) *lympha* вода — употребит. у стихотв. *lympharum ſpeculum* (вмѣсто aqua pura) зеркало водъ.

(11) *ſimulacrum* (отъ ſimilis) подобіе, привидѣніе, тѣнь.

Лисица и Театральная маска.

(— l. I. fab. 7)

Stultorum honor inglorius.

Perſonam (12) tragicam forte Vulpis viderat:
O quanta ſpecies, inquit, cerebrum non habet!
Hoc illis dictum eſt, quibus honorem et gloriam
Fortuna tribuit, ſenſum communem abſtulit.

Олень и Быки.

(l. II. f. 8.)

Plus videas oculis tuis, quam alienis.

Ceruus nemoroſis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret (13) inſtantem necem,
Coeco timore proximam villam petit,
Et opportuno ſe bubili condidit.
Hîc Bos latenti: quidnam voluiſti tibi,
Infelix, ultro qui ad necem cucurreris,
Hominumque tecto ſpiritum commiſeris?
At ille ſupplex: vos modo, inquit, parcite,
Occaſione rurſus erumpam data.
Spatium diei noctis excipiunt (14) vices:
Frondem bubulcus adfert, nec ideo videt.
Eunt ſubinde et redeunt omnes ruſtici,
Nemo animadvertit: tranſit etiam villicus;
Nec ille quidquam ſentit (15). Tum gaudens ferus
Bobus quietis agere coepit gratias,
Hoſpitium adverſo quod praeſtiterint tempore.
Reſpondit unus: ſalvum te cupimus quidem,

---

(12) *perſona* (отъ perſonando) собств. маска; поелику въ древн. актеры играли въ маскахъ; здѣсь *perſona tragica*, должно думать, представляла какое нибудь важное лице.

(13) *fugeret* вмѣсто effugerit — желая избѣжать.

(14) *ſp. diei* и пр. стихотворческй вмѣсто: наступила ночь, смерклось, или какъ у *Ливія*: excipit diem nox.

(15) *ſentit* сильнѣе выражаетъ здѣсь, чѣмъ animadvertit, videt.

Sed ille, qui oculos centum habet, ſi venerit,
Magno in periclo vita vertetur tua.
Haec inter ipſe dominus a coena redit;
Et quia corruptos viderat nuper boves,
Accedit ad praeſepe: cur frondis parum eſt?
Stramenta deſunt. Tollere haec aranea
Quantum est laboris? Dum ſcrutatur ſingula,
Cervi quoque alta eſt conſpicatus cornua:
Quem convocata jubet occidi familia;
Praedamque tollit. — Haec ſignificat fabula;
Dominum videre plurimum in rebus ſuis.

Собака и Волкъ.

(l. III. f. 7.)

Liber inops servo divite felicior.

Quam dulcis ſit libertas breviter proloquar.
Cani perpaſto macie confectus Lupus
Forte occurrit. Dein ſalutant invicem;
Ut reſtiterunt: unde ſic, quaeſo, nites?
Aut quo cibo feciſti (16) tantum corporis?
Ego, qui ſum longe fortior, pereo fame.

Canis ſimpliciter: Eadem eſt conditio (17) tibi,
Praeſtare Domino ſi par officium potes.
— Quod? inquit ille. — Cuſtos ut ſis liminis,
A furibus tuearis et noctu domum.
— Ego vero ſum paratus; nunc patior nives
Imbreſque, in ſilvis aſperam vitam trahens.
Quanto eſt facilius mihi ſub tecto vivere,
Et otioſum largo ſatiari cibo!
— Veni ergo mecum . . . . Dum procedunt, aſpicit
Lupus a catena collum detritum Canis.

---

(16) *corpus facere* — разбогатѣть; также pecuniam, barbam facere.

(17) *conditio* тоже что и ſtatus, ratio vivendi, образъ жизни. *Juſtin.* l. I. c. 6. ſi conditio proponatur, utrius vitae ſortem legant?

— Unde hoc, amice? — Nihil eſt. — Dic, quaeſo, tamen.
— Quia videor acer, adligant me interdiu,
Luce ut quieſcam, et vigilem, nox quum venerit;
Crepuſculo ſolutus, qua viſum est, vagor.
Affertur ultro panis de menſa ſua,
Dat oſſa dominus, fruſta jactat familia (18)
Et, quod faſtidit quiſque, pulmentarium (19).
Sic ſine labore venter impletur meus.
— Age, ſi quo abire eſt animus, eſt licentia?
— Non plane eſt, inquit. — Fruere quae laudas, Canis;
Regnare nolo, liber ut non ſim mihi. —

Кормщикъ и Пассажиры.

(l. IV. f. 16.)

Gaudia poſt luctus veniunt, poſt gaudia luctus.

Quum de fortunis quidam quereretur ſuis;
Aeſopus finxit (20) conſolandi gratia. —
Vexata ſaevis navis tempeſtatibus,
Inter vectorum (21) lacrimas, et mortis metum,
Faciem (22) ad ſerenam ſubito mutato die,
Ferri ſecundis tuta coepit flatibus,
Nimiaque nautas hilaritate extollere.
Factus periclo tum gubernator ſophus;
Parce gaudere oportet, et ſenſim (23) queri,
Totam quia vitam miſcet dolor et gaudium (24).

---

(18) *familia* — слуги.
(19) *pulmentarium* (отъ puls) родъ жидкой похлебки.
(20) *finxit* — hanc fabulam.
(21) *vectores* принимается за тѣхъ, которые везутъ и за тѣхъ, которыхъ везутъ; здѣсь означ пассажировъ.
(22) *facies* т. е. diei; noctis facies — nox; dies nitidus — facies ſerena.
(23) *ſenſim queri* — умѣренно жаловаться.
(24) Точно такъ у *Сенеки*, Tyeſt. v. 597. Nulla ſors longa eſt; dolor, voluptas, Invicem cedunt; brevior voluptas: Ima permutat brevis hora ſummis.

Играющій Езопъ.

(Phaedr. l. III. f. 14.)

Otiare, quò labores.

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
Aesopum nucibus quum vidiſſet, reſtitit,
Et quaſi delirum riſit. Quod ſenſit ſimul (25)
Deriſor potius, quàm deridendus ſenex;
Arcum retenſum poſuit in media via.
Heus, inquit ſapiens (26), expedi, quid fecerim?
Concurrit populus; ille ſe torquet diù,
Nec quaeſtionis poſitae cauſam intelligit:
Noviſſimè ſuccumbit (27). Tum victor ſophus:
Citò rumpes arcum, ſemper ſi tenſum habueris;
At ſi laxaris, quum voles, erit utilis.
Sic ludus animo debet aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi. —

B. *Изъ Авіана: Обезьяна и Юпитеръ.*

(fab. 14.)

Juppiter in toto quondam quaeſiverat orbe,
Munera natorum qui meliora daret (28).
Certatim ad regem currit genus omne ferarum,
Permixtumque homini cogitur ire pecus.
Sed nec ſquamigeri deſunt ad jurgia piſces (29),
Vel quidquid volucrum purior aura vehit.
Inter quos trepidae ducebant pignora matres,
Judicio tanti diſcutienda Dei.
Hîc brevis informem traheret cum Simia natum,
Ipſum etiam in riſum compulit ire Jovem.
Hanc tamen ante alias rupit turpiſſima vocem,

---

(25) *ſimul* вмѣсто ſimulac.

(26) Сдѣсь Езопъ въ насмѣшку говоритъ: послушай ты мудрецъ, скажи (expedi), за чѣмъ я ето сдѣлалъ? чит. нѣк. inquit ſapiens; и inquit, ſapiens.

(27) *ſuccumbit.* Какъ изъясняетъ Троновій: fatetur, ſe non poſſe ſolvere. *Sophus* — Aeſopus. см. слѣдующую басню, и I часть. Хрест. стр. 45, прим. 30.

(28) *munus dare*, edere, declarare, oſtendere.

(29) *ſquamigeri* и ſquamiferi piſces — чешуйчатыя, или покрытыя чешуею рыбы.

Dum generis crimen hic abolere cupit.
Juppiter hoc norit, maneat victoria si quem,
Judicio superest omnibus iste meo.
(Ergo mos homini est, quidquid sibi fecerit ipse,
Vile licet maneat, comprobat ipse tamen.
Nolo velis rerum quidquam laudare tuarum,
Alterius nisi sunt ore probata prius (30).

Верблюдъ.

(f. 8.)

(Contentum propriis sapientem vivere rebus (31),
Nec cupere alterius (32), fabula nostra monet.
Indignata citò ne stet Fortuna recursu,
Atque eadem minuat, quae dedit antè, rota.)
Corporis immensi fertur pecus isse per auras,
Et magnum precibus solicitasse Jovem.
Turpe nimis cunctis irridendumque videri:
Insignes geminis cornibus ire boves;
Et solum nulla minutum parte camelum,
Objectum cunctis expositumque feris.
Juppiter adridens, postquam sperata negavit,
Insuper et magnae sustulit auris onus.
Vive minor meritò, cui sors non sufficit, inquit,
Et tua perpetuum, livide (33), damna geme.

---

(30) *nolo* (ut) *velis*: я не хочу, чтобы ты хвалилъ дѣла свои, прежде нежели онѣ будутъ другими (ore alterius) одобрены

(31) или decet sapientem ita vivere, ut loquatur.

(32) другими словами: à rebus alienis manum abstine.

(33) *livide* относится къ верблюду — завистливому творѣнію.

C. *Изъ Овидія.* b) *Повѣсти: Филемонъ и Бавкида* (1).

(Metham. l. VIII. à v. 624 ad 724.)

Haud procul hinc ſtagnum; tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis, fulicisque paluſtribus undae.
Juppiter huc, ſpecie mortali, cumque parente
Venit Atlandiades poſitis caducifer (2) alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes;
Mille domos clauſere ſerae; tamen una recepit,
Parua quidem, ſtipulis (3) et canna tecta paluſtri;
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon,
Illa ſunt annis juncti juvenilibus, illa
Conſenuere caſa; paupertatemque ferendo (*).
Effecère levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert, dominos illic, famulosne requiras;
Tota domus, duo ſunt; idem parentque, jubentque.

Ergo ubi Coelicolae paruos tetigère penates (4);
Submiſſoque humiles intrarunt vertice poſtes;
Membra ſenex poſito juſſit relevare ſedili;
Quod ſuperinjecit textum rude ſedula Baucis.
Indè foco tepidum cinerem dimovit, et ignes
Suſcitat heſternos; foliisque et cortice ſicco
Nutrit, et ad flammas animâ producit anili;
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, et minuit, paruoque admovit aëno.
Quodque ſuus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis. Furcâ levat ille bicorni
Sordida terga ſuis, nigro pendentia tigno;

(1 Басня о Филемонѣ и Бавкидѣ есть вымышленное происшествіе для доказанія, что гостепріимство награждается богами; выведенныя стихотворцемъ лица неизвѣстны.
(2) *Atl. cad.* Меркурій, внукъ Атлантовъ, несущій кадуцей или жезлъ (caduceum). Юпитеръ, когда удостоивалъ своего присутствія землю, какъ и теперь, то всегда въ сопровожденіи Меркурія.
(3 *ſtipulae* — солома, или подстилка изъ соломы.
(*) Гирик. fatendo.
(4) *tangere penates*, также tangere portus — eo peruenire.

Servatoque diù refecat de tergore partem
Exiguam; fectamque domat ferventibus undis.
Intereà medias fallunt fermonibus horas (5);
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, curva clavo fufpenfus ab anfa,
Is tepidis impletur aquis; artufque fovendos
Accipit. In medio torus eft de mollibus ulvis
Impofitus lecto, fponda pedibufque falignis.
Veftibus hunc velant, quas non nifi tempore fefto
Sternere confuerant: fed et haec vilisque vetusque
Veftis erat, lecto non indignanda faligno.
Accubuère Dei: menfam fuccincta tremenfque
Ponit anus; menfae fed erat pes tertius impar:
Tefta parem fecit; quae poftquam fubdita clivum (6)
Suftulit; aequatam mentae terfere virentes.
Ponitur hic bicolor fincerae bacca Minervae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece,
Intubaque (7), et radix, et lactis maffa coacti;
Ovaque, non acri leviter verfata favilla;
Omnia fictilibus (8). Post haec caelatus eadem
Siftitur argilla crater, fabricataque fago
Pocula, qua cava funt, flaventibus illita ceris.
Parva mora eft; epulafque foci mifère calentes:
Nec longae rurfus referuntur vina fenectae:
Dantque locum menfis paullum feducta fecundis:
Hic nux, hic mixta eft rugofis carica (9) palmis,
Prunaque, et in patulis redolentia mala caniftris,
Et de purpureis collectae vitibus uvae.
Candidus in medio favus eft. Super omnia vultus
Acceffère boni, nec iners pauperque voluntas.

---

(5) *medias hor.* Тѣ часы, кои протекли между тѣмъ, какъ приготовлялся столъ. см. *Metham. IV.* v. 167. Medium tempus въ такомъ же значеніи.

(6) *clivus* или *clivum* — отлогость, покатость стола; потому что erat pes tertius impar!

(7) *intubus* и *intubum*, Цикорея трава, или, какъ называетъ оную Линней: cichoreum endivia.

(8) *fictilibus* — vafis.

(9) *Car.* фиги, такъ названныя отъ мѣстечка въ Лакедемоніи Карики, гдѣ раждались лучшія фиги.

Interea, quoties hauſtum cratera repleri
Sponte ſuâ, per ſeque vident ſuccreſcere vina,
Attoniti novitate pavent, manibuſque ſupinis
Concipiunt Baucisque preces timiduſque Philemon,
Et veniam dapibus, nulliſque paratibus orant.
Unicus anſer erat, minimae cuſtodia villae;
Quem Dîs hoſpitibus domini mactare parabant:
Ille celer pennâ tardos aetate fatigat;
Eluditque diù, tandemque eſt viſus ad ipſos
Confugiſſe Deos. — Superi vetuère necari;
Dîque ſumus; meritaſque luet vicinia poenas
Impia, dixerunt: vobis immunibus hujus
Eſſe mali dabitur: modo veſtra relinquite tecta,
Ac noſtros comitate gradus; et in ardua montis
Ite ſimul. Parent ambo, baculiſque levati
Nituntur longo veſtigia ponere clivo.
Tantùm aberant ſummo, quantum ſemel ire (10) ſagitta
Miſſa poteſt; flexêre oculos, et merſa palude
Cetera proſpiciunt, tantùm ſua tecta manere.

Dumque ea mirantur, dum deflent fata ſuorum:
Illa vetus, dominis etiam caſa parva duobus,
Vertitur in templum; furcas ſubière columnae;
Stramina flaveſcunt, aurataque tecta videntur,
Caelataeque fores, adortaque marmore tellus (*)
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juſte ſenex, et femina conjuge juſto
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca locutus,
Judicium Superis aperit commune Philemon:
Eſſe ſacerdotes, delubraque veſtra tueri
Poſcimus: et quoniam concordes egimus annos;
Auferat hora duos eadem, nec conjugis umquam
Buſta meae videam; neu ſim tumulandus (11) ab illa.

---

(10) *ire* говорится и о летящей стрѣлѣ.

(*) Гиригъ читаетъ: Stramine flaveſcunt, adopertaque marmore tellus, Caelataeque fores, aurataque tecta videntur.

(11) *tumul.* или ſepeliendus. — *Fides ſequitur* — поелику боги что обѣщаютъ, то мгновенно, и исполняютъ. *Soluti* — fracti.

Vota fides ſequitur: templi tutela fuêre,
Donec vita data eſt; annis aevoque ſoluti
Antè gradus templi cum ſtarent forte, locique
Inciperent caſus; frondere (12) Philemona Baucis,
Baucida conſpexit ſenior frondere Philemon.
Iamque ſuper gelidos creſcente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta; Valeque,
O conjux! dixêre ſimul, ſimul abdita texit
Ora frutex. Oſtendit adhuc Tyaneius (13) illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Haec mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
Narravêre ſenes. Ecquidem pendentia vidi
Serta ſuper ramos: ponensque recentia, dixi:
Cura pii Dîs ſunt, et qui coluêre, coluntur (*).

Превращеніе Ніобы (14).

(Meth. l. VI. à v. 148 ad 312.)

Ante ſuos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cùm Maeoniam (15) virgo Sipylumque colebat:
Nec tamen admonita eſt poena popularis Arachnes
Cedere Coelitibus, verbiſque minoribus uti (16).

---

(12) *frondere* вмѣсто frondeſcere, какъ patere вмѣсто pateſcere.

(13) *Тіана* (Tyana, Тикна) городъ въ Каппадокіи, на срединѣ полуострова малой Азіи. (*) См. соч. Г. Дмитріева, Ч. I. стр. 105.

(14) *Ніоба*, дочь Тантала и супруга Амфіона, Царя Ѳивскаго, отъ коего приживъ многихъ дѣтей, возгордилась предъ Латоною, которая за сіе отмстила ей чрезъ Аполлона и Діану, поразившихъ стрѣлами, по приказанію своей матери, дѣтей Ніобиныхъ. — Басня сія основывается на происшествіи въ Ѳивахъ моровой язвы, послѣдовавшей отъ чрезвычайнаго солнечнаго жара; по сему самому заключаютъ, что стрѣлы Аполл. ничто иное есть, какъ солнечные лучи. — Многіе различно повѣствуютъ и объясняютъ сіе происшествіе.

(15) *Меоніею* прежде называлась Лидія (земля въ малой Азіи) отъ рѣки Меона, который чрезъ нее протекаетъ. *Sypil.* гора въ Лидіи. (16) *verbis min.* ſubmiſſius loqui.

Multa dabant animos. Sed enim nec conjugis artes,
Nec genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuêre illi (quamvis ea cuncta placebant),
Ut ſua progenies: et feliciſſima matrum
Dicta foret Niobe, ſi non ſibi viſa fuiſſet.
Nam ſata Tireſia (17), venturi praeſcia, Manto (18)
Per medias fuerat divino concita motu
Vaticinata vias: Iſmenides, (19) ite frequentes,
Et date Latonae, Latonigeniſque (20) duobus,
Cum prece thura pia; lauroque innectite crinem:
Ore meo Latona jubet. paretur; et omnes
Thebaides juſſis ſua tempora frondibus ornant,
Thuraque dant ſanctis, et verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Veſtibus intexto Phrygiis ſpectabilis auro,
Et, quantum ira ſinit, formoſa; movenſque decoro
Cum capite immiſſos humerum per utrumque capillos
Conſtitit: utque oculos circumtulit alta ſuperbos;
Quis furor auditos, inquit, praeponere viſis
Coeleſtes? aut cur colitur Latona per aras;
Numen adhuc ſine thure meum eſt? mihi Tantalus (21) auctor,
Cui licuit ſoli Superorum tangere menſas.
Pleiadum ſoror eſt genetrix mihi: maximus Atlas
Eſt avus, aetherium qui fert cervicibus axem.
Juppiter alter avus: ſocero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae; mei regia Cadmi
Sub dominâ eſt: fidibuſque me commiſſa mariti
Moenia cum populis à meque viroque reguntur.
In quamcumque domûs adverto lumina partem,
Immenſae ſpectantur opes. Accedit eodem
Digna Deae facies. Huc natas adjice ſeptem,
Et totidem juvenes; et mox generoſque nuruſque.

---

(17) *Тирезій* былъ одинъ изъ славнѣйшихъ прорицателей въ древности; въ Ѳивахъ его боготворили.
(18) дочь Тирезіева, прорицательница.
(19) *Iſmend.* женщины Ѳивскія, такъ названныя отъ рѣки Исмена. въ Беоціи, Елладской области. (20) *Laton.* Apollini et Dianae. (21) *Tant.* богатѣйшій Царь Лидійскій, *tang. mens.* тоже что ſupereſſe conviviis Deor.

Quaerite nunc, habeat quam noſtra ſuperbia cauſam:
Neſcio quoque audete genitam Titanida Caeo
Latonam praeferre mihi; cui maxima quondam
Exiguam ſedem pariturae terra negavit.
Nec coelo, nec humo, nec aquis Dea veſtra recepta eſt.
Exſul erat mundi; donec miſerata vagantem,
Hoſpita tu terris erras, ego, dixit, in undis (22),
Inſtabilemque locum Delos dedit. Illa duobus
Facta parens: uteri (23) pars eſt haec ſeptima noſtri.
Sum felix. Quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major ſum, quam cui poſſit Fortuna nocere.
Multaque ut eripiat; multo mihi plura relinquet.
Exceſſere metum mea jam bona. Fingite, demi
Huic aliquid populo natorum poſſe meorum;
Non tamen ad numerum redigar ſpoliata duorum,
Latonae turba. Quae quantum diſtat ab orba?
Ite ſacris, properate ſacris; laurumque capillis
Ponite. deponunt; infectaque ſacra relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata Dea eſt: ſummoque in vertice Cynthi (24),
Talibus eſt dictis gemina cum prole locuta.
En ego veſtra parens, vobis animoſa creatis,
Et, niſi Junoni, nulli ceſſura Dearum,
An Dea ſim, dubitor; perque omnia ſecula cultis
Arceor, ô nati, niſi vos ſuccurritis, aris.
Nec dolor hic ſolus: diro convicia facto
Tantalis adjecit, voſque eſt poſtponere natis
Auſa ſuis: et me (quod in ipſam recidat) orbam
Dixit; et exhibuit linguam ſcelerata paternam (25).
Adjectura preces erat his Latona relatis:

---

(22) *Делосъ*, остр. на Егейскомъ морѣ. Нептунъ, чтобы укрыть гонимую Юноною Латону съ Аполлономъ, ударомъ своего трезубца вызвалъ сей островъ изъ пучины морской.

(23) *uterus* сказ. о многочисленномъ ея поколѣніи. *Populus* сдѣсь тоже, что multitudo: *Virg. Aen.* X. v. 328. cohors liberorum. *Plin.* 35. 2. totus familiae populus. (24) *Cynth.* гора на остр. Делосѣ, гдѣ былъ храмъ Аполлоновъ.

(25) по изъясн. Тирига: imitatam linguae paternae incontinentiam.

Deſine (26), Phoebus ait (poenae mora longa), querelas;
Dixit idem Phoebe: celerique per aëra lapſu
Contigerant tecti Cadmeïada nubibus arcem.
Planus erat, lateque patens propè moenia campus,
Aſſiduis pulſatus equis; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant ſubjectas ungula glebas.
Pars ibi de ſeptem genitis Amphione fortes
Conſcendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco
Terga premunt; auroque graves moderantur (27) habenas.
E quibus Iſmenos, qui matri ſarcina quondam
Prima ſuae fuerant, dum certum flectit in orbem
Quadrupedes curſus, ſpumantiaque ora coërcet;
Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus
Tela gerit, freniſque manu moriente remiſſis
In latus à dextro paullatim defluit armo.
Proximus, audito ſonitu per inane pharetrae,
Frena dabat Sipylus: veluti cum praeſcius imbris
Nube fugit viſa, pendentiaque undique rector
Carbaſa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat; dantem non evitabile telum
Conſequitur: ſummâque tremens cervice ſagitta
Haeſit, et extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admiſſa jubaſque
Volvitur; et calido tellurem ſanguine foedat.
Phaedimus infelix, et aviti nominis heres
Tantalus, ut ſolito finem impoſuère labori,
Tranſierant ad opus nitidae juvenile palaeſtrae:
Et jam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus; cum tento concita cornu,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque ſagitta.
Ingemuère ſimul; ſimul incurvata dolore
Membra ſolo poſuère: ſimul ſuprema jacentes
Lumina verſarunt; animam ſimul exhalarunt.
Aſpicit Alphenor, laniataque pectora plangens

---

(26) *deſinere* aliquid — оставлять что. *Phoebe* — Діана, которая тоже была, что и Луна. *Cadmeiada arx* — Ѳивскій градъ, Кадмомъ ссоруженный.

(27) moderari говорится: equum frenis и ipſa frena. *Curſus quadrup.* (стихотворческая вольность) просто: бѣгъ лошади.

Aduolat, ut gelidos complexibus allevet artus:
Inque pio cadit officio; nam Delius ille
Intima fatifero rumpit praecordia ferro.
Quod ſimul eductum, pars eſt pulmonis in hamis
Eruta: cumque animâ cruor eſt effuſus in auras.
At non intonſum ſimplex. Damaſichthona vulnus
Afficit. Ictus erat, qua crus eſſe incipit, et qua
Mollia nervoſus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per jugulum pennis tenus acta ſagitta eſt.
Expulit hanc ſanguis: ſeque ejaculatus in altum
Emicat, et longè terebrata proſilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia ſuſtulerat: Dîque ô communiter omnes,
Dixerat (ignarus non omnes eſſe rogandos),
Parcite. Motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens: minimo tamen occidit ille
Vulnere; non alta percuſſo corde ſagitta.

Fama mali, populique dolor, lacrymaeque ſuorum
Tam ſubitae matrem certam fecère ruinae (28),
Mirantem potuiſſe; iraſcentemque, quod auſi
Hoc eſſent Superi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum haec Niobe, Niobe diſtabat ab illa;
Quae modo Latoïs (29) populum ſubmoverat aris,
Et mediam tulerat greſſus reſupina per urbem,
Invidioſa ſuis; ac nunc miſeranda vel hoſti;
Corporibus gelidis incumbit; et ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.
A quibus ad coelum liventia brachia tendens,
Paſcere, crudelis, noſtro, Latona, dolore;
(Paſcere, ait; ſatiaque meo tua pectora luctu:)
Corque ferum ſatia, dixit: per funera ſeptem

---

(28) *ruina* — пораженіе любезныхъ ей дѣтей. *Miratio* — въ величайшей степени горести, кажется, не у мѣста; скорѣе miratio сдѣсь объяснить можно чрезъ inſania.

(29) *Latoïs*, *Latoïus*, имена по отечеству Аполлона и Діаны.

Efferor: exſulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miſerae mihi plura ſuperſunt,
Quam tibi felici poſt tot quoque funera vinco.
Dixerat; inſonuit contento nervus ab arcu (30):
Qui, praeter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo eſt audax. Stabant cum veſtibus atris
Ante toros fratrum demiſſo crine ſorores.
E quibus una, trahens haerentia viſcera tela,
Impoſito fratri, moribunda relanguit ore.
Altera, ſolari miſeram conata parentem,
Conticuit ſubito; duplicataque vulnere coeco eſt:
(Oraque compreſſit, niſi poſtquam ſpiritus exit.)
Haec fruſtra fugiens collabitur; illa ſorori
Immoritur: latet haec; illam trepidare videres.
Sexque datis leto, diverſaque vulnera paſſis,
Ultima reſtabat, quam toto corpore mater,
Tota veſte tegens, Unam, minimamque relinque;
De multis minimam poſco, clamavit, et unam.
Dumque rogat; pro qua rogat, occidit. Orba reſedit
Exanimes inter natos, nataſque, virumque:
Diriguitque (31) malis. Nullos movet aura capillos.
In vultu color eſt ſine ſanguine: lumina moeſtis
Stant immota genis: nihil eſt in imagine vivi.
Ipſa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venae deſiſtunt poſſe moveri;
Nec flecti cervix, nec brachia reddere geſtus,
Nec pes ire poteſt: intra quoque viſcera ſaxum eſt.
Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta eſt: ibi fixa cacumine montis (32)
Liquitur, et lacrymas etiamnum marmora manant.

---

(30) *arcu* — Dianae.
(31) *diriguit* — преобратилась въ камень. Также говор. о тѣхъ, кои находятся въ величайшей степени страха и печали: Ніоба, пишетъ Палефатъ, поставила свою статую надъ могилою дѣтей своихъ. (32) *montis* — Sipyli.

Орфей и Евридика (33).

(Metam. l. X. à v. I ad 85.)

Inde per immenſum croceo (34) velatus amictu
Aëra digreditur, Ciconumque (35) Hymenaeus ad oras
Tendit; et Orphea nequicquam voce rogatur.
Adfuit ille quidem: ſed nec ſollemnia verba,
Nec laetos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoſo ſtridula fumo
Uſque fuit, nulloſque invenit motibus ignes.
Exitus auſpicio gravior: nec nupta per herbas
Dum nova Naïadum turba comitata vagatur,
Decidit, in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquam Rhodopeïus (36) auras
Deflevit vates; ne non tentaret et umbras,
Ad Styga Taenaria (37) eſt auſus deſcendere porta:
Perque leves populos, ſimulacraque ſuncta ſepulcris,
Perſephonen (38) adiit, inamoenaque regna tenentem
Umbrarum dominum: pulſiſque ad carmina nervis
Sic ait: O poſiti ſub terra numina mundi,

---

(33) Орфей, сынъ Еагра, Царя Ѳракійскаго. Звуки лиры его столь были трогательны, что онъ къ себѣ привлекалъ не токмо людей, но даже и самыя неодушевленныя вещи; нѣкоти доказываютъ, что Орфей первый уставилъ поклоненіе Богамъ; таинства его названы въ древности *Орфическими*. Аристот. Цицер. и другіе отвергаютъ его существованіе.

(34) Бахусъ и Гименей изображаются въ одеждѣ пламеннаго цвѣта (croceo amictu).

(35 *Cicones* — Ѳракійскіе народы, у коихъ жилъ Орфей и убитъ потомъ женщинами. Во Ѳракіи, на горѣ Гемѣ (Haemo) находилась нѣкогда Бореева пещера.

(36 *Phod. vates* — Орфей (Threicius ſacerdos). — *Родопе* была во Ѳракіи высочайшая гора.

(37) *Тенаръ*, перешеекъ въ Лаконикѣ, гдѣ находился Нептуновъ храмъ въ видѣ грота, которой Овидій представляетъ намъ пропастью и входомъ въ адъ. *Virgil.* 4. Georg. Tenarius etiam fauces, alta oſtia Ditis et caligantem etc. (38) *Perſeph.* Прозерпина. *Umbr. dom.* Плутонъ.

In quem recidimus quidquid mortale creamur (39);
Si licet, et, falſi poſitis ambagibus oris,
Vera loqui ſinitis; non huc, ut opaca viderem
Tartara, deſcendi; nec uti villoſa colubris (40)
Terna Meduſaei vincirem guttura monſtri.
Cauſa viae conjux: in quam calcata venenum
Vipera diffudit, creſcentesque abſtulit annos (41).
Poſſe pati volui: nec me tentaſſe negabo.
Vicit Amor. Supera Deus hic bene notus in ora eſt.
An ſit et hîc, dubito: ſed et hîc tamen auguror eſſe.
Famaque ſi veterem non eſt mentita rapinam (42),
Vos quoque junxit amor. per ego haec loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vaſtique ſilentia regni,
Eurydices, oro, properata (43) retexite fila.
Omnia debemur vobis; paullumque morati,
Serius aut citius ſedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes, haec eſt domus ultima: vosque
Humani generis longiſſima regna tenetis.
Haec quoque, cum juſtos matura peregerit annos,
Juris erit veſtri (44). pro munere poſcimus uſum.
Quod ſi fata negant veniam (45) pro conjuge, certum eſt
Nolle redire mihi. leto gaudete duorum.

Talia dicentem, nervosque ad verba moventem,
Exſangues flebant animae. nec Tantulus undam

---

(39) *quidq. creamur.* Такъ точно у Лукана VII. 363. quidquid hominum ſumus.

(40) *nec uti* и пр. я пришелъ сюда не для побѣжденія Цербера, какъ Геркулесъ, но — cauſa viae conjux.

(41) *creſc. annos.* Стихотворцы приписываютъ годамъ то же, что и людямъ на пр. *Ov. Her.* I. 3. molles anni, pueri. *Senc. Hipp.* 267. feſſi anni. *Propert.* I El. 7. tremuli anni. *Cicr. Att.* I. 2. juſti anni — длинный предѣлъ жизни.

(42) Ибо Плутонъ, влюбившись въ Прозерпину, похитилъ ее. См. Клавд. похищеніе Прозерп.

(43) *prop. fila*, нить, скоро пресѣченная Парками; въ другихъ изд. *properata ſata*, что означаетъ преждевременную смерть.

(44) *jur. veſtr.* въ вашей волѣ. Met. X. ст. 725. omnia veſtri juris erunt.

(45) *Negant veniam* — не дозволяютъ; сему противоп. dare veniam.

Captavit refugam: ſtupuitque Ixionis orbis.
Nec carpſere jecur volucres: urnisque vacarunt
Belides: inque tuo ſediſti, Siſyphe, ſaxo.
Tum primùm (46) lacrimis victarum carmine fama eſt
Eumenidum maduiſſe genas: nec regia conjux
Suſtinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant: umbras erat illa recentes
Inter, et inceſſit paſſu de vulnere tardo.
Hanc ſimul, et legem Rhodopeius accipit heros,
Ne flectat retro ſua lumina; donec Avernas (47)
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivus per muta ſilentia trames,
Arduus, obſcurus, caligine denſus opaca:
Nec procul abfuerunt telluris margine ſummae.
Hìc, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
Flexit amans oculos; et protinus illa relapſa eſt.
Brachiaque intendens, prendique et prendere (48) captans,
Nil niſi cedentes infelix arripit auras.
Jamque iterum moriens non eſt de conjuge quidquam
Queſta ſuo: quid enim ſeſe quereretur amatam?
Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit; revolutaque rurſus eodem eſt.
Non aliter ſtupuit gemina nece conjugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, ſaxo per corpus oborto:
Quique in ſe crimen traxit; voluitque videri
Olenos eſſe nocens: tuque ò confiſa figurae,
Infelix Lethaea, tuae; junctiſſima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida ſuſtinet Ide.
Orantem, fruſtraque iterum tranſire volentem
Portitor (49) arcuerat. ſeptem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris ſine munere, ſedit.

---

(46) Адскіе боги не трогаются несчастіями людей. *Hor.* II. od. 14.

(47) *Авернъ*, болото и озеро въ Кампаніи, посвященныя Плутону.

(48) *prendique etc.* вмѣсто: ut prenderetur et prenderet.

(49) Харонъ.

Cura dolorque animi, lacrimaeque alimenta fuêre.
Eſſe Deos Erebi crudeles queſtus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulſumque Aquilonibus Haemon.
Tertius aequoreis incluſum Piſcibus (50) annum
Finierat Titan; omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem; ſev quod male ceſſerat illi;
Sive fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Jungere ſe vati: multae doluère repulſae.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares: citraque juventam
Aetatis breve ver, et primos carpere flores.

Четыре вѣка мїра.

(Metam. l. I. à v. 89 ad 150.)

Aurea prima ſata eſt aetas, (51) quae, vindice nullo,
Sponte ſuâ, ſine lege, fidem rectumque colebat.
Poena metuſque aberant; nec verba minacia fixo (52)
Aere legebantur; nec ſupplex turba timebant
Judicis ora ſui: ſed erant ſine judice tuti.
Nondum caeſa ſuis, peregrinum ut viſeret orbem (53),
Montibus, in liquidas pinus deſcenderat undas;
Nullaque mortales, praeter ſua, litora nôrant.
Nondum praecipites cingebant oppida foſſae;
Non tuba directi, non aëris cornua flexi,

---

(50) *piſces*, созвѣздіе Зодіака. *tertius Titan*, вмѣсто tertium annum.

(51) *aetas* — genus hominum. *Cic. N. D.* II. 63. aureum gens (Гезіодъ χρύσεον γένος) — *aureus Saturnus*, въ царствованіе коего былъ златой вѣкъ. О вѣкахъ златомъ, серебряномъ, мѣдномъ и желѣзномъ *Claud.* 22. 446. vario faciem diſtincta metallo ſecula. *Virg.* Aen. VII. 203 Saturni gentem haud vinclo, nec legibus aequam Sponte ſua veteriſque Dei ſe more tenentem. — *Vindice nul.* по изъясн. Гирига: nemine ſcelera coërcente.

(52) отсюда *figere leges* и refigere, вмѣсто ferre и abrogare, т. е. издавать и обнародывать.

(53) *peregr. orbem* — peregrinas terras.

Non galeae, non enſis, erant. Sine militis uſu
Mollia ſecurae peragebant otia gentes.
Ipſa quoque immunis, raſtroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per ſe dabat (54) omnia tellus;
Contentique cibis, nullo cogente, creatis;
Arbuteos foetus, montanaque fraga legebant,
Cornaque et in duris haerentia mora rubetis;
Et quae deciderant patulâ Jovis arbore glandes:
Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos ſine ſemine flores.
Mox (55) etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat ariſtis.
Flumina jam lactis, jam flumina (56) nectaris ibant:
Flavaque de viridi ſtillabant ilice mella.
Poſtquam, Saturno (57) tenebroſa in Tartara miſſo,
Sub Jove mundus erat; ſubiitque *argentea* proles,
Auro deterior, fulvo pretioſior aëre:
Juppiter antiqui contraxit tempora veris:
Perque hiemes, aeſtusque, et inaequales autumnos,
Et breve ver, ſpatiis exegit quatuor annum.
Tum primum ſiccis aër fervoribus uſtus
Canduit: et ventis glacies adſtricta pependit.
Tum primum ſubiere domos (58); domus antra fuerunt,
Et denſi frutices, et vinctae cortice virgae.

---

(54) *nullo cogente* — nullo poſcente. *Virg.* G. II. 10. nullis cogentibus. — *immunis* — vacua à miſeris.

(55) *mox* соотвѣтствуетъ сдѣсь praeterea, и означаетъ не послѣдствіе времени, а продолжающійся порядокъ происшествій.

(56) Такъ выражали древніе изобиліе молока и вина — flumina vini et lactis; такова нѣкогда была обѣтованная земля, текущая медомъ и млекомъ! *Hor.* l. II. od 19.

(57) *Сатурнъ*, древнѣйшій Царь Лаціума, дикихъ и необразованныхъ людей въ лучшее и блаженнѣйшее приведшій состояніе. Таковъ былъ подвигъ Хроноса у Грековъ. Юпитеръ, свергнувъ Сатурна въ преисподнія жилища, заступилъ его мѣсто — и тогда начался серебряный вѣкъ.

(58) *domos*; поелику прежде обитали въ поляхъ и лѣсахъ. *Cortex* разум. interior, liber.

Semina tum primum longis Cerealia fulcis
Obruta funt, preffique jugo gemuere juvenci.
Tertia poft illas fucceffit *aënea* proles,
Saevior ingeniis, et ad horrida promtior arma;
Nec fcelerata tamen. De duro eft ultima *ferro*.
Protinus irrumpit venae (59) pejoris in aevum
Omne nefas: fugêre pudor, verumque, fidefque:
In quorum fubiere locum fraudefque, dolique,
Infidiaeque, et vis, et amor fceleratus habendi (60).
Vela dabant ventis, nec adhuc bene noverat illos
Navita: quaeque diu fteterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis infultavere carinae.
Communemque prius, ceu lumina Solis et auras,
Cautus humum longo fignavit limite menfor.
Nec tantum fegetes, alimentaque debita dives
Pofcebatur humus; fed itum eft in vifcera terrae:
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierant; prodit bellum, quod pugnat utroque;
Sangvineaque manu crepitantia concutit arma (61).
Vivitur ex rapto; non hofpes ab hofpite tutus,
Non focer a genero; fratrum quoque gratia rara eft.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles mifcent aconita (62) novercae.
Filius ante diem patrios inquirit in annos;
Victa jacet Pietas (63), et Virgo caede madentes,
Ultima coeleftûm, terras Aftraea reliquit.

---

(59) *venae pef.* хужшаго металла.
(60) *habere* здѣсь тоже, что poffidere.
(61) Древніе, вступая въ сраженіе, обыкновенно ударяли въ щиты оружіями — concutere arma. У стихотв. часто описывается въ сраженіяхъ стукъ оружія — crepitantia arma.
(62) *Aconitum*, волчій корень, ядовитая трава; у стихотв. вмѣсто venenum. *Luridus* — сдѣсь гвр. о мертвенной блѣдности.
(63) *Piet.* любовь кровныхъ, родныхъ; и потому pius erga parentes; pius Aeneas. *Aftrea* — Juftitia, которую Цесарь назыв. juftiffima virgo.

Зависть и ея мѣстопребыванїе.

(— Met. l. II. à v. 760 ad 782.)

Protinus Invidiae, nigro ſqualentia tabo,
Tecta petit. Domus eſt imis in vallibus antri
Abdita, ſole carens, non ulli pervia vento;
Triſtis, et ignavi pleniſſima frigoris, et quae
Igne vacet ſemper, caligini ſemper abundet.
Huc ubi pervenit bello metuenda virago,
Conſtitit ante domum, neque enim ſuccedere (64) tectis
Fas habet, et poſtes extremâ cuſpide pulſat.
Concuſſae patuere fores: videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta ſuorum,
Invidiam: viſàque oculos avertit. At illa
Surgit humo pigre (65), ſemeſarumque relinquit
Corpora ſerpentum: paſſuque incedit inerti.
Utque Deam vidit, formaque armisque decoram,
Ingemuit, vultumque ima ad ſuſpiria (66) duxit.
Pallor in ore ſedet; macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies; livent rubigine dentes;
Pectora felle virent (67); lingua eſt ſuffuſa veneno.
Riſus abeſt; niſi quem viſi movère dolores:
Nec fruitur ſomno, vigilacibus excita curis;
Sed videt ingratos, intabeſcitque vivendo,
Succeſſus hominum, carpitque, et carpitur unâ,
Suppliciumque ſuum eſt. — — —

---

(64) *ſucc.* propius accedere. (65) *pigre*, или по нѣкот. *pigra* — безплодная отъ стужи, отъ холода Такъ *Hor.* 1. od. 22. pigri campi. — *Surgit pigre* противоп. *paſſu incedit inerti.*

(66) *ducere vultum ad* ſuſpiria, по изъясн. Гирига: vultum componere, accomodare ſuſpiriis; ſuſpiria vultu prodere; но *adducere vultum* — ad gravitatem componere; *obducere* — ad moeſtitiam comp.

(67) *felle vir.* Точно въ такомъ же значенїи говор. Клавд. 49. 96 viſcere felle virent. — *lingua ſuffuſa veneno* говр. такъ какъ и os ſuffuſum rubore.

D.) *Изъ Клавдїана. Мѣстопребыванїе времени.*

(in pr. Coſs. Stil. l. II. à v. 424 ad 450).

Eſt ignota procul, noſtraeque impervia menti
Vix adeunda Deis, annorum ſqualida mater,
Immenſi ſpelunca aevi, quae tempora vaſto
Suppeditat reuocatque ſinu. Complectitur antrum,
Omnia qui placido conſumit numine, ſerpens (68),
Perpetuumque viret ſquamis, caudamque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapſu.
Veſtibuli cuſtos vultu longaeva decoro
Ante fores Natura ſedet, cunctisque volantes
Dependent membris animae. Manſura verendus
Scribit jura Senex (69), numeros qui dividit aſtris,
Et curſus (70), ſtabilesque moras, quibus omnia vivunt (71)
Ac pereunt fixis cum legibus. Ille recenſet
Incertum quid Martis iter (72), certumque Tonantis
Proficiat mundo; quid velox ſemita Lunae,
Pigraque Saturni (73); quantum Cytherea ſereno
Curriculo, Phoebique comes Cyllenius (74) erret.
Illius ut Phoebus ad limen conſtitit antri,
Occurrit Natura potens, ſeniorque ſuperbis
Canitiem inclinat radiis. Tunc ſponte recluſos

---

(68) *ſerpens* — annus, Сервїй пишетъ, ſecundum Aegyptios indicabatur picto dracone caudam ſuam mordentem.

(69) *Senex* — Сатурнъ, или Χρονος.

(70) *curſus* — planetarum: *ſtabiles morae* — неподвижныя звѣзды (ſtellae fixae). (71) *viv.* et *per.* Также *Стацїй*: Ortum quidquid habet, finem timet.

(72) *inc. Mart.* температура планеты Марса неизвѣстна; потому что она или ближе, или дальше бываетъ отъ солнца; температура а Юпитера извѣстнѣе, вѣрнѣе (certum Tonântis).

(73) Сатурнъ чрезъ 30 лѣтъ совершаетъ свой путь, и потому — pigra ejus ſemita. *Citherea* — звѣзда Цитерской Венеры.

(74) Меркурїй назыв. comes Cyllenus, по имени Аркадской горы, Циллене. Онъ ближе къ солнцу (Phoebi) и ему всегда сопутствуетъ.

Laxavit poſtes adamas. Penetrale profundum
Panditur, et ſedes aevique arcana pateſcunt.
Hîc habitant vario faciem diſtincta metallo,
Secula certa locis; illic glomerantur aëna,
Hic ferrata rigent; illic argentea candent;
Eximia regione domus, contingere terris
Difficiles, ſtabant rutili grex aureus anni.

Чертоги Венерины на островѣ Кипрѣ.

(Nupt. Hon. et Mar. à v. 49 ad 96.)

Mons latus Jonium Cypri (75) praeruptus obumbrat,
Invius humano greſſu, Phariumque (76) cubile
Proteos, et ſeptem deſpectat cornua (77) Nili.
Hanc neque candentes audent veſtire pruinae:
Hunc venti pulſare timent; hunc laedere nimbi.
Luxuriae Venerique vacat. Pars acrior anni
Exulat: aeterni patet indulgentia veris.
In campum ſe fundit apex: hunc aurea ſepes
Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
Mulciber, ut perhibent; his oſcula conjugis emit
Moenibus, et tales uxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quae ſubdita nullis
Perpetuum florent Zéphyro contenta colono;
Umbroſumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante ſuos Divâ ſub judice cantus:
Quae placuit, fruitur ramis; quae victa, recedit.
Vivunt in Venerem frondes, omnisque viciſſim
Felix arbor amat; nutant ad mutua palmae (78)
Foedera; populeo ſuſpirat populus ictu,
Et platani platanis, alnoque aſsibilat alnus.

---

(75) *Cyprus*, остр. Кипръ на Средиземн. морѣ, гдѣ родилась Венера; и потому она назыв. Cypris.

(76) *Phar.* Египтъ, такъ названн. отъ Фаро, малаго Нильскаго острова.

(77) *cornua* — семь устьевъ Нила; *Virg.* Aen. VI. 801. Et ſeptemgemini turbant trepida oſtia Nili.

(78) Въ пальмахъ замѣчается двоякій полъ — nutant palmae.

Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
Alter, et infusis corrumpunt mella venenis,
Unde Cupidineas armavit fama sagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, habitu similes, gens mollis Amorum.
Hos Nymphae pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit: ille Deos coelumqe et sidera cornu
Temperat, et summos dignatur figere reges;
Hi plebem feriunt. Nec cetera Numina desunt:
Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
Et flecti faciles Irae, vinoque madentes
Excubiae, Lacrimaeque rudes, et gratus amantûm
Pallor, et inprimis titubans Audacia furtis,
Jucundique Metus, et non secura Voluptas;
Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.
Hos inter petulans alta cervice Juventas
Excludit Senium loco. Procul atria Divae
Permutant radios, silvâque obstante virescunt.
Lemnius (79) haec etiam gemmis extruxit et auro,
Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdis
Supposuit caesas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo (80) paries, et jaspide lubrica surgunt
Limina, despectusque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area dives
Praebet odoratas messes: hic mitis amomi,
Hic casiae matura seges, Panchaea (81) turgent
Cinnama, nec sicca frondescunt vimina Costo (82),
Tardaque sudanti prorepunt balsama ligno.

---

(79) *Lemnius* — Вулканъ, обитавшій нѣкогда, или на островѣ Лемносѣ (что на Егейск. морѣ), или въ Етнѣ съ Циклопами.

(80) *Бериллъ*, аква марина, дорогій камень зеленоватаго цвѣта. *Jaspis*, ясписъ, драг. камень различныхъ видовъ и цвѣтовъ.

(81) Панхейскіе народы обитали въ Савскихъ пустыняхъ, гдѣ находятъ лучшій ладонъ (thus). Вмѣсто Panchaea читаютъ: Panchaia.

(82) *Costum*, есть Персидскіе (Achaemenium costum. v. *Hor.* l. I. 1.) произрастѣніе, дающее благовоніе.

ПАСТУШЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ.

E) *изъ Виргилїя. Меланкъ и Мопсъ.*

(Bucol. Eccl. V.)

Cur non, Mopſe, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare levis, ego dicere verſus,
Hic corulis mixtas inter conſidimus ulmos?
Mop. Tu major (1); tibi me eſt aequum parere, Melanca:
Sive sub incertas Zephyris mutantibus umbras,
Sive antro potius ſuccedimus; adſpice, ut antrum
Silveſtris raris ſparſit labruſca (2) racemis.
Mel. Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.
Mop. Quid, ſi idem certet Phoebum ſuperare canendo?
Mel. Incipe, Mopſe, prior: ſi quos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri (3).
Incipe: paſcentis ſeruabit Tityrus haedos.
Mop. Immo haec, in viridi nuper quae cortice fagi
Carmina deſcripſi, et modulans alterna notavi (4),
Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.
Mel. Lenta ſalix quantum pallenti cedit oliuae,
Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis:
Judicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.
Mop. Sed tu deſine plura, puer; ſucceſſimus antro.
Extinctum Nymphae crudeli funere (5) Daphnin
Flebant: vos coruli teſtes et flumina Nymphis:
Quum, conplexa ſui corpus miſerabile gnati,
Atque deos atque aſtra vocat crudelia (6) mater.

---

(1) *major* — natu. (2) *labruſca*, лѣсной, дикій виноградъ.
(3) не Аѳинскій Царь Кодръ, а пастухъ, см. Eccl 22. 26.
(4) *att. not* по изъясн. Гейне: per alterna, alternatim canens verſiculum. *ſaliunca* — неизвѣстная трава; можетъ быть nardus Celtica.
(5) *crud. fun.* просто acerba morte. (6) *aſtra crud.* обвиняетъ неблагопріятствующихъ Боговъ и звѣзды.

Non ulli paftos illis egere diebus
Frigida, Daphni, boves ad flumina; nulla neque amnem
Libavit quadrupes, nec graminis adtigit herbam.
Daphni, tuum Poenos etiam ingemuiffe leones
Interitum, montesque feri filvaeque loquuntur.
Daphnis et Armenias curru fubjungere tigris
Inftituit; Daphnis thiafos inducere Bacchi (7),
Et foliis lentas intexere mollibus haftas.
Vitis et arboribus decori eft, ut vitibus uvae,
Ut gregibus tauri, fegetes ut pinguibus arvis:
Tu decus omne tuis; poftquam te fata tulerunt:
Ipsa Pales agros, atque ipfe reliquit Apollo.
Grandia faepe quibus mandavimus hordea fulcis,
Infelix lolium (8) et fteriles nafcuntur avenae.
Pro molli viola, pro purpureo narciffo,
Carduus et fpinis furgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Paftores: mandat fieri fibi talia Daphnis.
Et tumulum facite, et tumulo fuperaddite carmen:
Daphnis ego in filvis, hinc usque ad fidera notus,
Formofi pecoris cuftos, formofior ipfe.
Mel.. Tale tuum carmen nobis, divine poeta,
Quale fopor feffis in gramine; quale, per aeftum
Dulcis aquae faliente fitim reftinguere rivo.
Nec calamis folum aequiparas, fed voce magiftrum;
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen haec quocumque modo tibi noftra viciffim
Dicemus; Daphninque tuum tollemus ad aftra (9);
Daphnin ad aftra feremus; amavit quoque nos Daphnis.
Mop. An quidquam nobis tali fit munere majus?
Et puer ipfe fuit cantari dignus; et ifta
Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.
Mel. Candidus (10) infuetum miratur limen Olympi,
Sed pedibufque videt nubes et fidera Daphnis.

---

(7) *thiaf. Bac.* вмѣсто ducere choros bacchantium.
(8) *lolium*, куколь, трава. (9) *tollem. ad aftra.* станемъ превозносить, воспѣвать обитающаго съ богами и пр.
(10) *Cand.* блестящій подобно созвѣздію.

Ergo alacris ſilvas et cetera rura voluptas
Panaque paſtoreſque tenet Dryadaſque puellas.
Nec lupus inſidias pecori, nec retia ceruis
Ulla dolum meditantur: amat bonus otia (11) Daphnis.
Ipſi laetitia voces ad ſidera jactant
Intonſi montes (12); ipſae jam carmina rupes,
Ipſa ſonant arbuſta: deus, deus ille, Melanca!
Sis bonus o felixque tuis? en quatuor aras:
Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phoebo;
Pocula bina novo ſpumantia lacte quotannis
Crateràſque duo ſtatuam tibi pinguis olivi;
Et multo in primis hilarans convivia Baccho,
Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſsis, in umbra,
Vina novum fundam calathis Ariuſa (13) nectar.
Cantabunt mihi Damoetas et Lyctius Aegon;
Saltantis Satyros (14) imitabitur Alpheſiboeus.
Haec tibi ſemper erunt, et quum ſollemnia vota
Reddemus Nymphis, et quum luſtrabimus (15) agros.
Dum juga montis aper, fluvius dum piſcis amabit,
Dumque thymo paſcentur apes, dum rore cicadae:
Semper honos nomenque tuum laudeſque manebunt.
Ut Baccho Cererique, tibi ſic vota quot annis
Agricolae facient; damnabis tu quoque votis.
Mop. Quae tibi, quae tali reddam pro carmine dona!
Nam neque me tantum venientis ſibilus auſtri (16),
Nec percuſſa juvant fluctu tam litora, nec quae
Saxoſas inter decurrunt flumina valles.
Mel. Haec te nos fragili donabimus ante cicuta;
Haec nos, Formoſum Corydon ardebat Alexin:
Haec eadem docuit, Cuium pecus? an Moeliboei?

---

(11) *otia* — спокойствіе, тишина.
(12) *intonſi montes*, покрытыя лѣсами горы; противопол. tonſae valles *Georg.* IV. 277.
(13) *Ariuſa vina*, изъ области Аріуской, на остр. Хіо.
(14) *ſalt. Sat.* плясалъ подобно Сатирамъ.
(15) *luſtr. agr.* *Амбарвалін*, празднества древн. Римлянъ при началѣ весны; во время коихъ обводили съ торжествомъ животное, назначенное въ жертву Богамъ. *Damnatur voti et voto* — торжественная формула.
(16) *ven. auſt.* — Восточный вѣтръ, дуть начинающій.

Мор. At tu ſume pedum, quod, me quum ſaepe rogaret,
Non tulit Antigenes, et erat tum dignus amari,
Formoſum paribus nodis atque aere, Melanca.

F) *Изъ Калпурнія. Амфитеатръ, или Ликотасъ и Коридонъ.*

(Eccl. VII.)

Lycot. Lentus ab vrbe venis, Corydon, vigeſima certe
Nox fuit, ut noſtrae cupiunt te cernere ſilvae,
Et tua moerentes exſpectant jubila tauri.
Coryd. O piger, et duro jam durior axe, Lycota,
Qui veteres fagos, nova quam ſpectacula, mavis
Cernere, quae patula juvenis (17) Deus edit arena.
Lyc. Mirabar, quae cauſa foret tibi tanta morandi,
Cur tua ceſſaret taciturnis fiſtula ſilvis,
Et ſolus Stimicon caneret pallente (18) corymbo;
Quem ſine te moeſti tenero donavimus hoedo.
Verum tota ferat, quae luſtrat ovilia Thyrſis:
Non tamen aequabit mea gaudia: nec gaudia: nec mihi, ſi quis
Omnia Lucanae (19) donet pecuaria ſilvae,
Grata magis fuerint, quam quae ſpectamus in urbe.
Lyc. Dic age, dic Corydon, nec noſtras invidus aures.
Deſpice: non aliter certe mihi dulce loquere,
Quam certare ſoles, quoties ad ſacra vocatur (20)
Aut foecunda Pales, aut paſtoralis Apollo.
Cor. Vidimus in coelum trabibus ſpectacula textis
Surgere, Tarpeium prope deſpectantia culmen,

---

(17) *juv. Deus*, Каринъ, старшій сынъ Римск. Импер Кара.
(18) Чит нѣк. и pallante и fallente. Г. Аделунгъ разумѣетъ плющь, какъ украшеніе свирѣли.
(19) *Луканія*, нынѣшняя провинція Базиликата въ Неапол. Королевствѣ, извѣстная своимъ скотоводствомъ.
(20) Во время сельскихъ праздниковъ, въ торжественныхъ пѣсняхъ призывали боговъ стадъ, нивъ, лѣсовъ, рѣкъ и пр.

Immenſoſque gradus, et divos lene jacentes.
Venimus ad ſedes (21), ubi pulla ſordida veſte
Inter foemineas ſpectabat turba cathedras (22).
Nam quaecunque patent ſub aperto libera coelo,
Aut eques, aut nivei loca denſavère tribuni.
Qualiter haec patulum contendit vallis in orbem,
Et ſinuata latus, reſupinis undique ſilvis,
Inter continuos curuatur concava montes:
Sic tibi planitiem curvae ſinus ambit arenae,
Et geminis medium ſe molibus alligat ovum.
Quid tibi nunc referam, quae vix ſuffecimus ipſi
Per partes ſpectare ſuas? ſic undique fulgor
Percuſſit, ſtabam defixus, et ore patenti,
Cunctaque mirabar, nec dum bona ſingula noram.
Tum mihi, tunc ſenior lateri qui forte ſiniſtro
Junctus erat, quid te ſtupefactum, ruſtice, dixit,
Ad tantas miraris opes? qui neſcius auri,
Sordida tecta, caſas, et ſola mapalia noſti.
An ego tam tremulus, tam vertice canus, et iſta
Factus in urbe ſenex, ſtupeo tamen omnia: certe
Vilia ſunt nobis, quaecunque prioribus annis
Vidimus, et ſordet, quidquid ſpectavimus olim.
Balteus en geminis, en illita porticus auro
Certatim radiant, nec non ubi finis arenae
Proxima marmoreo peragit ſpectacula muro:
Sternitur adjunctis ebur admirabile truncis,
Et coit in rutilum, tereti qua lubricus axe
Impoſitos ſubita vertigine falleret ungues,

---

(21) Каждый класъ зрителей имѣлъ въ Амфитеатрѣ особое мѣсто, какъ то: Сенаторы, жрецы, весталки и другія состоянія. Сенаторы сидѣли съ трибунами въ бѣлыхъ тогахъ (in niveis) in podio — самыхъ нижнихъ мѣстахъ, которыя ближе были къ аренѣ. Въ верху занимали мѣста всадники (eques), а надъ ними, граждане и простой народъ. Распоряжатели мѣстъ назыв: locarii или diſſignatores. *pulla veſtis* — нечистое, неопрятное одѣяніе означ. нижшій класъ зрителей.

(22) *cathedrae*, родъ креселъ, которыя въ особенномъ были употребленіи у роскошныхъ Римлянокъ, какъ свидѣт. древніе. см. *Phaedr.* f. 8. l. III. cathedra mallis.

Excuteretque feras, auro quoque torta refulgent
Retia (23), quae totis in arenam dentibus exstant
Dentibus aequatis, et erat (mihi crede, Lycota,
Si qua fides), nostro dens longior omnis aratro.
Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
Hic niueos lepores (24), et non fine cornibus apros,
Manticoram (25), filvis etiam quibus editur, Alcen
Vidimus, et tauros, quibus aut ceruice levata
Deformis fcapulis torus eminet, aut quibus hirtae
Jactantur per colla jubae, quibus afperamento
Barba jacet, tremulifque rigent palearia fetis.
Non folum nobis filveftria cernere monftra
Contigit: aequoreos ego cum certantibus vifis
Spectavi vitulos, et equorum nomine dignum,
Sed deforme pecus, quod in illo nafcitur amni,
Qui fata riparum venientibus irrigat undis.
Ah trepidi quoties nos defcendentis arenae
Vidimus in partes, ruptaque voragine terrae
Emerfiffe feras, et eifdem faepe latebris
Aureo cum croceo creuerunt arbuta libro.

Lyc. O felix Corydon, quem non tremebunda fenectus
Impedit? o felix, quod in haec tibi fecula primos,
Indulgente Deo, demittere contigit annos (26)!
Nunc tibi fi propius venerandum cernere numen
Sors dedit, et praefens vultumque habitumque notafti;
Dic age, dic, Corydon, quae fit modo forma Deorum.

Cor. O utinam nobis non ruftica veftis ineffet!
Vidiffem propius mea numina; fed mihi fordes
Pullaque paupertas, et adunco fibula morfu
Obfuerunt, utcunque tamen confpeximus ipfum
Longius, ac, nifi me decepit vifus, in uno
Et Martis vultus et Apollinis effe putavi.

---

(23) Золотая сѣть, протянутая въ нѣкоторомъ отдаленіи отъ стѣны, служила, сколько для обереженія зрителей отъ звѣрей, столько и для великолѣпія. Ета сѣть укрѣплена была къ стѣнѣ слоновыми клыками.
(24) *niv lep.* бѣлые зайцы есть явленіе сѣверныхъ странъ.
(25) *Mant.* есть одно изъ баснословныхъ животныхъ въ древности. (26) *primi anni*, — первая половина жизни.

ЛИРИЧЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ.

Muſa potens Lyrae. *Hor.* I. od. 9.

A) *Изъ Горація. Гимнъ Аполлону и Діанѣ* (1).

Phoebe, ſilvarumque potens (2) Diana,
Lucidum coeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore ſacro.
Quod Sibyllini (3) monuere verſus,
Virgines lectas, puerosque caſtos,
Dîs, quibus ſeptem placuere colles (4),
Dicere carmen.
Alme (5) Sol, curru nitido diem qui,
Promis et celas: aliusque et idem
Naſceris, poſsis nihil urbe Roma
Viſere majus.
Rite maturos aperite partus
Lenis Ilithyia (6), tuere matres:
Siue tu, Lucina, probas vocari,
Seu Genethyllis,

---

(1) Сей Гимнъ пѣтъ былъ во время вѣковыхъ игръ, которыя праздновались у Римл. въ концѣ каждаго столѣтія; онѣ продолжались три дни (ter die claro)

(2) *ſilv. pot.* ты, которая царствуешь въ лѣсахъ.

(3) *Sybill. verſ.* Сивиллы были дѣвицы, имѣвшія даръ пророчества; ихъ полагаютъ до X. Книги Сивв. хранились въ Капитоліи; съ ними совѣтывались избранные пятнадцать жрецовъ (quindecim virorum).

(4) *ſept. coll.* семь холмовъ въ Римѣ: горы — Квириналъ, Виминалъ, Капитолинъ, Есквилинъ, Палатинъ, Целій и Авентинъ.

(5) *almus*, Отецъ природы; отъ глаг. alere; разум. сдѣсь Аполлона. Такъ напр. alma Venus, и *alma Ceres*, дочь Сатурна и Цибелы, научившая людей землепашеству.

(6) Имена Богинь, которыя присутствовали при родахъ: *Ilithyia* (отъ ἤλυθον), Lucina (отъ lux) и Genethyllis (отъ γεννᾶν, раждать).

Diua, producas fobolem, Patrumque
Profperes decreta fuper jugandis (7)
Foeminis, prolisque novae feraci
Lege marita.

Certus undenos decies per annos
Orbis, et cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces (8) cecinifse Parcae
Quod femel dictum eft, ftabilisque rerum
Terminus feruat, bona jam peractis (9)
Jungite fata.

Fertilis frugum, pecorisque tellus
Spicea donec Cererem corona:
Nutriant foetus et aquae falubres,
Et Iovis aurae.

Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna, puellas.

Roma fi veftrum eft opus, Iliaeque
Litus Hetrufcum tenuere turmae,
Juffa pars (10) mutare lares et urbem
Sofpite curfu.

Cui per ardentem fine fraude Trojam
Caftus (11) Aeneas patriae fuperstes
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis.

Dî, probos mores docili juventae,
Dî, fenectuti placidae quietem,
Romulae genti date, remque prolemque,
Et decus omne.

---

(7) *decreta jug.* Августъ въ 736 издалъ Законъ, представляющій награду тѣмъ, кои вступали въ бракъ; Консс. Папій и Поппей возобновили его въ 762. (8) *verac. cec.* т. е. veraces in canendo. (9) *peractis* т, е. fatis.

(10) *juffa pars.* Трояне, коимъ повелѣно было перемѣнить жилище. *fofp. cur.* по благополучномъ мореплаваніи.

(11) *caftus* — pius Aeneas, Князь Троянскій, построившій городъ Лавиній. *fine fraude* — относ. къ сему Князю.

Quique vos bobus (12) veneratur albis
Clarus Anchiſae Veneriſque ſanguis,
Imperet bellante prior, jacentem
Lenis in hoſtem.
Jam mari terraque manus (13) potentes
Medus Albanasque timet ſecures;
Jam Scythae reſponſa petunt (14), ſuperbi
Nuper et Indi:
Jam fides, et pax, et honor, pudorque
Priſcus, et neglecta redire virtus
Audet: apparetque beata pleno
Copia cornu.
Augur (15), et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque nouem Camoenis;
Qui ſalutari levat arte feſſos
Corporis artus:
Si Palatinas videt aequus arces,
Remque Romanam, Latiumque felix:
Alterum in luſtrum (16), meliuſque ſemper
Proroget aevum.
Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Adplicet aures.
Haec Jovem ſentire, Deoſque cunctos,
Spem bonam certamque demum reporto
Doctus (17) et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.

(12 *vos bob.* Августъ приносилъ въ жертву Юпитеру, Аполлону и Діанѣ бѣлыхъ быковъ. *Anch. ſang.* Юліи производили себя отъ Анхиза и Венеры, по Юлію, Енееву сыну.

(13 *manus* т. е. Roman. и *Alb. ſecur.* сила, могущество Римлянъ.

(14) *reſp. pet.* ожидаютъ повелѣній.

(15) *Augur* — четыре главныя свойства Аполлоновы: даръ пророчества; искусство стрѣлять изъ лука; музыка и Медицина.

(16) *Aevum*, вѣкъ, состоялъ изъ 20 люстръ. *luſtrum*, очистительное жертвоприношеніе, совершавшееся послѣ народной переписи и послѣ осмотра войскъ — черезъ V лѣтъ. — (17) *doctus* . . . chorus относ. къ reporto.

Къ Фортунѣ.

(l. I. oda 35.)

O Diva, gratum quae regis Antium (18),
Praesens (19) vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam aequoris,
Quicunque Bithyna (20) lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus (21) asper, te profugi Scythae,
Vrbesque, gentesque, et Latium ferox (22),
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam (23), neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet; imperiumque frangat.

---

(18) *Анцій* (Анцо), столица Вольсковъ въ Кампаніи Римск.; тамъ воздвигнутъ былъ храмъ Фортунѣ, Богинѣ.

(19) *praes. toll.* Греческ. обор. вмѣсто: potens et parata tollere. Praesentes Dii т. е. potentes. *Cic. Tusc.* I. 12. Hercules tantus et tam praesens habetur deus. *vert. fun.* тріумфы обращаетъ въ погребательныя церемоніи; коихъ Богинею почиталась Либитина; она сходствовала съ божеств. Venus infera. см. стр. 46.

(20) *Byth. carina*, нагруженная Виѳинскимъ товаромъ. Виѳинія есть страна въ малой Азіи, въ которую Римлянамъ путь лежалъ чрезъ Карпатское море (pelagus Carpathicum). *lacessit* т. е. remis.

(21) *Даки*, коихъ Горац. назыв. жестокими (asperi) составляли часть Скиѳовъ въ Европѣ. — Порядокъ мыслей таковъ: Даки, Скиѳы, Римляне страшатся, чтобы ты не нарушила безопасности ихъ Царства; тираны трепещутъ, чтобы ты чрезъ мятежныхъ гражданъ не поколебала ихъ престола и. т. д.

(22) *Лацій*, раздѣлявшійся на древній и новый, было Государство въ средней Италіи. Лацій сказано здѣсь, вмѣсто: воинственный (ferox) народъ Римск.

(23) *stant. colum.* республика Римск.

Te ſemper anteit ſaeva Neceſſitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Geſtans aëna, nec ſeverus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te ſpes, et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat,
Utcunque mutata potentes
Veſte (24) domos inimica linquis.
At vulgus (25) infidum, et meretrix retro
Periura cedit: diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici
Ferre jugum pariter doloſi.
Serves iturum Caeſarem in ultimos
Orbis Britannos (26) et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro (27).
Eheu cicatricum (28) et ſceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dira refugimus
Aetas? quid intactum nefaſti
Liquimus? unde manum juventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude (29) diffingas retuſum in
Meſſagetas (30) Arabaſque ferrum.

---

(24) *mut. veſte.* бѣлое одѣяніе придавали доброй фортунѣ; а черное худой, злоѣ.

(25) *vulgus* сказ. съ презрѣніемъ о большой части друзей, кои сохраняютъ рѣдко вѣрность (rara fides). Такъ Овид. ex Pon. 11. 3. 8. Vulgus amicitias utilitate probat.

(26) Послѣднимъ островомъ западн. древніе почитали Британію.

(27) Чермное море, (Oceanus ruber) иначе mare Erythraeum, составлявшее часть Южнаго Океана съ двумя заливами: Персидскимъ и Аравійскимъ

(28) Какъ изъясн. Г. Ламбинъ: pudet enim ſceleris, quo divina humanaque jura violavimus. Сдѣсь дѣло идетъ о гражданской войнѣ.

(29) Фортуна куетъ притупленное оружіе (retuſum ferrum), назначенное для гибельной войны.

(30) Массагеты, Скиѳскій народъ, жившій въ сосѣдствѣ съ Парѳянами.

Къ Аполлону и Діанѣ.

(l. IV. od. 6.)

Dive, quem proles Niobaea magnae
Vindicem linguae (31), Tityosque raptor
Sensit, et Troiae prope victor altae
Phthius (32) Achilles,
Ceteris major, tibi miles impar,
Filius quamvis Thetidos marinae (33)
Dardanas turres quateret tremenda (34)
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum
Pulvere Teucro,
Ille non inclusus equo Minervae
Sacra mentito, male feriatos
Troas, et laetam Priami choreis
Falleret aulam;
Sed palam captis gravis, heu nefas, heu!
Nescios fari pueros Achivis
Vreret flammis, etiam latentes
Matris in alvo;
Ni tuis victus, Venerisque gratae
Vocibus, divûm pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.
Doctor Argeae (35) fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,

(31) *magnae ling.* также говор. magna loqui, вмѣсто superbè loqui.

(32) *Phtius* т. е. Thessalus; потому что Фтia, отечество Ахиллеса, была въ Өессаліи столицею.

(33) *Thet. mar.* Өетида, мать Ахиллесова и супруга Пелеева, была дочь Нерея.

(34) *trem. cusp.* относится не къ pugnax, а къ глаг. quateret. Троя называлась *Дарданіею* отъ Дардана, построившаго въ Троадѣ городъ; а *Тевкріею* (Teucria) отъ Тевцера, Фригійскаго Царя.

(35) *Doctor Argeae* — Аполлонъ, научившій Греческихъ Музъ воспѣвать на лирѣ. Таліа здѣсь вмѣсто Музъ вообще. *Аргосъ*, столица Арголиды, Греческ. области.

Dauniae defende decus Camaenae (36),
Laevis Agyieu (37).
Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis, nomenque dedit poëtae.
Virginum primae, puerique claris
Patribus orti,
Deliae tutela (38) deae, fugaces
Lyncas et ceruos cohibentis arcu,
Lefbium (39) fervate pedem, meique
Pollicis ictum:
Rite Latonae puerum canentes (40),
Rite crefcentem face nocticulam,
Profperam frugum (41), celeremque pronos
Voluere menfes.
Nupta jam dices, ego dîs amicum,
Seculo feftas referente luces,
Reddidi carmen, docilis modorum (42)
Vatis Horati.

Похвалы богамъ и великимъ мужамъ.
(l. I. od. 12.)

Quem virum aut heroa, lyra, vel acri
Tibia fumis celebrare, Clio?
Quem deûm? cujus recinet jocofa (43)
Nomen imago,

Ксантъ (Xanthus) рѣка въ Ликіи (Lycia; Mylias); области при Средиз. морѣ.

(36) *Dauniae Cam.* Даунская Муза т. е. Латинская. Горацій родился въ Венузѣ, городѣ Даунской Апуліи.

(37) *levis Ag.* юный и прелестной Богъ.

(38) *Deliae tut.* которые находитесь подъ покровительствомъ богини остр. Делоса — Діаны.

(39) *Lefb. pedem*, Стихи Сафическіе, такъ названные отъ стихотворицы Сафы, родившейся на остр. Лесбосѣ. *poll. ictum*, кадансъ, мѣра стиховъ моихъ.

(40) *rite canent.* воспѣвая съ церемоніями.

(41) *profper. frugum*, т. е. in negotio frugum.

(42) *docil. modor.* наблюдая мѣру стиховъ поэта (vatis) Горація.

(43) *jocofa imago* — т. е. vocis, эхо; jocosa — потому что эхо обманываетъ, или какъ говор. Лукрец. IV. v.

Aut in umbroſis Heliconis (44) oris,
Aut ſuper Pindo, gelidove in Haemo?
Unde vocalem (45) temere inſecutae
Orphea ſilvae,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus celeresque ventos,
Blandum (46) et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis Parentis
Laudibus? qui res hominum ac deorum (47),
Qui mare et terras, variisque mundum
Temperat horis?
Unde nil majus (48) generatur ipſo,
Nec viget quidquam ſimile, aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores.
Preliis audax, neque te ſilebo
Liber (49), et ſaevis inimica, Virgo,
Belluis; nec te, metuende certa
Phoebe ſagitta.

---

574. fruſtratur imagine verbi. — *ſumere* часто говор. о избраніи матеріи для пѣнія.

(44) Горы славныя: *Геликонъ* въ Беоціи; *Пиндъ* въ Ѳессаліи; *Гемъ* во Ѳракіи. *Virgil. Geor.* I. 488. o qui me gelidis in vallibus Haemi ſiſtat et ingenti ramorum protegat umbra. (45) *Vocal.* пѣвца, сладкозвучнаго Орфея, которой отъ Калліопы (arte materna) научился музыки.

(46) *bland. ducere*, по замѣч. Мичерлиха, вмѣсто blanditiis ſuis — blande ducentem. *auritas* вмѣсто auſcultantes; cantus ſvavitate delinitas.

(47) Такъ у *Виргил. Aen.* I. 229. O qui res hominumque Deûmque aeternis regis imperiis et fulmine terres. Юпитеръ *управляетъ* (temperat) свѣтомъ чрезъ взаимность *годовыхъ временъ* (horis).

(48) *nil majus.* Такъ Овидій, Metm. II. 60 et quid Jove majus habemus? и Горацій, чтобы лучше изобразить могущество и превосходство Юпитера, присовокупляетъ — nequidquam viget ſimile!

(49) *Liber*, имя Бахуса; потому что онъ освобождаетъ (liberat) отъ печали. — *Діана*, дщерь Юпитера и Латоны, богиня охоты — неиріятельница звѣрей (virgo, *παρθένος*, inimica belluis).

Dicam et Alcidem (50), puerosque Ledae,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit,
Defluit ſaxis agitatus humor;
Condidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax, nam ſic voluere, ponto
Unda recumbit.
Romulum (51) poſt hos prius, an quietum
Pompilî regnum memorem, an ſuperbos
Tarquinî faſces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Poeno ſuperante Paullum, (52),
Gratus inſigni referam Camena,
Fabriciumque (53).

---

(50) Принесши достодолжныя похвалы Богамъ, стихотв. обращается къ Героямъ — къ *Геркулесу*, названн. Алцидомъ, потому что онъ былъ сынъ Алкмены, супруги Амфитріона, (сына Алцеева) — и къ сынамъ Леды (pueri Ledae) *Кастору* и *Поллуксу*.

(51) Потомъ обращается къ Царямъ и великимъ мужамъ. *Нума* Помпилій наслѣдовалъ *Ромулу*, первому Римск Царю. *Юній Брутъ*, изгнавъ *Тарквинія* гордаго изъ Рима, сдѣлался первымъ Консул. и въ знакъ сего достоинства принялъ пуки прутьевъ, связанныхъ съ сѣкирою (faſces). — *Регулъ* отличился при I Пунической войнѣ. Онъ взятъ былъ въ плѣнъ; Карѳагенцы отправили его въ Римъ съ предложеніемъ о размѣнѣ плѣнныхъ; однако онъ отсовѣтывалъ Сенату сей размѣнъ — возвратился въ Карѳагенъ и тамъ окончилъ жизнь въ ужасныхъ мученіяхъ. — Изъ фамиліи Скавровъ были многіе знаменитые мужи.

(52) *Poenus*, Ганнибалъ, Карѳагенскій полков.

(53) К. *Фабрицій*, троекратно бывшій Консул. отличился своимъ благоразуміемъ, мужествомъ и великодушіемъ — бѣдность при смерти была его удѣломъ! — *Павелъ Емилій*, Конс. пожертвовалъ своею жизнію, на сраженіи при Каннахъ! — *Курій*, Диктаторъ, покорилъ Самнитянъ и побѣдилъ Пирра. — *Камиллъ*, Дикт. по клеветѣ былъ изгнанъ; но когда Галлы осадили Капитолію, тогда онъ, принудивъ ихъ снять осаду, совершенно разбилъ ихъ. Онъ назв. ſecundus Romulus — patriae conditor.

Hunc, et incomtis Curium capillis,
Utilem bello tulit, et Camillum,
Saeva paupertas, et avitus apto (54)
Cum lare fundus.
Crefcit, occulto velut arbor aevo,
Fama Marcelli (55): micat inter omnes
Julium fidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanae pater atque cuftos,
Orte Saturno (56), tibi cura magni
Caefaris fatis data; tu fecundo
Caefare regnes.
Ille, feu Parthos Latio immenentes
Egerit jufto domitos triumpho,
Siue fubjectos Orientis orae
Seras et Indos (57).
Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties olympum;
Tu parum caftis inimica mittes
Fulmina lucis.

Къ Виргилію.

(l. I. od. 24.)

Quis defiderio fit pudor aut modus (58)
Tam chari capitis, praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam (59) Pater
Vocem cum cithara dedit.

---

(54) *apto lare*, съ домомъ, которой соотвѣтствовалъ малому пространству земли.

(55) *Marcel.* старый Марцеллъ, знаменитый взятіемъ Сиракузъ и сраженіями противъ Ганнибала. — Слава его возобновляется (crefcit occulto) въ одномъ изъ его потомковъ — въ младшемъ Марцеллѣ, племянникѣ и пріемышѣ Августа, новомъ созвѣздіи въ фамиліи Юліевъ (Julium fidus). По замѣч. Мичерл.: Sidera gentis dicuntur finguli qui eam illuftrant viri. — (56) *or. Saturn.* сынъ Сатурн. Юпитеръ. *cura* — tutela Caefaris. (57) Индѣйцы занимали великую область Азіи между Персами, Скиѳами и Серами.

(58) *Quis defid.* можно ли стыдиться своихъ слезъ, или умѣрять печаль о потери толь любезнаго друга — tam chari capitis! (59) пріятный голосъ (liquidam vocem) и цитару Юпитеръ (Pater) даровалъ Мелпоменѣ, Музѣ Трагедіи — одной изъ IX сестеръ.

Ergo Quintilium perpetuus ſopor (60)
Urget? cui pudor, et justitiae ſoror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando ullum invenient parem?
Multis ille quidem flebilis occidit:
Nulli flebilior, quam tibi, Virgilî
Tu fruſtra pius, heu non ita creditum,
Poſcis Quintilium deos.
Quod ſi Threïcio blandius Orpheo (61)
Auditam moderare arboribus fidem,
Non vanae redeat ſanguis imagini,
Quam virga ſemel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi (62).
Durum; ſed levius fit patientia,
Quidquid corrigere eſt nefas (63).

Къ честному мужу.

(l. III. od. 3.)

Juſtum, et tenacem propoſiti virum
Non ciuium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida (64): neque Auſter;
Dux inquieti turbidus Adriae,
Nec fulminantis magna Jovis manus:
Si fractus illabitur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Hac arte Pollux, et vagus Hercules
Eniſus (65), arces attigit igneas:

---

(60) *ſopor*, смерть, или какъ ее назыв. Горацій, III. 11, longus ſomnus.

(61) жалобы тебѣ не помогутъ; ты не возвратишь Квинтилію жизни; хотя бы ты воспѣвалъ пріятнѣе Орѳея, но все не одушевишь его тѣла бездушнаго.

(62) Меркурій своимъ жезломъ (virga horrida) уже присоединилъ его къ мрачнымъ тѣнямъ (nigro gregi).

(63) *corrig. nefas*, перемѣнить не льзя.

(64) *mente quatit*, потрясаетъ, колеблетъ твердость его духа. (65) *eniti*: собств., дѣлать усилія возвыситься. *arces ign.* т. е. небо.

Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
    Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere Tigres indocili jugum
Collo trahentes, hac Quirinus (66)
Martis equis Acheronta fugit,
    Gratum eloquuta conſiliantibus
Junone divis: Ilion, Ilion
Fatalis inceſtusque judex (67)
Et mulier peregrina vertit
    In pulverem, et quo deſtituit deos
Mercede pacta Laomedon: mihi,
Caſtaeque damnatum Minervae
Cum populo, et duce fraudulento.
    Jam nec Lacaenae ſplendet adulterae
Famoſus hoſp.: nec Priami domus
Perjura, pugnaces Achivos (68)
Hectoreis opibus refringit,
    Noſtrisque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit; protinus et graves
Iras, et inviſum nepotem,
Troica quem peperit ſacerdos,
    Marti redonabo illum ego lucidas
Inire ſedes, ducere nectaris
Succos, et adſcribi quietis
Ordinibus patiar deorum.

(66) *Квиринъ* — отъ Куресъ, Сабинск. столицы, имя Ромула (inviſus nepos), которой взятъ живой на небо отцемъ своимъ Марсомъ. Такъ и названы Римляне Quirites. — *Ахеронтъ*, адская рѣка; часто принимается за самый адъ.

(67) Конструкція: ex quo Laomedon deſtituit Deos mercede pacta, fatalis inceſtuſque judex, et mulier peregrina vertit in pulverem Ilion damnatum mihi et Minervae. — *Ilion*, Троя, такъ назв. отъ Илуса, Троянск. Царя. — *judex*, Парисъ, отдавшій преимущество Венерѣ предъ Юноною и Минервою (Палладою; онъ былъ прелюбодѣй — inceſtus — и famoſus hoſpes; потому что похитилъ Елену, супругу Менелаеву (mulier peregrina, или Lacaena).

(68) *Ахивцами* или Ахейцами назывались Греки отъ Ахаіи, *Аргивцами* отъ Арголиды, знаменитыхъ Греч. областей.

Dum longus inter ſaeviat Ilion
Romamque pontus: qualibet exules
In parte regnanto beati:
Dum Priami Paridisque buſto
Inſultet armentum, et catulos ſerae
Celent inultae. ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatisque poſsit
Roma ferox dare jura Medis (69);
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Qua tumidus rigat arva Nilus (70):
Aurum irrepertum, et ſic melius ſitum
Cum terra celat, ſpernere fortior,
Quam cogere (71) humanos in uſus,
Omne ſacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo (72) terminus obſtitit,
Hunc tangat armis, viſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes:
Qua nebulae, pluviique rores.
Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico! ne nimium pii
Rebusque fidentes, avitae
Tecta velint reparare Trojae.
Troiae renaſcens alite lugubri
Fortuna triſti clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis, et ſorore.
Ter ſi reſurgat murus aëneus
Auctore Phoebo: ter pereat meis

---

(69) *Мидійцы* суть Пареяне, занимавшіе области древнихъ Мидійцевъ.

(70) *Нилъ* есть большая рѣка въ Африкѣ, которая всякой годъ въ извѣстное время выступая изъ береговъ, наводняетъ землю — и тѣмъ самымъ оплодотворяетъ страну Египетскую за недостаткомъ дождя. Египтяне боготворили Нилъ.

(71) *cogere*, искапывать для человѣческаго употребленія — для страстей!

(72) *quicunque mundo* т. е. quicunque terminus orbem terrarum clausit.

Excifus Argivis: ter uxor
Capta virum, puerosque ploret.
Non haec jocofae conveniunt lyrae;
Quo Mufa tendis? define, pervicax,
Referre fermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

Къ Мелпоменѣ.

(l. III. od. 30.)

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique fitu (73) Piramidum altius:
Quod non imber edax (74), non Aquilo impotens
Pofsit diruere (75), aut innumerabilis
Annorum feries, et fuga temporum.
Non omnis moriar: multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Ufque ego poftera
Crefcam laude recens: dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine (76) pontifex.
Dicar, qua violens obftrepit Aufidus (77),
Et qua pauper aquae Daunus, agreftium
Regnator populorum; ex himili potens
Princeps, Aeolium carmen ad Italos
Deduxiffe modos. Sume fuperbiam
Quaefitam meritis, et mihi Delphica
Lauro (78) cinge volens, Melpomene, comam.

---

(73) *regali fitu,* — Пирамиды построены были въ Египтѣ для погребенія умершихъ Царей. Нѣкот. новѣйшіе писат. даютъ имъ другое назначеніе.

(74) *edax.* все пожирающій, имѣющій разрушительную силу. *Ovid.* edax rerum tempus.

(75) *diruere*, destruere, dejicere, peffumdare. Годы, по быстротѣ, съ какою они протекаютъ, названы у Гор. fugaces anni. *multa pars* относ. къ безсмертію; non omnis morior.

(76) *tacita virgo* — Весталка. Первосвященники, жрецы и жрицы, при совершеніи таинствѣ. должны были сохранять молчаніе; тоже наблюдали и Пиѳагоровы ученики.

(77) *Aufidus*, рѣка въ Апуліи, родинѣ Горацієвой. *pauper aquae* — modicas et exiguas aquas habens. (78) Стихотворцы увѣнчавали свои главы (comam) вѣнками Делфійскихъ лавровъ.

Похвалы Пиндару.

(l. IV. od. 2.)

Pindarum (79) quiquis ſtudet aemulari,
Iule, ceratis (80) ope Daedaleae
Nititur pennis, vitreo (81) daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Feruet immenſuſque ruit profundo
Pindarus ora;
Laurea donandus Apollinari
Seu per audaces nova dithyrambos (82)
Verba devolvit, numeriſque fervetur
Lege ſolutis.
Seu deos regeſque canit, deorum
Sanguinem (83): per quos cecidere juſta
Morte centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimerae,
Sive, quos Elaea (84) domum reducit
Palma coeleſtes, pugilemve, equumve
Dicit, et centum potiore ſignis
Munera donat:
Flebili ſponſae juvenemve raptum
Plorat: et vires, animumque moreſque

(79) Пиндаръ, знаменитый лирическій стихотворецъ; родился въ Өивахъ, въ 65 Олимп. за 500 лѣтъ до Р. Х. (80) Это относится къ Дедалу и сыну его Икару, которые, придѣлавъ къ плечамъ восковыя крылья (ceratis alis), освободились изъ Критскаго лавиринөа: (81) vitrens, прозрачный, свѣтлый. *Virg.* Aen. 7. 759 vitrea unda. — *notas* вмѣсто conſuelas. — (82) Диөирамбъ есть гимнъ въ честь Бахуса, (83) Цари, происшедшіе изъ поколѣнія (ex ſangvine) боговъ; ordo ſanguinis, родословная. Центавры были Өессалійскіе народы, которые, какъ утверждаютъ, первые нашли способъ укрощать лошадей; по этому самому они изображались въ половину человѣка и въ половину лошади. Химера, басн. чудовище, имѣвшее львиную голову, козье туловище, и драконовъ хвостъ. — (84) Олимпійскія игры праздновались близь Олим-

Aureos (85) deducit in aſtra, nigroque
Invidet Orco.
Multa Dircaeum levat aura (86) cygnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinae
More, modoque (87)
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uvidique
Tiburis ripas, operoſa parvus
Carmina fingo.
Concines majore poëta plectro (88)
Caeſarem: quandoque trahet feroces
Per ſacrum clivum, (89) merita decorus
Fronde, Sicambros.
Quo nihil majus meliuſve terris
Fata donavere, bonique divi
Nec dabunt: quamvis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines laetoſque dies et vrbis
Publicum ludum, ſuper impetrato
Fortis Auguſti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meae, ſi quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: et o ſol (90)
Pulcher, o laudande, canam recepto
Caeſare felix.

ніи, города Елидскаго (Elea), что въ Пелопонесѣ. (85) *mores aur.* нравы, достойные златаго вѣка (auri priſci). (86) *multa levat* т. е. онъ возлетаетъ высоко *Dir. cygn.* Ѳивскій лебедь, посвящ. Аполлону, имѣлъ гармоническій голосъ. *Дирце*, рѣка, находившаяся недалеко отъ Ѳивъ. (87) *mos*, склонность, способность врожденная; *modus*, способъ. (88) *maj. plectro*, благороднымъ, возвышеннымъ тономъ. l. I. od. 26. Hunc fidibus novis, Hunc Leſbio ſacrare plectro (89) per *clivum*, чрезъ священный путь (per viam ſacram), которой простирался къ Капитоліи. Сикамбры (Sigambriu Sicambri) народы, вначалѣ занимавшіе берега Сига въ Вестфаліи (90) *ſol* часто употребляется вмѣсто dies *Virg.* A. 3. 203. tres ſoles erramus. ſupremo ſole, ввечеру; ſole novo, рано, по утру. *Virg.* G. 1. 288.

Tuque dum procedis, Jo triumphe (91);
Non ſemel dicemus, Jo triumphe,
Civitas omnis, dabimusque divis
Thura benignis.
Te decem tauri, totidemque vaccae,
Me tener ſolvet vitulus relicta
Matre, qui largis juveneſcit (92) herbis
In mea vota;
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus.

Диѳирамбъ Бахусу.

(l. III. od. 25.)

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum? quae in nemora, aut quos agor in ſpecus
Velox mente nova? quibus
Antris egregii Caeſaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inſerere et concilio Jovis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
Indictum ore alio (93). Non ſecus (94) in jugis
E ſomnis ſtupet Euhias (95),
Hebrum (96) proſpiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
Luſtratum Rhodopen, ut mihi devio

---

(91) *io triumphe*, крикъ радости, родъ торжественнаго восклицанія. (92) *juveneſcit*, растетъ, укрѣпляется; тоже что qui a vitulo tranſit in juvencum.

(93) *ore alio*; прежде Горація у Римлянъ не было другихъ лирическихъ Стихотворцевъ.

(94) *non ſecus* т. е. eodem modo.

(95) *Evyas* или Euhyas, вакханка; Evyus, Evoe и Evoe; имя Бахуса, сына Силенова; иначе называли его *Lenoeus*; λένος, побудитель.

(96) *гебръ* (Марица), Ѳракійская рѣка. Бахусовы праздники происходили въ Октябрѣ. У Ѳракійцевъ Бакханаліи (Dionyſiades) праздновались съ великимъ изступленіемъ; пляски свои они совершали на горѣ Родопе (luſtratum pede barbaro).

Rupas et vacuum nemus
Mirari libet. O Naiadum potens (97),
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos,
Nil parvum aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum eſt,
O Lenaee, ſequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

Къ Аристїю Фуску о ненависти.

(Л. I. од. 22.)

Integer vitae (98), ſceleriſque purus
Non eget Mauris jaculis (99), neque arcu,
Nec venenatis gravida ſagittis,
Fuſce, pharetra (100):
Sive per Syrtes iter aeſtuoſas,
Sive facturus per inhoſpitalem
Caucaſum (101), vel quae loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes (102).
Namque me ſilva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.

---

(97) ***Naiad. pot.*** могущественный Богъ Наядъ, Нимфъ рѣкъ.
(98) въ другомъ мѣстѣ *Гор.* ſerm II. 3. integer animi. Смыслъ стиха: мужа честнаго, непорочнаго хранятъ сами боги; онъ вездѣ безопасенъ.
(99) ***Mauris*** вмѣсто Mauretanis. Мавретанія, земля въ Африкѣ между рѣкою Ампсагою и западн. Океаномъ (нынѣ Имп. Фецъ и Марокко), бывшая подъ властію Юбы (Jubae tellus); v. *Lucan.* IX. 869, regna Jubae. — Тамъ же Трипольская область (Tripolis), простиравшаяся отъ одной ***Сирты*** до другой, или иначе назыв. Сиртская страна (regio Syrtica); нынѣ Трипольск. владѣніе.
(100) ***Pharetra grav.*** gravi, plena ſagittis.
(101) ***Caucaſ.*** или путешествуетъ чрезъ Скиѳскія пустыни. Кавказъ, высокая гора въ Азіи между Каспійскаго моря и Евксинскаго понта.
(102) ***Идаспъ***, баснословная рѣка въ Индіи, о которой много повѣствуютъ чудеснаго. ***loca lambit***, alluit, attingit.

Quale portentum neque militaris
Daunius latis alit aesculetis,
Nec Jubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura;
Quod latus mundi nebulae malusque (103)
Juppiter urget:
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus (104) negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

Къ К. Саллустію о корыстолюбіи.

(l. II. od. 2.)

Nullus argento color (105) est, avaris
Abdito terris; inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu (106).
Vivet extento Proculejus (107) aevo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.

---

(103) сдѣсь *malus Jupp.* (какъ rex aëtheris, *Virg.* A. XII, 141) сказано вмѣсто вреднаго воздуха или холоднаго климата, которой насъ тяготитъ (urget).

(104) *dom. neg.* гдѣ не можно строить домовъ; мѣсто, неудобное для житья; также говор. terra negata est domibus; terra negat domibus.

(105) богатства сами по себѣ не имѣютъ никакой цѣны — *nullus color* т. е. splendor. *terra avara*; потому что она сребро и золото, скрытое въ ней, тщательно хранитъ.

(106) золото только благоразумнымъ употребленіемъ (usu temperato) приобрѣтаетъ блескъ, цѣну (splendet). *Hor.* Epp. I. 4. 7. Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.

(107) К. Прокулей, Римск. всадникъ, другъ Августовъ. *extento aevo* — память его не погибнетъ у потомства. см. *Стацій*, Theb. IV. 33. fama extendere vitas, или какъ *Виргл.* A. X. 468. fama extendere factis; — VI, 807. virtutem extendere factis. Слава (fama) на твердыхъ крылахъ (penna metuente solvi) его вознесетъ (aget.)

Latius regnes avidum domando
Spiritum, quem ſi Libyam (108) remotis
Gadibus jungas, et uterque Poenus
Serviat (109) uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, et aquoſus albo
Corpore languor (110).
Redditum Cyri (111) ſolio Phraaten,
Diſſidens plebis numero beatorum
Eximit virtus, populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus; regnum, et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſque ingentes oculo irretorto (112)
Spectat acervos.

Къ Деллїю о твердости духа.

(1. — II. od. 3.)

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem (113), non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Laetitia, moriture, Delli.

---

(108) *Ливія*, Libya, принята сдѣсь вмѣсто цѣлой Африки; а *Кадиксъ* (Gades, Erythria), островъ близь Гадитанскаго пролива, вмѣсто цѣлой Гишпаніи. *remotis* — ибо Гесперія или Гишпанія къ западу было послѣднее изъ владѣній Римскихъ.

(109) здѣсь гл. *ſervire* хорошо отвѣчаетъ гл. *regnare*.

(110) *aquos. lang.* вмѣсто hydrops — водяная болѣзнь.

(111) Такъ *Senc.* ep. 45. beatus non is eſt, quem vulgus appellat, ad quem magna pecunia confluxit; ſed ille, cui bonum omne in animo eſt, erectus, excelſus et mirabilia calcans. — *ſolium Cyri*, Парѳянское царство. — *Фраатесъ*, Парѳянскій Царь.

(112) *oculo irr.* не обращая завидливыхъ взоровъ на сокровища.

(113) сохраняй (memento ſerv.) равнодушіе (mentem aequam) въ бѣдствіяхъ (in reb. arduis)). *Mens aequa*, animus aequus, fortis, erectus. Связь такова: чтобы умѣть наслаждаться жизнію, надобно имѣть спокойствіе духа — помышлять о смерти (moriture); а во время празднествъ подкрѣплять силы свои Фалернскимъ

Seu moeſtus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quo pinus ingens albaque populus,
Umbram hoſpitalem conſociare amant (114)
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, et ungventa, et nimium brevis (115)
Flores amoenos ferre jube roſae,
Dum res et aetas et Sororum
Fila trium patiuntur (116) atra.
Cedes (117) coëmtis ſaltibus (118), et domo,
Villaque (119), flavus quam Tyberis lavit,
Cedes: et extructis in altum
Divitiis (120) potietur haeres.
Divesne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, et infima
De gente ſub divo moreris,
Victima nil miſerantis Orci.

виномъ. Вотъ путь къ блаженству!! — *Nota* вмѣсто vinum; на сосудахъ съ виномъ означался годъ и доброта вина. *interiori* — изъ отдаленной части погреба — слѣдов. старое вино. (114) *amant* вмѣсто ſolent.

(115) *nimium brevis* — nimis cito defloreſcentis, — какъ breve lilium. I. 36.

(116) когда дозволяютъ (dum patitur; dum licet, II. 11. dum decet. V. 23.) достатокъ (res), лѣта и гибельныя нити трехъ сестеръ (tr. ſororum, Parcarum). (117) *cedere* вмѣсто relinquere. — cedimus terra, urbe, patria.

(118) *ſaltus*, обширныя пажити, паствы, какія богатые Римляне имѣли въ Калабріи и Луканіи. см. стр. 30.

(119) *villa*; многія зданія построен. на мызѣ, какъ для поселянъ (pars ruſtica, fructuaria), такъ и для владѣльца оной (pars urbana). *div. in alt. extruct.* огромныя зданія, воздвигнутыя съ великими издержками.

(120) ничто тебѣ не поможетъ (nil intereſt) — родился ли ты отъ Инаха, древняго Аргивскаго Царя, или отъ незнатныхъ предковъ (inf. de gente): всё будешь жертвою неумолимаго (nil miſerantis, illacrymabilis) Плутона (Orci). *ſub divo morari* — in ſupera regione verſari; vivere; также coelo frui, *Senc. Oed.* 854. veſci aura aetherea.

Omnes eodem cogimur (121) : omnium
Verſatur urna ſerius, ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exilium impoſitura cymbae.

Къ Постуму о скоротечности жизни.

(l. II. od. 14.)

Eheu, fugaces, Poſthume, Poſthume,
Labuntur (122) anni: nec pietas moram
Rugis et inſtanti ſenectae
Adferet indomitaeque Morti.
Non, ſi trecenis (123), quotquot eunt dies,
Amice, places illacrimabilem
Plutona tauris; qui ter amplum
Geryonen (124), Tityonque triſti
Compeſcit unda, ſcilicet omnibus,
Quicunque terrae munere veſcimur,
Enaviganda, ſive reges,
Sive inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus (125),
Fractisque rauci fluctibus Hadriae (126);
Fruſtra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine langvido
Cocytus (127) errans, et Danai genus

(121) *eodem cogm.* всѣ стремимся къ одному мѣсту. *verſat.* въ единой урнѣ обращаются всѣхъ жребіи (nomina, ſortes). (122) *labuntur*, fugiunt, praetereunt. *Ovd.* A. A. III. 65. cito pede labitur aetas. — *pietas*; такъ *Ovid.* Am. III. 9. 37. vive pius; moriere pius; cole ſacra; colentem mors gravis à templis in cava buſta trahet.

(123) *ſi trecen.* хотя бы ты каждой день (quotquot eunt dies) приносилъ въ жертву Плутону по CCC быковъ.

(124) *Геріонъ*, Хризаоровъ и Каллироинъ сынъ; ter amplus (τρισώματος), tripectora tergemini vis Geryonai. *Lucr.* V. 28. *Tityus*, похититель Діаны, умерщвленный отъ Аполл. стрѣлами. (125) тщетно избѣгаемъ (carebimus) опасностей войны — свирѣпаго Марса (cruento Marte). (126) *Hadria* и Adriaticum mare.

(127) *Коцитъ*, адская рѣка. *Danai genus*, дочери Даная, умертвившія, по приказанію отца своего, въ первую ночь брака, мужей своихъ, кромѣ Гипермнестры. (l. III. 11. 23.)

Infame, damnatusque longi
Sifyphus (128) Aeolides laboris.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter invifas cupreffos,
Ulla brevem dominum (129) fequetur.
Abfumet haeres Caecuba dignior,
Servata centum clavibus: et mero
Tinguet pavimentum fuperbum,
Pontificum potiore coenis.

Къ Лицинію о златой посредственности.

(l. II. od. 10.)

Rectius vives (130), Licini, neque altum
Semper urgendo, neque dum procellas
Cautus horrefcis, nimium premendo
Litus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obfoleti
Sordibus tecti (131); caret invidenda
Sobrius aula.
Saevius ventis agitatur ingens
Pinus; et celfae graviore cafu
Decidunt turres: feriuntque fummos
Fulgura montes.
Sperat infeftis, metuit fecundis,
Alteram fortem bene praeparatum

---

(128) *Sifyph. Eol.* Сисифъ, Коринѳскій Царь. *damnatus* poenae longi laboris — *Senc.* Hipp. 1230. degravet feffas manus faxum, feni perennis Aeolio labor.

(129) *domin. br.* — коего владычество непродолжительно, кратко.

(130) Чтобы жить щастливо, благоразумно, всегда держись середины — не отступай отъ нее. *urgere altum,* вмѣсто *urgere iter*, curfum dirigere verfus altum, velis remisque altum petere. Такъ *Senc.* Agam. 100. felix mediae quisquis turbae forte quietus aura ftringit litora tuta, timidufque mari credere cymbam, remo terras propiore legit.

(131) *ford. tecti. Senc.* Herc. 200. fordidam parvae domus fortunam.

Pectus (132). Informes hyemes reducit
Juppiter, idem
Submovet. Non, ſi male nunc, et olim
Sic erit: quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis adpare: ſapienter idem
Contrahes vento nimium ſecundo
Turgida vela.

Къ юношеству Римскому.

(l. III. od. 1.)

Odi profanum (133) vulgus et arceo.
Favete linguis (134): carmina non prius
Audita, Muſarum ſacerdos,
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Jovis,
Clari Giganteo triumpho (135),
Cuncta ſupercilio moventis.
Eſt (136), ut viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis: hic generoſior
Deſcendat in campum petitor (137),
Moribus hic, meliorque fama
Contendat: illi turba clientium
Sit major: aequa lege Neceſſitas
Sortitur inſignes et imos,
Omne capax movet urna nomen.

(132) *pectus bene praep.* Такъ *Сенк.* ep. 107. praeparetur animus ad omnia.

(133) *profanus* происходитъ отъ pro и fanum — храмъ, капище. *odi. prof. vulgus* — я гнушаюсь непросвѣщенною чернью.

(134) *favete ling.* храните благочестивое молчаніе, или, не нарушайте совершенія таинствъ, или, соединяйте свои обѣты съ моленіями жрецовъ.

(135) *clari Gig. trium.* Юпитеръ одержалъ знаменитую побѣду надъ Титанами, сынами Титана и Земли.

(136) *eſt ut,* т. е. accidit, evenit, ut vir viro или alius alio.

(137) на Марсовомъ полѣ (in Mart. campo) бывали выборы.

Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet (138), non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem (139):
Non avium citharaeque cantus
Somnum reducent. ſomnus agreſtium
Lenis virorum non humiles domos
Faſtidit, umbroſamque ripam,
Non Zephyris (140) agitata Tempe.
Deſiderantem quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſaevus Arcturi (141) cadentis
Impetus, aut orientis Hoedi.
Non verberatae grandine vineae,
Funduſque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hyemes iniquas.
Contracta piſces aequora ſentiunt,
Jactis in alta (142) molibus: huc frequens
Caementa demittit redemtor (143)
Cum famulis, dominuſque terrae
Faſtidioſus. ſed Timor et Minae
Scandunt eodem, quo dominus: neque
Decedit aerata triremi et
Poſt equitem ſedet atra cura.
Quod ſi dolentem nec Phygius lapis,
Nec purpurarum ſidere clarior (144)
Delenit uſus, nec Falerna
Vitis Achaemeniumque coſtum:

---

(138) *diſtr. enſis*; это относится къ Дамоклу, которому Діонисій, Тиранъ Сицил., во время великолѣпнаго пиршества, повѣсилъ обнаженный мечь надъ главою. Сицилійскія пиршества (Siculae dapes) вошли въ пословицу.

(139) глаг. *elaborare* означаетъ стараніе поваровъ въ усовершенствованіи яствъ.

(140) Зефиръ есть западный вѣтръ, то же, что Favonius.

(141) *Arcturus*; *Hoedi*, звѣзды, предвѣщающія бурю.

(142) *in altum* т. е. mare.

(143) *redemtor* т. е. conductor, подрядчикъ.

(144) *purp. ſidere clarior*, — смѣлое выраженіе, вмѣсто purpura clarior sole т. е. пурпуръ, превосходящій блескъ солнца! !

Cur invidendis poſtibus, et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina (145)
Divitias operoſiores?

Къ Помп. Гросфу о страстяхъ.

(l. II. od. 16.)

Otium (146) Divos rogat impotenti
Prenſus Aegeo, ſimul atra nubes
Condidit (147) Lunam, neque certa fulgent
Sidera (148) nautis:
Otium bello furioſa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grofphe, non gemmis, neque purpura venale, neque auro.
Non enim gazae (149), neque conſularis
Submovet lictor miſeros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet (150) in menſa tenui ſalinum;
Nec leves ſomnos timor aut cupido
Sordidus auſert.
Quid brevi fortes jaculamur aevo (151)
Multa? quid terras alio calentes
Sole (152) mutamus? Patriae quis exul (153),
Se quoque fugit?

---

(145) *cur valle etc.* превращенная конструкція вмѣсто:- cur vallem Sabinam permutem divitiis? стих. говоритъ о своихъ владѣніяхъ въ Сабиніи.

(146) *otium*, спокойствіе, безопасность жизни

(147) *condere* сдѣсь тоже, что occultare, obducere.

(148) *ſidera*, звѣзды мореплавателямъ во время ночи служатъ вмѣсто проводниковъ.

(149) *gazae*, собств. сокровища Персидскихъ Царей; великія богатства.

(150) кто отцовскую солонку хранитъ (cui ſplendet) въ чистотѣ.

(151) *breve aevum* — краткость жизни.

(152) *alio ſol.* — хотя одно солнце освѣщаетъ различныя страны; однако различное имѣетъ на нихъ вліяніе.

(153) *exul* — не то, что изгнанный изъ отечества; но добровольно оставившій свою родину.

Scandit aeratas vitiofa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro (154).
Laetus in praefens animus, quod ultra eft
Oderit curare, et amare leni
Temperet rifu. Nihil eft ab omni
Parte beatum.
Abftulit clarum cita mors Achillen (155):
Longa Tithonum minuit fenectus:
Et mihi forfan, tibi quod negarit,
Porriget hora (156).
Te greges centum, Siculaeque circum
Mugiunt vaccae; tibi tollit hinni-
tum apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctae
Veftiunt lanae: mihi parva rura, et
Spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit, ac malignum
Spernere vulgus.

Къ Секстїю Консулу.

(l. I. od. 4)

Solvitur (157) acris hyems grata vice Veris et Favoni,
Trahuntque ficcas machinae carinas.
Ac neque jam ftabulis gaudet pecus, aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.

---

(154) *Eurus*, сильный восточный вѣтръ.

(155) Ахиллесъ, сынъ Пелея и Өетиды, которая, чтобы сдѣлать его тѣло неуязвляемымъ, погружала его въ р. Стиксъ. Оракулъ предсказалъ, что Троя до толѣ взята не будетъ, покамѣстъ Ахиллесъ не погибнетъ; мать, страшась сего, отправила Ахиллеса въ женскомъ платьѣ ко двору Лаомедонта; но хитрый Улиссъ открылъ его — и Ахиллесъ дѣйствительно погибъ отъ стрѣлы, направленной въ него Аполлономъ — *Титонъ*, Лаомедонтовъ сынъ и братъ Пріамовъ. *Аврора* (Tithonia conjux) испросивъ ему безсмертіе, позабыла испросить вѣчной юности.

(156) *hora*, жребій, судьба неизбѣжная, или Парка.

(157) *folvi*, laxari, собств. говр. о морозѣ; *hyems folvitur*; *terra foluta*, folis calore emollita ac refoluta. такъ *Tibul*. III. 5. 4. quum fe purpureo vere remittit hiems.

Iam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna:
Junctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt (158) pede; dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet, aut viridi nitidum caput impedire (159) myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt ſolutae.
Nunc, et in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
Sev poſcat agna (160), ſiue malit haedo.
Pallida Mors aequo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sexti,
Vitae ſumma brevis (161) ſpem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox (162), fabulaeque manes,
Et domus exilis Plutonia, quo ſimul mearis,
Nec regna (163) vini ſortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet (164) juventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

B) *Изъ Катулла. Диѳирамбъ богинѣ Цибелѣ* (*или Атисъ*).

Super alta vectus Atys (165) celeri rate maria,
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,

---

(158) *quatiunt*, pulſant, feriunt terram.
(159) *impedire* вмѣсто vincire, coronare.
(160) *ſev poſcat agna*, подразумѣв. ſe honorari. — *pulſat*, вмѣсто intrat, adit.
(161) *ſumma brevis*; brevitas vitae. *Senc.* ep. 101. quam ſtultum eſt aetatem diſponere? ne craſtino quidem dominamur. O quanta dementia eſt ſpes longas inchoantium?
(162) *nox*, вѣчная ночь тебя постигнетъ въ царствѣ Плутоновомъ (domo Plutonia, δῶμ' Ἀΐδαο).
(163) у Римл. было въ обыкновеніи на пиршествахъ выбирать начальника, который тамъ управлялъ всѣмъ и назыв. Царемъ! (164) *quo calet* — qui juvenum animos amore incendit. *calere et tepere*, сказ. о дѣйствіяхъ любви.
(165) *Atys* или *Attin*, прекрасный Фригіецъ, котораго любила страстно Цибела, поручившая ему священнодѣйствіе; за нарушеніе своего цѣломудрія онъ былъ наказанъ.

Adiitque opaca ſylvis redimita loca Deae;
Stimulatus uti furenti rabie, vagus animi,
Devolvit illa acuta ſibi pondera ſilice.
Atque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine viro,
Et jam recente terrae ſola ſanguine maculans,
Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Timpanum, tubam, Cybelle, tua, mater, initia,
Quatienſque terga tauri teneris cara digitis,
Canere haec ſuis adorta eſt tremebunda comitibus:
Agite, ite ad alta, Gallae, Cybelles nemora ſimul,
Simul ite, Dindymenae (166) Dominae vaga pecora,
Alienaque exules ite pede loca celeri.
Sectam meam exſecutae, duce me, mihi comites
Rapidum ſalum tuliſtis, truculentaque pelagi,
Et corpus eviraſtis Veneris nimio odio:
Hilarate excitatis erroribus animum;
Mora tarda mente cedat, ſimul ite: ſequimini
Phrygiam ad domum Cybelles, Phrygia ad nemora Deae,
Ubi cymbalûm ſonat vos, ubi tympana reboant (167),
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Ubi capita Maenades (168) vi jaciunt hederigerae,
Ubi ſacra ſancta acutis ululatibus agitant,
Ubi ivevit illa Divae volitare vaga cohors;
Quo nos decet citatis celebrare tripudiis.
    Simul haec comitibus Atys cecinit notha mulier,
Thyaſus repente lingvis trepidantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant,
Viridem citus adit Idam (169) properante pede chorus;
Furibunda ſimul, anhelans, vaga vadit, animi egens,
Comitata tympano Atys, per opaca nemora dux,

---

(166) *Dindymena*, такъ назыв. Цибела отъ Диндима, горы во Фригіи.

(167) *tymp. reboant*, гдѣ гласы тимпановъ отзываются; далѣе Катул. говор. tympanum remugit. Какъ тимпаны, такъ и кимвалы были въ употребленіи при Бахусовыхъ и Церериныхъ празднествахъ.

(168) *Maenades*, имя Вакханокъ.

(169) *Ida* и *Idaeus*, Критская гора, что нынѣ въ Кандіи, другая въ малой Азіи. Древніе сказыв., что островъ Критъ вмѣщалъ въ себѣ сто городовъ.

Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.
Rapidae ducem sequuntur Gallae pede propero.
Itaque, ut domum Cybelles tetigere lassulae,
Nimio e labore, somnum capiunt sine Cerere (170).
Piger his labante languore oculos sopor operit:
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed ubi oris aurei sol radiantibus oculis
Lustravit aethera album, sola dura, mare ferum;
Pepulitque noctis umbras vegetis sonipedibus,
Ibi somnus excitum Atyn fugiens citus abiit;
Trepidantem cum recepit Dea Pasithea (171) sinu.
Ita de quiete molli rapida sine rabie,
Simul ipse pectore Atys sua facta recoluit,
Liquidaque mente vidit sine queis, ubique foret,
Animo aestuante rursum reditum ad vada retulit.
Ibi maria vasta visens lacrymantibus oculis.
Patriam adlocuta voce est ita moestus miseritus:
Patria, o mea creatrix, patria, ô mea genetrix,
Ego quam, miser, relinquens, dominos ut herifugae
Famuli solent, ad Idae tetuli nemora pedem;
Ut apud, miser, ferarum gelida stabula forem,
Et earum omnia adirem furibunda latibula.
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, rear?
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egone a mea remota haec ferar in nemora domo,
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palaestra, stadio et gymnasiis (172)?
Miser, ah miser, querendum est, etiam atque etiam, anime.

---

(170) *sine Cerere*, см. стр 19. ст. 33, sine munere Cereris, т. е. безъ дара Цереры, безъ хлѣба.

(171) *Pasith.* Сіе имя принадлежитъ также одной изъ 3 хъ Грацій, дщери Юпитера и Евриномы; иначе она назыв. Аглая. Жрецы Цибелины были Корибанты, Галлы и Дактилы. *Куреты* почитались древнѣйшими жрецами. Въ Критѣ они тоже были, что Маги въ Персіи, Друиды въ Галліи, Саліи и Сабины въ Римѣ.

(172) *gymnasium*, школа, гдѣ упражнялись юноши въ борьбѣ; училище.

Quod enim genus, figura eſt, ego non quod obierim?
Ego puber, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer?
Ego gymnaſii fui flos, ego eram decus olei;
Mihi januae frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi eſſet orto mihi Sole cubiculum.
Egone Deûm Miniſtra, et Cybelles famula ferar?
Ego Maenas, ego mei pars, ego vir ſterilis ero?
Ego viridis algida Idae nemica loca colam?
Ego vitam agam ſub altis Phrygiae columinibus?
Iam jam dolet, quod egi, jam jamque penitet.
    Roſeis ut huic labellis palans ſonitus abiit,
Ubi juncta juga reſolvens Cybelle leonibus,
Geminas eorum ad aureis nova nuncia referens,
Laevumque pecoris hoſtem ſtimulans, ita loquitur:
Agedum, inquit, age ferox; fac; hinc ut furoribus,
Fac ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat
Mea, liber ah nimis, qui fugere imperia cupit.
Age, caede terga cauda, tua verbera patere:
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent;
Rutilam ferox toroſa cervice quate jubam.
Ait haec minax Cibelle, religatque juga manu.
Ferus ipſe ſeſe adhortans rapidum incitat animum;
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At ubi ultima albicantis loca litoris adiit,
Teneramque vidit Atyn prope marmora pelagi,
Facit impetum; ille demens fugit in nemora fera:
Ibi ſemper omne vitae ſpatium famula fuit.

На смерть брата своего.

Multas per gentes, et multa per aequora vectus
    Advenio has miſeras, frater, ad inferias;
Ut te poſtremo donarem munere mortis (173),
    Et mutam nequicquam alloquerer cinerem
Quandoque fortuna mihi te abſtulit ipſum:
    Heu, miſer, indigne (174) frater adempte mihi!

(173) тебѣ отдать послѣдній долгъ.
(174 Увы! злополучный мой братъ, напрасно (indigne) похищенный неумолимымъ жребіемъ.

Hunc tamen interea, haec (prifco de more parentum
Tradita funt trifti munere ad inferias)
Accipe, fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuum, frater, have, atque vale.

Къ себѣ самому.

Si qua recordanti bene facta priora voluptas
Eft homini, cum fe cogitat effe pium;
Nec fanctam violaffe fidem, nec foedere in ullo
Divûm ad fallendos numine abufum homines;
Multa parata manent in longa aetate, Catulle,
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nam quaecumque homines bene quoiquam aut dicere poffunt,
Aut facere, haec a te dictaque, factaque funt.
Omnia quae ingratae perierunt credita menti.
Quare jam te cur amplius excrucies?
Quin tu animo affirmas, teque inftructoque reducis?
Et, Diis invitis, definis efse mifer?
Difficile eft longum fubito deponere amorem.
Diffile eft, verum hoc qualubet efficias.
Una falus haec eft, hoc eft tibi pervincendum.
Hoc facies, five id non pote, five pote.
O Dii, fi voftrum eft mifereri (175), aut fi quibus unquam
Extrema jam ipfa in morte tuliftis opem;
Me miferum adfpicite; et fi vitam puriter egi,
Eripite hanc peftem, perniciemque mihi.
Heu mihi fubrepens imos, ut corpore, in artus,
Expulit ex omni pectore laetitias!
— — Ipfe valere opto, et tetrum hunc deponere morbum (176).
O Dii, reddite mî hoc pro pietate mea (*).

---

(175) Если божеское дѣло сострадать о злополучіяхъ смертныхъ — то подайте помощь и пр. voftrum стар. вмѣсто veftrum. (176) *teter morbus*, жестокая болѣзнь — любовь; которой неопытные должны остерегаться и не давать воли чувствамъ.

(*) см. соч. П. И. Голенищева-Кутузова. Ч. IV.

C) *Изъ Сенеки. Владычество надъ страстями.*

(Thyeſt. Act. II. Chor. a v. 343 ad 401.)

Regem non faciunt opes,
Non veſtis Tyriae color (177),
Non frontis nota regiae,
Non auro nitidae trabes:
Rex eſt, qui poſuit metus
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam ſtabilis favor
Vulgi praecipitis movet;
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.
Nil ullis eſt opus equis,
Nil armis et inertibus
Telis, quae procul ingerit
Parthus, cum ſimulat fugas;
Admotis nihil eſt opus
Urbes ſternere machinis
Longe ſaxa rotantibus.
Rex eſt, qui metuit nihil:
Rex eſt, quique cupit nihil;
Hoc regnum ſibi quiſque dat.
Stet quicumque volet potens
Aulae culmine lubrico.
Me dulcis ſaturet quies;
Obſcuro poſitus loco,
Leni perfruar otio;
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat:
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies,
Plebejus moriar ſenex.
Illi mors gravis incubat,

(177) *Tyr. color*, пурпуровая краска, находимая въ Финикійскихъ городахъ Тирѣ и Сидонѣ.

Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi (178).

Благополучіе въ посредственности состоянія.

(Herc. Oet. Act. II. Chor. à v. 645 ad 670.)

Rarum eſt, felix idemque ſenex
Ceſpes Tyrio mollior oſtro,
Solet impavidos ducere ſomnos.
Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigileſque trahit purpura noctes.
O ſi pateant pectora ditûm,
Quantos intûs ſublimis agit
Fortuna metus! Brutia Coro (179)
Pulſante fretum mitior unda eſt.
Pectora pauper ſecura gerit.
Tenet e patula pocula ſago,
Sed non trepida tenet ipſa manu:
Carpit faciles vilesque cibos,
Sed non ſtrictos reſpicit enſes;
Aurea miſcet pocula ſangvis:
Conjux modica nupta marito,
Non diſpoſito clara monili
Geſtat pelagi dona rubentis (180),
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa (181) lectus in unda:
Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores;
Quaelibet herbae tinxere colos,
Quas indoctae nevère manus:
Sed non dubios fovet illa thoros.

---

(178) *ignotus ſibi* — а мудрецъ долженъ — noſſe ſe ipſum.
(179) *Brut. Coro*, проливъ Сицилійскій. *Brutia* и mare Bruttium (Бруцій назыв. отъ Бруціевъ, народовъ въ Италіи; сіе море болѣе волнуется отъ западнаго вѣтра (Coro). *Bruti* отъ Сицилійскаго города Бреціи. *Brytti* отъ гор. Бретты. (179) см. стр. 57 стрк. 5.
(180) *rubentis* т. е. Oceani rubri.
(181) *Lap. Eoa*, Индійскій жемчугъ.

ЕЛЕГІИ; ГЕРОЙДЫ.

Versibus impariter junctis querimonia primum;
Post etiam inclusa est voti sententia compos. *Hor.*
A. P. v. 75, 6.

D) *Изъ Тибулла. Къ Мессаллѣ.*

(l. I. el. 1)

Divitias (1) alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti jugera multa soli,
Quem labor (2) adsiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent:
Me mea paupertas vitae traducit (3) inerti,
Dum meus adsiduo luceat igne focus.
Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, et facili grandia poma manu.
Nec Spes (4) destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat, et pleno pinguia musta lacu.
Nam veneror, seu stipes (5) habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea serta lapis:
Et quodcunque mihi pomum novus educat annus (6),
Libatum agricolae ponitur ante deo (7).
Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona
Spicea; quae templi pendeat ante fores;

---

(1) *divitias*; также III. 3. 11. Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri?

(2) *labor*, вмѣсто periculum. — *classicum*. т. е. signum.

(3) *traducere* здѣсь соотвѣт. глл. tradere, reddere, dare se;

(4) *Spes*, Надежда, сестра Сна, котор. й на нѣсколько времени приводитъ въ забвеніе наши бѣдствія, и Смерти, которая прекращаетъ ихъ.

(5) *stipes*, разум. деревянныя изображенія боговъ: Силвана, Пана, Бахуса, Пріапа, находящіяся на дорогахъ и поляхъ. *lapis*, изображеніе сельскаго божка; нѣк. разум. Термина, бога границъ.

(6 *novus annus*, т. е. новое время года, либо осеннее, либо лѣтнее. — *educat*, profert, gignit.

(7) *deus agr.* подъ симъ названіемъ разумѣть можно какъ Пріапа, такъ Силвана и Пана. — *ruber*, потому что нарисованъ сурикомъ (minio). см. стр. 73. ст. 17.

Pomofisque ruber cuftos ponatur in hortis,
Terreat ut faeva falce, Priapus, aves.
Vos quoque felicis quondam, nunc pauperis, agri
Cuftodes, fertis munera veft‹a, Lares.
Tunc vitula innumeros luftrabat caefa juvencos:
Nunc agna exigui eft hoftia magna foli.
Agna cadet vobis, quam circum ruftica pubes
Clamet: io meffes et bona vina date.
Jam modo non pofsum contentus vivere parvo,
Nec femper longae deditus effe viae:
Sed Canis aeftiuos ortus vitare fub umbra
Arboris, ad rivos praetereuntis aquae.
Nec tamen interdum pudeat tenuifse bidentem,
Aut ftimulo tardos increpuifse boves.
Non agnámue finu pigeat fetumue capellae
Defertum, oblita matre, referre domum.
At vos exiguo pecori (8), furefque, lupique,
Parcite; de magno eft praeda petenda grege.
Hic ego paftroremque meum luftrare quotannis,
Et placidam foleo fpargere lacte (9) Palem.
Adfitis, divi, neu vos de paupere menfa
Dona, nec e puris fpernite fictilibus (10).
Factilia antiquus primum fibi fecit agreftis
Pocula, de facili compofuitque luto.
Nec ego divitias patrum, fructifque requiro,
Quos tulit antiquo condita meffis avo:
Parva feges fatis eft; fatis eft, requiefcere lecto
Si licet, et folito membra levare toro.
Quam juvat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero detinuiffe finu!

---

(8) *exig. pecori*, exiguo gregi.

(9) къ изображенію богини приносили сосуды съ молокомъ и дѣлали на жертвенникъ возліяніе.

(10) *fict.* о семъ же предметѣ *Плин. ст.* 35. 46. in facris quidem etiam inter has opes hodie — fictilibus praelibatur fimpuviis. Сдѣсь Тибул. отъ современной ему роскоши и тщеславія, сильно овладѣвшихъ умами его соотечественниковъ, переносится къ первобытной бѣдности и простотѣ ихъ нравовъ, которыя даже соблюдались при жертвоприношеніяхъ и моленіяхъ Богамъ, милосердо взиравшимъ на ихъ простоту и чистосердечіе!

Aut, gelidas hibernus aquas cum fuderit Auſter,
Securum ſomnos, imbre juvante, ſequi!
Hoc mihi contingat; ſit dives jure, furorem
Qui maris et triſtes ferre poteſt pluvias.
O quantum eſt auri potius pereatque Zmaragdi,
Quam fleat ob noſtras ulla puella vias.
Te bellare decet terra, Meſſala, marique,
Ut domus hoſtiles (11) praeferat exuvias.
Me retinent vinctum formoſae vincla puellae,
Et ſedeo duras janitor ante fores.
Non ego laudari curo, mea Delia: tecum
Dummodo ſim, quaeſo ſegnis inersque vocer.
Te ſpectem, ſuprema mihi cum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.
Flebis et arſuro poſitum me, Delia, lecto,
Triſtibus et lacrimis oſcula mixta dabis,
Flebis; non tua ſunt duro praecordia ferro
Vincta, nec in tenero ſtat (12) tibi corde ſilex.
Illo non juvenis poterit de funere quiſquam
Lumina, non virgo, ſicca referre domum.
Tu Manes ne laede (13) meos: ſed parce ſolutis
Crinibus, et teneris, Delia, parce genis.
Interea, dum fata ſinunt, jungamus amores;
Jam veniet tenebris (14) Mors adoperta caput.
Jam ſubrepet iners aetas, nec amare decebit,
Dicere nec cano blanditias capite.
Hic ego dux, mileſque bonus, vos ſigna tubaeque,
Ite procul, cupidis vulnera ferte viris (15).
Ferte et opes: ego compoſito ſecurus acervo
Deſpiciam dites, deſpiciamque famem (*).

---

(11) *dom. hoſtil.* у Римл. было въ обыкновеніи выставлять при воротахъ добычи враговъ своихъ. (12) *ſtat*, вмѣсто eſt, т. е. cor ex ſilice habes; какъ *Овид.* ſaxum in pectore fuiſſe (13) *manes*; тѣни, какъ говорятъ стих., оскорбляются неутѣшнымъ и безразсуднымъ плачемъ. *jungere amores*, *Catul.* contexere amores, см. стр. 74. стр. 24 (14) *tenebr.* Всѣ боги шествуютъ окруженные облаками — одна смерть свершаетъ путь свой въ темнотѣ, съ открытою главою (adoperta). (15) *cupidis* — которые жаждутъ богатствъ.

(*) см. сочин. П. И. Голенищева-Кутузова. Часть IV, и Дмитріева. Часть. II.

Преимущества мира.

(l. I. el. 10.)

Quis fuit, horrendos primus qui protulit (16) enſes?
Quam ferus, et vere ferreus, ille fuit!
Tunc caedes hominum generi, tunc praelia nata;
Tunc brevior dirae mortis aperta via eſt.
At nihil ille miſer (17) meruit: nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſaevas quod dedit ille feras
Divitis hoc vitium eſt auri; nec bella fuerunt,
Faginus adſtabat cum ſcyphus ante dapes;
Non arces, non vallus erat; ſomnumque petebat
Securus varias dux gregis inter oves.
Tunc mihi vita foret (18), vulgi nec triſtia noſſem
Arma, nec audîſſem corde micante tubam!
Nunc ad bella trahor, et jam quis forſitan hoſtis
Haesura in noſtro tela gerit latere
Sed, patrii, ſervate, Lares (19); aluiſtis et iidem,
Curſarem veſtros cum tener ante pedes.
Nev pudeat priſco vos eſſe e ſtipite factos;
Sic veteris ſedes incoluiſtis avi.
Tunc melius (20) tenuere fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus aede Deus.
Hic placatus erat, ſev quis libaverat uvam,
Sev dederat ſanctae ſpicea ſerta comae.
Atque aliquis voti compos (21) liba ipſe ferebat,
Postque comes purum filia parva favum.
At nobis aerata, Lares, depellite tela;
Hoſtia erit plena ruſtica porcus hara;

---

(16) *protulit*, invenit, excogitavit.
(17) *miſer*, бѣдственный, жалкій; противоп. сему pauper, что знач. бѣдный, неимущій.
(18) *foret*, вмѣсто fuiſſet. *vulgi arma*, оружіе или война, которыя любитъ чернь.
(19) *tunc melius*, превратная конструкція; вмѣсто: vos tenuiſtis и пр.
(20) *voti compos*, просто ex voto. *favum* — purum mel.
(21) *Lares*, сельскіе, см. I. Елег. *patrii*; поелику обожаемы были предками за блюденіе полей. *Лары* хранители домовъ; *Пенаты* семействъ; а *Генія* всякой особенно имѣлъ,

Hanc pura cum veſte ſequar, myrtoque caniſtra
Vincta geram, myrto vinctus et ipſe caput.
Sic placeam vobis; alius ſit fortis in armis,
Sternat et adverſus Marte favente duces;
Ut mihi potanti poſſit ſua dicere facta
Miles, et in menſa pingere caſtra mero (22).
Quis furor eſt atram bellis arceſſere Mortem?
Imminet, et tacito clam venit illa pede.
Non ſeges est infra, non vinea culta, ſed audax (23)
Cerberus, et Stygiae navita turpis aquae.
Illic exeſisque genis uſtoque capillo,
Errat ad obſcuros pallida turba lacus.
Quam potius laudandus hic eſt, quem prole parata
Occupat in parva pigra ſenecta caſa.
Ipſe ſuas ſectatur oves, at filius agnos;
Et calidam feſſo comparat (24) uxor aquam.
Sic ego ſim, liceatque caput candeſcere canis,
Temporis et priſci facta referre ſenem.
Interea Pax arva colat. Pax candida primum
Duxit araturos ſub juga curva boves.
Pax aluit vites, et ſuccos condidit uvae,
Funderet ut nato teſta paterna merum.
Pace bidens vomerque vigent: at triſtia duri
Militis in tenebris occupat arma ſitus.
Ruſticus e lucoque (25) vehit, male ſobrius ipſe,
Uxorem plauſtro, progeniemque domum.
— — At! nobis, Pax alma, veni, ſpicamque teneto;
Profluat et pomis candidus ante ſinus (*).

Амбарвалїи.

(l. II. el. 1.)

Quiſquis ades, faveas; fruges lustramus et agros,
Ritus ut a priſco more traditus extant avo.
Bacche veni, dulciſque tuis è cornibus uva
Pendeat, et ſpicis tempora cinge, Ceres.

---

(22) *pingere mero*, см. *Овид* ep. I. 31. (23) *audax*, protervus, ſaevus. (24) *comparat*, вмѣсто parat. (25) *e luco*, гдѣ совершались жертвоприношенія. Такъ *Горац*. l. 4. 11. Hunc et in umbroſis Fauno decet immolare lucis. (* см. перев. Г. Батюшкова въ Собр. Рускихъ стихотв. часть 4. стр. 236.

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator;
Et grave ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Solvite vincla jugis; nunc ad praeſepia debent
Plena coronato ſtare boves capite.
Omnia ſint operata deo; non audeat ulla
Lanificam pensis impoſuiſſe manum.
— — Caſta placent ſuperis; pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes ut eat ſacer agnus ad aras,
Vinctaque poſt olea candida turba comas.
Dii patrii, purgamus agros, purgamus agreſtes,
Vos mala de noſtris pellite limitibus.
Nev ſeges eludat meſſem (26) fallacibus herbis,
Neu timeat celeres tardior agna lupos.
Tunc nitidus plenis confiſus ruſticus agris
Ingeret ardenti grandia ligna foco;
Turbaque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni,
Ludet, et ex virgis extruet ante caſas.
Eventura precor. Viden, ut felicibus extis
Significet placidos nuntia fibra (27) deos?
Nunc mihi fumoſos veteris (28) proferte Falernos
Conſulis, et Chio ſolvite vincla cado.
Vina diem celebrent; non feſta luce madere
Eſt rubor, errantes et male ferre pedes.
Sed, bene (29) Meſſalam, ſua quiſque ad pocula dicat;
Nomen et abſentis ſingula verba ſonent.
Gentis Aquitanae celeber Meſſala triumphis,
Et magna intonſis gloria victor avis,
Huc ades, aſpiraque mihi, dum carmine noſtro
Redditur agricolis gratia caelitibus.
Rura cano, ruriſque deos; hic vita (30) magiſtris
Deſuevit querna pellere glande famem.

---

(26) *elud. meſſem*, т. е. operam meſſorum, ſpem de meſſe.
(27) *fibra*, сказ. о мочкѣ (lobo) у легкаго и печени.
(28) *veter Conſ.* годы вина означались по Консс. и надписывались на сосудахъ: *Horat.* III. 21. 1. — *Chio ſolv.* Хіоское вино смѣшивалось съ Фалернскимъ; потому что одно было пріятнѣе и слаще вкусомъ, а другое крѣпче.
(29) *bene*, т. е valere.
(30) *vita*, *βίος*, люди, родъ человѣческій.

Illi compofitis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.
Illi etiam tauros primum docuiffe feruntur.
Servitium et plauftro fuppofuiffe rotam.
Tunc victus (31) abiere feri; tunc confita pomus,
Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas (32).
Aurea tunc preffos pedibus dedit uva liquores,
Miftaque fecuro eft fobria lympha mero.
Rura (33) ferunt meffes, calidi cum fideris aeftu
Deponit flavas annua terra comas.
Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
Compleat ut dulci fedula melle favos.
Agricola affiduo primum fatiatus aratro
Cantavit certo ruftica verba pede;
Et fatur arenti primum eft modulatus avena
Carmen, ut ornatos diceret ante deos.
Agricola et minio fuffufus, Bacche, rubenti
Primum inexperta duxit ab arte choros.
Huic datus, a pleno memorabile munus ovili,
Dux pecoris hircus: duxerat hircus oves.
Rure puer verno primum de flore coronam
Fecit, et antiquis impofuit Laribus.
Rure etiam, teneris curam exhibitura puellis,
Molle gerit tergo lucida (34) vellus ovis;
Hinc et femineus labor eft; hinc penfa colufque;
Fufus et appofito pollice verfat opus:
Atque aliqua affiduae textis operata Minervae.
Cantat, et applaufo tela fonat latere.
Ipfe interque greges interque armenta Cupido
Natus et indomitas dicitur inter equas.
— Sancte, veni dapibus feftis (35); fed pone fagittas,
Et procul ardentes, hinc procul, abde faces.

---

(31) *victus* — *feri*, т. е. ferorum hominum, ferae vitae.
(32) *irr. aquas*, вмѣсто — которыя орошаютъ сады.
(33) *rura fer.* т. е. съ того самаго времени, какъ *и* пр. *cal. fider.* folis.
(34) *lucida*, candida. *femin. lab. Ovid.* I, Am. 13. 23. Tu, cum feminei poffint ceffare labores, lanificam revocas ad fua penfa manum. *oper. textis*, operam adhibere. *tela fonat*, т. е. ipfum telum.
(35) *dapes*, священныя пиршества.

Vos celebrem cantare deum, pecorique vocate
　　Voce; palam pecori, clam ſibi quiſque vocet (36):
Aut etiam ſibi quiſque palam: nam turba jocoſa
　　Obſtrepit, et Phrygio tibia (37) curva foro.
Ludite, jam Nox jungit equos, currumque ſequuntur
　　Matris laſcivo Sidera fulva choro.
Poſtque venit tacitus fuſcis circumdatus alis
　　Somnus (38), et incerto Somnia nigra pede.

Е) *Изъ Катулла. Предсказаніе Парокъ на бракѣ Өетиды и Пелея.*

(Argonaut. carmen LXV.)

— — O decus eximium, et magnis virtutibus augens,
Emathiae (39) tutamen opis, clariſsime nato:
Accipe, quod laeta tibi pandunt luce ſorores,
Veridicum oraclum. Sed vos, quae fata ſequuntur,
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
　　Adveniet tibi jam portans optata maritis
Heſperus (40); adveniet fauſto cum ſidere conjux,
Quae tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosque paret tecum conjungere ſomnos,
Laevia ſubſternens robuſto brachia collo.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
　　Nulla domus tales unquam contexit amores,
Nullus amor tali conjunxit foedere amantes,
Qualis adeſt Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
　　Naſcetur vobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed ferri pectore notus:
Qui, perſaepe vago victor certamine curſûs,

(36 *clam vocet.* сію мысль объясняютъ слѣд. мѣста въ *Сенекѣ*, ep. 10. Tunc ſcito te eſſe omnibus cupiditatibus ſolutum, cum eo perveneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare poſſis palam — и въ *Персіѣ*, Sat. 2 6 aperto vivere voto. (37) при совершеніи жертвоприношеній играли на Фригійской свирѣли (Phryg. tibia). (38) Сонъ изобр. крылатымъ. (39) *Emathia*, область въ Македоніи, часто принимается за цѣлую Македонію. (40) *Гесперъ*, вечерняя звѣзда.

Flammea praevortet celeris veſtigia cervae,
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Cum Phrygii Teucro manabunt ſanguine rivi;
Troiaque obſidens longiquo moenia bello
Perjuri Pelopis (41) vaſtabit tertius haeres.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Illius egregias virtutes, claraque facta
Saepe fatebuntur gnatorum in funere matres,
Cum in cinerem canos ſolvent a vertice crines,
Putridaque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Namque velut denſas proſternens cultor ariſtas,
Sole ſub ardenti flaventia demetit arva:
Trojugenûm infeſto proſternet corpora ferro.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Teſtis erit magnis virtutibus unda Scamandri (42),
Quae paſsim rapido diffunditur Hellesponto;
Quojus iter caeſis anguſtans corporum acervis,
Alta tepefaciet permixta flamina caede.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Denique teſtis erit morti quoque reddita praeda,
Cum terrae excelſo coacervatum aggere buſtum
Excipiet niveos perculſae virginis artus.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Nam ſimul ac feſſis dederit fors copiam Achivis
Urbis Dardaniae (43) ſolvere vincla,
Alta Polixenia (44) madeſient caede ſepulchra;

---

(41) *Агамемнонъ*, Царь Аргоскій и Меценскій, внукъ знаменитаго Пелопса и братъ Менелаевъ.

(42) *Скамандръ*, Фригійская рѣка близь Трои, выходящая изъ горы Иды и впадающая въ море.

(43) Neptunia moenia. *Proper.* v. 3. 41. Nec referam Scaeus, et Pergama Apollinis artes et Danaum undecimo vere rediſſe rates, Moenia quum Graio Neptunia preſſit aratro Victor Palladiae ligneus arcis equus. Стихотв. говор., что Нептунъ съ Аполл. воздвигнули Троянскія стѣны.

(44) *Поликсена*, дочь Пріама и Гекубы, которую Ахиллесъ долженъ былъ взять за себя. Она принесена въ жертву Пиритоисомъ надъ гробницею Пріама.

Quae, velut ancipiti ſuccumbens victima ferro,
Proficiet truncum ſubmiſſo poplite corpus.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Quare, agite, optatos animi conjungite amores;
— — Accipiat conjux felici foedere Divam.
Currite ducentes ſubtemina, currite, fuſi.
Talia praefantes quondam, felicia Pelei
Carmina divino cecinerunt omine Parcae.

F) *Изъ Проперція. Къ Каллимаху и Филету.*

(l. III. el. 1.)

Callimachi manes, et Coi ſacra Philetae (45)
In veſtrum, quaeſo, me ſinite ire nemus.
Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos
Itala per Graios orgia (46) ferre choros.
Dicite quo pariter carmen tenuaſtis in antro (47),
Quoue pede ingreſſi, quamve bibiſtis aquam?
Ah valeat, Phoebum quicunque moratur in armis.
Exactus tenui pumice verſus eat,
Quo (48) me fama levat terra ſublimis, et a me
Nata coronatis Muſa triumphat equis,
Et mecum in curru parvi vectantur Amores,
Scriptorumque meas turba ſecuta rotas.
Quid fruſtra miſſis in me certatis habenis?
Non datur ad Muſas currere lata via.
Multi, Roma, tuas laudes annalibus addent,
Qui finem imperii Bactra (49) futura canent.
Sed, quod pace legas, opus hoc de monte ſororum
Detulit intacta pagina noſtra via.
Mollia, Pegaſides, veſtro date ſerta poetae,
Non faciet (50) capiti dura corona meo.

---

(45) ***Каллимахъ*** и ***Филетъ***, наставникъ Птолемея Филаделфа, славные Греческіе стихотв. (46) *Itala orgia*, сказано, вмѣсто Римской поэзіи; такъ какъ *Graii chori*, вмѣсто Греческой. (47) *aqua* — источникъ Иппокрены. (48) *quo* — verſu exacte perfecto. (49) *Бактра* (Балкъ), въ Азіи, Бактріанской провинціи столица. см. I час. ст. 89. п. 78. (50) *facere alicui*, или ad aliquid: convenire, aptum eſſe.

At mihi, quod viuo detraxerit invida turba,
Poſt obitum fingit majora vetuſtas.
Majus ab exſequiis nomen in ora venit.
Nam quis equo pulſas abiegno noſceret arces?
Fluminaque Aemonio cominus eſſe viro?
Idaeum Simoenta (51) Jovis canabula parvi?
Hectora ter campos, ter maculaſſe rotas?
Deiphobumque (52), Helenumque, et Pulydamanta ſine armis?
Qualemcunque Parin vix ſua noſſet humus.
Exiguo ſermone fores nunc, Ilion, et tu
Troja, bis Oetaei numine capta dei.
Nec non ille tui caſus memorator Homerus
Poſteritate ſuum creſcere ſentit opus.
Meque inter ſeros laudabit Roma nepotes.
Illum poſt cineres auguror eſſe diem.
Ne mea contemto lapis indicet oſſa ſepulcro,
Proviſum eſt, Lycio vota probante deo.
Carminis interea noſtri redeamus (53) in orbem,
Gaudeat ut ſolito tacta puella ſono.

Колыбель Рима.

(l. IV. el. 1. a v. I. ad 32. 66.)

Hoc, quodcunque vides, hoſpes, quam maxima Roma eſt,
Ante Phrygem Aeneam collis et herba (54) fuit.
Atque ubi Navali ſtant ſacra palatia Phoebo (55),
Evandri profugae concubuêre boves.

---

(51) *Ксантъ* и *Симоента*, рѣки въ малой Азіи, близь Трои. см. Скамандръ.

(52) *Deiphobus*, одинъ изъ сыновей Пріама, Троянскаго Царя. — *Елена*, дочь Юпитера и Леды; она была супруга Менелая; похищеніе ея Парисомъ подало поводъ къ Троянской войнѣ! — *Pulydamas* и Polydamas, Троянецъ, извѣстный своимъ благоразуміемъ. см. *Perſ.* ſ. I. 4. *Oetaeus* m. e. Hercules. *Эта*, гора въ Өессаліи между Пиндомъ и Парнассомъ; на сей горѣ окончилъ жизнь Геркулесъ, полубогъ. (53) *carm noſtri.* 3. el. 21. *Phaedr.* prol. l. 4. v. 8. (54) *coll. et herbu*, вмѣсто collis herboſus. — (55) *Nav. Phoeb.* разум. Палатинской храмъ, Фебу посвященный.

Fictilibus crevêre Deis haec aurea templa;
 Nec fuit opprobrio facta ſine arte caſa.
Tarpeiuſque pater nuda de rupe tonabat,
 Et Tiberis noſtris advena bubus erat.
Quo gradibus domus iſta Remi ſe ſuſtulit olim,
 Unus erat fratrum maxima regna focus.
Curia, praetexto quae nunc nitet alta ſenatu;
 Pellitos habuit, ruſtica corda patres.
Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites.
 Centum illi in prato ſaepe ſenatus erant.
Nec ſinuoſa cavo pendebant vela theatro;
 Pulpita ſolennes non oſuere crocos.
Nulli cura fuit externos (56) quaerere Divos;
 Cum tremeret patrio pendula turba ſacro.
Annuaque acceñſo celebrare Palilia (57) foeno;
 Qualia nunc curto luſtra novantur equo.
Veſta coronatis pauper gaudebat aſellis:
 Ducebant macrae vilia ſacra boves.
Parva ſaginati luſtrabant compita (58) porci;
 Paſtor et ad calamos exta litabat ovis.
Verbera pellitus ſetoſa movebat arator,
 Unde licens Fabius ſacra Lupercus habet.
Nec rudis infeſtis miles radiabat in armis;
 Miſcebant uſta praelia nuda (59) ſude.
Prima galeritus poſuit praetoria Lucmo (60);
 Magnaque pars Tatio rerum erat inter oves.
Hinc Tities Ramneſque viri, Luceresque (61) coloni;
 Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

---

(56) *exterros*, иноземныхъ — Египетскихъ и Греческихъ.

(57) *luſtrum* сдѣсь тоже, что luſtratio populi. *Палиліи*; праздники въ честь бог. Палесы, совершаемые на поляхъ пастухами 1 го Мая.

(58) Священныя *Компиталіи* (празднества въ честь Ларовъ и Пенатовъ и Маніи, матери ихъ) совершались не пышно, съ малыми издержками. (59) *nuda*; безъ обыкновеннаго вооруженія; такъ *Juvn.* 5. 15. 54. ſaevit nuda manus. (60) *Lucmus* и *Lucumus*; разум. Тарквиній Прискъ, V Римск. Царь, коего царствованіе по 578 годъ до Р. Х. продолжалось. (61) *Tities*; тоже, что Titienſes и Tatienſes, такъ названы отъ Тація, Сабинскаго Царя. *Ramnes* и Rhamnenſes, часть Римск. народа. *Luceres*; имя Тусковъ.

Optima nutricum noſtris lupa Martia rebus,
Qualia creverunt moenia lacte tuo!

Посланіе Аретузы къ Ликоту.

(l. IV. el. 3.)

Haec Arethuſa (62) ſuo mittit mandata Lycotae,
Quum toties abſis, ſi potes eſſe meus.
Si qua tamen tibi lecturo pars oblita deerit,
Haec erit e lacrimis facta litura meis.
Aut ſi qua incerto fallet te littera tractu,
Signa meae dextrae jam morientis erunt.
Te modo viderunt iteratos Bactra per ortus (63),
Te modo munito Sericus hoſtis equo.
Hybernique Getae, pictoque Britannia curru,
Uſtus et Eoo decolor Indus equo.
Haecne marita fides, hae pactae ſunt mihi noctes,
Quum rudis urgenti (64) brachia victa dedi?
Quae mihi deductae fax omen praetulit, illa
Traxit ab everſo lumina nigra rogo.
Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis
Vitta data eſt: nupſi non comitante deo (65).
Omnibus hev portis pendent mea noxia vota:
Texitur haec caſtris quarta lacerna tuis.
Occidat, immerita qui carpſit ab arbore vallum,
Et ſtruxit querulas rauca per oſsa tubas.
Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno (66),
Aeternusque tuam paſcat, aſelle, famem.
Dic mihi, num teneros urit lorica lacertos?
Num gravis imbelles atterit haſta manus?

---

(62) *Аретуза*, дочь Нереи и Дарида, одна изъ Нимфъ Діаны; превращенная въ источникъ, а Алфей, ея любовникъ, въ рѣку. Можетъ, подъ имен. Аретузы и Ликота стихотв. и другихъ разумѣетъ.

(63) *iterat.* т. е. per Orientis (или Eoi) nationes et regiones iterum peragratas. Такъ *Гор.* 1. 7. aequor iterare.

(64) *urgere* — inſtare, procari.

(65) *deo*, Hymenaeo. см. Орфей и Евридика. стр. 17.

(66) *Ocnus*, сынъ Тибра и прорицательницы Манты. Другаго Окна стих. полагаютъ быть въ адѣ. *aeternus* здѣсь имѣетъ значеніе нарѣчія.

Diceris et macie vultum tenuaſſe: ſed opto
    E deſiderio ſit color ille meo.
At mihi quum noctes induxit veſper amaras,
    Si qua relicta jacent, oſculor arma tua.
Tua queror, in toto non ſidere pallia lecto,
    Lucis et auctores non dare carmen aves.
Noctibus hybernis caſtrenſia penſa laboro,
    Et Tyria in radios vellera ducta ſuos.
Et diſco, qua parte fluat vincendus Araxes (67),
    Quot ſine aqua Parthus millia currat eques.
Cogor et e-tabula pictos ediſcere mundos,
    Qualis et haec docti ſit poſitura dei (68):
Quae tellus ſit lenta gelu, quae putris (69 ab aeſtu,
    Ventus in Italiam, qui bene vela ferat.
— Adſidet una ſoror curis, et callida nutrix.
    Deierat hyberni temporis eſſe moras.
Felix Hippolyte! nuda tulit arma papilla,
    Et texit galea barbara molle caput.
Romanis utinam patuiſſent caſtra puellis:
    Eſſem militiae ſarcina fida tuae:
Nec me tardarent Scythiae juga, quum pater (70) altas
    Africus in glaciem frigore nectit aquas.
Omnis amor magnus; ſed aperto in conjuge major.
    Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipſa facem.
Nam mihi quo, Poenis ſi purpura fulgeat oſtris,
    Cryſtallusque ſuas ornet aquoſa manus?
Omnia ſurda tacent: raris aſſueta kalendis
    Vix aperit clauſos una puella lares.
Glaucidos et catulae vox eſt mihi grata querentis:
    Illa tui partem vindicat una tori.
Flore ſacella tego, verbenis (71) compita velo,
    Et crepat ad veteres herba Sabina (72) focos.

---

(67) *Araxes*, большая рѣка въ Арменіи. — (68) *doct. d.* Фебъ или солнце, предъ которымъ всё открыто. (69) *putris*, превратившійся въ пыль. (70) *pater*, поелику богъ; ибо всѣ боги именуются отцами (patres). см. *Hor.* l. 1. od 24. (71) *verbenae* разум. всѣ травы и вѣтви для украшенія алтарей въ праздники. (72) *Sabina Ovid.* Faſt. I. 343. 4. 141. Сабинцы, древнѣйшіе народы Италіи.

Sive in finitimo gemuit ſtans noctua tigno,
    Seu voluit tangi parca lucerna mero.
Illa dies hornis caedem denuntiat agnis,
    Succinctique calent ad nova lucra popae.
Ne, precor, adſcenſis tanti ſit gloria Bactris,
    Raptave odorate carbaſa lina (73) duci,
Plumbea quum tortae ſparguntur pondera fundae,
    Subdolus et verſis increpat arcus equis.
Sed (tua ſic domitis Parthae telluris alumnis
    Pura triumphantes haſta (74) ſequatur equos),
Incorrupta mei conſerva foedera lecti.
    Hac ego te ſola lege rediſſe velim.
Armaque quum tulero portae votiva Capenae (75),
    Subſcribam, Salvo grata puella viro.

G.) *Изъ Овидія. Отъѣздъ его въ ссылку.*

(Triſt. l. I. el. 3.)

Cum ſubit illius triſtiſſima noctis imago,
    Quae mihi ſupremum tempus in urbe fuit;
Cum repeto noctem qua tot mihi cara (76) reliqui,
    Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Iam prope lux aderat, qua me diſcedere Caeſar
    Finibus extremae juſſerat Auſoniae (*).
Nec mens, nec ſpatium fuerant ſatis apta paranti:
    Torpuerant longa pectora noſtra mora.
Non mihi ſervorum, comitis non cura legendi:
    Non aptae profugo veſtis opiſve fuit.
Non aliter ſtupui, quam qui Jovis ignibus ictus
    Vivit; et eſt vitae neſcius ipſe ſuae.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipſe removit,
    Et tandem ſenſus convaluere mei;

---

(73) *Carb. lina,* вмѣсто Carbaſea — роскошь Пароянъ. *dux,* военачальникъ Арабовъ, Ассvріанъ. *odoratus;* потому что страны ихъ изобилуютъ благовонными мастями.

(74) *pura haſta,* копье безъ желѣза — давалось воинамъ, отличившимся на сраженіи.

(75) *Capena,* вороты въ Римѣ, такъ названы. отъ Капена, Етрускаго города. *ſalvo,* извѣстный Еллипсисъ — haec dat, dicat, dedicat. (*) см. стр. 87. пр. 107.

(76) *tot cara,* отечество, супругу, домъ, друзей.

Alloquor extremum moeftos abiturus amicos,
Qui modo (77) de multis unus et alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipfa tenebat;
Imbre per indignas ufque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diverfa fub oris:
Nec poterant fati certior effe mei.
Quodcumque afpiceres, luctus gemitufque fonabant:
Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque meo pueri quoque funere moerent;
Inque domo lacrymas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvo grandibus uti,
Haec facies Trojae, cum caperetur, erat.
Jamque quiefcebant voces hominumque canumque:
Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego fufpiciens, et adhuc Capitolia cernens,
Quae noftro fruftra juncta fuere lari:
Numina, vicinis habitantia fedibus, inquam,
Jamque oculis nunquam templa videnda meis;
Dîque relinquendi, quos urbs habet alta (78) Quirini,
Effe falutati tempus in omne mihi.
Et quanquam fero clypeum poft vulnera fumo;
Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Coeleftique viro, quis me deceperit error,
Dicite; pro culpa nè fcelus effe putet.
Ut, quod vos fcitis, poenae quoque fentiat auctor.
Placato poffum non mifer effe Deo.
Hac prece adoravi Superos ego; pluribus uxor;
Singultu medios praepediente fonos.
Illa etiam, ante lares paffis proftrata capillis,
Contigit extinctos ore tremente focos:
Multaque in averfos effudit verba penates,
Pro deplorato non valitura viro.
Iamque morae fpatium nox praecipitata negabat,
Verfaque ab axe fuo Parrhafis Arctos erat.
Quid facerem? Blando patriae retinebar amore;
Ultima fed juffae nox erat illa fugae (79).

---

(77) *qui modo* и пр. см. 4 *ел.* I кн. XIX duo tresve mihi de tot fupereftis amici; Cetera fortunae, non mea turba fuit.

(78) *urbs alta*; потому что Римъ расположенъ былъ на семи холмахъ или горахъ.

(79) *fugae* — такъ въ последней *ел.* 4 кн. Errorem juffae,

Ah! quoties, aliquo, dixi properante: Quid urges?
    Vel quo feftines ire, vel unde, vide.
Ah! quoties certam me fum mentitus habere
    Horam, propofitae quae foret apta viae!
Ter limen tetigi; ter fum revocatus et ipfe,
    Indulgens animo, pes mihi tardus erat.
Saepe, Vale dicto, rurfus fum multa locutus;
    Et quafi difcedens ofcula fumma dedi.
Saepe eadem mandata dedi: meque ipfe fefelli,
    Refpiciens oculis pignora cara meis.
Denique, quid propero? Scythia eft (80), quo mittimur, inquam;
    Roma relinquenda eft; utraque jufta mora eft.
Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur:
    Et domus, et fidae dulcia membra domûs.
Quofque ego fraterno dilexi more fodales;
    O mihi Thefea pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar; nunquam fortaffe licebit
    Amplius: in lucro, quae datur hora, mihi eft.
Nec mora, fermonis verba imperfecta relinquo,
    Complectens animo proxima quaeque meo.
Dum loquor, et flemus, coelo nitidiffimus alto,
    Stella gravis (81) nobis, Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam fi mea membra relinquam:
    Et pars abrumpi corpore vifa fuo eft.
— Tum vero exoritur clamor gemitufque meorum;
    Et feriunt moeftaque pectora nuda manus.
Tum vero conjux, humeris abeuntis inhaerens,
    Mifcuit haec lacrimis triftia dicta fuis.
Non potes avelli. fimul ah! fimul ibimus ambo:
    Te fequar; et conjux exulis exul ero.
Et mihi facta via eft: et me capit ultima tellus (82).
    Accedam profugae farcina parva rati.
— Talia tentabat, fic et tentaverat ante:
    Vixque dedit victas utilitate manus.

---

non fcelus fugae. Вотъ причина ссылки! (80) *Scythia*, de *Pont.* I. el. 4. Quid melius Roma? Scythico quid frigore pejus. (81) *gravis*, бѣдственная для насъ денница. (82) *me capit* и пр. — quam mare alluit

Egredior (siue illud erat sine funere ferri),
Squalidus immissis hirta per ora comis.
Illa, dolore gravis, tenebris narratur obortis
Semianimis media procubuisse domo.
Utque resurrexit, foedatis pulvere turpi
Crinibus, et gelida membra levavit humo;
Se modo, desertos modo complorasse Penates,
Nomen et erepti saepe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quam si nataeve meumve
Vidisset structos corpus habere rogos;
Et voluisse mori, et moriendo ponere sensus;
Respectuque tamen non posuisse mei.
Vivat: et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
Vivat, et auxilio sublevet usque suo.

Изъ Овидія — Героиды. Пенелопа къ Уликсу (*).

Hanc tua Penelope lento tibi mittit, Ulysse.
Nil mihi rescribas attamen: ipse veni.
Troja jacet (83) certe Danaïs (84) invisa puellis:
Vix Priamus (85) tanti, totaque Troja, fuit.
O utinam tunc, cum Lacedaemona classe (86) petebat,
Obrutus insanis esset adulter (87) aquis!
Non ego deserto jacuissem frigida lecto,
Nec quererer tardos ire relicta dies:

(*) см. Труды Общ. Любителей Росс. Сл. ч. 2. пер. Мерзлякова

(83) Когда города воздвигаются и процвѣтаютъ, по Лат. говор. stare или surgere; а когда разрушаются, то говор. *jacere*, cadere.

(84) *Данайцами* Греки называв. отъ Даная; а прежде Пеласгами.

(85) По изъясн. Скоппа: tota jactura, quam Priamus, ceterique Trojani acceperunt non fuit tanti, quanti mea, quod te marito ob bellum Trojanum carui.

(86) *classe*, съ Лакедемонскимъ флотомъ. Лакедемонъ (Спарта) въ Греціи, полуострова Пелопонескаго и области Лаконики, городъ, столица Менелаева.

(87) *adulter*, Парисъ, Пріамовъ сынъ. Пенелопа изъ негодованія не называетъ его собственнымъ именемъ.

Nec mihi, quaerenti ſpatioſam fallere noctem (88),
Laſſaret viduas pendula tela manus.
Quando ego non timui graviora pericula veris?
Res eſt ſolliciti plena timoris amor.
In te fingebam violentos Troas ituros:
Nomine in Hectoreo pallida ſemper eram.
Sive quis Antilochum (89) narrabat ab Hectore victum;
Antilochus noſtri cauſa timoris erat:
Sive Menoetiaden (90) falſis cecidiſſe ſub armis;
Flebam ſucceſsu poſſe carere dolos.
Sanguine Tlepolemus (91) Lyciam tepefecerat haſtam;
Tlepolemi leto cura novata (92) mea eſt.
Denique, quiſquis erat caſtris jugulatus Achivis,
Frigidius glacie pectus amantis erat.
Sed bene conſuluit caſto Deus aequus amori.
Verſa eſt in cinerem ſoſpite Troja viro (93).
Argolici rediere duces: altaria fumant:
Ponitur ad patrios barbara praeda Deos.
Grata ferunt Nymphae pro ſalvis dona maritis:
Illi victa ſuis Troja fata canunt.
Mirantur juſtique ſenes trepidaeque puellae:
Narrantis conjux pendet ab ore viri.
Atque aliquis poſita monſtrat fera praelia menſa;
Pingit et exiguo Pergama (94) tota mero.
Hac ibat Simois (95), hic eſt Sigeia tellus,
Hinc ſteterat Priami regia celſa ſenis.

---

(88) *fall. noct.* nocte procos fallere. Такъ у *Ov.* Ep. ad Leandr. decipere noctem. (89) Антилохъ, сынъ Нестора, которой убитъ Мемнономъ, сыномъ Авроры. Былъ другой Антилохъ, сынъ Геркулесовъ. (90) *Menoet.* Патроклъ, сынъ Менетовъ. *Hyg.* c. 106. (91) Геркулесъ отъ Антіохены, дочери Филея, Теспротійскаго Царя, имѣлъ сына Тлеполема. (92) *novata.* умножилась. *amantis,* Penelopes. (93) *viro,* Ulyſſe — Царь двухъ малыхъ островъ Іонійскаго моря — Итаки и Дулихіи; отъ чего онъ назыв. Dulichius. Подвиги онъ свои разсказываетъ самъ сопернику своему Аяксу, у *Овид.* Metm. 1. 13.

(94) *Pergama,* Троянская цидатель; иногда и Троя такъ называется. Еще *Пергамъ* есть городъ въ малой же Фригіи.

(95) *Симоентъ,* Троянская рѣка; соединяется съ р. Скамандромъ. см. стр. 77. *Sigeum,* Троянской перешеекъ на Егейскомъ морѣ; гдѣ находилась Ахиллесова гробница.

Illic Aeacides (96), illic tendebat Ulyſſes:
　　Hic lacer admiſſos terruit Hector equos.
Omnia namque tuo ſenior, te quaerere miſſo,
　　Rettulerat nato (97) Neſtor: at ille mihi.
Rettulit et ferro Rheſumque (98) Dolonaque caeſos.
　　Utque ſit hic ſomno proditus, ille dolo.
Auſus es, o nimium nimiumque oblite tuorum,
　　Thracia nocturno tangere caſtra dolo;
Totque ſimul mactare viros adjutus ab uno.
　　At bene cautus eras, et memor ante mei.
Uſque metu micuêre ſinus; dum victor amicum
　　Dictus es Iſmariis (99) ipſe per agmen equis
Sed mihi quid prodeſt veſtris diſjecta lacertis
　　Ilios? et, murus quod fuit ante, ſolum:
Si maneo qualis Troja durante manebam;
　　Virque mihi demto fine carendus abeſt?
Diruta ſunt aliis, uni mihi Pergama reſtant;
　　Incola captivo quae bove victor arat.
Iam ſeges eſt ubi Troja fuit (100), reſecandaque falce,
　　Luxuriat Phrygio ſanguine pinguis humus.
Semiſepulta (101) virum curvis feriuntur aratris
　　Oſſa: ruinoſas occulit herba domos.
Victor abes; nec ſcire mihi, quae cauſa morandi,
　　Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
Quiſquis ad haec vertit peregrinam litora puppim,
　　Ille mihi de te multa rogatus abit.
Quamque tibi reddat, ſi te modo viderit uſquam,
　　Traditur huic digitis charta notata meis.

---

(96) *Aeaciden*, Ахиллесъ, Еаковъ внукъ и Пелеевъ сынъ. Въ древности героевъ сего имени было до шести.

(97 *nato*, Telemacho. *ille*, къ нему же относится.

(98) *Rheſus*, Еіонѣевъ сынъ, Ѳракійскій Царь, идучи на помощь къ Троянцамъ, утомленный долгимъ путешествіемъ, со всѣмъ своимъ войскомъ предался сну; и былъ умерщвленъ Улиссомъ и Діомедомъ. *Hom.* X. Il. *Ov.* Metm. l. 13. *Долонъ*, сынъ Евмедесовъ, славный легкостію ногъ.

(99) *Iſmarii*, Ѳракійцы, такъ названы. отъ горы и города Исмара во Ѳракіи.

(100) Такъ *Вирг.* Aen. 3. v. 11. Et campus ubi Troja fuit.

(101) *ſemiſepulta*, кости непогребенныхъ.

Nos Pylon (102), antiqui Neleia Neſtoris arva,
Miſimus. incerta eſt fama remiſſa Pylo.
Miſimus et Sparten. Sparte quoque neſcia veri,
Quas habitas terras, aut ubi lentus abes.
Utilius ſtarent etiam nunc moenia Phoebi (103).
Iraſcor votis heu levis ipſa meis!
Scirem ubi pugnares; et tantum bella timerem;
Et mea cum multis juncta querela foret.
Quid timeam ignoro, timeo tamen omnia demens:
Et patet in curas area lata meas.
Quaecunque aequor habet, quaecunque pericula tellus,
Tam longae cauſae ſuſpicor eſſe morae (104).
Haec ego dum ſtulte meditor (quae veſtra libido eſt)
Eſſe peregrino captus amore potes.
Forſitan et narres (105), nam ſit tibi ruſtica conjux;
Quae tantum lanas non ſinat eſſe rudes.
Fallar; et hoc crimen tenues vanescat in auras:
Neve revertendi liber abeſſe velis.
Me pater Icarius (106) viduo diſcedere lecto
Cogit, et immenſas increpat uſque moras.
Increpet uſque licet: tua ſim, tua dicar oportet.
Penelope conjux ſemper Ulyſſis ero.
Ille tamen pietate mea precibuſque pudicis
Frangitur, et vices temperat ipſe ſuas.

---

(102) *Pyli*, три города въ Пелопонесѣ; одинъ въ Папреатскомъ царствѣ; другой при устьѣ Алфея; третій въ Мессеніи *Neſtor*, одинъ изъ XII сыновей Нелея и Хлориды, старѣйшій изъ всѣхъ героевъ Греческаго воинства; жилъ III вѣка. см. *Hyg.* fab c. 10. (103) *Moenia Ph.* Троя см. *Ovd.* Metm. XVI. 180. *Virg.* Aen. II. 625.

(104) *quaecunque* и пр причиною твоего замедленія почитаю опасности, могущія тебѣ случиться на морѣ и на земли.

(105) Ето подозрѣніе оправдываютъ связи Улисса съ Цирцеею и Калипсою, Атлантовою дочерью; отъ первой онъ имѣлъ Телегона; а отъ другой Авзона, по имени коего Италія наз. Авзоніею. — Самъ Улиссъ былъ сынъ *Лаёрта* (Laërtes), или Сисифа разбойника, похитившаго мать его Антиклею; въ етомъ (у Овидія) Аяксъ ему упрекаетъ, см. Metm 1. XIII. (106) *Icarius*, имѣлъ отъ Поликасты Пенелопу, Левкадія и Ализея.

Dulichii Samiique, et, quos tulit alta Zacynthos (107),
Turba ruunt in me luxurioſa, proci:
Inque tua regnant, nullis prohibentibus, aula.
Viſcera noſtra tuae dilaniantur opes.
Quid tibi Piſandrum, Polybumque, Medontaque dirum (108),
Eurymachique avidas, Antinoique manus (109),
Atque alios referam, quos omnes turpiter abſens
Ipſe tuo partis ſanguine rebus alis?
Irus egens, pecoriſque Melanthius actor edendi (110),
Ultimus accedunt in tua damna pudor.
Tres ſumus imbelles numero; ſine viribus uxor,
Laërtesque ſenex, Telemachusque puer.
Ille per inſidias paene eſt mihi nuper ademtus;
Dum parat invitis omnibus ire Pylon.
Dî precor hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis,
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.
Hoc faciunt cuſtoſque boûm longaevaque nutrix:
Tertius immundae cura fidelis harae.
Sed neque Laërtes, ut qui ſit inutilis armis,
Hoſtibus in mediis regna tenere valet.
Telemacho veniet (vivat modo) fortior aetas:
Nunc erat auxiliis illa tuenda patris.
Nec mihi ſunt vires inimicos pellere tectis.
Tu citius venias, portus et ara tuis.

---

(107) *Sumos et Zacynthos*, острова, принадлежащіе къ Епиру, Греческой области.

(108) *Пизандръ*, сынъ Антимаховъ и братъ Гипполоховъ, одинъ изъ начальниковъ Троянскихъ; другой же сего имени, убитъ Менелаемъ при осадѣ Трои; третій сего жъ имени, преслѣдуя Пенелопу, умерщвленъ Филокціемъ. *Полибъ*, одинъ изъ начальниковъ Троян., сынъ Антеноровъ, и тотъ, которой, преслѣдуя Пенелопу, убитъ Евменомъ. *Медонтъ*, долженствовавшій за Пенелопу погибнуть, спасенъ былъ Телемакомъ.

(109) *Евримахъ*, сынъ Полибовъ, почтя Улисса за нищаго, погибъ отъ руки его. *Антиной*, одинъ изъ Улиссовыхъ соперниковъ, убитъ имъ на одномъ пиршествѣ *Homr.* Od. 22.

(110) *Иръ*, Итакскій нищій, бывшій чрезмѣрной величины. *Мелантій*, сынъ Доліинъ, смотритель надъ стадами Улисс., одинъ изъ преслѣдователей Пенелопы — и сей подвергся смерти!

Eſt tibi, ſitque precor, natus; qui mollibus annis
In patrias artes (111) erudiendus erat.
Reſpice Laërten, ut jam ſua lumina condas:
Extremum fati ſuſtinet ille diem.
Certe ego, quae fueram te diſcedente puella,
Protinus ut redeas, facta videbor anus.

Аріадна Тезею (112).

Mitius inveni, quam te, genus omne ferarum:
Credita non ulli, quam tibi, pejus eram.
Quae legis, ex illo, Theſeu, tibi litore mitto:
Unde tuam ſine me vela tulere ratem.
In quo me ſomnuſque meus male prodidit, et tu
Per facinus ſomnis inſidiate meis.
Tempus erat; vitrea quo primum terrâ pruina
Spargitur, et tectae fronde queruntur aves.
Incertum vigilans, a ſomno languida, movi
Theſea prenſuras ſemiſupina manus.
Nullus erat: referoque manus, iterumque retento,
Perque torum moveo brachia: nullus erat.
Excuſſere metus ſomnum. conterrita ſurgo:
Membraque ſunt viduo praecipitata toro.
Protinus adductis ſonuerunt pectora palmis:
Utque erat e ſomno turbida, rapta coma eſt.
Luna fuit: ſpecto, ſi quid, niſi litora, cernam.
Quod videant oculi, nil, niſi litus, habent.
Nunc huc, nunc illuc, et utroque ſine ordine curro:
Alta puellares tardat arena pedes.
Interea toto clamanti litore, Theſeu,
Reddebant nomen concava ſaxa tuum:
Et quoties ego te, toties locus (113) ipſe vocabat.
Ipſe locus miſerae ferre volebat opem.

---

(111) *artes*, ad arma tractanda.

(112) *Аріадна*, дщерь Миноса, Царя Критскаго; плѣнившись Тезеемъ, пришедшимъ сражаться съ Минотавромъ, дала ему клубокъ нитокъ, помощію котораго онъ вышелъ изъ Лабиринѳа. Онъ увезъ свою избавительницу изъ Крита; потомъ оставилъ ее на остр. Нахосѣ. Бахусъ, чтобы утѣшить Аріадну, сочетался съ нею бракомъ.

(113) *locus* и пр. ехо повторяло тѣже слова.

Mons fuit; apparent frutices in vertice rari.
    Nunc ſcopulus raucis pendet adeſus aquis.
Aſcendo; vires animus dabat: atque ita late
    Aequora proſpectu metior te alta meo.
Inde ego (nam ventis quoque ſum crudelibus uſa)
    Vidi praecipiti carbaſa tenta noto.
Aut vidi: aut etiam, cum me vidiſse putarem,
    Frigidior glacie ſemanimiſque fui.
Nec languere diu patitur dolor. excitor illo,
    Excitor; et ſumma Theſea voce voco.
Quo fugis? exclamo: ſcelerate, revertere, Theſeu.
    Flecte ratem. numerum non habet illa ſuum.
Haec ego. quod voci deerat plangore replebam.
    Verbera cum verbis miſta fuere meis.
Si non audires ut ſaltem cernere poſses,
    Jactatae late ſigna dedere manus.
Candidaque impoſui lonquae velamina virgae,
    Scilicet oblitos admonitura mei.
Jamque oculis ereptus eras: tum denique flevi.
    Torpuerant moles ante dolore genae.
Quid potius facerent, quam me mea flumina flerent,
    Poſtquam deſieram vela videre tua?
Aut ego diffuſis erravi ſola capillis,
    Qualis ab Ogygio (114) concita Baccha deo:
Aut mare proſpiciens in ſaxo frigida ſedi:
    Quamque lapis ſedes, tam lapis ipſa fui.
Sepe torum repeto, qui nos acceperat ambos:
    Sed non acceptos exhibiturus erat.
Et tua, quam poſsum, pro te veſtigia tango;
    Strataque, quae membris intepuere tuis.
Incumbo; lacrimiſque toro manante profuſis,
    Preſſimus, exclamo, te duo: redde duos.
Venimus huc ambo: cur non diſcedimus ambo?
    Perfide, pars noſtri, lectule, major ubi eſt?
Quid faciam? Quo ſola ferar? vacat inſula cultu.
    Non hominum video, non ego facta boûm.

(114) *Ogygio*, т. е. Бахусу Өивскому. Огигій былъ Царь Өив.; древнѣе самаго Девкаліона, сына Нептунова. Во время его случился такъ называемый *Огигіевъ потопъ*, послѣдовавшій прежде Девкаліонова за 250 л.

Omne latus terrae cingit mare. navita nufquam:
    Nulla per ambiguas puppis itura vias.
Finge (115) diri comitefque mihi, ventofque, ratemque;
    Quid fequar? acceffus terra paterna negat.
Ut rate felici pacata per aequora labar;
    Temperet ut ventos Aeolus; exul ero.
Non ego te, Crete, centum digefta per urbes,
    Afpiciam, puero cognita terra Iovi (116).
Nam pater, et tellus jufto regnata parenti,
    Prodita funt facta omnia cara meo.
Cum tibi, ne victor tecto morerere recurvo,
    Quae regerent paffus, pro duce fila dedi.
Cum mihi dicebas, Per ego ipfa pericula juro,
    Te fore, dum noftrum vivet uterque, meam.
Vivimus: non fum, Thefeu, tua. fi modo vivis,
    Femina perjuri fraude sepulta viri.
Me quoque, qua fratrem mactaffes, improbe, clava,
    Effet, quam dederas, morte foluta fides.
Nunc ego non tantum, quae fum paffura, recordor;
    Sed quaecunque poteft ulla relicta pati.
Occurrunt animo pereundi mille figurae:
    Morsque minus poenae, quam mora mortis, habet.
Jam jam venturos aut hac, aut fufpicor illac,
    Qui lanient auido vifcera dente, lupos.
Forfitan et fulvos tellus alat ifta leones.
    Quis fcit, an haec faevas tigridas infula habet.
Et freta dicuntur magnas expellere (117) phocas.
    Quid vetat et gladios per latus ire meum?
Tantum ne religer dura captiva catena;
    Neve traham ferva grandia penfa manu:
Cui pater et Minos, cui mater filia Phoebi:
    Quodque magis memini, quae tibi pacta fui.
Si mare, fi terras, porrectaque litora vidi,
    Multa mihi terrae, multa minantur aquae.

---

(115) *finge*, по зам. Генвія, вмѣсто fac, или pone; а *ut*, вмѣсто, quamvis. *temperet*, да подастъ Еолъ изъ своей пещеры благопріятный вѣтръ.

(116) *puer*, Юпитеръ, на остр. Критѣ воспитанный Амалѳеею и Мелиссою, царскими дщерями.

(117) *expell.* выбросать, выкинуть на землю, на берегъ.

Coelum reftabat. timeo fimulacra Deorum.
Deftituor rapidis praeda cibusque feris.
Sive colunt habitantque viri, diffidimus illis.
Externos didici laefa timere viros.
Viveret Androgeos (118) utinam: nec facta luiffes
Impia funeribus, Cecropi terra, tuis!
Nec tua mactaffent nodofo ftipite, Theseu,
Ardua parte virum dextera, parte bovem!
Net tibi, quae reditus monstrarent, fila dediffem;
Fila per adductas faepe recepta manus!
Non equidem miror, fi ftat victoria tecum.
Strataque Cretaeam bellua tinxit humum,
Non poterant figi praecordia ferrea cornu:
Ut te non tegeres, pectore tutus eras.
Illic tu filices, illic adamanta tulifti:
Illic qui filices Thefea vincat habes.
Crudeles fomni, quid me tenuiftis inertem?
At femel aeterna nocte premenda fui.
Vos quoque, crudeles venti, nimiumque parati;
Flaminaque in lacrimas officiofa meas.
Dextera (120) crudelis, quae me fratremque necavit.
Et data pofcenti nomen inane fides.
In me jurarunt fomnus ventufque fidefque
Prodita fum caufis una puella tribus.
Ergo ego nec lacrimas matris moritura videbo:
Nec, mea qui digitis lumina condat, erit?
Spiritus infelix peregrinas ibit in auras:
Nec pofitos artus unget amica manus?
Offa fuperftabunt volucres inhumata marinae?
Haec funt officiis digna fepulcra meis?
Ibis Cecropios portus: patriaque receptus
Cum fteteris urbis celfus in arce tuae,
Et bene narraris letum taurique (121) virique,
Sectaque per dubias faxea tecta vias;

(118) *Androges*, одинъ изъ сын. Миносовыхъ, котораго умертвилъ Егей, отецъ Тезеевъ.

(119) *fingi*, vulnerari. *cornu*, Minotauri — чудовище басносл. половина человѣка и половина быка, рожденное отъ Пазифеи, жены Миносовой и отъ бѣлаго быка.

(120) *dext*. Thefei. — *fratrem* — Minotaurum.

(121) *tauri*, т. е. Minotauri. — *faxea* — labyrinthum.

Me quoque narrato ſola tellure relictam.
Non ego ſum titulis ſurripienda tuis.
Nec pater (100) eſt Aegeus, nec tu Pittheidos Aethrae (123)
Filius, auctores ſaxa fretumque tui.
Dî facerent, ut me ſumma de puppe videres!
Moviſſet vultus moeſta figura tuos.
Nunc quoque non oculis, ſed, qua potes, aſpice mente.
Haerentem ſcopulo, quem vaga pulſat aqua.
Aſpice demiſſos lugentis in ore capillos;
Et tunicas lacrimis, ſicut ab imbre graves.
Corpus ut impulſae ſeges Aquilonibus, horret:
Litteraque articulo preſſa tremente labat.
Non te per meritum, quoniam male ceſſit, adoro.
Debita ſit facto gratia nulla meo:
Sed nec poena quidem. ſi non ego cauſa ſalutis,
Non tamen eſt, cur ſis tu mihi cauſa necis.
Has tibi, plangendo lugubria pectora laſſas,
Infelix tendo trans freta longa manus.
Hos tibi, qui ſuperant, oſtendo moeſta capillos.
Per lacrimas oro, quas tua facta movent:
Flecte ratem, Theſeu; verſoque relabere vento.
Si prius occidero (124); tu tamen oſſa leges.

---

(122) *Aethrae*, т. е. дочери Питея, который былъ сынъ Пелопса и Гипподамiи, выдалъ дочь свою Етру за Егея, Аѳинскаго Царя.

(123) если я умру, прежде нежели ты возвратишься и пр. *oſſa* и пр. см. Amor. III. el. 6. O utinam mea lecta forent, patrioque ſepulcro. Condita, dum poterant virginis oſſa legi.

ЕПИЧЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ.

Non ſatis eſt pulchra eſſe poëmata, dulcia ſunto. *Hor.* A. P.
Semper ad eventum feſtinat *Hor.*

А) *Изъ Виргилія. Енеево повѣствованіе о разрушеніи Трои.*

(Aen. l. II. v. 13 — 245.)

— Fracti bello, fatiſque (1) repulſi,
Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,
Inſtar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant, ſectaque intexunt abiete coſtas:
Votum pro reditu ſimulant: ea fama vagatur.
Huc delecta virum ſortiti corpora (2) furtim
Includunt caeco lateri, penituſque cavernas
Ingentis uterumque armato milite complent.

Eſt in conſpectu Tenedos (3), notiſſima fama
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum ſinus, et ſtatio male fida carinis:
Huc ſe provecti deſerto in litore condunt.
Nos abiiſſe rati, et vento petiiſſe Mycenas;
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu.
Panduntur portae. Iuvat ire, et Dorica caſtra
Deſertoſque videre locos lituſque relictum.
Hic Dolopum (5) manus, hic ſaevus tendebat Achilles:
Claſſibus hic locus: hic acie certare ſolebant.

---

(1) *fatale*, это дѣло зависило отъ судьбы.

(2) *delecta corpora* сказано вмѣсто, viri delecti.

(3) *Tenedos*, остр. на Е. ейскомъ морѣ; прежде назыв.: Leucophrys; за симъ-то островомъ Греки поставили свой флотъ.

(4) *Mycenas*, Греція; *Teucria* т. е. gens — всѣ Троянцы; такъ какъ Дарданцы, вмѣсто Тевкровъ. *ſolvere*, по замѣчанію Бурмана, de luctu dictum, quoniam dolor, triſtitia, moeror, congelare, contrahere, adſtringere, vincire dicuntur. *Dorum*, Дорида, Греческая область между Акарнаніею, Етоліею, Фокидою и Өессаліею; такъ назв. отъ Дора, сына Нептунова или Гелленова.

(5) *Dolopes.* Өессалійскіе народы, обитавшіе при подошвѣ Пинда, коихъ Пелей отправилъ на осаду Трои.

Pars ſtupet innuptae donum exitiale Minervae,
Et molem mirantur equi: primuſque Thymoetes (6)
Duci intra muros hortatur, et arce locari;
Sive dolo, ſeu jam Trojae ſic ſata ferebant.
At Capys (7), et quorum melior ſententia menti,
Aut pelago Danaum inſidias ſuſpectaque dona
Praecipitare jubent, ſubjectiſue urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri et tentare (8) latebras.
Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Primus ibi ante omnia, magna comitante caterva,
Laocoon (9) ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul, o miſeri, quae tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtis? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaum? ſic notus Ulixes?
Aut hoc incluſi ligno (10) occultantur Achivi,

---

(6) *Thymoetes*, сынъ Лаомедонтовъ, для отмщенія Пріаму, убѣдившій Троянцевъ принять отъ Грековъ лошадь.

(7) *Capys*, есть тотъ, которой, думать надобно, былъ въ числѣ Енеевыхъ спутниковъ. см. *Aen.* I. 185. X. 145.

(8) *tentare*, вмѣсто, explorare equi cavitatem. *in ſtudia contr.* m. e. in diverſas partes.

(9) *Laocoon*, сынъ Пріама и Гекубы и жрецъ Аппол. и Нептуна; онъ противился совѣтамъ Синона и Тимоета ввести лошадь огромной величины (monſtrum infelix) въ городъ. Безразсудные, неосторожные (immemores. 244) Троянцы почли сіе сопротивленіе безбожіемъ — и еще болѣе въ своемъ мнѣніи удостовѣрились, когда два большіе дракона приползши къ жертвеннику, бросились на сыновъ Лаокоонтовыхъ Антифата и Тимбрея, а потомъ на родителя ихъ, прибѣгшаго къ нимъ на помощь и ужаснымъ образомъ ихъ задушили. — Полидоръ, Антенодоръ и Агезандръ сдѣлали превосходныя изваянія Лаокоона съ дѣтьми.

(10) *ligno.* Греки по X лѣтней осадѣ, утомившись разными покушеніями, наконецъ, по наущенію Синона (сына Сисифова), употребили къ сему хитрость. Они поставили предъ Троян. стѣнами величайшую деревянную лошадь, въ которой заключили многихъ воиновъ, — какъ будто приношеніе Палладѣ; коварный Синонъ присовѣтывалъ Троянцамъ ввести сію лошадь въ городъ, увѣряя, что Троя тогда совершенно будетъ неприступна; сіе было исполнено — и онъ во время ночи выпустилъ оттуда

Aut haec in noſtros fabricata eſt machina muros,
Inſpectura domos, venturaque deſuper urbi;
Aut aliquis latet error (11); Equo ne credite, Teucri.
Quidquid id eſt, timeo Danaos et dona ferentis (12).
Sic fatus, validis (13) ingentem viribus haſtam.
In latus inque feri curvam compagibus alvum
Contorſit. Stetit illa tremens, uteroque recuſſo
Inſonuere cavae gemitumque dedere cavernae (14)
Et, ſi fata deum, ſi mens non laeva (15) fuiſſet,
Impulerat, ferro Argolicas foedare (16) latebras;
Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.
Ecce, manus juvenem interea poſt terga revinctum
Paſtores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidae: qui ſe ignotum venientibus ultro,
Hoc ipſum ut ſtrueret, Trojamque aperiret Achivis,
Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
Seu verſare dolos (17), ſeu certae occumbere morti.
Undique viſendi ſtudio Trojana juventus
Circumfuſa ruit, certantque inludere capto.
Adcipe nunc Danaum inſidias, et crimine ab uno (18)
Diſce omnes.
Namque, ut conſpectu in medio turbatus, inermis,
Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circumſpexit:

воиновъ; и такъ неприступная Троя была взята! см. *Heyn.* 3. exc. ad l. 11. *Aen.*

(11) *error*, вмѣсто fraus.

(12) я подозрѣваю Данайцевъ и тогда, когда они принесятъ дары!

(13) *validis*, magnis. *ferum*, по замѣч. Гейне, вмѣсто equus.

(14) *cavernae*, или просто caverna т. е. equus cavus. *Odyſſ.* v. 507. *κοῖλον δόρυ.*

(15) *mens laeva*, несмысленность, глупость — относится къ Троян., которые поступили вопреки предсказаній, сдѣланныхъ имъ богами; — *mens non laeva*, здравой разсудокъ. *Arg. latebr.* т. е. лошадь, внутри которой сокрыты были Аргивцы — Греки.

(16) *foedare*, вмѣсто lacerare и vulnerare.

(17) *verſare dolos*, какъ то conſilia, curas т. е. agitare — ad exitum perducere.

(18) *ab uno crim.* изъ одного обмана, примѣра познай, сколь вѣроломны Греки.

Heu, quae nunc tellus, inquit, quae me aequora poſſunt
Adſpicere? aut quid jam miſero mihi denique reſtat?
Cui neque apud Danaos vſquam locus: et ſuper ipſi
Dardanidae infenſi poenas cum ſanguine (19) poſcunt.
Quo gemitu conuerſi animi, compreſſus et omnis
Impetus. Hortamur fari, quo ſanguine cretus,
Quidue ferat; memoret, quae ſit fiducia capto.
(Ille haec, depoſita tandem formidine, fatur).
Cuncta equidem tibi, Rex, fuerit quodcumque, fatebor
Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo:
Hoc primum: nec, ſi miſerum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.
Fando (20) aliquod ſi forte tuas pervenit ad aures
Belidae nomen Palamedis (21), et incluta fama
Gloria: quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem, infando indicio, quia bella vetabat,
Demiſere neci: nunc caſſum lumine lugent:
Illi me comitem (22), et conſanguinitate propinquum,
Pauper in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis, regumque vigebat
Conciliis: et nos aliquod nomenque decusque
Geſſimus. Inuidia poſtquam pellacis Vlixi (23)
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris;
Adflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
Et caſum inſontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens: et me, fors ſi qua tuliſſet,
Si patrios umquam remeaſſem victor ad Argos,

---

(19) *poenas cum ſangu.*, т. е. самую жизнь

(20) *fando* т. е. narrando, aliorum narratione. — *Pelaſgi* т. е. Ахейцы; сіе названіе дано имъ въ поздныя времена. Гомеръ только признаетъ Пеласговъ, живущихъ въ Ѳессалійской Ларисcѣ. — *caſſum lumine*, лишеннаго жизни.

(21) *Palamedes*, сынъ Навплія, владѣтеля Евбейскаго острова; ему приписываютъ изобрѣтеніе мѣръ и расположеніе года по лунному теченію; его боготворили.

(22) такъ и у Гомера придаются Героямъ многіе спутники, какъ-то: Ахиллесу Фениксъ, Аяксу, Теламонову сыну, Тевцеръ. — *in arma*, ad bellum.

(23) *pellax*, — вмѣсто fallax. *ſuperis ab oris*, прекрасно сказано, вмѣсто, e vita ad loca infera.

Promiſi vltorem: et verbis odia aſpera movi.
Hinc mihi prima mali labes: hinc ſemper Vlixes
Criminibus terrere novis: hinc ſpargere voces
In vulgum ambiguas, et quaerere conſcius arma.
Nec requieuit enim, donec Calchante miniſtro —
Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata reuoluo?
Quidue moror? ſi omnis uno ordine habetis Achiuos,
Idque audire ſat eſt; jamdudum ſumite poenas.
Hoc Ithacus (24) velit, et magno mercentur Atridae.
Tum vero ardemus ſcitari et quaerere cauſſas,
Ignari ſcelerum tantorum artisque Pelaſgae.
Proſequitur pauitans, et ficto pectore (25) fatur.
Saepe fugam Danai Troja cupiere relicta
Moliri, et longo feſſi diſcedere bello.
Feciſſentque vtinam! ſaepe illos aſpera ponti
Intercluſit hiems, et terruit Auſter euntes.
Praecipue, quum jam hic trabibus contextus acernis
Staret equus, toto ſonuerunt aethere nimbi.
Suspensi Eurypylum (26) ſcitatum oracula Phoebi
Mittimus, isque adytis haec triſtia dicta reportat:
Sanguine placaſtis ventos et virgine (27) caeſa,
Quum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras:
Sanguine quaerendi reditus, animaque litandum
Agricola. Vulgi quae vox ut venit ad aures:
Obſtupuere animis, gelidusque per ima cucurrit
Oſſa tremor; cui fata parent (28), quem poſcat Apollo.
Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quae ſint ea numina divum (29),
Flagitat. Et mihi jam multi crudele canebant
Artificis ſcelus, et taciti ventura videbant.
Bis quinos ſilet ille dies, tectusque recuſat

(24) *Ithacus*, вмѣсто, Ithacius Vlyſſes.

(25) *ficto pectore* т. е. ad fraudem compoſito animo — ſubdole et fraudulenter.

(26) *Eurypylus*, сынъ Евемоновъ, отправившійся къ Троѣ съ 40 кораблями.

(27) *virgo*, Ифигенея, дочь Агамемнонова.

(28) *fata parent* т. е. судьбою, или оракуломъ такъ опредѣлено, чтобы Ифигенея принесена была въ жертву Діанѣ.

(29) *numina* какъ изъясн. Сервій, вмѣсто oracula, т. е. чтобы объяснить двоесмысленность оракула.

Prodere (30) voce ſua quemquam, aut apponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Compoſito rumpit vocem, et me deſtinat arae.
Adſenſere omnes: et, quae ſibi quiſque timebat,
Unius in miſeri exitium conuerſa tulere.
Jamque dies infanda aderat: mihi ſacra parari,
Et falſae fruges, et circum tempora vittae.
Eripui, fateor, leto me, et vincula rupi:
Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui, dum vela, darent ſi forte, dediſſent.
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes vlla videndi,
Nec dulcis natos exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad poenas ob noſtra repoſcent
Effugia, et culpam hanc miſerorum morte piabunt (31).
Quod te, per ſuperos, et conſcia numina veri,
Per, ſi qua eſt, quae reſtet adhuc mortalibus uſquam
Intemerata fides, oro, miſerere laborum
Tantorum: miſere animi non digna ferentis.
His lacrimis vitam damus, et miſereſcimus vltro.
Ipſe viro primus minacas atque atra leuari
Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis:
Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliuiſcere Graios;
Noſter eris: mihique haec ediſſere vera roganti.
Quo molem hanc immanis equis ſtatuere? quis auctor?
Quidque petunt? quae religio? aut quae machina belli?
Dixerat. Ille dolis inſtructus et arte Pelaſga,
Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas:
Vos, aeterni ignes (32), et non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait: vos arae, enſesque nefandi,
Quos fugi, vittaeque deum, quas hoſtia geſſi;
Fas mihi Graiorum ſacrata (33) reſoluere jura,

(30) *prodere*, вмѣсто edere, nominare.
(31) *piabunt*, т. е. expiabunt, — punient, ulciſcentur.
(32) *aet. ignes* — солнце, луна и звѣзды.
(33) *ſacrata* — jus ſacrum. — *reſoluit jus*, кто себя освобождаетъ отъ клятвы. — *patriae nec leg.* Сервій относитъ ето къ воинской присягѣ, или клятвѣ, какую давалъ у Римлянъ воинъ, идущій на сраженіе; а Бурманъ относитъ къ священной клятвѣ, данной войскомъ, возвращаться въ отечество побѣдоноснымъ.

Fas odiſſe viros, atque omnia ferre ſub auras,
Si qua tegunt: teneor patriae nec legibus ullis.
Tu modo promiſſis maneas, ſeruataque ſerues
Troja fidem; ſi vera feram, ſi magna rependam.
Omnis ſpes Danaum, et coepti fiducia belli
Palladis auxiliis ſemper ſtetit. Impius ex quo
Tydides (34) ſed enim, ſcelerumque inventor Vlixes,
Fatale adgreſſi ſacrato auellere templo
Palladium, caeſis ſummae cuſtodibus arcis,
Conripuere ſacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas auſi diuae contingere vittas:
Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri (35)
Spes Danaum, fractae vires, auerſa deae mens.
Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia (36) monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrum; arſere coruscae
Luminibus flammae adrectis (37) ſalſusque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit, parmamque ferens haſtamque trementem.
Extemplo tentanda fuga (38) canit aequora Calchas:
Nec poſſe Argolicis exſcindi Pergama telis;
Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago et curuis ſecum auexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,

---

(34) *Діомедъ*, *impius* назв нъ потому, что п хитилъ Палладіумъ. *Палладіумъ* есть статуя Минервы или Паллады въ полн мъ вооруженіи; отъ нее зависѣла безопасность Т ои: нѣкот. утверждаютъ, будто она послана на землю съ небесъ; други доказываютъ, будто она сдѣлана была изъ Пелоповыхъ костей. Еней похитивъ ее, принесъ въ Италію. см. изд. Вирг. К. Руеуса и Тейне, ко 11 кн. exc.

(35) *retro ſublapſa referri*, вмѣсто retro ferri, labi.

(36) Гейне замѣчаетъ, что сами древніе не знаютъ, почему и откуда Паллада назыв. Tritonia. Вѣроятно, го оритъ онъ, отъ Еолическаго слова *τριτώ*, т. е. голова; и отсюда она названа *τριτογένεια*, т. е. р жденная изъ Юпитеровой головы. Другіе производятъ сіе имя отъ Ливі ской или Беотійской рѣки и пр

(37) *erigere oculos, vultus*, противопол. demittere, deficere.

(38) *tentanda fuga*, пр то, надобн возвратиться. *Calchas*, прориц тель, открывшій, какую жертву требовалъ Аполлонъ.

Arma deosque parant (39) comites, pelagoque remenſo
Improuiſi aderunt. Ita digerit omina Calchas.
Hanc pro Palladio, moniti, pro numine laeſo
Effigiem ſtatuere, nefas quae triſte piaret.
Hanc tamen immenſam Calchas adtollere molem
Roboribus textis, coeloque educere juſſit:
Ne recipi portis, aut duci in moenia poſſit;
Neu populum antiqua ſub regione tueri.
Nam ſi veſtra manus violaſſet dona Mineruae,
Tum magnum exitium (quod di prius omen in ipſum
Conuertant!) Priami imperio Phrygibusque futurum.
Sin manibus veſtris veſtram adſcendiſſet in vrbem,
Ultro Aſiam magno Pelopea ad moenia bello
Venturam, et noſtros ea fata manere nepotes.
Talibus inſidiis periurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,
Quos neque Tydides, nec Lariſsaeus Achilles (40),
Non anni domuere decem, non mille carinae.
Hic aliud maius miſeris multoque tremendum
Obiicitur magis, quam improuida pectora (41) turbat.
Laocoon, ductus Neptuno ſorte ſacerdos,
Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt (42) pelago, pariterque ad litora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus adrecta jubaeque
Sanguinea exſuperant vndas: pars cetera pontum
Pone legit, ſinuantque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus, ſpumante ſalo: jamque arua tenebant,
Ardentisque oculos ſuffecti ſanguine (43) et igni,

(39) *Arma parant*, приготовляютъ въ путь свои оружія и имущество; *deos parant*, приносятъ къ умилостивленію боговъ жертвы.

(40) *Achill. Lariſſ.* Ѳессалійскій.

(41) *improvida pectora*, Троянцы, непредвидѣвшіе своей гибели.

(42) *incumbunt*, вмѣсто innatant. *jubae ſang.* гидры, родъ водяныхъ змѣй, или такъ наз. драконовъ *legit*, прекрасно сказано о слѣдахъ, произведенныхъ шествіемъ драконовъ.

(43) *ſuffecti* т. е. oculis ſuffuſis ſanguine, rubentibus.

Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus vifu exfangues. Illi agmine certo
Laocoonta petunt; et primum parua duorum
Corpora natorum ferpens amplexus uterque
Implicat, et miferos morfu depafcitur artus.
Poft ipfum, auxilio fubeuntem ac tela ferentem,
Corripiunt, fpirisque ligant ingentibus: et jam
Bis medium amplexi, bis collo fquamea circum
Terga dati, fuperant capite et ceruicibus altis.
Ille fimul manibus tendit diuellere nodos (44),
Perfufus fanie vittas atroque veneno;
Clamores fimul horrendos ad fidera tollit;
Qualis mugitus, fugit quum faucius aram
Taurus, et incertam excufsit ceruice fecurim.
At gemini lapfu delubra ad fumma dracones
Effugiunt, faeuaeque petunt Tritonidis arcem;
Sub pedibusque deae clipeique fub orbe teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Infinuat pavor: et fcelus expendiffe (45) merentem
Laocoonta ferunt, facrum qui cuspide robur
Laeferit, et tergo fceleratam intorferit haftam.
Ducendum ad fedes fimulacrum, orandaque diuae
Numina conclamant.
Diuidimus (46) muros, et moenia pandimus vrbis.
Adcingunt omnes operi, pedibusque rotarum
Subjiciunt lapfus, et ftuppea vincula collo
Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
Feta armis. Pueri circum innuptaeque puellae
Sacra (47) canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa fubit, mediaeque minans inlabitur vrbi.
O patria, o diuum domus Ilium, et incluta bello
Moenia Dardanidum! quater ipfo in limine portae
Subftitit, atque utero fonitum quater arma dedere.
Inftamus tamen inmemores caecique furore,

---

(44) *nodi*, вмѣсто ferpentes.
(45) *fcelus expend.* по истолкованію Гейне: poenas pro fcelere, facrilegio, in equum Mineruae donum, commiffo. *ad fedes* — богини — ко храму въ Троянской крѣпости.
(46) *diuidere*, вмѣсто diffoluere, dirumpere.
(47) *facra* — воспѣвать гимны.

Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.
— Vertitur interea coelum, et ruit (47) oceano Nox,
Involuens vmbra magna terramque polumque,
Myrmidonumque dolos: fuſi per moenia Teucri
Conticuere: ſopor feſſos complectitur artus.
    Et jam Argiua phalanx inſtructis nauibus ibat
A Tenedo, tacitae per amica ſilentia lunae (48),
Litora nota petens: flammas quum regia puppis
Extulerat: fatiſque deum defenſus iniquis,
Incluſos vtero Danaos et pinea furtim
Laxat clauſtra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus, laetique cauo ſe robore promunt
Theſſandrus Stheneluſque duces et dirus Vlixes (49),
Demiſſum lapſi per funem, Acamasque, Thoasque,
Pelideſque Neoptolemus, primuſque Machaon,
Et Menelaus, et ipſe doli fabricator Epeos.
Inuadunt urbem ſomno vinoque ſepultam:
Caeduntur vigeles, portisque patentibus omnes
Adcipiunt ſocios, atque agmina conſcia iungunt.
— Hoſtis habet muros: ruit alto a culmine Troia (50).
— Diuerſo interea miſcentur moenia luctu.
— Clareſcunt ſonitus; armorum ingruit horror.
— Venit ſumma dies et ineluctabile tempus
Dardaniae. Fuimus Troes: fuit Ilium, et ingens
Gloria Teucrorum. Ferus omnia Juppiter Argos (51)
Transtulit. Incenſa Danai dominantur in vrbe.

---

(47) *ruit*, вмѣсто venit, ſurgit.

(48 *ſilentia Lunae*, стихотворчески, такъ какъ и tacita, ſilens, taciturna — nox. *amica* т. е. благопріятствующая злокозненностямъ Грековъ!

(49) *Стенелъ*, *Акамасъ* и *Тесандръ*, Греческіе герои *Улиссъ* и *Неоптолемъ*, Греч. военачальники (duces). *Pelides*, имя по отечеству Ахиллессова сына Пелея, и Пирра, его внука. *Махаонъ*, сынъ Ескулапа и Епіоны, и братъ Полидаровъ. Онъ имѣлъ гробницу свою и храмъ у Мессинцевъ. *Епеусъ*, сынъ Панопеевъ, славный атлетъ, соорудившій деревянную лошадь Тр. (doli ſabricator), изобрѣтатель стѣноломной машины.

(50) *ruit*, II же книги, ст. 603 ſternitque a culmine Trojam.

(51) свирѣпый Юпитеръ предалъ Трою въ руки Грековъ.

Повѣствованіе Ахеменида (52), *или Полифемъ*.

(Aeneid. l. III. à v. 568 ad 681.)

Interea feſſos ventus cum ſole reliquit;
Ignarique viae Cyclopum adlabimur oris.
Portus ab acceſſu ventorum immotus, et ingens
Ipſe; ſed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,
Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
Turbine fumantem piceo et candente favillà;
Attolitque globos flammarum, et ſidera lambit:
Interdum ſcopulos avulſaque viſcera montis
Erigit eructans, liquefactaque ſaxa (53) ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exaeſtuat imo.
Fama eſt, Enceladi ſemiuſtum fulmine corpus
Urgueri mole hâc, ingentemque inſuper Aetnam
Impoſitam ruptis flammam exſpirare caminis;
Et, feſſum quoties mutet latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, et coelum ſubtexere fumo.
Noctem illam tecti ſilvis immania monſtra (54)
Perferimus: nec, quae ſonitum det cauſa, videmus.
Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus aethra
Siderea polus; obſcuro ſed nubila coelo:
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
Poſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo (55),
Humentemque Aurora polo dimouerat vmbram:
Cum ſubito e ſilvis, macie confecta ſuprema,
Ignoti noua forma viri, miſerandaque cultu,
Procedit, ſupplexque manus ad litora tendit.

---

(52) *Ахеменидъ*, одинъ изъ спутниковъ Улисса скрывшись отъ Полифема, Циклопа, онъ прибѣгнулъ къ Енею, который благосклонно принялъ его на свои корабли. — *Циклопы* были первые обитатели Сициліи и Тринакріи; они жили въ особенности вокругъ г. Етны и Леонтинскаго поля. (*Cluver.* de Sic. 1. 2.) Стихотворцы изображ. ихъ гигантами, людоѣдами — и притомъ съ большимъ глазомъ на лбу. Извѣстно, что они были подъ вѣдомствомъ Вулкана.

(53) *liquef. ſaxa*, обратившіеся въ стекло, соединясь съ металлами; отсюда *ῥύακες*, лава.

(54) *monſtra* здѣсь означ. чудесное явленіе, феноменъ.

(55) *Eoo*, Lucifero. см. *Ovd.* Metm. XIV. 158. *umbra hum.* вмѣсто nox humida.

Refpicimus. Dira illuuies, inmiffaque barba,
Confertum tegumen fpinis; et cetera Graius,
Vt quondam patriis ad Trojam mifsus in armis.
Isque vbi Dardanios habitus, et Troja vidit
Arma procul; paullum adfpectu conterritus haefit,
Continuitque gradum; mox fefe ad litora praeceps
Cum fletu precibusque tulit: „Per fidera teftor,
Per fuperos, atque hoc coeli fpirabile lumen;
Tollite me, Teucri; quascumque abducite terras.
Hoc fat erit. Scio me Danais e claffibus unum,
Et bello Iliacos fateor petiiffe Penates.
Pro quo, fi fceleris tanta eft injuria noftri,
Spargite me in fluctus, vaftoque immergite ponto.
Si pereo, hominum manibus periiffe iuuabit."
Dixerat, et genua amplexus, genibusque volutans
Haerebat. Quid fit, fari, quo fanguine cretus,
Hortamur; quae deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipfe pater dextram Anchifes, haud multa moratus,
Dat juueni, atque animum praefenti pignore (56) firmat.
Ille haec, depofita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca (57), comes infelicis Vlixi,
Nomen Achemenides; Trojam genitore Adamafto (58)
Paupere (manfiffetque utinam Fortuna!) profectus.
Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt
Immemores focii vafto Cyclopis in antro
Deferuere. Domus fanie dapibusque cruentis,
Intus opaca, ingens. Ipfe arduus, altaque pulfat
Sidera, (Di, talem terris auertite peftem!)
Nec vifu facilis (59), nec dictu affabilis vlli.
Vifceribus miferorum et fanguine vefcitur atro.
Vidi egomet, duo de numero quum corpora (60) noftro
Prenfa manu magna, medio refupinus in antro

(56) *praefenti*, certo; — *pignore*, quod manum dat.
(57) *Итака*, остр. близъ Коринѳинскаго залива, часть Улисовыхъ владѣній.
(58) *Адам* Испанскій урожѣнецъ, отецъ Ахеменидовъ.
(59) *nec vifu* и пр. т. е. видъ его нестерпимъ для взора, страшенъ.
(60) *corpora*, вмѣсто viri см. стр. 34. пр. 2.

Frangeret ad ſaxum, ſanieque exſperſa natarent
Limina: vidi atro quum membra fluentia tabo
Manderet, et tepidi tremerent ſub dentibus artus.
Haud impune quidem. Nec talia paſſus Vlixes,
Oblitusue ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.
Nam ſimul expletus dapibus, vinoque ſepultus,
Ceruicem inflexam poſuit, jacuitque per antrum
Immenſus, ſaniem eructans ac fruſtra cruento
Per ſomnum commixta mero; nos, magna precati
Numina, ſortitique vices, vna vndique circum
Fundimur, et telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torua ſolum ſub fronte latebat,
Argolici clipei aut Phoebeae lampadis (61) inſtar:
Et tandem laeti ſociorum vlciſcimur umbras.
Sed fugite, ô miſeri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam, qualis quantusque cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque vbera preſſat,
Centum alii curua haec habitant ad litora vulgo
Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
Tertia jam Lunae ſe cornua lumine complent,
Quum vitam in ſilvis, inter deſerta ferarum
Luſtra domosque (62) traho, vaſtosque ab rupe Cyclopas
Proſpicio, ſonitumque pedum, vocemque tremiſco.
Victum infelicem, baccas, lapidoſaque corna
Dant rami, et vulſis paſcunt radicibus herbae.
Omnia conluſtrans, hanc primum ad litora claſſem
Conſpexi venientem. Huic me, quaecumque fuiſſet,
Addixi: ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos animam hanc potius quocumque abſumite leto.
Vix ea fatus erat: ſummo quum monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſta ſe mole mouentem
Paſtorem Polyphemum, et litora nota petentem:
Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum.
Trunca manu pinus regit, et veſtigia firmat.

---

(61) *Phoebea lamp.* солнце; такъ *Aen.* l. IV. 6. poſtera phoebea luſtrabat lampada terras.
(62) *domos* m. e. ferarum.

Lanigerae comitantur oves: ea ſola voluptas,
Solamenque mali.
Poſtquam altos tetigit fluctus, et ad aequora venit,
Luminis effoſsi fluidum lauit inde cruorem,
Dentibus infrendens gemitu: graditurque per aequor
Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul indè fugam trepidi celerare, recepto
Supplice, ſic merito; tacitique incidere funem:
Verrimus et proni certantibus aequora remis.
Senſit, et ad ſonitum vocis veſtigia (63) torſit.
Verum vbi nulla datur dextra affectare poteſtas,
Nec potis Jonios fluctus aequare ſequendo,
Clamorem immenſum tollit: quo pontus, et omnes
Intremuere vndae penitusque exterrita tellus
Italiae, curuisque immugiit Aetna cauernis.
At genus è ſilvis Cyclopum et montibus altis
Excitum ruit ad portus, et litora complent.
Cernimus adſtantes nequidquam lumine toruo
Aetnaeos fratres, coelo capita alta ferentes,
Concilium (64) horrendum: quales cum vertice celſo
Aëriae quercus aut, coniferae cypariſſi
Conſtiterunt, ſilva alta Jovis, lucusue Dianae.

Слава.

(Aen. l. IV. à v. 174 ad 187.)

Fama malum (65), quo non aliud velocius vllum;
Mobilitate viget, viresque adquirit eundo;
Parua metu primo; mox ſeſe adtollit in auras,
Ingrediturque ſolo, et caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira inritata deorum (66),
Extremam (ut perhibent), Coeo Enceladoque ſororem
Progenuit, pedibusque celerem et pernicibus alis.

---

(63) *vox* иногда употребляется у Вирг. и у друг. вмѣсто шума волнъ и пр Такъ III. Aen. 556. fractae voces pelago. *veſtigia* сдѣсь принято вмѣсто самаго шествія.

(64) *concilium*, вмѣсто turba.

(65) *Ovd.* Metm. XII. 39 и сл. *malum*, пагуба, язва.

(66) Древнее родословіе, сходствующее съ Гезіодовымъ. Земля родила Цёа отъ Неба или Тартара; Гиганты, воевавшіе противъ Юпитера, тожъ произошли отъ Неба. см. *Hygin.* f. I. *Ovd.* Metm. I.

Monftrum horrendum, ingens; cui, quot funt corpore plumae,
Tot vigiles oculi fubter, mirabile dictu,
Tot linguae, totidem ora fonant, tot fubrigit aures (67).
Nocte volat coeli medio, terraeque per vmbram
Stridens, nec dulci declinat lumina fomno:
Luce fedet cuftos, aut fummi culmine tecti,
Turribus aut altis, et magnas territat urbes;
Tam ficti prauique tenax, quam nuntia veri.

Ночныя гаданїя Дидоны.

(Aen. l IV. v. 450 ad 532)

Tum vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat: taedet coeli conuexa (68) tueri.
Quo magis inceptum peragat, lucemque relinquat,
Vidit, thuricremis quum dona imponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigrefcere facros,
Fufaque in obfcenum fe vertere vina cruorem (69).
Hoc vifum nulli, non ipfi effata forori.
Praeterea fuit in tectis de marmore templum (70)
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niueis et fefta fronde reuinctum:
Hinc exaudiri voces et verba vocantis
Vifa viri: nox quum terras obfcura teneret;
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri, et longas in fletum ducere voces,
Multaque praeterea vatum praedicta piorum
Terribili monitu horrificant. Agit ipfe furentem
In fomnis ferus Aeneas: femperque relinqui
Sola fibi, femper longam incomitata videtur
Ire viam, et Tyrios deferta quaerere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,

---

(67) вмѣсто tot ora ei funt et aures. Описанїе славы напоминаетъ сову — nocte volat, nec dulci declinat fomno и пр.

(68) *coeli conu.* v. Eccl. IV. 50.

(69) Дидона увидѣла, что вино, излитое на жертвенникъ, превратилось въ кровь!

(70) *templum*, т. е жертвенникъ, или мѣсто, посвященное тѣнямъ Сихея, или Сикабра, супруга *Дидоны*, гдѣ, можетъ статься, было его изображенїе. см. *Oud.* Ep. VII. 99.

Et ſolem geminum, et duplices ſe oſtendere Thebas:
Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes (71):
Armatam facibus matrem et ſerpentibus atris
Quum fugit, ultricesque ſedent in limine Dirae.
    Ergo, vbi concepit Furias euicta dolore,
Decreuitque mori; tempus ſecum ipſa modumque
Exigit (72), et, moeſtam dictis adgreſſa ſororem,
Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat:
Inueni, germana, viam (gratare ſorori),
Quem mihi reddat eum, vel eo me ſoluat amantem.
Oceani finem juxta, ſolemque cadentem,
Ultimus Aethiopum (73) locus eſt, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum:
Hinc mihi Maſſylae gentis monſtrata ſacerdos,
Heſperidum templi cuſtos, epulasque draconi
Quae dabat, et ſacros ſeruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella ſoporiferumque papauer.
Haec ſe carminibus promittit ſoluere (74) mentes,
Quas velit; aſt aliis duras inmittere curas;
Siſtere aquam fluuiis, et vertere ſidera retro;
Nocturnosque ciet Manis! mugire videbis

(71) *Орестъ*, сынъ Агамемнона и Клитемнестры. Онъ остался малолѣтнымъ послѣ отца, умерщвленнаго своею супругою и сообщникомъ ея Егистомъ; пришедши въ совершенный возрастъ, онъ вознамѣрился отмстить смерть своего родителя — и исполнилъ сіе, умертвивъ мать свою и Егиста. Отчаяніе и Фуріи вездѣ его преслѣдовали. Минерва, сжалившись надъ нимъ, избавила его отъ Фурій, пославъ въ Тавриду, гдѣ Орестъ освободилъ Ифигенею сестру свою. Онъ славенъ дружбою своею съ Пиладомъ, сыномъ Строфія, Царя Фокидскаго.
(72) *exegit*, вмѣсто conſtituit. *ſpem ſer.* Такъ l I. 209 ſpem uultu ſimulat. *Nemeſ.* Eccl. IV. 17. ſpem ſerenans.
(73) подъ имен. *Еѳіопіи* древн. разумѣли всю средину Африканскаго материка, особливо выше Египта. По зам. Гейне, сдѣсь Вирг. гов. о Мавретаніи, земли сѣверной Африки, гдѣ гора *Атлантъ*; тамъ же, близь Киренайскихъ границъ, находились *Гесперидины сады*, столь славные въ древности *Массиллы* (Maſſyli) населяли берегъ Африки, а Массизилы (Maſſaeſili) ближе къ Мавретаніи, гдѣ нынѣ Алжирское Королевство
(74) *ſoluere*, въ такомъ же сдѣсь смыслѣ, какъ defigere, *vertere* и пр. перемѣнить ходъ планетъ.

Sub pedibus terram, et deſcendere montibus ornos.
Teſtor, cara, deos, et te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas inuitam adcingier artes.
Tu ſecreta pyram tecto interiore ſub auras (75)
Erige, et arma viri, thalamo quae fixa reliquit
Impius, exuuiaſque omnes, lectumque jugalem,
Quo perii, ſuperinponas. Abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet monſtratque ſacerdos.
Haec effata ſilet. Pallor ſimul occupat ora.
Non tamen Anna (76) nouis praetexere funera ſacris
Germanam credit, nec tantos mente furores
Concipit, aut grauiora timet, quam morte Sychaei.
Ergo juſſa parat.
At regina, pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti, taedis atque ilice ſecta,
Intenditque locum ſertis (77), et fronde coronat
Funerea: ſuper, exuuias, enſemque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Stant arae circum, et crinis effuſa ſacerdos
Ter centum ſonat ore deos, Erebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.
Sparſerat et latices ſimulatos fontis Auerni;
Falcibus et meſſae ad Lunam quaeruntur aenis
Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni;
Quaeritur et naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri praereptus, amor (78).

---

(75) *ſub auras*, ſub diuo.

(76) *Anna*, сестра Пигмаліона и Дидоны. Послѣ смерти сестры своей, она удалилась на остр. Малту. Укрываясь отъ ревности Лавиніи, супруги Енеевой, она бросилась въ рѣку Нумицію, гдѣ превращена была въ Нимфу. *praetexere funerib.* т. е. morti obtendere, ſacrum per ſimulationem inſtruere, eoque conſilium mortis occultare. (*Heyne*).

(77) *ſertis* и пр., или яснѣе intendit ſerta per locum, какъ Aen. II. 256. *frons fun.* кипарисъ.

(78) къ изъясненію сего мѣста привожу *Плин.* VIII. 42. 66. Et ſane equis amoris innaſci veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricae magnitudine, colore nigro: quod ſtatim edito partu deuorat feta, aut partum ad ubera non admittit. Si quis praereptum habeat, olfactu in rabiem id genus agitur.

Ipſa, mola manibusque piis, altaria juxta,
Unum exuta pedem (79) vinclis, in veſte recincta,
Teſtatur moritura deos, et conſcia fati
Sidera: tum, ſi quod non aequo foedere amantis
Curae numen habet juſtumque memorque, precatur.
Nox erat, et placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras, ſiluaeque et ſaeua quierant
Aequora: quum medio voluuntur ſidera lapſu,
Quum tacet omnis ager, pecudes, pictaeque volucres,
Quaeque lacus late liquidos, quaeque aſpera dumis
Rura tenent, ſomno poſitae ſub nocte ſilenti.
Lenibant curas, et corda oblita laborum.
At non infelix animi Phoeniſſa (80), neque vmquam
Soluitur in ſomnos, oculisue aut pectore noctem
Adcipit: ingeminant curae: rurſuſque reſurgens
Saeuit amor, magnoque irarum fluctuat aeſtu.

Бѣгъ, или Низусъ и Евріалъ (81).

(Aen. l. V à v. 316 ad 361.)

— — Locum capiunt, ſignoque repente
Corripiunt ſpatia audito, limenque relinquunt,
Effuſi nimbo ſimiles; ſimul vltima ſignant (82).
Primus abit, longeque ante omnia corpora Niſus
Emicat, et ventis et fulminis ocior alis.
Proximus huic, longo ſed proximus interuallo,
Inſequitur Salius: ſpatio poſt deinde relicto,
Tertius Euryalus.
Euryalumque Helymus ſequitur: quo deinde ſub ipſo
Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores (83),

---

(79) *unum exuta*, одна нога босая — етаго видно требовали совершаемыя таинства. *veſte recincta*, ſoluta zona. см. *Ovd.* Metm. VII. 179. 182. — *non aequo*, когда не взаимную другъ ко другу питаютъ любовь.

(80) *Phoeniſſe* т. е. Дидона Финикійская. Мужъ ея Сихей былъ богатѣйшій изъ Финик. гражданъ.

(81) *Niſus*, сынъ Гиртаковъ, спутникъ Енеевъ, славный своею дружбою съ Евріаломъ.

(82 *ultima*, цѣль охватываютъ глазами.

(83) *Diores*, родственникъ Пріамовъ, послѣдовавшій за Енеемъ и убитый Турномъ.

Incumbens humero: ſpatia et ſi plura ſuperſint,
Tranſeat elapſus prior, ambiguumue relinquat.
Jamque fere ſpatio extremo, feſſique, ſub ipſam
Finem (84) adventabant; leui cum ſanguine Niſus
Labitur infelix; caeſis ut forte juvencis
Fuſus humum viridisque ſuper madefecerat herbas.
Hic juuenis jam victor ouans, veſtigia preſſo
Haud tenuit titubata (85) ſolo; ſed pronus in ipſo
Concidit immundoque fimo ſacroque cruore.
Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum:
Nam ſeſe oppoſuit Salio per lubrica ſurgens;
Ille autem ſpiſſa jacuit reuolutus arena.
Emicat Euryalus, et munere victor amici
Prima tenet, plauſuque volat, fremituque ſecundo.
Poſt Helymus ſubit, et nunc tertia palma (86) Diores.
Hic totum caueae conſeſsum ingentis, et ora
Prima patrum, magnis Salius clamoribus implet,
Ereptumque dolo reddi ſibi poſcit honorem.
Tutatur fauor Euryalum, lacrimaeque decorae,
Gratior et pulchro veniens (87) in corpore virtus.
Adjuuat, et magna proclamat voce Diores,
Qui ſubiit palmae, fruſtraque ad praemia venit
Ultima, ſi primi Salio redduntur honores.
Tum pater Aeneas: Veſtra, inquit, munera vobis
Certa manent, pueri; et palmam mouet ordine nemo.
Me liceat caſum miſerari inſontis amici.
Sic fatus, tergum Gaetuli (88) immane leonis
Dat Salio, villis onerofum atque vnguibus aureis.
Hic Niſus: Si tanta, inquit, ſunt praemia victis,
Et te lapſorum miſeret; quae munera Niſo
Digna dabis? primam merui qui laude coronam;
Ni me, quae Salium (89), fortuna inimica tuliſſet.

---

(84) *finis* сказано, вмѣсто цѣли.
(85) *veſt. titubata*, стихотворчески, вмѣсто pedes titubantes.
(86) *palma* здѣсь, кромѣ побѣды, означаетъ самаго побѣдителя. (87) *venire* у стих. иногда вмѣсто eſſe.
(88) *Gaetuli*. въ Африкѣ, особенно въ Гетуліи, ея части, находится много львовъ и другихъ дикихъ звѣрей. см. *Aen.* IV. 40. (89 *Didyon*. вымышленное имя, означающее великаго художника.

Et ſimul his dictis faciem oſtentabat, et vdo
Turpia membra fimo. Riſit pater optimus olli,
Et clypeum efferri juſſit, Didymaonis artes,
Neptuni ſacro Danais de poſte refixum (90).
Hoc juvenem egregium praeſtanti munere donat.

Сошествїе Енея въ адъ (*).

(Aen. l. VI. à v. 295 ad 665.)

Hinc via Tartarei quae fert Acherontis ad vndas.
Turbidus hic coeno vaſtaque voragine gurges
Aeſtuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas et flumina ſeruat
Terribili ſqualore Charon: cui plurima mento
Canities inculta jacet; ſtant lumina flamma (91);
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
Ipſe ratem conto ſubigit, veliſque miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba,
Jam ſenior; ſed cruda deo viridiſque ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat;
Matres atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimum heroum; pueri innuptaeque puellae,
Impoſitique rogis juuenes ante ora parentum.
Quam multa in ſiluis autumni frigore primo
Labſa cadunt folia; aut ad terram gurgite ab alto
Quam multae glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, et terris immittit apricis.
Stabant orantes primi transmittere curſum,
Tendebantque manus ripae vlterioris amore.
Nauita ſed triſtis nunc hos, nunc accipit illos;
Aſt alios longe ſubmotos arcet arenâ. (v. 316)

. . . .

Trojus Aeneas, pietate inſignis et armis, (v. 403.)
Ad genitorem imas Erebi deſcendit ad vmbras.
Si te nulla mouet tantae pietatis imago,

---

(90) *Danais — refixum.* A Danais ereptum et ablatum e templo, in quo conſecratus fuerat.

(*) см. въ Другѣ Юношества, 1810, переводъ Н. В. Голтякова. (91) *ſtant lumina*, вмѣсто flamma eſt, ſtat in oculis; ſunt lumina flammea. такъ Aen. XII. 407. Jam puluere caelum ſtare vident.

At ramum hunc (aperit ramum qui veſte latebat)
Agnoſcas. „Tumida ex ira tum corda reſidunt;
Nec plura his. Ille admirans venerabile donum
Fatalis virgae, longo poſt tempore viſum,
Caeruleam aduertit puppim, ripaeque propinquat.
Inde alias animas, quae per juga longa (92) ſedebant,
Deturbat, laxatque foros; ſimul accipit alueo
Ingentem Aeneam. Gemuit ſub pondere cymba
Sutilis, et multam accepit rimoſa paludem.
Tandem trans fluuium incolumes vatemque virumque
Informi limo glaucaque exponit in vlua.
Cerberus (93) haec ingens latratu regna triſauci
Perſonat, aduerſo recubans immanis in antro.
Cui vates, horrere videns jam colla colubris
Melle ſoporatam et medicatis frugibus offam
Objicit: ille fame rabida tria guttura pandens,
Corripit objectam, atque immania terga reſoluit
Fuſus humi, totoque ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum cuſtode ſepulto (94)
Euaditque celer ripam irremeabilis vndae.
Continuo auditae voces, vagitus et ingens,
Infantumque animae flentes, in limine primo:
Quos dulcis vitae exſortes et ab vbere raptos,
Abſtulit atra dies et funere merſit acerbo.
Hos juxta falſo damnati crimine mortis.
Nec vero hae ſine ſorte datae, ſine judice (95), ſedes.
Quaeſitor Minos vrnam mouet: ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitasque et crimina diſcit.
Proxima deinde tenent moeſti loca, qui ſibi letum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi
Projecere animas: Quam vellent aethere in alto
Nunc et pauperiem et duros perferre labores!
Fas obſtat, triſtique palus inamabilis vnda
Alligat, et nouies Styx interfuſa coërcet.

(92) *juga*, лавки для гребцовъ или пассажировъ. (92) Церберъ, адскій, страшный песъ, стражъ чертоговъ Плутона и Прозерпины. (94) *cuſt. ſep.* т. е. ſomno. см. стр. 103. ст 17. (95) *ſine judice* главные адскіе судіи были трое: *Миносъ*, Царь Критскій и Европейской; *Радамантъ*, братъ его: оба дѣти Юпитера и Европы; и *Еакъ*, сынъ Юпитеровъ, отецъ Пелеевъ и дѣдъ Ахиллесовъ. см. *Aen.* 1. 103.

Nec procul hinc partem fuſi monſtrantur in omnem
Lugentes campi: ſic illos nomine dicunt.
Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, et myrtea circum
Silua tegit; curae non ipſa in morte relinquunt. (v. 445)
— — Reſpicit Aeneas ſubito, et ſub rupe ſiniſtra (v. 548)
Moenia lata videt; triplici circumdata muro:
Quae rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegethon; torquetque ſonantia ſaxa.
Porta aduerſa; ingens; ſolidoque adamante columnae;
Vis vt nulla virum, non ipſi excindere ferro
Coelicolae valeant: Stat ferrea turris ad auras;
Tiſiphoneque (96) ſedens, palla ſuccincta cruenta,
Veſtibulum exſomnis ſeruat noctesque diesque:
Hinc exaudiri gemitus; et ſaeua ſonare
Verbera: tum ſtridor ferri; tractaeque catenae.
Conſtitit Aeneas, ſtrepitumque exterritus hauſit:
Quae ſcelerum facies? ô virgo, effare: quibusue
Urgentur poenis? Qui tantus plangor ad auras?
Tum vates ſic orſa loqui: dux inclute Teucrum;
Nulli fas caſto ſceleratum inſiſtere limen (97);
Sed me, cum lucis Hecate praefecit Auernis,
Ipſa deum poenas docuit, perque omnia duxit.
Gnoſius haec Rhadamanthus habet duriſſima regna;
Caſtigatque auditque dolos; ſubigitque fateri,
Quae quis apud ſuperos, furto laetatus inani,
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.
Continuo ſontes vltrix accincta flagello
Tiſiphone quatit inſultans, toruosque ſiniſtra
Intentans angues, vocat agmina ſaeua ſororum (98).
Tum demum horriſono ſtridentes cardine ſacrae

---

(96) *тисифона*; одна изъ III адск: Фурій; въ окровавленной одеждѣ, стрегущая денно и нощно входъ (cuſtodia qualis; VI: v. 514.) въ Тартаръ, *veſtibulum* т. е. aditus.

(97) *inſiſtere*; вмѣсто ingredi. *deum poenas*; т: е. наказанія, какія боги опредѣляютъ виновнымъ. *геката*; дочь Юпитера и Латоны, которую древніе называли Луною на небѣ, Діаною на земли и Прозерпиною въ аду. V. Aen: IV. 511.

(98) *agm. ſororum*, т: е. Furiarum. см: V. Aen: IV: 469.

Panduntur portae. Cernis, custodia qualis
Vestibulo sedeat? facies quae limina seruet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Saeuior intus habet sedem. tum Tartarus ipse
Bis patet in praeceps tantum, tenditque sub vmbras,
Quantus ad aetherium coeli suspectus (99) Olympum.
Hic genus antiquum terrae, Titania pubes,
Fulmine dejecti, fundo voluuntur in imo.
Hic et Aloïdas (100) geminos, immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere coelum
Aggressi, superisque Jovem detrudere regnis.
Vidi et crudeles dantem Salmonea poenas,
Dum flammas Jouis et sonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic inuectus equis, et lampada quassans,
Per Graium populos, mediaeque per Elidis vrbem
Ibat ouans, Divumque sibi poscebat honorem:
Demens! qui nimbos et non imitabile fulmen
Aere et cornipedum pulsu simularat equorum.
At Pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit; (non ille faces, nec fumea taedis
Lumina), praecipitemque immani turbine adegit.
Nec non et Tityon, Terrae omniparentis alumnum,
Cernere erat; per tota nouem cui juga corpus
Porrigitur; rostroque immanis vultur obunco
Immortale jecur tondens, foecundaque poenis
Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis (*).

---

(99) *suspectus*, prospectus per aërem.

(*) Et Tityus tandem spatiosos erigit artus, Squalentisque novem detexit jugera campi, Tantus erat! Laterisque piger sulcator opaci Invitus trahitur lasso de pectore vultur. *Claud.* de raptu Pros. l. II.

(100) *Aloïdas*, ужасные Гиганты, изъ коихъ Гомеръ одного назыв. божественнымъ Отусомъ, а другаго знаменитымъ Ефіалтомъ. Они были чрезвычайной величины. *Салмоней*, братъ Сисифовъ, сынъ Еола, Царя Елидскаго; за свое высокомѣріе и варварство онъ низвергнутъ былъ Юпит. въ тартаръ. Причина его наказанія открывается въ слѣдующемъ стихѣ. *sonitus Ol.* громъ, такъ какъ *turbo*, вмѣсто молніи.

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque (101)?
Quos super atra filex jam jam labfura, cadentique
Imminet affimilis: lucent genialibus altis
Aurea, fulcra toris, epulaeque ante ora paratae
Regifico luxu: Furiarum maxima juxta
Accubat, et manibus prohibet contingere menfas,
Exfurgitque facem attolens, atque intonat ore.
Hic, quibus inuifi fratres, dum vita manebat,
Pulfatusue parens, aut fraus innexa clienti;
Aut qui divitiis foli incubuere repertis (102),
Nec partem pofuere fuis: quae maxima turba eft;
Quique ob adulterium caefi; quique arma fecuti
Impia, nec veriti dominorum fallere dextras,
Inclufi poenam expectant. Ne quaere doceri,
Quam poenam, aut quae forma viros fortunaue merfit.
Saxum ingens volvunt alii, radiifue rotarum
Diftricti (103) pendent: fedet, aeternumque fedebit,
Infelix Thefeus; Phlegyasque miferrimus omnes
Admonet, et magna teftatur voce per vmbras:
„Difcite juftitiam moniti, et non temnere diuos."
Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Impofuit: fixit leges pretio atque refixit.
Hic thalamum invafit natae, vetitosque hymenaeos:
Aufi omnes immane nefas, aufoque potiti.

---

(101) Иксіонъ и Пиритоусъ, уроженцы изъ Лапиѳскаго народа; наказанія сихъ двухъ Царей Лапиѳскихъ такъ и безразсудность ихъ, довольно извѣстны, см *Georg.* III. 38. 9. IV. 484. (102) *repertis*, принимать должно, вмѣсто partis, paratis; — *fuis* т. е. cognatis; — *pofuere*, ftatuerunt, или fepofuerunt, см. *Hor.* 11 ferm. 2. (103) 103. *arma impia*, противъ отечества поднятое оружіе. (103) *diftricti*, по замѣч. Гейне; rotae illigatis diftinentur. Это родъ ужаснаго мученія. О Тезеѣ, страдавшемъ за похищеніе Прозерпины, см. *Ov.* Metm, VII. 433. и сл. Геркулесъ (Alcides) освободилъ его изъ тартара. *Phlegias*, сынъ Марса и Хризы, отецъ Иксіоновъ; въ отмщеніе Аполлону, (отъ котораго его дочь Корониса родила Ескулапа) онъ сожегъ Делфійскій храмъ. За это Аполл. свергнулъ его въ Тартаръ. *Difcite juft.* Извѣстна баснь о демонѣ, котораго спросили, какой у Виргилія лучше стихъ? онъ указалъ на 620, VI. кн. !

Non, mihi ſi linguae centum ſint, oraque centum,
Ferrea (104) vox, omnes ſcelerum comprehendere formas,
Omnia poenarum percurrere nomina poſſim.
— — Deuenere locos laetos, et amoena vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas.
Largior (105) hic campos aether et lumine veſtit
Purpureo; ſolemque ſuum, ſua ſidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palaeſtris;
Contendunt ludo, et fulva luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, et carmina dicunt.
Nec non Threicius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris (106) ſeptem diſcrimina vocum;
Jamque eadem digitis, jam pectine pulſat eburno.
Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima proles,
Magnanimi heroes, nati melioribus annis (107),
Ilusque, Aſſaracusque, et Trojae Dardanus auctor.
Arma procul, curruſque virum miratur inanis.
Stant terra defixae haſtae, paſſimque ſoluti
Per campos paſcuntur equi. Quae gratia currum
Armorumque fuit viuis, quae cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos (108).
Conſpicit, ecce, alios dextra laeuaque per herbam
Veſcentes, laetumque choro Paeana canentes,
Inter odoratum lauri nemus: vnde ſuperne
Plurimus Eridani (109) per ſiluam voluitur amnis.
Hic manus, ab patriam pugnando vulnera paſſi;
Quique ſacerdotes caſti, dum vita manebat;
Quique pii vates, et Phoebo digna locuti;
Inuentas aut vitam excoluere per artes;

---

(104) *ferrea vox*, nulla clamoris intentione fracta.
(105) *largior*, Гейне изъясн. patentior, nullis nubibus inductus. *lumen purpureum*, l. I. v. 591. — lumen Juventae purpureum, et laetos oculis adflaret honores. Это солнце!
(106) *numeris*, numeroſe. *diſcrimina vocum*, fides, lyram, ἑπτάχορδον. (107) *nati* и пр. *Catul.* LXI. 22. O nimis optate ſeclorum tempore nati, Heroes, ſalvete, deum genus.
(108) *el. repoſt.* conditi, mortui. (109) см. I. Georg. 186. 482 *Еридань* (нынѢ По), рѢка въ Италіи, названн. такъ отъ паденія въ нее Еридана или Фаэтона, сына Солнцева.

Quique ſui memores alios fecere merendo:
Omnibus (111) his niuea cinguntur tempora vitta.

B) *Изъ Лукана. Противъ гражданской войны* (*).

(Pharſ. l. 1. à v. 9. ad 32.)

Quis furor, ô cives? quae tanta licentia ferri,
Gentibus inuiſis Latium praebere cruorem?
Cumque ſuperba foret Babylon (112) ſpolianda tropheis
Auſoniis, vmbraque erraret Craſſus (113) inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu! quantum potuit terrae pelagique parari
Hoc, quem ciuiles hauſerunt ſanguine dextrae!
Sub juga jam Seres (114), jam barbarus iſſet Araxes,
Et gens ſi qua (115) jacet naſcenti conſcia Nilo.
Tunc, ſi tantus amor belli tibi, Roma, nefandi,
Totum ſub Latias leges cum miſeris orbem,
In te verte manus: nondum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendent quod moenia tectis (116)
Urbibus Italiae, labſisque ingentia muris
Saxa jacent; nulloque domus cuſtode tenetur,
Rarus et antiquis habitator in vrbibus errat:

---

(111) *omnibus*. Сервій: per quod eos oſtendit meruiſſe divinos honores. и Гейне: Certe declarat hoc inſigne, eſſe eos viros ſacros et ſanctos. Nam vittatos fuiſſe ſacerdotes, vates, deos, ſatis notum eſt.

(*) см. *Hor.* epod. VII.

(112) *Вавилонъ*, городъ въ Халдеи, знаменитый своимъ великолѣпіемъ и богатствами. Въ Св. Писаніи — еще у Геродота и Страбона находится подробное описаніе сего града.

(113) *Крассъ* и *Помпей*, богатѣйшіе изъ Римлянъ, были кумирами вельможъ и народа. Крассъ, Помпей и Цесарь, 60 г. до Р. Х. составили Тріумвиратъ. Междуусобіе произошло 48 г до Р. Х. (114) *Seres*, Индійскіе народы, у коихъ родится щелковой червь и приготовляются щелковыя матеріи, (veſtes ſericae). (115) *qua* — parte.

(116) По изъясн. Схоліаста, порядокъ таковъ: ſemirutis tectis pendent moenia quod labſis muris jacent ingentia ſaxa, quod domus nullo cuſtode tenetur, quod rarus in antiquis vrbibus errat habitator, quod horrida dumis eſt Heſperia и пр.

Horrida quod dumis, multosque inarata per annos
Hesperia eſt, deſuntque manus poſcentibus aruis;
Non tu, Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus auctor
Poenus erit: nulli penitus deſcindere ferro
Contigit: alta ſedent ciuilis vulnera dextrae.

Цесарь и Помпей въ междоусобной войнѣ.

(Pharſ. l. I. v. 120 — 153.)

— — Stimulos dedit aemula virtus:
Tu, noua ne veteres obſcurent acta triumphos,
Et uictis cedat piratica laurea Gallis,
Magne, times: te jam ſeries uſusque laborum
Erigit, impatiensque loci fortuna ſecundi.
Nec quemquam jam ferre potest, Caeſarue priorem,
Pompeiusue parem. Quis juſtius induit arma,
Scire nefas: magno ſe judice quiſque tuetur (117),
Victrix cauſa Deis placuit, ſed uicta Catoni (118).
Nec coiere pares: alter vergentibus annis
In ſenium, longoque togae tranquillior uſu,
Dedidicit jam pace ducem; famaeque petitor (119),
Multa dare in vulgus; totus popularibus auris
Impelli, plauſuque ſui gaudere theatri:
Nec reparare nouas vires, multumque priori
Credere fortunae; ſtat magni nominis vmbra:
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro (120)

---

(117) *quisque*; Цесарь поставлялъ себѣ судіями боговъ, а Помпей Катона — и потому: victrix cauſa deis placuit; victa Catoni! Помпей разбитъ на Фарсальскихъ поляхъ 47 года до Р. Х.; тогда Цесарь сдѣлался Диктаторомъ.

(118) *Cicer.* pro Ligr. c. 6. principum dignitas erat poene par; non par fortaſſe eorum, qui sequebantur: cauſa tum dubia, quod erat aliquid in utraque parte, quod probari poteſt: nunc melior certe dijudicanda eſt, quam etiam dii adiuuerunt.

(119) *petitor*, Помпей, снискивающій благоприятство и похвалу народа, расточая ему деньги. — *dare* въ историческомъ повѣств. неокончательное, вмѣсто преходящаго *dabat*

(120) Стихотворецъ Помпея сравниваетъ съ древнимъ *дубомъ* (quercu) Римлянъ съ *полемъ* (agro), военачальниковъ Римск., или тѣхъ народовъ, которые держали Пом-

Exuuias veteres populi, ſacrataque geſtans
Dona ducum: nec jam ualidis radicibus haerens,
Pondere fixa ſuo eſt, nudosque per aera ramos
Effundens, trunco, non frondibus, efficit vmbram;
Et quamuis primo nutet caſura ſub Euro,
Tot circum ſiluae firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Caeſare tantum
Nomen erat, nec fama ducis: ſed neſcia virtus
Stare loco, ſoluſque pudor non vincere bello.
Acer et indomitus, quo ſpes, quoque ira vocaſſet,
Ferre manum, et nunquam temerando parcere ferro.
Nil actum reputans, ſi quid ſupereſſet agendum;
Succeſſus vrgere ſuos: inſtare fauori
Numinis, impellens quidquid ſibi ſumma petenti
Obſtaret, gaudensque viam feciſſe ruina:
Qualiter expreſſum ventis per nubila fulmen (121)
Aetheris impulſi ſonitu, mundique, fragore
Emicuit, rupitque diem, populosque pauentes
Terruit, obliqua praeſtringens lumina flamma:
In ſua templa furit; nullaque exire uetante
Materia, magnamque cadens, magnamque reuertens
Dat ſtragem late, ſparſosque recolligit ignes.

Фарсальская битва.

(Pharſ l. VII à v. 460. ad 687.)

Ut rapido curſu fati ſuprema morantem
Conſumpſère (122) locum, parva tellure dirempti,
Inde manum (123) ſpectant, vultusque agnoſcere quaerunt,
Quo ſua pila cadant, aut quae ſibi fata minentur.

левую сторону съ *лѣсомъ* (ſilua); а Юлія Цес. съ *молніею* (fulmine).

(121) см. *Lucr.* VI. v. 282. Inde vbi praeualuit vis uenti, uel grauis ignis Impetus inceſſit maturum tum quaſi fulmen Perſcindit ſubito nubem, ferturque coruſcis Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor, Quem grauis inſequitur ſonitus и пр.

(122) *conſumſ.* т. е. curſu mutuo tranſmiſerunt. *Oud.* ep. VI inf. Такъ говор.: conſumere annos, diem, aetatem.

(123) *manus* т. е. hoſtes. — *tempus* не рѣдко говорится о состояніи и положеніи. *Proper.* l. IV. 7. 53. Луканъ, какъ

Facturi quae monſtra forent, vidêre parentes
Frontibus adverſis, fraternaque cominus arma,
Nec libuit (124) mutare locum: tamen omnia torpor
Pectora conſtrinxit, gelidusque in viſcera ſanguis
Perculſa pietate coït; totaeque cohortes
Pila parata diu tenſis tenuêre lacertis.
Tunc auſae dare ſigna tubae: tunc aethera tendit,
Extremique fragor conuexa irrumpit Olympi (125);
Spargitur innumerum diverſis miſſile votis.
Vulnera pars optat, pars terrae figere tela,
Ac puras ſervare manus. Rapit omnia (126) caſus;
Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes.
    Pompeii denſis acies ſtipata cateruis,
Junxerat in ſeriem nexis umbonibus arma,
Vixque habitura locum dextras ac tela mouendi
Conſtiterat, gladiosque (127) ſuos compreſſa tenebat.
Praecipiti curſu veſanum Caeſaris agmen
In denſos agitur cuneos; perque arma (128), per hoſtem
Quaerit iter, qua torta graues lorica catenas
Opponit, tutoque latet ſub tegmine pectus.
    Ut primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques (129), bellique per vltima fudit,
Sparſa per extremos leuis armatura maniplos
Inſequitur, ſaeuasque manus immittit in hoſtem.
Illic quaeque ſuo miſcet gens praelia telo;
Romanus cunctis petitur cruor: inde ſagittae,

замѣч. Удендорпъ, подъ словомъ *monſtrum*, разумѣетъ преступнаго и злодѣйственнаго человѣка.

(124) *nec libuit.* Удендорпъ изъясн. такъ; cum acies ita eſſet diſpoſita, ut concurrentes parentes filiis aduerſi erant, fratribus fratres, neminem delectauit locum mutare.

(125) *Olympi.* звукъ трубъ и крики достигли вершины Олимпа, куда не досягаетъ громъ.

(126) *omnia,* т. е. vota.

(127) *gladiosque.* въ тѣснотѣ и смятеніи другъ другу наносятъ раны; или страшатся нанести и пр.

(128) *per arma*, оружіе чрезъ броню достигаетъ тѣла.

(129) *Pompeian.* см. *Caeſar.* B. C. III. c. 93. Omnisque multitudo ſagittariorum ſe profudit etc. equiteſque Prompejani hoc acrius inſtare, et ſe turmatim explicare, aciemque noſtram a latere aperto circuire coeperunt и пр.

Inde faces (130) et ſaxa volant, ſpatioque ſolutae
Aëris, et calido liquefactae pondere glandes,
Noxque ſuper campos telis conferta pependit.
Tum Caeſar metuens ne frons ſibi prima labaret
Incurſu, tenet obliquas poſt ſigna cohortes;
Inque latus belli qua ſe vagus hoſtis agebat,
Immittit ſubitum, non motis cornibus, agmen.
Immemores pugnae, nulloque pudore tenendi
Praecipites fecêre palam civilia bella,
Non bene Barbaricis vnquam commiſſa cateruis.
Ut primum ſonipes (131) tranſfixus pectora ferro,
In caput effuſi calcauit membra regentis,
Omnis eques ceſſit campis, glomerataque pubes
In ſua conuerſis praeceps ruit agmina frenis.
Perdidit inde modum caedes, ac nulla ſecuta eſt
Pugna: ſed hinc jugulis, hinc ferro, bella geruntur;
Nec valet haec acies tantum proſternere, quantum
Inde perire poteſt. Utinam, Pharſalia, campis
Sufficiat cruor iſte tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur ſanguine fontes!
Ventum erat ad robur Magni, mediasque cateruas,
Quod totos errore vago perfuderat agros:
Conſtitit hic bellum, fortunaque Caeſaris haeſit.
Non illic regum auxiliis collecta juuentus
Bella gerit; ferrumque manus mouêre togatae:
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic ſunt tua crimina, Caeſar.
Hic Caeſar, rabies populi, ſtimulusque furorum,
Ne qua parte ſuî pereat ſcelus, agmina circum
It vagus, atque ignes animis flagrantibus addit.
Nox ingens ſcelerum, et caedes oriuntur, et inſtar
Immenſae vocis gemitus, et pondere labſi
Pectoris arma ſonant, confractique enſibus enſes.
Ipſe manu ſubicit gladios, ac tela miniſtrat,
Aduerſoſque jubet ferro confundere vultus.
Promouet ipſe acies; impellit terga ſuorum;

(130 *levis arm.* т. е. всадники легко вооруженные, и наз. Velites; по Слав. Единопоясники. *faces* см. *Virg.* Aen. 1. 150. jamque faces et ſaxa volant.

(131) *ſonipes* т. е. eques Pompej.

Verbere conuerſae ceſſantes excitat haſtae.
In plebem uetat ire manus (132), monſtratque ſenatum:
Scit cruor imperii qui ſit, quae viſcera legum;
Unde petat Romam, libertas vltima mundi
Quo ſteterit ferienda loco. Permiſta ſecundo
Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
Urgentur: cáedunt Lepidos, caeduntque Metellos (133),
Coruinoſque ſimul, Torquataque nomina, legum
Saèpe duces, ſummosque hominum, te, Magne, remoto.
Illic plebeiâ contectus caſſide vultus,
Ignotusque hoſti, quid ferrum, Brute (134) tenebas?
O decus imperii, ſpes ô ſuprema ſenatûs,
Extremum tanti generis per ſecula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hoſtes;
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Theſſalia periture tuâ! Nil proficis iſtic
Caeſaris intentus jugulo. Nondum attigit arcem
Juris, et humanum culmen (135), quo cuncta reguntur,
Egreſſus, meruit fatis tam nobile letum.
Viuat, et, ut Bruti procumbat victima, regnet.
Hic patriae perit omne decus: jacet aggere magno
Patricium campis commiſta plebe cadaver.
Mors tamen eminuit clarorum in ſtrage virorum
Pugnacis Domitî quem clades fata per omnes
Ducebant. Nuſquam Magni fortuna ſine illo
Succubuit: victus toties a Caeſare, ſalua
Libertate perit: tunc mille in vulnera laetus
Labitur, ac venia gaudet caruiſſe ſecundâ.
Viderat in craſſo verſantem ſanguine membra

(132) *monſtrat*, т. е. приказываетъ убивать не Плебеевъ, а Сенаторовъ. *viſcera rerum* и viſcera patriae — Senatus. *Liu.* XXXIV. 48. см. у *Лисія* же, II. 82. извѣстную басню Менeнія Агриппы о желудкѣ и прочихъ частяхъ тѣла.

(133) *Лепиды*, *Метеллы* и *Торкваты*, знаменитые Римскіе патриціи см. Eutr. I. II. (134) Въ это время было двое *Брутовъ*; одинъ М. Брутъ, слѣдовавшій Помпею, другой Дец. Брутъ, слѣдовавшій Цесарю.

(135) *hum. culm.* относится къ той Имперіи, которая правила всѣми почти народами. *hum. culmen* — ſumma dignitas, ſummum imperium.

Caesar, et increpitans: Jam Magni deseris arma,
Successor Domiti: sine te jam bella geruntur.
Dixerat: ast illi suffecit (136) pectora pulsans
Spiritus in vocem, morientiaque ora resoluit:
„Non te funestâ scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati, Caesar, generoque minorem
Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad vmbras
Et securus eo; te saeuo Marte subactum,
Pompeioque graues poenas nobisque daturum,
Cum moriar, sperare licet. „Non plura locutum
Vita fugit, densaeque oculos pressère tenebrae.

Majus ab hac acie, quam quod sua secula ferrent,
Vulnus habent populi: plus est quam vita salusque,
Quod perit: in totum mundi prosternimur aeuum.
Vincitur his gladiis omnis, quae seruiet, aetas.
Proxima quid soboles, aut quid meruêre nepotes
In regnum nasci? Pauide num gessimus arma?
Teximus aut jugulos? Alieni poena timoris
In nostrâ cervice sedet. Post praelia natis
Si dominum, Fortuna, dabas, et bella dedisses!

Jam Magnus transisse Deos Romanaque fata
Senserat infelix: tota vix clade coactus
Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quae, bello obstante, latebant.
Tot telis sua fata peti; tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.
Nec sicut mos est miseris, trahere omnia secum
Mersa (137) juuat, gentesque suae miscere ruinae;
Ut Latiae post se viuat pars maxima turbae,
Sustinuit dignos etiamnunc credere votis
Coelicolas, voluitque sui solatia casus.
„Parcite, ait, Superi, cunctas prosternere gentes:
Stante potest mundo, Romaque superstite, Magnus
Esse miser; si plura juuant mea vulnera, conjux
Est mihi, sunt nati; dedimus tot pignora fatis!

(136) *suffecit*, s. satis fuit, s. durauit.
(137) *mersa* — perdita.

Omnia quid laceras, quid perdere cuncta laboras?
Jam nihil est, Fortuna, meum. „Sic fatur, et arma,
Signaque, et afflictas omni jam parte cateruas
Circuit, et reuocat matura in fata ruentes,
Seque negat tanti. Tunc Magnum concitus aufert
A bello sonipes, non tergo tela pauentem;
Ingentesque animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat; saluaque verendus
Majestate dolor; qualem te, Magne, decebat
Romanis praestare malis. Non impare vultu
Aspicis Aemathiam: nec te videre superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa videbunt
Quamque fuit laeto per tres infida triumphos;
Tam misero (138) Fortuna minor.

C.) *Изъ Клавдїана: Похищенїе Прозерпины:*

(de raptu Pros. l. II. v. 151 — 249.)

Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres;
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Caussa latet, dubios agnouit sola tumultus
Diua Paphi (139) mistoque metu perterrita gaudet.
Jamque per anfractus animarum rector opacos
Sub terris quaerebat iter grauibusque gementem
Enceladum calcabat equis, immania findunt
Membra rotae, pressaque gigas ceruice laborat
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moueri
Dedilis et fessis serpentibus impedit axem.
Fumida sulfureo praelabitur orbita dorso,
Ac velut occultus securum prodit in hostem
Miles, et effossi subter fundamina campi
Transilit elusos arcano milite muros;
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces;

---

(138) *misero* — Pompeio, minor fuit ipsa Fortuna; i. e. in malis suis infra se habens Fortunam despiciebat atque calcabat.

(139) *Paphos*, есть Кипрской городъ, находившийся подъ покровительствомъ Венеры. — *mixto metu* — Богиню любви сопровождаетъ страхъ, радость и печаль.

Terrigenas (140) imitata viros: ſic tertius heres
Saturni latebroſa vagis rimatur habenis
Deuia (141); fraternum cupiens exire ſub orbem
Janua nulla patet, prohibebant vndique rupes
Oppoſitae, duraque Deum compage tenebant.
Non tulit ille moras, indignatusque trabali
Saxa ferit ſceptro. Siculae tonuere cauernae,
Turbatur Lipare (142), ſtupuit fornace relicta
Mulciber, et trepidus deiecit fulmina Cyclops.
Audiit, et ſi quem glacies Alpina coërcet,
Et qui te Latiis nondum praecincte tropeis
Tibri natat, miſſamque Pado qui remigat alnum (143),
Sic, cum Theſſaliam ſcopulis incluſa teneret.
Peneo (144) ſtagnante palus et merſa negarent;
Arua coli, triſida Neptunus cuſpide montes
Impulit aduerſos. Tum forti ſaucius ictu
Diſſiluit gelido vertex Oſſaeus Olympo.
Carceribus laxantur aquae, fractoque meatu
Redduntur fluuiusque mari tellusque colonis.
Poſtquam victa manu duros Trinacria nexus
Soluit, et immenſo late diſceſſit hiatu:
Apparet ſubitus coelo timor, aſtra viarum
Mutauere fidem, vetito ſe proluit Arctos
Aequore, praecipitat pigrum formido Booten (145).
Horruit Orion (146) audito palluit Atlas

---

(140) *terrigenae* fratres, Титаны, родившіеся отъ зубовъ Дракона, убитаго Кадмомъ. *haeres*, Плутонъ адскій богъ, третій сынъ Сатурновъ и наслѣдникъ, братъ Юпитера, имѣющаго владычество надъ небомъ — fraternus orbis.

(141) *deuia latebroſa*, мрачныя пещеры. (142) *Lipare*, величайшій изъ Еольскихъ острововъ; Еолія есть область Сицилійская.

(143) *alnum*, небольшое судно, сдѣланное изъ ольхи.

(144) *Peneus*, рѣка въ Ѳессаліи, орошающая Темпейскую долину. — *Oſſa*, гора въ Ѳессаліи. *Олимпъ* есть имя многихъ горъ въ Елидѣ, Аркадіи, Сициліи, Македоніи и Ѳессаліи.

(145) *Bootes*, ſ. bubulcus, и arctophylax, созвѣздіе, помѣщенное близь большей медвѣдицы.

(146) *Orion*, сынъ Нептуна и Евріалы, сдѣлался знаменитымъ любовію своею къ Астрономіи, которой учился у *Атланта*, сына Юпитера и Климены, брата Птолемея или Япета; онъ изобрѣлъ сферу. Стихотв. изображаютъ

Hinnitu, rutilos obſcurat anhelitus axes
Diſcolor, et longa ſolitos caligine paſci
Terruit orbis equos, preſſis haeſere lupatis
Attoniti meliori polo, rurſusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Mox vbi pulſato ſenſerunt verbera tergo,
Et ſolem didicere pati, torrentius amne
Hiberno, tortaque ruunt pernicius haſta.
Quantum non jaculum Parthi, non impetus Auſtri,
Non leue ſolicitae mentis diſcurrit acumen.
Sanguine frena calent (147): corrumpit ſpiritus auras
Letifer: infectae ſpumis vitiantur arenae.
Diffuguint Nymphae: rapitur Proſerpina curru,
Imploratque deas, jam Gorgonis (148) ora reuelat
Pallas, intento feſtinat Delia cornu.
Nec patruo cedunt, ſtimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat (149).
Ille, velut ſtabuli decus armentique juuencam
Cum leo poſſedit, nudataque viſcera fodit
Vnguibus, et rabiem totos exegit in armos,
Stat craſſa turpis ſanie, nodosque iubarum
Excutit, et viles paſtorum deſpicit iras.
Ignaui domitor vulgi, teterrime fratrum,
Pallas ait, quae te ſtimulis facibusque profanis
Eumenides mouere? tua cur ſede relicta
Audes Tartareis coelum inceſtare (150) quadrigis?
Sunt tibi deformes Dirae: ſunt altera Lethes (151)

его носящимъ на плечахъ шаръ земной; онъ превращенъ Персеемъ въ гору Атлантъ, которая какъ бы поддерживаетъ небо.

(147) *calent* — отъ кровавой пѣны дѣлаются теплыми.

(148) *Gorgones*, три сестры, дочери Форка, морскаго бога, назыв: Стене, Евріала и Медуза У нихъ былъ одинъ глазъ, одинъ зубъ; руки мѣдныя, вмѣсто волосовъ змѣи; единый взоръ ихъ убивалъ людей!

(149) *acerbat*, aſperat.

(150) *inceſtare*, т. е. violare, polluere; такъ *Virg.* Aen. VI. 150. totamque inceſtat funere claſſem.

(151) *Лета*, одна изъ адскихъ рѣкъ — рѣка *забвенія*; такъ какъ Стиксъ и Ахеронтъ, принимается за самый тартаръ. Сего же имени есть двѣ рѣки въ Гишпаніи.

Numina: ſunt triſtes Furiae te conjuge dignae.
Fratris linque domos: alienam deſere ſortem:
Nocte tua contentus abi, quid viua ſepultis
Admiſces? noſtrum quid proteris aduena mundum?
Talia vociferans auidos tranſire minaci
Cornipedes vmbone fecit, clipeique retardat
Obiice, Gorgoneisque premens aſſibilat hydris,
Praetentaque operit criſta, libratur (152) in ictum
Fraxinus, et nigros illuminat obuia currus.
Miſſaque pene foret, ni Juppiter aethere vulſo
Pacificas rubri torſiſſet fulminis alas (153).
Confeſſus ſocerum, nimbis Hymenaeus hiulcis
Intonat, et teſtes firmant connubia flammae.
Inuitae ceſſere deae (154). Compeſcuit arcum
Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces.
Sis memor, ô longumque vale, reuerentia patris
Obſtitit auxilio, nec nos defendere contra
Poſſumus imperio vinci majore fatemur (155).
In te coniurat genitor, populoque ſilenti
Traderis; heu, cupidas non adſpectura furores,
Aequalemque chorum, quae te fortuna ſupernis (156)
Abſtulit, et tanto damnauit ſidera ictu?
Jam neque Parthenis (157) innectere luſtris
Nec pharetram geſtare libet, ſecurus vbique
Spurnet aper, ſonumque fremant impune leones.
Te juga Taygeti (158) poſito te Maenala flebunt

---

(152) *libratur*, приготовляется для нанесенія раны копьемЪ или стрѢлою, сдѢланною изЪ дерева ясени (fraxino).

(153) древніе Греки всему тому, что разсѢкало воздухЪ придавали *крылья*; *молніи*, вѢтрамЪ, стрѢламЪ, звуку словЪ и пр. (154) *deae*, Паллада и Діана, дочери Латоны.

(155) *imperio*, *Virg*. Aen. XII. 429. major agit Deus.

(156) *ſupernis*, ſ. terris, ſ. coeleſtibus.

(157) *Parthenius*, гора вЪ Аркадіи, на которой звѢроловствовала Діана сЪ дѢвами см. стр. 40. пр. 49.

(158) *Taygetus*, и *Maenalus*, во множ. Maenala, горы; первая вЪ Лаконіи, находящаяся близЪ Спарты и Амикла; такЪ назыв. отЪ Тайгеты нимфы; а другая вЪ Аркадіи; такЪ назв. отЪ Менала, Ликаонова сына. *Cynthus*, гора на островѢ ДелосѢ, посвященная Аполлону и ДіанѢ.

Venatu, maestoque diu lugebere Cyntho.
Delphica quin etiam fratres delubra (159) tacebunt.
Interea volucri fertur Proserpina curru,
Caesariem diffusa Noto, planctuque lacertos
Verberat, et questus ad nubila rumpit inanes.

Уроки Музъ.

(IV Conf. Honorii. v. 395 — 417.)

Interea Musis, animus dum mollior, instes,
Et, quae mox imitere, legas: nec desinat vnquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas (160).
Antiquos evolue duces; assuesce futurae
Militiae: Latium retro te confer in aeuum (161).
Libertas quaesita placet? mirabere Brutum (162).
Perfidiam damnas? Metii satiabere poenis.
Triste rigor (163) nimius? Torquati despue mores.
Mors impensa bonum? Decios (164) venerare ruentes.
Vel solus, quid fortis agat, te, ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucii (165) te flamma docebit:
Quid mora perficiat, Fabius; quid rebus in arctis
Dux gerat, ostendet Gallorum strage Camillus.

---

(159) *delubra*, храмы, или оракулы; знаменитѣе всѣхъ былъ въ Дельфахъ, Беотійскомъ городѣ, неподалеку отъ Парнасса.

(160) занимайся прилежно чтеніемъ древнихъ Греческихъ и Римскихъ историковъ. *duces* т. е. дѣянія древнихъ полководцевъ. (161) *retro confer* и пр. обрати свое вниманіе на первые вѣка Лацiя или Италiи.

(162) *Brutum* — Lucium Junium, которой вступившись за цѣломудренную Лукрецію, подалъ тѣмъ поводъ къ изгнанію Царей.

(163) *triste* — такъ *Virg.* Ecl. III. 80. triste lupus stabulis, т. е. triste est negotium. Титъ Манлій *Торкватъ*, Римск. Диктаторъ, изъ слѣпой безрассудности приговорившій къ смерти роднаго своего сына за то, что онъ вопреки его повелѣнія вступилъ въ сраженіе — и побѣдилъ непріятеля.

(164) *Деціи*, отецъ, сынъ и внукъ, пожертвовавшіе собою отечеству въ войнѣ Латинской, Етруской и Тарентинской.

(165) о подвигѣ Коклесовомъ и Муціевомъ см. I Часть Хрестом. О Фабіѣ Максимѣ, побѣждавшемъ Аннибалову быстроту свою медлительностію см. стр. 41 и 42.

Difcitur hinc nullos meritis obfiftere cafus.
Prorogat aeternam feritas tibi Punica famam,
Regule; fuccefsus fuperant aduerfa Catonis.
Discitur hinc quantum paupertas fobria pofsit:
Pauper erat Curius reges cum vinceret armis;
Pauper Fabricius Pyrrhi cum fperneret aurum.
Sordida Serranus (166) flexit dictator aratra:
Luftrataeque lictore cafae, fafcesque falignis
Poftibus affixi; collectae confule mefses,
Et fulcata diu trabeato (167) rura colono.

(166 *Serranus*, Q Cincinnatus см. Aen. VI. 845 *A. Victor. de v. ill.* Ille dictator dictus; ad quem miffi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt: qui infignibus fumplis Confulem Municium obfidio liberauit

(167) *trabeato* — въ Консу ьскомъ одѣяніи. *trabe* было родъ одежды, которую носили прорицатели, Цари и даже Консулы.

ДИДАКТИЧЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ.

Quidquid praecipies, esto brevis — Ut cito dicta percipiant animi dociles teneantque fideles. *Hor.* A. P. v. 335.

А). *Изъ Діон. Катона. Нравственныя двустишія.*

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguam:
Proximus ille Deo est, qui ſcit ratione tacere.

❉

Tranquillis rebus, quae ſunt aduerſa, caueto:
Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.

❉

Spem retine, ſpes vna hominem nec morte relinquit,
Viuere ſpe vidi, qui moriturus erat.

❉

Segnitiem fugito, quae vitae ignauia fertur:
Nam cum animus languet, conſumit inertia corpus.

❉

Quum dubia et fragilis ſit nobis vita tributa,
In mortem alterius ſpem tu tibi ponere noli.

❉

Contra hominem juſtum praue contendere noli:
Semper enim Deus injuſtas vlciſcitur iras.

❉

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus:
Vincere cum poſsis, interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces vincuntur amici.
Cede locum laeſus fortunae, cede potenti:
Laedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

❉

Si vitam inſpicias, hominum ſi denique mores,
Cum culpant alios, nemo ſine crimine viuit.

❉

Noli homines blando nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

❉

Ignotum tibi tu noli praeponere notis:
Cognita judicio conſtant, incognita caſu.

❉

Fortior vt valeas, interdum parcior eſto.
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti.

❉

Multorum diſce exemplo, quae facta ſequaris,
Quae fugias. Vita est nobis aliena magistra.

❉

Disce aliquid; nam, quum ſubito fortuna receſsit,
Ars remanet, vitamque hominis non deſerit vnquam.

❉

Exerce ſtudium, quamuis praeceperis artem:
Et cura ingenium; ſic et manus adjuuat vſum.

❉

Non opibus bona fama datur, ſed moribus.

❉

Cum recte viuas, ne cures uerba malorum:
Arbitrii non eſt noſtri, quid quiſque loquatur.

❉

Quum te aliquis laudat, judex tuus eſſe memento;
Plus aliis de te, quam tu tibi, credere noli.
Officium alterius multis narrare memento:
Atque, aliis cum tu beneſeceris ipſe, ſileto.

❉

Quod tibi ſuspectum est, confeſtim diſcute, quid ſit;
Namque ſolent, primo quae ſunt neglecta, nocere.

❉

Ne pudeat, quae neſcires, te velle doceri;
Scire aliquid laus est, culpa est nil discere velle.

❉

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est:
Ira odium generat: concordia nutrit amorem.

❉

Incerta iratus de re contendere noli:
Impendit ira animum, ne poſsit cernere verum.

❉

Luxuriam fugito, ſimul et vitare memento
Crimen auaritiae: nam ſunt contraria famae.

❉

Eſto animo forti, quum ſis damnatus inique:
Nemo diu gaudet, qui judice uincit iniquo.

❉

Judicium populi numquam contempſeris vnus:
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

❉

Contra uerboſos noli contendere uerbis:
Sermo datur cunctis; animi ſapientia paucis.

B.) *Изъ Лукреція. Спокойствіе мудраго.*

(l. II. v. 1 — 19.)

Suaue, mari magno (1) turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem.
Non quia vexari quemquam eſt jucunda voluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuaue eſt;
Suaue etiam belli certamina magna tueri
Per campos inſtructa, tua ſine parte pericli:
Sed nil dulcius eſt, bene quam (2) munita tenere
Edita doctrina ſapientum templa ſerena:
Deſpicere (3) vnde queas alios, paſſimque videre
Errare, atque viam palantes quaerere vitae,
Certare ingenio; contendere nobilitate;
Noctes atque dies niti praeſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerumque potiri.
O miſeras hominum mentes! o pectora caeca!
Qualibus in tenebris vitae, quantisque periclis
Degitur hoc aeui quodcumque eſt? Nonne videre eſt
Nil aliud ſibi naturam latrare (4), niſi vtque
Corpore ſejunctus dolor abſit, mensque fruatur
Jucundo ſenſu, cura ſemota metuque.

---

(1) *magno*, tumido, agitato.
(2) порядокъ словъ: quam tenere edita templa, bene munita etc. i. e. altas arces bene munitas ſapientum doctrina.
(3) *despicere*, и пр. Кричь изъясн.: ex quibus templis, ſ. arcibus poſſis deorſum aspicere. (4) *latrare*, т. е. poſcere,

Первые люди.

(l. V. à v. 923 ad 1115.)

— Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius, vt decuit, tellus quod dura creâſset:
Et majoribus et ſolidis magis oſsibus intus
Fundatum, et validis aptum per viſcera neruis;
Nec facile ex aeſtu, nec frigore quod caperetur:
Nec nouitate cibi, nec labi (5) corporis vlla.
Multaque per coelum ſolis voluentia luſtra,
Volui uago vitam tractabant (6) more ferarum:
Nec robuſtus erat curui moderator aratri
Quisquam, nec ſcibat ferro molirier (7) arua,
Nec noua defodere in terram virgulta, nec altis
Arboribus veteres decidere falcibu' ramos:
Quod ſol, atque imbres dederant, quod terra creârat
Sponte ſua, ſatis; id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque; et quae nunc hiberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam majora ferebat.
Multaque praeterea nouitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miſeris mortalibus ampla.
At ſedare ſitim fluuii fontesque uocabant,
Ut nunc montibus è magnis decurſus aquaï (8)
Claricitat late ſitientia ſecla ferarum.
Denique noctigaui ſilueſtria templa (9) tenebant
Nympharum, quibus exibant humore fluenta (10)

---

(5) *nec labi*, т. е. non labe; такъ у Лукр. встрѣчается parti, contagi, voci, вмѣсто parte, contage, voce.

(6) *tractabant*, т. е. trahebant, traducebant; нѣк. читаютъ tolerabant.

(7) *moliri* говорится, когда что мы дѣлаемъ съ трудомъ, съ усиліемъ. moliri arua, по замѣчанію Ѳ. Крича, поставлено, вмѣсто agros colere, или ex campis et locis inaratis agros cultos magno labore efficere: vel agros laborioſa cultura meliores reddere.

(8) aquae *decurſus* т. е. aqua decurrens, quod eſt ex loco decliui fluens. (9) *ſilu. templa* т. е пещеры и жилища Нимфъ.

(10) *humore fluenta*. т. е. fluenta, humida et liquida. — *lubrica lauare* т. е. lubrica ad lauandum, ut lauarent.

Lubrica, proluvie larga lauere humida faxa,
Humida faxa fuper viridi ftillantia mufco,
Et partim plano fcatere, atque erumpere campo.
Necdum res igni fcîbant tractare, nec vti
Pellibus, et fpoliis corpus veftire ferarum:
Sed nemora atque cauos montes filuasque colebant,
Et frutices inter condebant fqualida membra,
Verbera ventorum vitare imbresque coacti:
Nec commune bonum poterant fpectare, nec illis
Moribus inter fe fcîbant, nec legibus vti;
Quod cuique obtulerat praedae fortuna, ferebat
Sponté fua fibi quisque valere et viuere doctus.
Et manuum mira freti virtute pedumque,
Confectabantur filueftria fecla ferarum
Miffilibus faxis et magno pondere clauae:
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
Setigeri-que pares fuibus filueftria membra
Nuda dabant terrae, nocturno tempore capti,
Circum fe foliis et frondibus involuentes.
Nec plangorem diem magno, folemque per agros
Quaerebant pauidi, palantes noctis in vmbris:
Sed taciti refpectabant fomnoque fepulti,
Dum rofea face fol inferret lumina coelo.
A paruis quod enim confuêrant cernere femper
Alterno tenebras et lucem tempore gigni,
Non erat (11) vt fieri poffet, mirarier vnquam,
Nec diffidere, ne terras aeterna teneret
Nox, in perpetuo detracto lumine folis.
Sed magis illud erat curae, quod fecla ferarum
Infeftam miferis faciebant (12) faepe quietem;
Ejectique domo fugiebant faxea tecta
Setigeri fuis aduentu validique leonis,
Atque intempefta cedebant nocte pauentes
Hoftibus faeuis (13) inftrata cubilia fronde.

---

(11) Порядокъ таковъ: non erat eis curae mirari, quo modo id fieri poffet: nec durabant diffidere т. е. non veniebant eis in mentem diffidere, ne terra tenebris fempiternis obfeffa permaneret: fed magis illud erat curae etc.
(12) *inf. ft: faciebant*, infeftam habebant, infeftabant.
(13) *hosp. faeuis* т. е. звѣрямъ.

Nec nimio tum plus, quam nunc, mortalia fecla
Dulcia linquebant labentis lumina vitae:
Unus enim tum quifque magis deprenfus eorum
Pabula viua feris praebebant dentibus hauftus;
Et nemora ac montes gemitu filuasque replebat
Viua videns viuo fepeliri vifcera bufto.
At quos effugiunt feruârat, corpore adefo,
Pofterius tremulas fuper vlcera tenentes
Palmas, horriferis accibant (14) vocibus Orcum,
Donicum eos vita priuarunt vermina faeua,
Expertes opis, ignaros quid volnera vellent.
At non multa virum fub fignis millia ducta
Una dies dabat exitio, nec turbida ponti (15)
Aequora laedebant naues ad faxa virosque;
Sed temere, incaffum mare fluctibu' faepe coortis
Saeuibat, leuiterque minas ponebat inanes:
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis (16),
Improba navigii ratio tum caeca jacebat.
Tum penuria deinde cibi languentia leto
Membra dabat: contra nunc rerum copia merfat,
Illi imprudentes ipfi fibi faepe venenum
Vergebant; nunc dant aliis folertius ipfi. —
— Condere coeperunt vrbes, arcemque locare
Praefidium reges ipfi: fibi perfugiumque:
Et pecudes, et agros diuifère, atque dedêre
Pro Facie (17) cujusque, et Viribus Ingenioque.
Nam Facies multum valuit, viresque vigebant:

---

(14) *accib. voc.* т. е. въ мученіи и горести ужаснымъ гласомъ взывали къ смерти. — *donicum*, вмѣсто donec. — *vermina*, боль, ощущаемая отъ снѣденія червей (vermina — tormina, отсюда verminari; pati tormina).

(15) *nec turbida ponti*, море, вѣтрами возмущаемое и воздымаемое не прибивало къ скаламъ кораблей и пр. *ponebant minas*, т. е. преставало угрожать опасностями. (16) *pellacia* т. е. fallacia — обманчивая тишина моря, которая послѣ обращается въ ужасную бурю. *pellicere*, impellere *in fraud.* вовлекать въ обманъ. *ridentes undae*, *rifus maris* полагается у стихотв., вмѣсто тишины моря. (17) *facies*, fpecies.

Poſterius Res (18) inuenta eſt, Aurumque repertum!
Quod facile et Validis, et Pulchris dempſit honorem.
Divitioris enim ſectam plerumque ſequuntur
Quamlibet et fortes, et pulchro corpore creti (19). —

Благополучїе въ посредственности состоянїя (*).

(l. V.° à v. 1116 ad 1334.)

Quod ſi quis uera vitam ratione gubernet,
Diuitiae grandes homini ſunt, viuere parce
Aequo animo; neque enim (20) vnquam penuria parui,
At claros ſe homines voluère eſſe atque potentes,
Ut fundamento ſtabili fortuna maneret,
Et placidam poſſent opulenti degere uitam;
Necquidquam: quoniam ad ſummum ſuccedere honorem
Certantes, iter infeſtum facère viaï.
Et tamen e ſummo quaſi fulmen dejecit ictos
Jnuidia interdum contemptim in tartara tetra:
Vt ſatius multo jam ſit parere quietum,
Quam regere imperio res velle, et regna tenere.
Proinde, ſine, incaſſum defeſſi ſanguine ſudent (21)
Anguſtum per iter luctantes ambitionis.
Inuidia quoniam, ceu fulmine, ſumma vaporant (22)
Plerumque, et quae ſint aliis magis (23) edita cunque.
Quandoquidem ſapiunt ex alieno ore: petuntque
Res ex auditis (24) potius, quam ſenſibus ipſis:
Nec magis (25) id nunc eſt, nec erit mox, quam fuit ante. —

---

(18) *res*, т. е. pecunia, bona fortunae. *Hor.* Et genus, et virtus, niſi cum re vilior alga eſt. см. I. ч. Хрестом. стр. 135.

(19) *creti*, creati.

(*) сравни съ Горацїевой одою къ Лицинїю, на 55 стр.

(20) Лукрецїй хочетъ сказать, что мудрый человѣкъ доволенъ немногимъ, малымъ.

(21) *ſanguine ſudent* т. е. valde laborent. *ſudor ſanguinis*, значитъ тягостный трудъ тѣлесный — и душевную печаль *ſanguine ſudent* сказано въ переносномъ смыслѣ, такъ какъ и *ſudent*, *humore* (22) *vaporant*, calent, ardent, flagrant. (23) *aliis magis*, по изъясн. Ѳ. Крича, quaecunque aliis ſunt editoria atque altiora. (24) *ex auditis* т. е. ex iis qui audierunt et acceperunt ab aliis, non quae ſuis oculis viderunt, aut uſu experti ſunt. (25) *nec magis* и пр. ſemper eadem fient, eadem facta ſunt.

C.) *Изъ Виргилїя. Изобрѣтенїе наукъ.*

(Georg. I. à v. 121 — 146.)

— — — Pater ipſe colendi
Haud facilem eſſe viam voluit; primusque per artem
Mouit agros (26), curis acuens mortalia corda:
Nec torpere graui paſsus ſua regna veterno.
Ante Jouem nulli ſubigebant arua coloni:
Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat: in medium quaerebant: ipſaque tellus
Omnia liberius, nullo poſcente, ferebat.
Ille malum (27) virus ſerpentibus addidit atris,
Praedarique lupos juſsit, pontumque moueri (28):
Mellaque decuſsit foliis, ignemque remouit,
Et paſsim riuis currentia vina (29) repreſsit:
Et varias uſus meditando (30) extunderet artes
Paullatim, et ſulcis frumenti quaereret herbam (31);
Vt ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.
Tunc alnos primum fluuii ſenſère cauatas:
Nauita tum ſtellis numeros et nomina fecit,
Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, et fallere viſco,
Inuentum, et magnos canibus circumdare ſaltus.
Atque alius latum funda jam verberat amnem,
Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor (32), atque argutae lamina ſerrae:
(Nam primi cuneis ſcindebant fiſsile lignum)
Tum variae venere artes. Labor omnia vincit
Improbus, et duris vrgens in rebus egeſtas. —

---

(26) *mouit*, т. е fecit moueri; arari; neceſſitatem colendi impoſuit. — *ueterno*, ignauia, inertia.

(27) *malum virus*, вредоносный ядъ.

(28) *pont. moueri*, бурными вѣтрами.

(29) *riuis curr.* см 21. стр. 56. пр. (30) *meditando*, exercendo, experiundo. (31) *frum. herbam*, т. е. ſegetes. — *ſulcis*, aratione produceret. *Pleiad. Hyad.* 14 звѣздъ созвѣздія тельца. см. стр. 57 п. 141.

(32) *ferri rigor*, вмѣсто ferrum, т. е. желѣзо, изъ котораго должно выковать земледѣльческія орудія.

Бури годовыхъ временъ.

(Georg. I. v. 311 — 464.)

Quid tempeſtates autumni et ſidera dicam?
Atque vbi jam breuiorque dies, et mollior aestas,
Quae vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver,
Spicea jam campis cum meſſis inhorruit, et cum
Frumenta in uiridi ſtipula lactentia turgent?
Saepe ego, quum flauis meſſorem induceret aruis
Agricola, et fragili jam ſtringeret hordea (33) culmo,
Omnia ventorum concurrere proelia vidi:
Quae grauidam late ſegetem (34) ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent; ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque leuem ſtipulasque volantes.
Saepe etiam inmenſum coelo venit agmen aquarum (35),
Et foedam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes; ruit arduus aether,
Et pluuia ingenti ſata laeta, boumque labores
Diluit; implentur foſſae, et caua flumina creſcunt
Cum ſonitu; feruetque fretis ſpirantibus aequor.
Ipſe Pater, media nimborum in nocte, coruſca
Fulmina molitur (36) dextra: quo maxima motu
Terra tremit; fugere ferae; et mortalia corda
Per gentes humilis ſtrauit pauor: ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceruania telo (37)

(33) *fragil. hord.* сказано, вмѣсто hordes.

(34) *ſeges grau.* собственно ex agro grauido; такъ Georg. II. 143. grauidae fruges. *Oud.* Melm. VIII. 781. grauidae meſſes. — *turbine* — сдѣсь привожу изъ *Лукр.* V. 218. Et tamen interdum magna quaeſita labore — Aut ſubiti perimunt imbres gelidaeque ruinae, Flabraque ventorum violento *turbine* verſant.

(35) *agmen aquar.* сильные, проливные дожди. — *aether* т. е. nubes collectae см. Aen. V. 695. нѣкот. думаютъ, что его: coelum ruit tonitru; откуда coeli ruina, см. Aen. I. 129; гдѣ сказано вообще о буряхъ. — *ſpirantia,* aeſtuantia. — *freta,* такъ какъ uada — стихотворчески, вмѣсто aquae, marae. (36) *moliri,* сдѣсь тоже что jacere. см. ст. 135. пр. 7.

(37) *Горацій* (см. стр. 55, и стр. 138, ст. 14.) говор. fulgura *feriunt* montes, а *Вирг.* еще возвышеннѣе — telum *dejicit!* — *Atho* (*Hor.* carm. 3.) и *Ceruania*, горы; первая въ Македоніи, а другая въ Епирѣ.

Deiicit ; ingeminant Auſtri et denſiſſimus imber;
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
Hoc metuens, coeli menſes (38) et ſidera ſerua;
Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet;
Quos ignis coeli Cyllenius erret in orbes.
In primis venerare deos, atque annua magnae
Sacra refer Cereri laetis operatus in herbis,
Extremae ſub caſum hiemis, jam vere ſereno.
Tunc agni pingues, et tunc molliſſima vina;
Tunc ſomni dulces denſaeque in montibus vmbrae.
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret;
Cui tu lacte fauos et mihi dilue Baccho,
Terque nouas circum felix (39) eat hoſtia fruges;
Omnis quam chorus et ſocii (40) comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta; neque ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos, et carmina dicat.
    Atque haec vt certis poſſimus diſcere ſignis,
Aeſtuſque, pluuiasque, et agentes frigora ventos:
Ipſe Pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret;
Quo ſigno caderent Auſtri; quid ſaepe videntes
Agricolae propius ſtabulis armenta tenerent.
Continuo, ventis ſurgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, et aridus altis
Montibus audiri fragor; aut reſonantia longe
Litora miſceri (41), et nemorum increbreſcere murmur.
Iam ſibi tum curuis male temperat vnda carinis:

---

(38) *coeli menſes*; годовыя времена. — *ſidera*, планеты; Сервій говор. что ето 12 знаковъ Зодіака. см. *Plin.* II. ſc. 39. XVIII. 25. ſc. 57, Ideo Virgil. errantium quoque ſiderum rationem ediſcendam praecipit, admonens obſeruandum frigidae Saturni ſtellae tranſitum.

(39) *felix*, тоже сдѣсь, что fecunda; такъ felix ager, arbor.

(40) *chorus* et *ſocii* т. е. chorus ſociorum. *uocare*; такъ *Colum.* X. 430. Et te Maenalium, te Bacchum, teque Lyaeum Lenaeumque patrem canimus, ſub tecta *uocantes*.

(41) *litt. miſc.* Делиль такъ перев. — tantôt les mers profondes ſoulevent en grondant et balancent leurs ondes; Tantôt court ſur la plage un long mugiſſement, Et les noires forêts murmurent ſourdement.

Quum medio celeres reuolant ex aequore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora; quumque marinae
In ſicco ludunt fulicae; notasque paludes
Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nubem.
Saepe etiam ſtellas, vento impendente, videbis
Praecipites coelo labi, noctisque per vmbram
Flammarum longos a tergo albeſcere tractus (42);
Saepe leuem paleam et frondes volitare caducas,
Aut ſumma nantes in aqua colludere plumas.
Aut Boreae de parte trucis quum fulminat, et quum
Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenis
Rura natant foſſis, atque omnis nauita ponto
Humida vela legit. Numquam imprudentibus imber
Obfuit: aut illum ſurgentem vallibus imis
Aëriae fugere grues; aut bucula coelum
Suſpiciens patulis captauit naribus auras;
Aut arguta lacus circumuolitauit hirundo;
Et veterem in limo ranae cecinere querelam.
Saepius et tectis penetralibus (43) extulit oua
Anguſtum formica terens iter; et bibit igneus
Arcus; et e paſtu decedens agmine magno
Coruorum increpuit denſis exercitus alis.
Iam varias pelagi volucres, et quae Aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri (44):
Certatim largos humeris infundere rores,
Nunc caput objectare (45) fretis, nunc currere in vndas,
Et ſtudio incaſſum videas geſtire lauandi.
Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et ſola in ſicca ſecum (46) ſpatiatur arena.

---

(42) Гейне къ изъясн. сего мѣста приводитъ *Лукр.* II. 143. Nocturnasque faces coeli ſublime uolantes Nonne uides longos *flammarum* ducere *tractus*.

(43) *tecta penetr.* такъ какъ adytum penetrale, Aen. 11. 267. templa penetralia caeli. *Lucret.* I. 1098. — *arcus*, радуга. Древніе думали, что радуга поглощаетъ (*bibit*) морскую воду. Такъ у *Плавта*, (въ одной Комед) нѣкто увидя горбатую старуху пьющую, говоритъ: Ecce autem bibit arcus; pluet, credo, hodie. (44) *Cayſter* и *Cayſtrus*, рѣка Лидійская въ малой Азіи. близь Ефеса *ſtagna*, луга, наводняемые Каистромъ (45) *caput object.* т. e. aquis immerſant.

(46) *ſola ſecum* т. е. ſola pro ſe; такъ ſecum eſſe, habitare

Ne nocturna quidem carpentes penſa puellae
Neſciuere hiemem: teſta quum ardente viderent
Scintillare oleum, et putres concreſcere fungos.
Nec minus ex imbri ſoles et aperta ſerena
Proſpicere et certis poteris cognoſcere ſignis:
Nam neque tum ſtellis acies obtuſa videtur;
Nec fratris radiis obnoxia ſurgere Luna (47);
Tenuia nec lanae per coelum vellera ferri;
Non tepidum ad ſolem pennas in litore pandunt
Dilectae Thetidi alcyones (48); non ore ſolutos
Immundi meminere ſues jactare maniplos.
At nebulae magis ima petunt, campoque recumbunt;
Solis et occaſum ſeruans de culmine ſummo
Nequidquam ſeros exercet noctua cantus.
Adparet liquido ſublimis in aëre Niſus;
Et pro purpureo poenas dat Scylla (49) capillo:
Quacumque illa leuem fugiens ſecat aethera pennis,
Ecce inimicus: atrox, magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus: qua ſe fert Niſus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim ſecat aethera pennis.
Tum liquidas corui preſſo (50) ter gutture voces
Aut quater ingeminant; et ſaepe cubilibus altis,
Neſcio qua praeter ſolitum dulcedine laeti,
Inter ſe foliis ſtrepitant, iuuat imbribus actis
Progeniem paruam dulcesque reuiſere nidos.
Haud equidem credo, quia ſit diuinitus illis

---

(47) Вирг. хочетъ сказать, что Луна не займствуетъ свѣта отъ солнца (fratris radii)? но въ другихъ издан. вмѣсто non obnoxia, стоитъ obnoxia? — *uell. lanae*, облачка, подобныя волнамъ шерсти (lanae).

(48) *Alcyon*, или alcedo, зимородокъ, черная морск. птица, похожая на стрижа. см. *Hygin.* LXV. Ceyx, Hesperi et Philonidis filius, cum in naufragiis periiſſet, Alcyone Aeoli et Egyales filia, uxor eius propter amorem ipſa se in mare praecipitauit: qui deorum miſericordia ambo in aues ſunt mutati, quae Alcyones dicuntur. hae aues nidum, oua, pullos in mari VII diebus faciunt; mare his dieb. tranquillum eſt.

(49) *Scylla*, дочь Низуса (Niſi), Царя Мегарійскаго, превращенная, за вѣроломство противъ своего родителя, въ жаворонка. см. *Ou.* Metm. VIII. (50) *preſſo*, acuto cantu, clangore.

Ingenium, aut rerum fato prudentia major;
Verum, vbi tempeftas et coeli mobilis humor
Mutauere vias, et Juppiter humidus Auftris
Denfet, erant quae rara modo, et, quae denfa, relaxat;
Vertuntur fpecies animorum, et pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
Concipiunt: hinc ille auium concentus in agris,
Et laetae pecudes, et ouantes gutture corui (51).
At fi quum referetque diem, condetque relatum,
Lucidus orbis erit: fruftra terrebere nimbis,
Et claro filuas cernes aquilone moueri.
Denique, quid vefper ferus vehat, vnde ferenas
Ventus agat nubes, quid cogitet (52) humidus Aufter,
Sol tibi figna dabit: Solem quis dicere falfum
Audeat? ille etiam caecos inftare tumultus
Saepe monet, fraudemque et operta tumefcere bella. —

Благополучїе сельской жизни (*).

(Georg. l. II. v. 458 — 540.)

O fortunatos nimium, fua fi bona nôrint,
Agricolas! quibus ipfa, procul difcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juftifsima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta fuperbis
Mane falutantûm totis vomit aedibus vndam,
Nec varios inhiant pulchra testudine poftes (53),
Mufasque auro veftes, Ephyreïaque aera;
Alba neque Afsyrio fucatur lana veneno,

---

(51) *ouant. gutt.* издавая радостные гласы.

(52) *cogitet* — персонификацїя — относится къ западному вѣтру.

(*) сравни *Горац.* Epod. 11. Beatus qui procul negotiis и пр.

(53) *pulchra teftud.* т. е. fores opere uariegato, teftudineo и пр. *Ephyreia*; статуи и вазы изъ мѣди Коринѳинской; Коринѳъ, главный нѣкогда городъ въ Ахаїи, лежитъ на Коринѳ. перешейкѣ, соединяющемъ Пелопонесъ съ матерою землею, — называется *Ephyra*, отъ нимфы Ефиры. *venenum*, *φάρμακων*, сказ. вмѣсто сока, или краски ѣдкой и крѣпкой *Affyrium* — Syrium et Phoenicium. *cafia*, касїя, родъ благовонной травы.

Nec casia liquidi corrumpitur (54) oliui:
At ſecura quies, et neſcia fallere vita,
Diues opum variarum; at latis otia fundis;
Speluncae, viuique lacus; at frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni
Non abſunt. Illic ſaltus (55) ac luſtra ferarum;
Et patiens operum, paruoque aſsueta juuentus;
Sacra Deûm, ſanctique patres; extrema per illos
Juſtiti- excedens terris veſtigia fecit.
Me vero primum dulces ante omnia Muſae,
Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore,
Accipiant (56), coelique vias et ſidera monſtrent,
Defectus ſolis uarios, lunaeque labores (57);
Unde tremor terris; quâ vi maria alta tumeſcant
Obicibus ruptis, rursusque in ſe ipſa reſidant;
Quid tantum Oceano properent ſe tingere ſoles
Hiberni, uel quae tardis mora noctibus obſtet.
Sin, has ne poſsim naturae accedere partes,
Frigidus obſtiterit circum praecordia ſanguis,
Rura mihi et rigui placent in vallibus amnes;
Flumina amem ſiluaſque inglorius. O vbi campi,
Sperchiuſque (58), et uirginibus bacchata Lacaenis
Taygeta! ô qui me gelidis in vallibus Haemi
Siſtat, et ingenti ramorum protegat vmbra!
Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Atque metus omnes, et inexorabile fatum

---

(54) *corrumpi*, вмѣсто miſcere, temperari. *neſcia fall.* vita non fallax, tuta; такъ ſpes non fallax — certa. *latis fund.* — campi et colles aperti.

(55) *ſaltus* см. стр. 53 пр. 118.

(56) Музы принимаютъ (*accipiunt*) того, кто себя имъ посвящаетъ.

(57) *labores*, defectus.

(58) *campi Spercheos*, стихотв. вмѣсто campi ad Sperchium. Spercheos и Sperchios, рѣка въ Ѳессаліи. *Taygeta* — juga — цѣпь горъ, простирающаяся отъ Аркадіи чрезъ цѣлую Лаконику. *Bacchata*, вмѣсто bacchando frequentantur. Въ сихъ мѣстахъ Спартанскія дѣвы (Lacaenae) праздновали въ честь Бахуса; при подошвѣ Тайгета былъ его храмъ; куда имѣли входъ однѣ женщины. *Aen.* III. 123. bacchata Naxos.

Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis auari!
Fortunatus et ille Deos qui nouit agreſtes,
Panaque, Sylvanumque ſenem; Nymphaſque ſorores,
Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit, et infidos agitans Diſcordia fratres,
Aut conjurato deſcendens Dacus ab Iſtro;
Non res Romanae, perituraque regna: neque ille
Aut doluit miſerans in opem, aut inuidit habenti
Quos rami fructus, quos ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua, carpſit; nec ferrea jura
Inſanumque forum, aut populi tabularia (59) vidit.
Sollicitant alii remis freta caeca, ruuntque
In ferrum, penetrant aula et limina regum.
Hic petit excidiis vrbem (60), miſeroſque penates,
Vt gemma bibit, et Sarrano dormiat oſtro.
Condit opes alius, defoſsoque incubat auro.
Hic ſtupet attonitus roſtris: hunc plausus hiantem
Per cuneos (geminatur enim) plebisque patrumque
Corripiunt: gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exilioque domos et dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quaerunt ſub ſole (61) jacentem.
Agricola incuruo terram dimouit aratro:
Hinc anni labor, hinc patriam paruosque nepotes
Suſtinet; hinc armenta boum, meritosque juueneos:
Nec requies quin aut pomis exuberet annus (62),
Aut foetu pecorum, aut Cerealus mergite culmi,
Prouentuque onerat ſulcos, atque horrea vincat.

---

(59) *tabular.* nullum nec uectigal, nec portorium, nec paſcua a populo tanquam publicanus conduxit, quarum redemtionum tabulae, publica inſtrumenta, in tabulari ſeruabantur; quod Romae erat in atrio Libertatis (Heyne). см. еще *Liu.* XLIII. 16.

(60) *urbem*, Romam; *Penat.* patriam. *gemma*, poculum ex gemma factum. см. *Prop.* III. 5. 4. — *Oſtr. Sarrn.* Tyrium. отъ древняго наименованія сего города; *Sarra*, и Sara, древн. имя Тура, гор въ Финикіи. см. *Tibul* III. 3 3. *Sarr. oſtro.* Тирскій пурпуръ *cunei*; theatrorum ordines, ſedilia. (61) *ſub ſole alio*, точно такъ *Hor.* II. 16. 18. Quid terras alio calentes ſole mutamus.

(62) *annus* т. е. осень. *Sicyon*, внукъ Ерехтеевъ; такъ называв. одинъ Пелопонесскій въ Ахаіи городъ.

Venit hiems; teritur Sicyonia bacca trapetis;
Glande ſues laeti redeunt; dant arbuta ſiluae;
Et varios ponit (63) foetus autumnus, et alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.
Intereà dulces pendent circum oſcula nati:
Caſta pudicitiam ſeruat domus, vbera vaccae
Lactea demittunt; pinguesque in gramine laeto
Inter ſe aduerſis luctantur cornibus haedi.

Ipſe dies agitat feſtos, fususque per herbam,
Ignis vbi in medio, et ſocii cratera coronant,
Te libans, Lenaee (64), vocat; pecorisque magiſtris
Velocis jaculi certamina ponit in vlmo,
Corporaque agresti nudat praedura palaeſtra (65).

Hanc olim ueteres uitam coluêre Sabini:
Hanc Remus et frater; ſic fortis Etruria creuit
Scilicet, et rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septemque vna ſibi muro circumdedit arces (66)
Ante etiam ſceptrum Dictaei regis (67), et ante
Impia quam caeſis gens eſt epulata juuencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Necdum etiam audierant inflari claſſica (68), necdum
Impoſitos duris crepitare incudibus enſes (*). —

D.) *Изъ Горація.* *Мудрость.*

(Epist. I. 1. v. 11 — 61.)

Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis in hoc ſum;
Condo et compono quae depromere poſſim.

(63 *ponit.* то время, когда подаютъ спѣлыя яблоки.
(64) *Lenaee.* см. стр. 49 пр. 95.
(65) *agreſti palaeſtra*, сверъ, прѣніе.
(66) *arces*, вмѣсто montes. (67) *Dictaei reg.* Юпитеръ, получившій наименованіе сіе отъ Дикте, пещеры, гдѣ Рея произвела его на свѣтъ.
(68) *claſſica infl.* cani inflato cornu, tuba. *Prop.* III. 3, 41. — *aequor ſpat.* immenſa ſpatia, т. е. decurſus.
(*) Сравни Горац. Epod. 11.

Ac ne forte roges quo me duce, quo me Lare tuter (69);
Nullius addictus iurare in uerba magiſtri,
Quo me cumque rapit tempeſtas, deferor hoſtes.
Nunc agilis fio, et merſor ciuilibus vndis,
Virtutis verae cuſtos, rigidusque ſatelles;
Nunc in Ariſtippi (70) furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus ſubmittere conor.
Vt nox longa quibus ſomni eſt pars nulla, diesque
Longa uidetur opus degentibus: vt piger annus
Pupillis quos dura premit cuſtodia matrum;
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quae ſpem
Conſiliumque morantur agendi gnauiter id quod
Aeque pauperibus prodeſt, locupletibus aeque,
Aeque neglectum pueris, ſenibusque nocebit.
Eſt quodam prodire tenus, ſi non datur vltra.
Feruet auaritia, miſeroque cupidine pectus?
Sunt uerba et uoces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? ſunt certa piacula, quae te
Ter pure (71) lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator:
Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus eſt vitium fugere: et ſapientia prima,
Stultitia caruiſſe: Vides, quae maxima credis
Eſſe mala, exiguum cenſum, turpemque repulſam,
Quanto deuites animi capitisque labore!
Impiger extremos curris mercator in Indos,
Per mare pauperiem fugens, per ſaxa, per ignes:

---

(69) *tutari ſe lari*, по изъясн. Цурка, ſeclam aliquam ſequi.

(70) *Ariſtipp*. начальник Киринейской школы, учитель Епикуровъ. Онъ полагалъ высочайшее благо въ желаніи самому себѣ добра и стремленіи къ удовольствіямъ. Виландъ основываясь на его ученіи, написалъ роман: Аристиппъ, или нѣкоторые изъ его современниковъ.

(71) *piacula, ter pure* — Сіи три слова относятся к обрядамъ и священнослуженію.

Ne cures ea, quae ſtulte miraris et optas (72),
Diſcere et audire, et meliori credere non uis?
Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.
O ciues, ciues, quaerenda pecunia primum eſt;
Virtus poſt nummos! Haec Janus ſummus (73) ab imo
Perdocet: haec recinunt iuuenes dictata ſenesque,
Laeuo ſuspenſi loculos tabulamque lacerto.
Si quadringentis, ſex, ſeptem millia deſunt,
Eſt animus tibi, ſunt mores, et lingua, fidesque:
Plebs eris. At pueri ludentes, *rex eris*, ajunt,
Si recte facies. Hic murus aheneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla paleſcere culpâ.

Къ Лоллїю. О изученїи мудрости.

(Epiſt. I. 2.)

Trojani belli ſcriptorem (74) maxime Lolli,
Dum tu declamas Romae, Praeneſte relegi:
Qui, quid ſit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Plenius, ac melius Chryſippo, et Crantore (75) dicit,
Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.
Fabula (76), qua Paridis propter narratur amorem
Graecia Barbariae lento colliſa duello,
Stultorum regum, et populorum continet aeſtus.
Antenor (77) cenſet belli praecidere cauſam.

(72) et *optas*, *Ep.* 6. Nil admirari prope res eſt vna, Numici, Sola quae poſſit facere et ſeruare beatum.

(73) *Janus*, древнїй богъ и Царь Италїи. Ему построили въ Римѣ храмъ, которой открытъ былъ во время войны и закрытъ во время мира.

(74) *ſcriptorem* — Homerum. — *Praeneſte*, (нынѣ Палестрина) Сабинскїй городъ.

(75) *Хризипп*, ученикъ Зеноновъ, ревностный Стоикъ. *Крантор*, ученикъ Ксенократов, знаменитѣйшїй изъ Академиковъ.

(76) *fabula*, Илїада Гомер. коей предметомъ разрушенїе Трои. Епическая или драмат. Поема назыв. fabula; герои поемы: fabulantes. — *Barbariae*, Phrygiae. Греки всѣхъ прочихъ народовъ именовали варварами.

(77) *Антенор*, Князь Троянскїй, построившїй Падую. — О *Несторѣ*, *Ахиллесѣ* и *Агамемнонѣ* см. стр. 75. 86 и 7.

Quid Paris? vt faluus regnet, uiuat beatus,
Cogi pofse negat. Neftor componere lites
Inter Peliden feftinat, et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter vrit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui,
Seditione, dolis, fcelere, atque libidine et ira,
Iliacos intra muros peccatur, et extra.
Rurfus quid virtus, et quid fapientia pofsit,
Vtile propofuit nobis exemplar Ulyfsem:
Qui domitor Trojae, multorum prouidus vrbes,
Et mores, homines infpexit, latumque per aequor,
Dum fibi, dum fociis reditum parat, afpera multa
Pertulit, aduerfis rerum immerfabilis vndis.
Sirenum voces, et Circes (78) pocula nofti:
Quae fi cum fociis ftultus, cupidusque bibifset;
Sub domina meretrice fuifset turpis, et excors:
Vixifset canis immundus, uel amica luto fus.
Nos numerus (79) fumus, et fruges confumere nati,
Sponfi Penelopes, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus aequo operata juuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad ftrepitum citharae cefsatum ducere curam.
Vt jugulent homines, furgunt de nocte latrones.
Vt te ipfum ferues, non expergifceris? atqui
Si noles fanus, curres hydropicus, et ni
Pofces ante diem (80) librum cum lumine, fi non
Intendes animum ftudiis, et rebus honeftis:
Inuidia, uel amore vigil torquebere. Nam cur,

---

(78) *Цирцея* превратила спутниковъ Улиссовыхъ въ свиней. Улисс. помощію Меркурія освободился отъ очарованія сей распутной женщины, которую, во время Цицероново, боготворили Цирцейцы. Гораціи назыв. ее *Domina*, такъ какъ Петроній Квартиллу. О Сиренахъ обольстительницахъ, чудовищахъ въ половину женщины и птицы, довольно извѣстно.

(79) *numerus*, по греч. *ἀριθμός*. *in aliquo numero esse*, тоже что in honore, aestimatione. — *Alcinous*, Царь Феакеровъ (Phaeciae) на остр. Корфу. (80) *posces ante diem*. Такъ *Солом*. Притч. 6 13. предваряетъ желающимъ предувѣдѣтися. Утренневавый къ ней неутрудится. *vigil*, вмѣсто evigilatus.

Quae laedunt oculos, feſtines demere: ſi quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui coepit, habet. Sapere aude:
Incipe, uiuendi qui recte prorogat horam,
Ruſticus (81) expectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, et labetur in omne uolubilis aeuum.
Quaeritur argentum, puerisque beata creandis
Vxor, et incultae pacantur (82) uomere ſiluae.
Quod ſatis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus, et fundus, non aeris aceruus, et auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat poſseſsor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat vti.
Qui cupit, aut metuit, juuat illum ſic domus, aut res,
Vt lippum pictae tabulae, fomenta podagram,
Auriculas citharae collecta ſorde dolentes.
Sincerum est niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit.
Sperne uoluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper auarus eget (83): certum uoto pete finem.
Inuidus alterius macreſcit rebus opimis:
Inuidia (84) Siculi non inuenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur irae,
Infectum uolet eſse, dolor quod ſuaſerit, et mens,
Dum poenas odio per vim feſtinat inulto.
Ira furor breuis est. animum (85) rege: qui niſi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compeſce catena.
Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter
Ire uiam, quam monſtrat eques. Venaticus, ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,

---

(81) *ruſticus expectat*, т. е. подобенъ тому поселянину, которой пришедши къ рѣкѣ, дожидался покамѣстъ она протечетъ, чтобы ему пройдти по суху.

(82) вмѣсто *pacari*, Виргил. употребляетъ manſueſcere. V. Georg. I. v. 152.

(83) *auarus eget*, также *Публій Сиръ*: Auaro tam deeſt quod habet, quam quod non habet.

(84) см. на 23 стр. Овидіево описаніе *Зависти*. *Sicil. tyr.* v. *Juſtin.* 4. Singulae ciuitates in tyrannorum imperium conceſſerunt, quorum nulla terra feracior fuit.

(85) *animus*, θυμὸς, духъ, гнѣвомъ подвигнутый Горацій соединяетъ нѣкоторымъ образомъ furor съ сл. animus.

Militat in ſiluis catulus. Nunc adhibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.

Правила благоразумнаго поведенія (*)

(Epiſt. I. 18. v. 67 — 108.)

Protinus vt moneam (ſi quid monitoris eges tu)
Quid de quoque viro, et cui dicas, ſaepe videto.
Percontatorem fugito; nam garrulus idem eſt (86),
Nec retinent patulae commiſſa fideliter aures;
Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum (87).
Qualem commendes, etiam atque etiam aſpice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus. Ergo
Quem ſua culpa premet deceptus omitte tueri.
Vt penitus notum ſi tentent crimina, ſerues,
Tuterisque tuo fidentem praeſidio: qui
Dente Theonino (88) cum circumroditur, ecquid
Ad te poſt paulo ventura pericula ſentis!
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
Et neglecta ſolent incendia ſumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus, metuit. Tu, dum tua nauis in alto eſt,
Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.
Oderunt hilarem triſtes, triſtemque jocoſi (89),
Sedatum celeres, agilem gnauumque remiſſi.

(*) изъ посланія къ Лоллію же.

(86) *garrulus*, говорунъ; *Екклез.* V. 1. Не скоръ буди усты твоими, и сердце твое да не ускорнетъ износити слово предъ лицемъ Божіимъ; или X, 14. безумный умножаетъ словеса. — *commiſſa* т. е. arcana

(87) Виргил. назыв. tempus *irreuocabile.*

(88) *Theon*, Греческій стихотв., коего злословіе вошло въ пословицу, такъ какъ Зоилова страсть критиковать. Надобно сдѣсь пожалѣть, что и у насъ многіе Зоилы соединяютъ въ себѣ съ дерзкою критикою и Ѳеоново злословіе.

(89) *triſtemque jocoſi*, такъ *Plaut.* Amphitr. Hi ſunt inimici peſſimi, fronte hilaro, corde triſti, Quos neque tu apprehendas, neque vitare ſcias.

Potores bibuli media de nocte falerni
Oderunt porrecta negantem pocula, quamuis
Nocturnos jures te formidare vapores.
Deme fupercilio nubem; plerumque modeftus
Occupat obfcuri (90) fpeciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, et percontabere doctos
Qua ratione queas traducere leniter aeuum;
Ne te femper inops agitet vexetque cupido,
Ne pauor, et rerum mediocriter vtilium fpes (91);
Virtutem doctrina paret, naturaue donet;
Quid minuat curas; quid te tibi reddat amicum:
Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An fecretum iter, et fallentis femita vitae.
Me quoties reficit gelidus Digentia (92) riuus,
Quid fentire putas? Quid credis, amice, precari?
Sit mihi quod nunc eft, etiam minus, ut mihi viuam (93)
Quod fupereft aeui, fi quid fupereffe volunt Dî.
Sit bona librorum et prouifae frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiae fpe pendulus horae (94).
Sed fatis eft orare Jouem, quae ponit et aufert:
Det vitam, det opes: aequum mî animum ipfe parabo! —

Стихотворецъ.

(Epift. II. 1. v. 117 — 138.)

Scribimus indocti, doctique poëmata paffim.
Hic error tamen, et leuis haec infania quantas

---

(90) *obfcurus*, имѣющій таинственный видъ; *acerbus*, мизантроп, никого нетерпящій подобно Тимону

(91) *vtil. fpes*, блага фортуны сами по себѣ ни худы, ни хороши. *Terent.* Heaut. a. I. f. 3. Atque haec prinde funt, vt illius animus qui ea poffidet; Qui vti fcit, ei bona: Illi qui non vtitur recte, mala.

(92) *Digentia*, нѣк. думаютъ, что сія рѣка нынѣ назыв: Riuo del fole. Она орошала владѣнія Горац. Mandelam (селеніе). *bibit* т. е. irrigat.

(93) *mihi viuam*, *Oud* Tr. el. 4. Vfibus edocto fi quicquam credis amico Viue tibi, et longe nomina magna fuge. Viue tibi, quantum potes praeluftria vita.

(94) *hora*, вмѣсто fortuna, fatum. — *ipfe parabo*; такъ *Цицер.* de N. D. Judicium hoc omnium mortalium eft *fortunam à deo* petendam, *à fe ipfo* fumendam effe *fapientiam*.

Virtutes habeat, ſic collige. Vatis auarus
Non temere (95) est animus: verſus amat, hoc ſtudet vnum,
Detrimenta (96), fugas ſeruorum, incendia ridet:
Non fraudem ſocio, pueroue incogitat vllam
Pupillo: viuit ſiliquis et pane ſecundo.
Militiae quamquam piger et malus, vtilis vrbi;
Si das hoc (97), paruis quoque rebus magna juuari.
Os tenerum pueri balbumque poëta figurat;
Torquet ab obſcoenis jam nunc ſermonibus aurem;
Mox etiam pectus praeceptis format amicis,
Aſperitatis et inuidiae corrector, et irae;
Recte facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur et aegrum.
Caſtis cum pueris ignara puella mariti (98)
Diſceret vnde preces, vatem' nî Muſa dediſſet?
Poſcit opem chorus, et praeſentia numina ſentit:
Coeleſtes implorat aquas docta prece blandus;
Auertit morbos, metuenda pericula pellit,
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum;
Carmine Dîi ſuperi placantur, carmine Manes (99).

Другъ стихотворца.

(de Art poët. v. 419 — 452.)

Vt praeco ad merces turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores jubet ad lucrum ire poëta
Diues agris, diues poſitis in foenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere poſſit,
Et ſpondere leui pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor, ſi ſciet inter —

---

(95) *non temere*, non facile.
(96) *detrimentum*, не только значитъ damnum, но и всё, что вредъ производитъ
(97) *ſi das hoc* и пр. ſi mihi concedis, reſperuas eſſe adjumento maximis.
(98) *ignara mariti* — дѣва, которая *мужа не знаетъ*, незамужняя.
(99) *Manes*, адскіе боги — Геніи умершихъ; почему Плутонъ называется rex Manium.

Noſcere mendacem, verumque beatus amicum.
Tu (100) ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui,
Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum
Laetitiae (101); clamabit enim: Pulchre, bene, recte!
Palleſcet ſuper his; etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem; ſaliet, tundet pede terram.
Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; ſic
Deriſor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multos vrgere culullis,
Et torquere mero (102) quem perſpexiſſe laborent;
An ſit amicitia dignus. Si carmina condes,
Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.
Quintilio (103) ſi quid recitares: Corrige, ſodes,
Hoc, *ajebat*, et hoc. Melius te poſſe negares,
Bis terque expertum fruſtra; delere jubebat,
Et male formatos incudi reddere verſus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum vltra verbum aut operam ſumebat inanem,
Quin ſine riuali teque et tua ſolus amares
Vir bonus et prudens verſus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Tranſverſo calamo ſignum, ambitioſa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
Fiet Ariſtarchus (104), nec dicet: *Cur ego amicum*
Offendam in nugis? Hae nugae ſeria ducent
In mala deriſum ſemel, exceptumque ſiniſtre.

---

(100) ***tu***, относ. къ Пизону.

(101) ***plenus laetitiae***, такъ l. II. ſ. 2. Male verum examinat omnis Corruptus judex. *Palleſcet*, съ изумленіемъ будетъ внимать стихамъ.

(102) ***mero torquere***, выпытывать правду виномъ. ***Cululli***, большіе покалы, кубки героевъ; такъ ſcyphi. *ſub vulpe* — это относится къ баснѣ о *воронѣ* и *лисицѣ*. см. стр. 2.

(103) *Quintil Vanius*, великій стихотворецъ, и просвѣщенный критикъ, коего смерть Гор. оплакиваетъ въ 18 одѣ, I кн.

(104) именемъ Аристарха называли самую критику. Аристр. жилъ во время Птоломея Филад. пересмотрѣлъ и переправилъ Гомера.

САТИРЫ и ЕПИГРАММЫ.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas, Gaudia, difcurfus, noftri eft farrago libelli. *Juv.* f. I.

E.) *Изъ Горація. — Къ Меценату о непостоянствѣ и скупости* (*).

Qui fit, Maecenas, vt nemo, quam fibi fortem
Seu ratio dederit (1), feu Fors objecerit, illa
Contentus uiuat: laudet diuerfa fequentes?
O fortunati mercatores, grauis armis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, nauim jactantibus Auftris;
Militia est potior. Quid enim: concurritur: horae
Momento cita mors uenit, aut victoria laeta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum confultor vbi oftia pulfat.
Ille, datis vadibus (2), qui rure extractus in vrbem est,
Solos felices viuentes clamat in vrbe:
Cetera de genere hoc (adeo funt multa) loquacem
Delaffare valent Fabium (3). Ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis Deus, en ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu confultus modo, rusticus. Hinc vos,
Vos hinc mutatis difcedite partibus. Eia!
Quid ftatis? nolint. Atqui licet efse beatis!
Quid caufsae est, merito quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet (4)? neque fe fore posthac
Tam facilem dicat, votis vt praebeat aurem?
Praeterea, ne fic, vt qui jocularia, ridens

(*) см. чтеніе въ Бѣсѣдѣ, кн. 2. С. П. 1811. о Гораціѣ, Г. Апостола-Муравьева.

(1) *ratio dederit*, судьбою ли назначена ему, или самъ избралъ. *armis*, нѣкот. читаютъ annis. *mercator*: подразум. ait (2) *datis uatib.* по поручительству.

(3) *loquax Fab.* болтливый Фабій родомъ былъ изъ Нарбоны и написалъ много книгъ о Стоической Философіи.

(4) *partes* знач. лице дѣйствующее. *buccas inflare*, собств. надуть щеки — разсердиться.

Percurram, quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? vt pueris olim dant cruſtula blandi
Doctores, elementa velint vt diſcere prima.
Sed tamen amoto quaeramus ſeria ludo.
Ille, grauem duro terram qui vertit arato,
Perfidus hic caupo (5), miles, nautaeque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Seſe ferre, ſenes vt in otia tuta recedant,
Ajunt, cum ſibi ſint congeſta cibaria: ſicut
Paruula, namque exemplo est, magni formica laboris,
Ore trahit quodcunque potest, atque addit aceruo,
Quem ſtruit, haud ignara, ac non incauta (6) futuri.
Quae, ſimul inuerſum contriſtat (7) Aquarius annum,
Non vſquam prorepit, et illis vtitur ante
Quaeſitis ſapiens, cum te neque feruidus aeſtus
Dimoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum:
Nil obſtet tibi, dum ne ſit ditior alter.
Quid juuat immenſum te argenti et pondus auri
Furtim defoſſa timidum deponere terra?
„*Quod si comminuas vilem redigatur ad assem.*"
At, ni id fit, quid habet pulchri conſtructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerat area centum (8),
Non tuus hoc capiet venter plus ac meus: vt si
Reticulum panis venales inter onuſto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias, quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturae fines (9) viuenti, jugera centum, an
Mille aret? — „*An ſuaue eſt ex magno tollere aceruo.*"

---

(5) *caupo*, собств. харчевник; маркитантъ.
(6) *non incauta* и пр см. *Virg.* Aen. IV. hyemis memores.
(7) *inuersum contriſtat aquarius annum*, вмѣсто inuerſa vrna aquarius contriſtat annum. Aquarius (водолей), созвѣздіе изъ 30 зв. состоящее и знакъ Зодіака, в которой солнце вступаетъ въ Январѣ, когда въ южныхъ странахъ Европы бываютъ проливные дожди.
(8) *centum* — modiorum. Modius, мѣра хлѣбная, вѣсомъ въ 25 фунт. или полчетверик.
(9) *intra naturae fines*, жить в предѣлах, природою положенных, т. е. довольствоваться необходимым. *Sen.* ep XVI. Si ad naturam uiues, nunquam eris pauper; ſi ad opinionem, nunquam dives.

Dum ex paruo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris (10) granaria nostris?
Ut, tibi ſi ſit opus liquidi non amplius vrnâ (11)
Vel cyatho, et dicas: magno de flumine malim,
Quam ex hoc fonticulo tantumdem ſumere. Eo fit
Plenior, vt ſi quos delectat copia juſto
Cum ripa ſimul auulſos ferat Aufidus acer:
At qui tantuli eget quantum eſt opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in vndis.
At bona pars hominum, decepta cupidine falſo,
Nil ſatis eſt, inquit, quia tanti quantum habeas, ſis.
Quid facias illi? jubeas miſeram eſſe libenter;
Quatenus id facit: vt quidam memoratur Athenis
Sordidus ac diues, populi contemnere voces
Sic ſolitus: populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris ſitiens fugientia captat
Flumina: quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur. Congeſtis vndique ſaccis
Indormis inhians, et tanquam parcere ſacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Neſcis quo valeat nummus? quem praebeat vſum?
Panis ematur, olus, vini ſextarius (12); adde
Queis humana ſibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem noctesque dieſque
Formidare malos fures, incendia, ſeruos,
Ne te compilent fugientes, hoc juuat? horum
Semper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum.
At ſi condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius caſus lecto te afflixit; habes, qui
Aſſideat, fomenta paret, medicum roget, vt te
Suſcitet, ac reddat natis, cariſque propinquis?
Non uxor ſaluum te vult, non filius: omnes

(10) *Cumera*, глиняный сосудъ, въ которомъ бѣдные держали свои припасы

(11) Урна, пол-Амфоры — вмѣщала въ себѣ не много больше нашего ведра. 'Ciaт, маленькая рюмка, 16 доля бутылки.

(12) *Sextarius*. 6 доля Конгія, вмѣщаетъ в себѣ 12 Ciяmов, небольшая бутылка.

Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellae.
Miraris, cum tu argento poſt omnia ponas,
Si nemo praeſtet, quem non merearis amorem?
At ſi cognatos, nullo, natura, labore
Quos tibi dat, retinere velis, ſeruareque amicos,
Infelix operam perdas: vt ſi quis aſellum
In campo (13) doceat parentem currere frenis?
Denique ſit finis quaerendi; quoque habeas plus,
Pauperiem metuas minus: et finire laborem
Incipias, parto quod auebas! nec facias quod
Vmmidius quidam, (non longa eſt fabula), diues,
Ut metiretur (14) nummos: ita ſordidus, vt ſe
Non vnquam ſeruo melius veſtiret: ad vſque
Supremum tempus, ne ſe penuria victus
Opprimeret, metuebat: at hunc liberta ſecuri
Diuiſit medium, fortiſſima Tyndaridarum (15).
Quid mi igitur ſuades, ut viuam Maenius? aut ſic,
Ut Nomentanus? pergis pugnantia ſecum
Frontibus aduerſis componere: non ego auarum
Cum ueto te fieri, vappam (16) jubeo, ac nebulonem.
— Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra, (17) citraque nequit conſiſtere rectum.
Illuc, vnde abii, redeo. Nemon vt auarus
Se probet, ac potius laudet diuerſa ſequentes?
Quodque aliena capella gerat diſtentius vber,
Tabeſcat, neque ſe majori pauperiorum
Turbae comparet: hunc, atque hunc ſuperare laboret!

---

(13) *in campo* — Martio; такъ vrbs просто, значитъ Рим.
(14) *vt metiretur* — modio.
(15) Клитемнестра и Елена, дочери Царя Тиндара; обѣ умертвили мужей своихъ — первая Агамемнона, вторая Деифоба. Неизвѣстно зправду ли Гор. или вшутку отпущеницу Уммидіеву Тиндаридою называетъ. *Невій* и *Номентан*, первый былъ извѣстный скупецъ, а послѣдній извѣстный мотъ.
(16) *vappa* ac *nebulo* въ метафор. смыслѣ значитъ людей распутной жизни; въ настоящем: vappa, окислое вино; nebulo, густой туман.
(17) *Кантемир*, сат. VI. 129. Всяко однакожъ предѣлъ свой дѣло имѣетъ, кто прейдетъ, кто не дойдетъ, подобно шалѣетъ,

Sic feſtinanti ſemper locupletior obſtat,
Ut, cum carceribus miſſos rapit vngula currus,
Inſtat equis auriga ſuos vincentibus, illum
Praeteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, vt raro, qui ſe vixiſſe beatum (18)
Dicat, et exacto contentus tempore vitae
Cedat, vti conuiua ſatur, reperire queamus.
Jam ſatis eſt! ne me Criſpini ſcrinia (19) lippi
Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.

Свободной человѣкъ (*).

(l. II. ſat. 7 v. 49 — 89.)

Tune mihi dominus, rerum imperiis, hominumque
Tot tantiſque minor, quem ter vindicta (20) quaterque
Impoſita haud vnquam miſera formidine priuet?
Adde ſupra dictis, quod non leuius valeat: nam
Siue vicarius eſt (21), qui ſeruo paret; vti mos
Veſter ait ſeu conſeruus: tibi quid ſum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis ſeruis miſer, atque

(*) см. Ч. I. Хрест. ст. 50, *истинная свобода.*

(18) см. *Лукрец.* III. 951. Cur non vt plenus, vitae conuiua recedis? . . . Sed quia ſemper aues quod abest, praeſentia temnis, Imperfecta tibi elapsa est ingrataque vita, Et nec opinanti mors ad caput adſtitit, ante Quam ſatur ac plenus poſſis diſcedere rerum.

(19) *ſcrinium*, ящичек съ замкомъ, в котор. хранились бумаги. Magiſter ſcrinii epiſtolarum, Секретарь при письмахъ; Magiſter ſcrinii libellor. докладчикъ; Magiſter ſcrinii Memoriae, Секрет. при дневныхъ запискахъ; Magiſter ſcrinii diſpoſitionum, Секр. коему поручены повелѣнія и пр.

(20) *vindicta*, палочка, которою ударялъ Ликтор по головѣ раба, отпущаемаго на волю.

(21) Невольники, начальствующіе надъ другими именовались: ſerui atrienſes; невольники, подчиненные другимъ именов: vicarii. *vti mos veſter ait*, так как ты привыкъ говорить. *mobile ſignum*, статуя, автомат.

Duceris vt neruis alienis mobile lignum
Quisnam igitur liber? ſapiens, ſibique imperioſus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent;
Reſponſare cupidinibus (22) contemnere honores
Fortis, et in ſe ipſo totus teres atque rotundus;
Externi ne quid valeat per laeue morari;
In quem manca ruit ſemper fortuna. Poteſne
Ex his, ut proprium quid noſcere? Quinque talenta
Poſcit te mulier, vexat, foribuſque repulſum
Perfundit gelida. Rurſum vocat (23): Eripe turpi
Colla jugo. Liber, liber ſum, dic age. Non quis (24):
Urget enim mentem dominus non lenis, et acres
Subjectat laſſo ſtimulos, verſatque negantem.
Non horam tecum eſſe potes; non o ia recte
Ponere, teque ipſum vitas fugitiuus, et erro;
Iam vino quaerens, jam ſomno fallere curam:
Fruſtra; nam comes atra premit, ſequiturque fugacem.

F.) *Из Ювенала. Греки в Римѣ (**).*

(ſat. III. v. 58 — 125.)

— Quae nunc diuitibus gens acceptiſſima noſtris;
Et quos praecipua fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites;
Graecam vrbem . . . .
Hic alta Sicyone (25); aſt hic Amydone relicta;
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis;
Eſquilias, eiectumque petunt a Vimine collem (26);

(22) *reſponſare cupidinib.* противоборствовать страстям; *teres atque rotundus*; без неравенства.
(23) *rurſus uocat*, v. Sat. III. v. 264.
(24) *non quis* m e non potes. *dominus* — libido.
(**) Ету сатиру можно кажется переложить на Руские нравы (25) *Sicyon*, островъ на Егейскомъ морѣ; в Ахаiи, Пелопонеской области; *Samos*, островъ Ефесскiй, *Andros*, островъ Елладскiй или Греческ; Архипелажскiе острова, близь берега древней Iонiи, которая есть часть Натолiи; *Tralles*, в малой Азiи Лидiйскiе народы; *Alaband*. Карiйскiй городъ в малой Азiи. (26) *a Vim coll*: Viminalem collem.

Vircera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, fermo
Promptus, er Ifaeo torrentior (27). Ede quid illum
Effe putes. Quemuis hominem fecum attulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, fchoenobates (28) medicus, magus, omnia nouit
Graeculus efuriens: in coelum jufferis, ibit.
Ad fummam, non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax,
Qui fumpfit pennas, mediis fed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultufque (30) toro meliore recumbet,
Aduectus Romam, quo pruna et coctona vento?
Ufquam adeo nihil eft, quod noftra infantia coelum
Haufit Auentini, bacca nutrita Sabina?
Quid adulandi gens acceptiffima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum cerui cibus aequat
Herculis, Antaeum (31) procul a tellure tenentis?
Miratur uocem anguftam, qua deterius nec
Ille fonat, quo mordetur gallina marito.
Haec eadem licet et nobis laudare: fed illis (32)
Creditur an melior cum Thaida fuftinet, aut cum
Uxorem comoedus agit, uel Dorida (33) nullo

---

(27) *Ifaeus*, ораторъ Аѳинскій, учитель Димосѳеновъ, или тотъ Римл. коего Плиній назыв. краснорѣчивѣйшимъ.

(28) *fchoenob.* funambulus, танцовщикъ по канату.

(29) *in coelum ibit*; это относится или къ Дедалу, или к Симону волхву, которой подобно Монгольфіеру поднялся на воздухъ; но молитвами С. Апост. Павла упалъ и больно ушибся.

(30) in conuiuiis honoratiori loco accumbet, lecto digniori, v. fuperiori culcitrae tricliniaris loco. — *coelum haufit* т. е. Romani. *coelum haurire*, дышать, воздухъ въ себя вбирать. (31) *Antaeus*, гигантъ и тираннъ Африканскій, побѣжденный Геркулесомъ.

(32) *illis*, Graecis. см. *Suet.* c. 22. A quibusdam rogatus, vt cantaret fuper coenam: folos fcire audire Graecos, folosque fe et fuis ftudiis dignos, respondit Nero. *Thais*, имя Александрійской распутной женщины.

(33) *Dorida*, Нимфа, Океанова дщерь.

Cultam palliolo? mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua, et plana omnia dicas
Infra ventriculum, et (34) tenui diſtantia rima,
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Haemo.
Natio comoeda eſt. rides? majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrimas adſpexit amici,
Nec dolet: ingiculum brumae ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris aeſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior, qui ſemper et omni
Nocte dieque potest alienum ſumere vultum,
A facie jactare manus: laudare paratus,
Si bene ructauit, et ſi rectum (35) minxit amicus:
Si trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo.

Praeterea ſanctum nihil eſt, et ab inguine (36) tutum:
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipſe
Sponſus leuis adhuc, non filius ante pudicus;
Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici,
Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam coepit Graecorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atque audi facinus majoris abollae (37).
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa (38) nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hic, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimantus, (39)
Qui gentis vitio nunquam partitur amicum:
Solus habet nam cum facilem ſtillauit in aurem
Exiguum de naturae patriaeque ueneno,
Limine ſummoueor, perierunt tempora longi
Servitii. —

(34) non virilia, ſed muliebria habere.

(35) *rectum*, нѣкоти чит. lectum potius.

(36) *ab inguine*, a libidine.

(37) *maj. abollae*, тоги, одѣянія философовъ. О *Bapeѣ* см. *Tacit.* VI. Ann.

(38) *ripa*, рѣки Кидны, которая преплываетъ Тарсъ въ Сициліи. *Gorgon.* Змѣеносная Медуза.

(39) *Protogenes*, *Diphilus* et *Erimantus*, должны быть Греческіе художники.

Безрассудные обѣты.

(sat. X.)

Omnibus in terris, quae sunt a Gadibus (40) vsque
Auroram et Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diuersa, remota
Erroris nebula; quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non poeniteat, votique peracti?
Euertere domos totas, optantibus ipsis,
Dii faciles, nocitura toga, nocitura petuntur
Militia: torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia: viribus ille
Confisus periit, admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, et cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balaena Britannica major.
Temporibus diris igitur, jussuque Neronis
Longinum, et magnos Senecae praediuitis hortos (41)
Clausit, et egregias Lateranorum obsidet aedes (42)
Tota cohors: rarus venit in coenacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium, contumque timebis.
Et motae ad Lunam trepidabis arundinis vmbram:
Cantabit vacuus corum latrone viator.
Prima fere uota, et cunctis notissima templis,
Diuitiae vt crescant, vt maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, et lato Setinum ardebit in auro.

---

(40) *Gades*, Кадикс см. стр. 52. пр. 108. — *Ganges*, большая рѣка в восточной Индіи. *illis diuersa* т. е. *bonis* contraria.

(41) о смерти Сенеки см. *Tacit.* Ann. XVI. и Хрест. ч. I; о Флавіѣ Латеранѣ см. также *Tac.* XV.

(42) см. *Tacit.* XV. Ann. Illo propinqua vespera tribunus venit et villam globus militum sepsit. — *coenacula* и пр. см. sat. III. v. 199.

Iam ne igitur laudas, quod de ſapientibus (43) alter
Ridebat, quoties de limine mouerat vnum,
Protuleratque pedem: flebat contrarius alter?
Sed faci is cuiuis rigidi cenſura cachinni:
Mirandum eſt, vnde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſet vrbibus illis
Praetexto (44), et trabeae, faſces, lectica, tribunal.
Quid, ſi vidiſſet Praetorem in curribus altis
Extantem, et medio ſublimem in puluere circi
In tunica Iouis, et pictae Sarrana ferentem
Ex humeris aulae togae, magnaeque coronae
Tantum orbem, quanto ceruix (45) non ſufficit vlla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, et ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſeruus portatur eodem.
Da nunc et uolucrem, ſceptro quae ſurgit eburno,
Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
Agminis officia, et niueas ad frena Quirites,
Defolla in loculis, quos ſportula fecit amicos.
Tum quoque materiam riſus inuenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſse uiros et magna exempla daturos
Veruecum in patria (46), craſſoque ſub aëre naſci.
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi:
Interdum et lacrimas, cum fortunae ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet vnguem.
Ergo ſuperuacua haec aut pernitioſa petuntur,
Propter quae fas eſt genua incerare deorum.
Quoſdam praecipitat ſubjecta potentia magnae
Inuidiae, mergit longa atque inſignis honorum
Pagina, deſcendunt ſtatuae, reſtemque ſequuntur.

---

(43)Ето Демокритъ, которой осмѣивалъ человѣческія глупости и Гераклитъ, которой ихъ оплакивалъ.
(44) см. ſat. VIII. 259. — Претекста у Римл. род длиннаго одѣянія, опушеннаго по краям багряницею.
(45) *quanto ceru.* ſupple ferendo. — *publicus* т. е. ſeruus; miniſter publicus, палачь (carnifex).
(46) *veruecum*, отечество глупцовъ — Абдеритов, сограждан Демокритовыхъ, что во Ѳракіи.

Ipſas deinde rotas (47) bigarum impacta ſecuris
Caedit, et immeritis franguntur crura caballis.
Jam ſtridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet odoratum populo caput, et crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe ſecunda (48)
Fiunt vrceoli, pelues, ſartago, patellae.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumque bouem: Sejanus ducitur vnco
Spectandus; gaudent omnes: quae labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, ſi quid mihi credis, amaui
Hunc hominem. ſed quô cecidit ſub crimine? quiſnam
Delator? quibus indicibus, quo teſte probauit?
Nil horum verboſa et grandis epiſtola uenit
A Capreis (49): bene habet, nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? ſequitur fortunam, vt ſemper; et odit
Damnatos. idem populus, ſi Nurſcia Thuſco (50)
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipſa Sejanum diceret hora
Auguſtum: jam pridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effudit curas: nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, et Circenſes (51). — —
Nil ergo optabunt homines? — Si conſilium vis,
Permittes ipſis expendere Numinibus, quid
Conueniat nobis, rebuſque ſit vtile noſtris.

---

(47) *rotas*, сіи кони и колесницы были мраморныя или мѣдныя изображенія

(48) *Сеян*, министр Тиверія, хотѣлъ похитить престолъ своего Государя; но его намѣренія открыты — и он былъ наказанъ *Tacit.* Ann. IV. Facili Tiberio, atque ita prono, vt ſocium laborum, non modo in ſermonib. ſed apud patres et populum celebraret, colique per theatra et fora effigies ejus, interque principalia legionum ſineret. Лицо, второе во вселенной превращается в сковороды, тазы и тарелки.

(49) *Capreas*, малой островъ близь Кампаніи.

(50) *Nurſcia*, городъ в Сабиніи, провинціи Италіанской.

(51) victum e pane et voluptatem e ludis. *Circe*, ее или Circa, дщерь солнцева, сестра Етеева.

Nam pro jucundis aptiſſima quaeque dabunt Dii.
Carior eſt illis homo, quam ſibi: nos animorum
Impulſu, et caeca, magnaque cupidine ducti
Conjugium petimus, partumque vxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualiſque futura ſit vxor.
Ut tamen et poſcas aliquid, uoueaſque ſacellis
Exta, et candiduli diuina tomacula porci:
Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, mortis terrore carentem;
Qui ſpatium vitae extremum inter munera ponat (52)
Naturae, qui ferre queat quoſcumque dolores,
Neſcit iraſci, cupiat nihil, et potiores
Herculis aerumnas credat, ſaeuoſque labores,
Et Venere, et coenis, et plumis Sardanapali (53).
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare. Semita certe
Tranquillae per virtutem patet vnica vitae.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia; nos te,
Nos facimus, Fortuna, deam, coeloque locamus!

G.) *Из Персїя. Безразсудные обѣты.*

(Sat. III.)

Nempe haec aſſidue? Jam clarum mane feneſtras
Intrat, et angustas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum (54) quod despumare Falernum
Sufficiat quinta dum linea tangitur vmbra.
En quid agis? ſiccas inſana canicula meſſes
Iam dudum coquit, et patula pecus omne ſub vlmo eſt,
Vnus ait comitum. Verumne? itane? ocius adsit

---

(52) кто смерть почитаетъ за дар природы.

(53) *Сарданапал* былъ послѣдній Ассирійскій Царь, утопавшій въ роскоши; об немъ в другой Сат. Ювен. говор. *plumis* penſilibus vehi т. е. ѣхать в колесницѣ, сидя на мягкихъ пуховикахъ.

(54) *indomitum*, durum, concoctum difficile; non dilutum. *deſpumare*, decoquere, endormiſcere. *vmbra*, dum V linea tangitur vmbra. *inſ. canic.*. Солнце в знакѣ рака; когда бѣсятся собаки.

Huc aliquis! nemon'? turgeſcit vitrea bilis (55):
Findor, vt Arcadiae pecuaria rudere credas.
Iam liber, et bicolor poſitis membrana capillis,
Inque manus chartae, nodasaque venit arundo (56).
Tunc queritur, craſſus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infusa vanescat ſepia lympha;
Dilutas queritur geminet (57) quod fistula guttas.
O miſer, inque dies vltra miser! huccine rerum
Venimus? aut cur non potius teneroque columbo,
Et ſimilis regum pueris, pappare minutum
Poſcis, et iratus mammae lallare recuſas (58)?
An tali ſtudeam calamo? cui uerba? quid iſtas
Succinis ambages? tibi luditur: effluis amens (59).
Contemnêre: sonat uitium percuſſa, maligne
Respondet uiridi non cocta fidelia (60) limo.
Vdum et molle lutum es; nunc, nunc, properandus, et acri
Fingendus ſine fine rota. Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum, et ſine labe ſalinum.
Quid metuas? cultrixque foci ſecura patella est:
Hoc ſatis an deceat pulmonem rumpere ventis (61),
Stemmate quod Thusco ramum milleſime ducis,
Censoremue tuum uel quod trabeate ſalutas?

---

(55) см. *Hor.* l. I. ſ. 3. *Arcadiae pec.* в Аркадіи было много ословъ.

(56) *arundo* и *fiſtula*, calamus ſcriptorius.

(57) *geminet*, liquidius fluat et maculet.

(58) для чего не требуешь ты, чтобъ тебя кормили, какъ голубенка и служили бы тебѣ, как и пр. *lallare*, пѣть, прибаюкивать дитя.

(59) ты томишься в нѣгѣ и мало по малу в ней истаеваешь (effluis), подобно воску от лица огня.

(60) *fidelia*, существ. имя. *Vdum*, сосудъ глиняный, худо обожженный — выжаренный.

(61) *pulmonem rump. ventis*, присталоли тебѣ гордиться? так у *Горац.* в I Сат. buccas inflare. — *Tuſci*, благородная и древнѣйшая фамилія Римская, ведущая свое начало из Етрурія. — *ramum*, см. *Juuen.* ſ. VIII. v. 1. longus ſanguis), вѣтвь, поколѣніе.

Ad populum phaleras (62): ego te intus, et in cute noui,
Non pudet ad morem discincti uiuere Nattae?
Sed ſtupet hic uitio, et fibris increuit opimum
Pingue: caret culpa: nescit quid perdat: et alto
Demersus, ſumma rursus non bullit in vnda.
Magne pater diuûm! ſaeuos punire tyrannos
Haud alia ratione uelis, cum dira libido
Mouerit ingenium feruenti tincta ueneno:
Virtutem uideant, intabescantque relicta!
Haud tibi inexpertum curuos deprehendere mores,
Quaeque docet ſapiens braccatis (63) illita Medis
Porticus, inſomnis quibus et detonsa juuentus
Inuigilat ſiliquis, et grandi pasta polenta.
Et tibi quae Samios deduxit litera ramos,
Surgentem dextro monſtrauit limite callem.
Stertis adhuc: laxumque caput compage ſoluta
Oſcitat heſternum, diſſutis vndique malis.
Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris coruos, teſtaque, lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore uiuis?
Diſcite, ô miſeri, et cauſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, et quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metae qua mollis flexus, et vnde;
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Vtile nummus habet: patriae, carisque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus eſſe
Juſſit, et humana qua parte locatus es in re.
Diſce: nec inuideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defensis pinguibus Vmbris. —

---

(62) *phalerae*, собст. великолѣпная конская сбруя, которая украшаетъ лошадь, так как блага фортуны жертву Сатиры Персіевой, — все ето удивляетъ чернь! о подлом *Наттѣ* см. *Hor.* ſ. 6, 1 I., всѣ жилы покрывает безчувственный жиръ!! Натта надобно извинить (caret culpa); он погрязъ в безднѣ пороковъ — и не выплывает (non bullit) на верх (ſumma in vnda).

(63) *braccati.* т. е. induti braccis, — femoralibus. *detonſa juu.* Стоики стригли гладко волосы на головѣ — и юноши, приходившіе к нимъ учиться в портики, старались слѣдовать во всемъ своимъ наставникам. — *ſiliquis*, victu tenui.

Истинная свобода и невольничество страстей (*).

(ſat. V. a v. 72. —)

Libertate opus eſt; non hac, qua vt quiſque, Velina (6)
Publius emeruit, ſcabioſum teſſerula far
Poſſidet. Heu ſteriles veri, quibus vna Quiritem (65)
Vertigo facit! . . . . .
An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere uitam
Cui licet, vt uoluit? licet, vt uolo, viuere: non ſum
Liberior Bruto? — Mendoſe colligis, inquit
Stoicus hic . . . . .
Non praetoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia atque vſum rapidae permittere vitae . . .
Es modicus uoti, preſſo lare (66), dulcis amicis?
Iam nunc aſtringas, jam nunc granaria laxes,
Inque luto fixum (67) poſſis tranſcendere nummum? . .
Nec glutto ſorbere ſaliuam Mercurialem?
Haec mea ſunt, teneo, cum vera dixeris (68): eſto
Liberque ac ſapiens, Praetoribus ac Joue dextro.
Sin tu cum fueris noſtrae paulo ante farinae,
Pelliculam veterem retines ac fronte politus
Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem:
Qua dederam ſupra, repeto, funemque reduco (69).
An dominum ignoras, niſi quem vindicta relaxat? —
I puer, et ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

(*) см. стр. 160. Свободный челов.

(64) *Velina*, цехъ; так как у гражданъ были свои особые цехи; то когда дарована рабу свобода — его записывали в какой либо цех. *Publius* — такой рабъ принимал имя своего патрона. *teſſerula*, билетъ от цехового начальника (доказательство гражданства) для полученія ржи

(65) *Quiritem* — ciuem Romanum. при отпущеніи раба на волю обводили его кругомъ — и сія церемон. назыв: *vertigo*.

(66) *preſſo lare*, умѣрен, доволен малымъ.

(67) *luto fixum*, *Hor*. l. I. ep. 16. in triuiis fixum qui ſe demittit ob aſſem.

(68) Порядок слов: cum uere dixeris, haec mea ſunt, teneo.

(69) *funem* — узы рабства тебѣ возвращаю (reduco); или относительно до сл. *funis* см. *Hor*. l. I. ep. 10.

Si increpuit: ceſſas nugator? ſeruitium acre
Te nihil impellit, nec quicquam intrinſecus intrat,
Quod neruos agitet: ſed ſi intus et in jecore aegro
Naſcuntur domini, quin tu impunitior exis;
Atque hic, quem ad ſtrigiles ſcutica et metus egit herilis? — —
Mane piger ſtertis: ſurge, inquit auaritia! eja,
Surge! negas: inſtat: ſurge, inquit. Non queo: ſurge:
En quid agam? Rogites: ſaperdas aduehe Ponto
Caſtoreum, ſtupas, hebenum, thus, lubrica Coa:
Tolle recens, primus piper e ſitiente camelo;
Verte aliquid, jura. — Sed Juppiter audiet: eheu!
Varo, reguſtatum digito terebrare ſalinum (*)
Contentus perages, ſi uiuere cum Joue tendis. —
Jam pueris pellem ſuccinctus et oenophorum aptas;
Ocius ad nauem; nil obſtat, quin trabe vaſta
Aegaeum raptas (70), niſi ſolers luxuria ante
Seductum moneat: quo deinde inſane ruis? quo?
Quid tibi vis? calido ſub pectore maſcula bilis
Intumuit, quam non extinxerit vrna cicutae.
Tun' mare tranſilias? Tibi torta cannabe fulto,
Coena ſit in tranſtro? Vejentanumque rubellum (71)
Exhalet vapida laeſum pice ſeſſilis obba?
Quid petis? vt nummi, quos hic quicunce modeſto
Nutrieras, pergant auidos ſudare deunces?
Indulge genio! carpamus dulcia! noſtrum eſt
Quod viuis; cinis et manes et fabula fies!
Viue memor leti — fugit hora; hoc quod loquor, inde eſt. —
En quid agis? Duplici in diuerſum ſcinderis hamo (72).
Hunccine, an hunc ſequeris? ſubeas alternus oportet
Ancipiti obſequio dominos: alternus oberres. —

(*) в нѣкот. изд. Falernum.

(70) *Aegeum* (mare) *raptas* — rapide ſeces, nauiges.

(71) *Vejent. rubell.* пить красное Веентанское вино, которое имѣетъ тяжелой залахъ — пахнетъ смолою от кружки.

(72) двоякою удицею (hamo) влечешься ты, на разныя стороны.

H.) *Епиграммы. из Марціала. к Деціану.*

Quod magni Thrafea confummatique Catonis (1)
Dogmata fic fequeris, tâlis vt effe velis,
Pectore nec nudo ftrictos incurris in enfes,
Quos feciffe velim, te, Deciane, facis.
Nolo virum, facili redimit qui fanguine famam,
Hunc volo, laudari qui fine morte poteft.

к Авиту.

(l. I. ep. 17.)

Sunt bona, funt quaedam mediocria, funt mala plura,
Qua legis hic: aliter non fit, Auite, liber.

Сужденіе друзей (*).

(l. I. ep. 55.)

Si quid, Fufce, vacas adhuc amari:
Nam funt hinc tibi, funt et hinc amici;
Vnum, fi fupereft, locum rogamus:
Nec me, quod tibi fum nouus, recufes.
Omnes hoc veteres tui fuerunt.
Tu tantum infpice, qui nouus paratur;
An poffit fieri vetus fodalis.

к Деціану же.

(l. I. ep. 40.)

Si quis erit, raros inter numerandus amicos,
Quales prifca fides, famaque nouis auos (2):
Si quis Cecropiae madidus Latiaeque Mineruae
Artibus, et vera fimplicitate (3) bonus;

(*) *Фускъ* былъ Префектъ Преторіи — любимецъ Импер. Домиціана.

(1) *Thrafea* Paetus, муж знаменитый, осужденный Нероном на смерть — и когда ему пустили изо всѣхъ жилъ кровь — тогда он утѣшалъ своих родственниковъ плачущих, дѣлая возліяніе своею кровію Юпитеру избавителю (liberatori).

(2) *auos*; нѣк. чит. anus; *anus fama*, uetufta, diu celebrata.

(3) *fimplicitate*, так точно *Plin.* VI. ep. 31. fuauitas fimplicitafque conuiuii.

Si quis erit recti custos, imitator honesti,
    Et nihil arcano qui roget ore deos:
Si quis erit magnae subnixus robore mentis,
    Dispeream, si non hic Decianus erit.

к Циннѣ.

(l. I. 90.)

Garris in aurem semper omnibus, Cinna (4);
Garris et illud, teste quod licet turba.
Rides in aurem, quereris, arguis, ploras,
Cantas in aurem, judicas, taces, clamas.
Adeone penitus sedit hic tibi morbus,
Vt saepe in aurem, Cinna, Caesarem laudes?

к Максиму.

(l. II. ep. 53.)

Vis fieri liber? mentiris, Maxime, non uis:
    Sed fieri si uis, hac ratione potes.
Liber eris, coenare foris si, Maxime, nolis.
    Veientana (5) tuam si domat vua sitim:
Si ridere potes miseri chrysendeta (6) Cinnae:
    Contentus nostra si potes esse toga:
Si plebeia Venus gemino tibi vincitur asse:
    Si tua non rectus tecta subire potes.
Haec tibi si uis est, si mentis tanta potestas,
    Liberior Partho viuere rege potes.

к Диндиму.

(l. V. ep. 83.)

Insequeris, fugio; fugis, insequor: haec mihi mens est.
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

---

(4) *Цинна*, извѣстный Римскій консул.
(5) *Vejentana* — vina, см. *Перс.* сат. V. стр. 171.
(6) *Chrysendeta*, vasa, чаши, обложенныя золотом — или золотыя чаши.

к Лупу.

(VI. 79.)

Triftis es, et felix: fciat hoc fortuna caueto:
Ingratum dicet te, Lupe, fi fcierit.

О благополучной жизни.

(l. X. 47.)

Vitam quae faciunt beatiorem (7),
Jucundiffime Martialis, haec funt:
Res non parta labore, fed relicta;
Non ingratus ager; focus perennis;
Lis nunquam; toga rara (8); mens quieta;
Vires ingenuae, falubre corpus;
Prudens fimplicitas, pares amici;
Conuictus facilis, fine arte menfa;
Nox non ebria, fed foluta curis (9);
Non triftis torus, attamen pudicus;
Somnus, qui faciat breues tenebras;
Quod fis, effe uelis, nihilque malis;
Summum nec metuas diem, nec optes.

Похвала Нервѣ Траяну.

(l. XI. ep. 6.)

Tanta tibi est recti reuerentia, Caefar, et aequi,
Quanta Numae fuerat: fed Numa pauper erat:
Ardua res haec est, opibus non tradere mores:
Et cum tot Croefos viceris, effe Numam.
Si redeant veteres, ingentia nomina, patres,
Elyfium liceat fi vacuare nemus:

---

(7) *beatiorem*, — уравнит степень вмѣсто положительной. Haec vita, quam defcripturus fum, beatior eft, quam ea, quam plurimi agunt. v. *Cort.* ad *Saluft.* B. C. c. 39.

(8) *toga rara*, кто в одной туникѣ своей можетъ пребывать в жилищѣ своемъ — а не в тогѣ великолѣпной посѣщать дома своих патроновъ.

(9) *curis*, v. *Catull.* carm. XXXI. O quid folutis eft beatius curis! Латинцы говор. foluere animum cura, metu — и foluere curam, metum.

Te volet inuictus pro libertate Camillus,
    Aurum Fabricius te tribuente volet.
Te duce gaudebit Brutus: tibi Sylla cruentus
    Imperium tradet, cum positurus erit.
Et te priuato cum Caesare Magnus (10) amabit:
    Donabit totas et tibi Crassus opes.
Ipse quoque infernis reuocatus Ditis ab vmbris
    Si Cato reddatur, Caesarianus eris.

к Порцїю.

Conjugis audisset fatum cum Portia Bruti,
    Et subtracta sibi quaereret arma dolor:
Nondum scitis ait, mortem non posse negari?
    Credideram, satis hoc vos docuisse patrem,
Dixit, et ardentes auido bibit ore fauillas;
    J nunc, et ferrum, turba molesta, nega!

к Юлїю Цесарю.

Spectat Alexandri picta vt certamina Caesar:
    Ast ego nondum aliquid gessi, ait lacrimans.
Quid si Alexander spectasset Caesaris acta,
    Dixisset; Persas vincere pigritia est.

К разнонравному человѣку,

Difficilis, facilis; jucundus, acerbus es idem,
    Non possum tecum uiuere, nec sine te.

J) *из Катулла. к Лесбїину воробышку.*

    Passer, deliciae meae puellae,
Quicum ludere, quem in sinu tenere,
Cui primum digitum dare appetenti,
Et acres solet incitare morsus,
Cum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet jocari,
(Et solatiolum sui doloris

(10) *Magnus* — так наименован Помпей Суллою. о Камиллѣ и о пр. см. выше.

Credo, vt tum grauis aequiefcat (11) ardor;)
Tecum ludere, ficut ipfa, poffe (12),
Et triftes animi leuare curas,
Tam gratum mihi, quam ferunt puellae
Pernici aureolum fuiffe malum,
Quod zonam foluit diu ligatam.

Смерть Лесбїина воробышка.

Lugete, o Veneres, Cupidinefque,
Et quantum eft hominum venuftiorum (13).
Paffer mortuus eft meae puellae,
Quem plus illa oculis fuis amabat;
Nam mellitus erat, fuamque norat
Ipfam (14) tam bene, quam puella matrem;
Nec fefe a gremio illius mouebat;
Sed circumfiliens modo huc, modo illuc,
Ad folam dominam vfque pipiabat.
Qui nunc it per iter tenebricofum,
Illuc, inde negant redire quemquam.
At vobis male fit, malae tenebrae
Orci, quae omnia bella deuoratis;
Tam bellum mihi pafferem abftuliftis.
O factum male! o mifelle paffer!
Tua nunc opera meae puellae
Flendo turgiduli rubent ocelli.

---

(11) *adquiefcere*, здѣсь, по замѣч. *Hadriani Cardinali*, non eft confentire, fed fignificat cum quadam animi voluptate, quieteque confiftere in re aliqua, etiam: gaudere; в такомъ же знаменов. conquiefcere: *Cic.* pro Mil. c. 37: qui morte eius adquiefcunt.

(12) *ficut ipfa, poffe*; Фоссій чит. fecum ludere, ficut ipfe, poffem. *foluere zonam*, развязать поясъ; лишиться дѣвства.

(13) о семъ словѣ *Quinct.* Inft. Or. VI. 3. §. 18. *Venuftum* effe, quod cum Gratia quadam et Venere dicatur adparet. Слову venuftus противопол. inuenuftus.

(14) *ipfa*, т. е. domina; так Фоссій изъясн. Paffer tam bene fuam norat puellam f. dominam, quam ipfa puella fuam norat matrem. *ipfa* иногда относ. к госпожѣ; a ipfe к господину, соотвѣтствуя нашему Рускому выраж. *самъ сама*; v. *Terent.* Andr. II. fc. 2. v. 23. и выше стр. 3. ст.

к Ментуллу.

Firmano ſaltu non falſo Mentule diues
Fertur, qui tot res in ſe habet egregias —
Aucupia omne genus, piſces, prata, arua, feraſque.
Necquiquam: fructus ſumtibus exſuperat.
Quare concedo, ſit diues, dum omnia deſint
Saltum laudemus, dum tamen ipſe egeat.

K.) *из Авзонїя. — к супругѣ своей.*

Vxor, uiuamus, quod viximus: et teneamus
Nomina, quae primo ſumſimus in thalamo.
Nec ferat vlla dies, vt commutemur in aeuo;
Quin tibi ſim iuuenis, tuque puella mihi.
Neſtore ſim quamuis prouectior, aemulaque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben;
Nos ignoremus, quid ſit matura ſenectus.
Scire aeuum incertum, non numerare decet.

к Дидонѣ.

Infelix Dido, nulli bene (15) nupta marito!
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

(16) Сравни сїю епигр. съ *Марцїал.* к Диндиму. На руск. стихах она переложена так:
„Вездѣ, Дидона! бѣдства зришь,
И отъ любезныхъ погибаешь;
Тотъ умираетъ, ты бѣжишь;
Другой бѣжитъ, ты умираешь.“

ДРАММАТИЧЕСКІЯ СТИХОТВОРЕНІЯ.

Reſpicere exemplar vitae morumque jubebo Doctum imitatorem, et veras hinc ducere voces. *Hor.* A. P.
Alternis ſermonibus. *Hor.* A. P.

L). *из Плавта. Желанія человѣческія.*

(Amphitr. a. II. ſ. 2.)

Satin' parua res eſt voluptatum in vita (1),
Atque in aetate agunda,
Prae quam quod moleſtum eſt. ita cuique comparatum
Eſt in aetate hominum;
Ita Dîs placitum, voluptatem (2) vt moeror comes conſequatur:
Quin incommodi plus malique illico aſſit, boni ſi obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipſa de me ſcio, cui voluptas
Parumper data'ſt: dum uiri mei mihi poteſtas videndi fuit
Noctem vnam modo: atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo praeter omnes.
Plus aegri ex abitu viri, quam ex aduentu voluptatis cepi.
Sed hoc me beat ſaltem, quod perduelles vicit, et domum
Laudis compos reuenit: id ſolatio eſt. Abſit; dummodo
Laude parta domum recipiat ſe: feram et perferam vſque
Abitum eius animo forti atque obfirmato: id modo ſi mercedis
Datur mihi, vt meus victor vir belli clueat (3). ſatis

---

(1) *parua res voluptat.* вмѣсто paucae, rarae *voluptates.*
(2) вмѣсто *voluptatem* (см. Curcul. act. I. 3. Merc. 1. 2.) Грутер чит: volupl ati.
(3) *victor — clueat,* назовется побѣдителемъ и будетъ всѣми прославляем. — *belli,* вмѣсто in bello — в видѣ нарѣчія,

Mihi esse ducam. Virtus praemium est optimum.
Victus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, salus, vita, res, parentes,
Patria et prognati (4) tutantur, seruantur:
Virtus omnia in se habet: omnia assunt bona, quem
penes est virtus. —

Подозрительной скупецъ.

(Aulular. act. I. sc. 2.)

(*) *Euclio.* Nunc defaecato (5) domum animo egredior
domo,
Postquam perspexi salua esse intus omnia.
Redi nunc jam intro, atque intus serua (6). *Staphila,*
quippini
Ego intus seruem: an ne quis aedes auferat?
Nam hic apud nos nihil est aliud quaesti furibus:
Ita inaniis (7) sunt oppletae atque araneis.
Eu. Mirum quin tua nunc me causa faciat Iuppiter
Philippum regem aut Darium, triuenefica.
Araneas mihi ego illas seruari volo.
Pauper sum, fateor, patior: quod dî dant fero.
Abi intro, occlude januam. jam ego hic ero.
Caue quenquam alienum in aedis intromiseris.
Quod quispiam ignem quaerat, extingui volo.
Ne causae quid sit, quod te quisquam quaeritet.
Nam si ignis viuet (8), te extinguere extempulo.
Tum aquam aufugisse dicito, si quis petet.

(4) *prognati*, т. е. progeniti, posteri.

(*) см. Erklärende Anmerk. zu der Encyclopädie der laten. Classiker, her. von J. A. Schulze. I. th. (Braunschweig. 1790.) — Schauspielen aus dem Plautus und Seneca. см. также нач. основ. Словесности Г. Баттё, М. 1807. т. 2.

(5) *defaecuto*, liquido, tranquillo.

(6) *seruare domum*, вмѣсто domesticae rei curam sedulam habere, или как изъясн. *Моній*: sollicite et suspiciose obseruare. *quaesti* — quaestus lucri.

(7) *inania* — inanitas.

(8) *ignis uiuet*, т. е. si ignes a te non extinguatur; tu vita extingueris. — *aufugisse*, effluxisse.

Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium,
Quae vtenda vaſa ſemper vicini rogant,
Fures veniſſe, atque abſtuliſſe dicito.
Profecto in aedes meas me abſente neminem
Volo intromitti; atque etiam hoc praedico tibi,
Si bona Fortuna veniat, ne intromiſeris.
St. Pol ea ipſa credo ne intromittatur cauet:
Nam ad aedîs noſtras nuſquam adiit, quanquam prope eſt (9).
Ev. Tace, atque abi intro. *St.* Taceo, atque abeo. — *Ev.* occlude ſis
Fores ambobus (10) peſſulis. jam ego hic ero. — —
Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.
Nimis hercle inuitus abeo: ſed quid agam, ſcio.
Nam noſter noſtrae qui eſt magiſter Curiae (11),
Diuidere argenti dixit nummos in viros:
Id ſi relinquo, ac non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile, hominem pauperem
Pauxillum parui facere, quin nummum petat.
Nam nunc quom celo ſedulo omnes, ne ſciant,
Omnes videntur ſcire, et me benignius
Omnes ſalutant, quam ſalutabant prius.
Adeunt, conſiſtunt (12), copulantur dexteras:
Rogitant me vt valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus ſum (13) ibo, poſtidea domum
Me rurſum, quantum potero, tantum recipiam. —

(9) *prope eſt* — думать надобно, что храмъ Фортунѣ (Счастію не далеко был от Евкліонова дома.

(10) *ambobus* — ſuperiori et inferiori. *quid agam*, *ſcio*, у меня есть свои причины отлучиться из дому.

(11) *Magiſt r Curiarum*, раздавал народу деньги и пособія, от Императ. и другихъ назначаемыя. *Курія* есть часть Трибуса; тоже что у Грек. τὸ ττος.

(12) *conſiſtunt*, in via euntem ſiſtunt et compellant. *copulantur* вмѣсто copulant, jungunt.

(13 *quo profectus ſum* — quo ire intenderam. Так точно Trinumm. III. 22. Polin' vt me ire, quo profectus ſum ſinas?

Потеря сокровища — жалобы скупаго (*).

(act. IV. ſc. 9.)

Euclo. Perii! occidi! quo curram? quo non curram?
Tene, tene! quem? quis? neſcio, nihil video, coecus eo; atque
Equidem quo eam, aut vbi ſim, aut qui ſim, nequeo cum animo
Certum inueſtigare. obſecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obſteſtor, ſitis, et hominem demonſtretis, qui eam abſtulerit.
Qui veſtitu et creta (14) occultant ſeſe, atque ſedent quaſi ſint frugi.
Quid ais tu (15)? tibi credere certum eſt. nam eſſe bonum, e vultu cognoſco.
Quid eſt? quid ridetis? noui omnes, ſcio fures eſſe hic complures.
Hem, nemo habet horum! occidiſti. dic igitur, quis habet? neſcis!
Heu me miſerum, miſerum! perii male perditus! peſſume ornatus eò,
Tantum gemiti (16) et malae moeſtitiae hic dies mihi obtulit,
Famem et pauperiem: perditiſſimus ego ſum omnium in terra.
Nam quid mihi opus eſt vita, qui quantum auri perdidi?
Quod cuſtodiui ſedulo. egomet me defraudaui,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii laetificantur (17),
Meo malo et damno: pati nequeo. —

(*) см. *Teren.* Hec. a. IV. ſ. 1. Perii, quid agam? quo me vortam? и пр.

(14) *veſtitu et creta*, вмѣсто veſtitu cretato, mundo, nitido.

(15) *quid ais tu?* скряга обращает рѣчь к ближайшему зрителю.

(16) *gemiti*, вмѣсто gemitus.

(17) *laetificantur* — так *Cicero*, de N. D. ſol terram *laetificat*. у *Плавта* есть magnificare; у *Теренц.* pacificare; у *Цицер.* (de off.) turpificare.

Ошибка скупаго или одно другаго хуже.

(Act. IV. ſc. 10.) (*)

Euclio. Quis homo hîc loquitur. *Lyconides.* ego ſum. *Ev.* immo ego ſum miſer, et miſere perditus,
Cui tanta mala, moeſtitudoque obtigit. *Lyc.* animo bono es.
Ev. Quo, obſecro, pacto eſſe poſſum? *Lyc.* quia iſtuc facinus quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci et fateor. *Ev.* quid ego ex te audio?
Lyc. Id quod verum eſt. *Ev.* quid ego emerui, adoleſcens, mali,
Quam ob rem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Lyc. Deus impulſor (18) mihi fuit, is me ad illam illexit *Ev.* quo modo?
Lyc. Fateor peccauiſſe, et me culpam commeritum ſcio.
Id adeo te oratum aduenio, vt animo aequo ignoſcas mihi.
Ev. Cur id auſus facere, vt id quod non tuum eſſet tangeres (19)?
Lyc. Quid vis fieri? factum eſt illud. Fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe. Nam ni vellent, non fieret, ſcio.
Ev. At ego deos credo voluiſſe, vt apud te me in neruo (20) enicem.
Lyc. Ne iſtuc dixis. *Ev.* quid tibi ergo meam me inuito tactio eſt?
Lyc. Quia vini vitio atque amoris feci. *Ev.* homo audaciſſime,
Cum iſtacin' te oratione huc ad me adire auſum, impudens?

(*) Ликонид не вслушавшись в Евклiоновы жалобы, и думая, что дѣло идетъ о его преступленiи, попадается ему в своемъ сомнѣнiи.

(18) *Deus impulſor* — Cupido; см. въ слѣд. стих. ego me injuriam feciſſe filiae fateor tuae — *impulſu* adoleſcentiae!

(19) в глаголѣ *tangere* двусмысленность; *tangere* говор. о кражѣ и о нарушенiи женской чести, на пр. *Hor.* I. ſ. 2: matronam nullam ego tango см. ниже tactio.

(20) *in neruo* т. е. apud te mihi laqueo, ſed potius ferreo vinculo, interſtringam gulam. *Lambin.*

Nam ſi iſtuc jus eſt, vt tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam;
Poſt id, ſi prehenſi ſimus, excuſemus, ebrios
Nos feciſſe amoris cauſa. nimis vile 'ſt (21), uinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impune facere, quod lubeat, licet.
Lyc. Quin tibi vltro ſupplicatum venio ob ſtultitiam meam.
Ev. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe: non attactam oportuit.
Lyc. Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſificor (22) quin eam
Ego habeam potiſſimum. *Ev.* tun' habeas me inuito meam?
Quin tu eam inuenies, inquam, meam illam eſſe oportere, Euclio.
Lyc. Haud te inuito poſtulo: ſed meam illam eſſe oportere, arbitror.
Ev. Niſi refers. (23) *Lyc.* quid tibi ego referam? *Ev.* quod ſurripuiſti meum.
Jam quidem hercle te ad praetorem rapiam (24), et tibi ſcribam dicam.
Lyc. Surripio ego tuum? vnde? aut quid id eſt? *Ev.* ita te amabit Juppiter,
Vt tu neſcis? *Lyc.* niſi quidem tu mihi, quid quaeras, dixeris.
Ev. Aulam auri, inquam, te repoſco, quam tu confeſſus mihi

---

(21) ***nimis vile,*** по изъясн. *Ламбина*: non poteſt ſatis magno emi vinum et amor, ſi quidem vinum ebrio, amor amanti dant omnium facinorum licentiam et impunitatem.

(22) ***haud cauſificor***, haud recuſo.

(23) ***niſi refers***, подвергну заслуженному тобою наказанію.

(24) ***rapiam***, — онъ мог вести его к Претору, или in jus uocare: ***rapere in jus*** можно было по представленіи свидѣтельств (poſt anteſtationem), тогда, когда обвиненный не являлся. ***ſcribam dicam***, т. е. accuſabo; так как по Греч: *γραφειν δικην*, accuſare. ***ita te amab. Jupp.*** можешь ли ты побожиться пред Юпитеромъ, что и пр.

Te abſtuliſſe. *Lyc.* neque edepol ego dixi, neque feci.
Ev. negas?
Lyc. Pernego immo. nam neque ego aurum, neque
iſtaec aula quae ſiet,
Scio, nec noui. *Ev.* illam, ex Siluani luco quam ab-
ſtuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem diuidem.
Tametſi fur mihi es, moleſtus non ero. i vero, refer.
Lyc. Sanus tu non es, qui furem me uoces. ego te, Euclio,
De alia re reſciuiſſe cenſui, quod ad me attinet.
Magna eſt res, quam ego tecum otioſe, ſi otium eſt,
cupio loqui.
Ev. Dic bona fide (25): tu id aurum non ſurripuiſti?
Lyc. bona.
Ev. Neque ſcis quis abſtulerit? *Lyc.* iſtuc quoque
bona (26) *Ev.* atque id ſi ſcies
Qui abſtulerit, mihi indicabis? *Lyc.* faciam. *Ev.* neque
partem tibi
Ab eo, quiqui eſt, inde poſces: neque furem exci-
pies (27)? *Lyc.* ita.
Ev. Quid ſi fallis? *Lyc.* tum me faciat quod volt mag-
nus Juppiter.
Ev. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. *Lyc.* ſi me
nouiſti minus,
Genere qui ſim gnatus: hic mihi eſt Megadorus auon-
culus:
Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater eſt Eunomia. *Ev.* noui genus, nunc quid vis?
id volo
Noſcere. *Lyc.* filiam ex te tu habes. *Ev.* immo eccillam
domi.
Lyc. Eam tu deſpondiſti, opinor, meo auonculo. *Ev.*
omnem rem tenes.
Lyc. Is me nunc renunciare repudium juſſit tibi.

---

(25) *dic bona-fide*, употреб. и per fidem т. е. dic; — великая клятва! *bona* т. е. fide. *Hercle* — *Hercule*, *me Hercle*, подлинно так; право; также *Edepol* и Aedepol, клянусь Поллуксом; божба мущинъ и женщинъ.
(26) *iſtuc quoque bona*, т. е. bona fide adfirmare poſſum.
(27) *excipies*, celabis.

Ev. Repudium (28), rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Vt illum dî immortales omnes deaeque, quantum eſt, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miſer.
Lyc. Bono animo es, et benedice (29). nunc quae res tibi et gnatae tuae
Bene feliciterque vortat. Ita dî faxint, inquito.
Ev. Ita dî faciant. *Lyc.* et mihi ita dî faciant. audi nunc jam.
Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus eſt tam parui preti
Quin pudeat, quin purget ſe. nunc te obteſtor, Euclio,
Si quid ego erga te imprudens peccaui, aut gnatam tuam,
Vt mihi ignoſcas, eamque vxorem mihi des, vt leges jubent (30):
Ego me injuriam feciſſe filiae fateor tuae,
Cereris vigiliis, per vinum, atque impulſu adoleſcentiae.
Ev. Hei mihi! quod facinus ex te ego audio? *Lyc.* cur ejulas?
Quem ego auom feci jam vt eſſes filiae nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo menſe poſt: numerum cape (31):
Ea re repudium remiſit auunculus cauſa mea.
J intro, exquire, ſit ne ita, vt ego praedico. — — —
— — Haec prope modum jam eſſe in uado (32) ſalutis res videtur. —

---

(28) *repudium*, remiſi tibi per me repudium.

(29) *benedice*, dic bona uerba.

(30) законы повелѣвают (jubent), чтобы тот, кто обесчестилъ дѣвицу, или снабдил бы ее приданым, или взял бы ее за себя.

(31) *numerum cape*, (по замѣч. Новія), accipe.

(32) *in uado*, in ſalute certa et explorata; такъ *Terent. Andr.* V. 2. omnis res eſt in uado. Донат замѣч: in uado т. е. in ſecuritate, Nam vt in profundo periculum eſt, ita in uado ſecuritas.

Мнимое преступленїе.

(Moſtell. act. II. ſc. 2.)

Theuropides. Meus ſeruos hic quidem eſt Tranio.
Tranio. ô Theuropides
Here, ſalue: ſaluom te aduениſſe gaudeo.
Vsque ne valuiſti. *Th.* vſque, vt vides. *Tr.* factum optime.
Th. Quid vos, inſanine eſtis? *Tr.* quî dum? *Th.* ſic, quia
Foris ambulatis. natus nemo in aedibus
Seruat (33), neque qui recludat, qui reſpondeat.
Pultando pedibus pene confregi haſce ambas. *Tr.* eho,
An tu tetigiſti has aedes? *Th.* cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, paene confregi fores.
Tr. Tetigiſtin'? *Th.* tetigi inquam, et pultaui. *Tr.* vah!
Th. Quid eſt?
Tr. Male hercle factum. *Th,* quid eſt negotii? *Tr.* non poteſt
Dici, quam indignum facinus feciſti et malum.
Th. Quid jam? *Tr.* fuge obſecro, atque abſcede ab aedibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigiſtin' foreis?
Th. Quomodo pultare potui, ſi non tangerem?
Tr. Occidiſti, hercle. *Th.* quem mortalem? *Tr.* omnes tuos.
Th. dî te deaeque omnes faxint cum iſto omine (34)!
Tr. Metuo, te atque iſtos expiare vt poſſies.
Th. Quamobrem? aut quam ſubito rem mihi apportas nouam?
Tr. Et heus, jube illos (35) illinc, amabo, abſcedere.
Th. Abſcedite. *Tr.* aedes ne attingite. tangite
Vos quoque terram (36). *Th.* obſecro, hercle, quin eloquere.

---

(33) *ſeruare*, вмѣсто cuſtodire, или как зам. Ноній, ſollicite obſeruare. см. стр. 179. п. 6.

(34) *perduxint*, вмѣсто perduint. *perduo* от стаpинн. глаг: perduaſſe.

(35) *illos*, comites, quos tecum adduxiſti.

(36) *tangere terr.* было род нѣкотораго обряда священнаго, —

Tr. Quia feptem menfes funt, cum in hafce aedes pedem
Nemo intro tetulit, femel vt emigrauimus.
Th. Eloquere, quid ita? *Tr.* circumfpice dum, numquis eft
Sermonem noftrum qui aucupet. *Th.* tutum probe eft.
Tr. Circumfpice etiam. *Th.* nemo eft, loquere nunc jam.
Tr. Capitalis caedis facta eft (37). *Th.* quid eft, non intelego.
Tr. Scelus, inquam, factum'ft jamdiu antiquom (38) et vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum inuenimus.
Th. Quid iftuc eft, fcelefte? aut quis id fecit? cedo
Tr. Hofpes necauit hofpitem captum manu,
Ifte, vt ego opinor, qui has tibi aedeis vendidit.
Th. Necauit? *Tr.* aurum eii ademit hofpiti,
Eumque hic defodit hofpitem ibidem in aedibus.
Th. Quapropter id vos factum fuspicamini?
Tr. Ego dicam, aufculta. Vt foris coenauerat
Tuus gnatus, poftquam rediit a coena domum,
Abimus omnes cubitum, condormiuimus:
Lucernam forte oblitus fueram extinguere
Atque ille exclamat derepente maximum.
Th. Quis homo? an gnatus meus? *Tr.* ft, tace: aufculta modo.
Ait veniffe illum in fomnis ad fe mortuum.
Th. Nempe ergo in fomnis. *Tr.* ita. fed aufculta modo;
Ait illum hoc pacto fibi dixiffe mortuum.
Th. In fomnis? *Tr.* mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc fexaginta annis occifus foret.

особливо при тѣх вещах, которыя касались до адских богов или до умерших. Так *Marcob.* l. 3. Cum tellurem dicit; manib. terram tangit.

(37) *capitalis caedis*; так homo *capitalis*, nefarius, flagitiofus, qui capital aut facit audacter, aut factum probat; *locus capitalis*; vbi fi quid uiolatum eft, capite violatoris expiatur. *Feftus.*

(38) *antiquum*, quod patrum memoriam exceffit: quafi ante aeuum. *Vetus*, quod jam habet aetatem. Res *antiqua* a majorib. accepta; *vetus*, quod a nobis, vel ab aliis noftra aetate olim vfurpata fit. *Antiqq.* jus dicitur jus gentium, quod vna cum humano genere ab natura extitit. *Pipma.*

Interdum inepte ſtultus es.
Th. Taceo. *Tr.* ſed ecce quae ille inquit:
Ego tranſmarinus hoſpes ſum Diapontius.
Hîc habito. haec mihi dedita eſt habitatio.
Nam ne Acheruntem recipere Orcus noluit.
Quia praemature vita careo. per fidem
Deceptus ſum, hoſpes hîc me necauit, isque me
Defodit inſepultum (39) clam ibidem in hiſce aedibus,
Sceleſtus auri cauſa. nunc tu hinc emigra:
Sceleſtae hae ſunt aedes, impia eſt habitatio.
Quae hîc monſtra fiunt, anno vix poſſum eloqui.
St, ſt (40)! *Th.* quid obſecro hercle factum eſt? *Tr.* concrepuit foris.
Hiccine percuſſit? *Th.* guttam haud habeo ſanguinis,
Viuum me arceſſunt ad Acheruntem mortui.
Tr. Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam:
Nimis quam formido, ne manifeſto hic me opprimat.
Th. Quid tute tecum loquere? *Tr.* abſcede ab janua.
Fuge, obſecro hercle! *Th.* quo fugiam? etiam tu fugis?
Tr. Nihil ego formido (41): pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Heus Tranio. *Tr.* non me appellabis, ſi ſapis.
Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi foreis.
Th. Quaeſo quid aegre eſt? quae res te agitat Tranio?
Quî cum iſtaec loquere? *Tr.* an quaeſo tu appellaueras?
Ita me dî amabunt, mortuum illum credidi
Expoſtulare, quia percuſſiſſes foreis.
Sed tu etiamne aſtas, nec quae dico obtemperas?
Th. Quid faciam? *Tr.* caue reſpexis: fuge, atque operi caput.
Th. Cur non fugis tu? *Tr.* pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curaſſis, inquam: ego mihi prouidero:
Tu, vt occepiſti, tantum quantum quis, fugies,
Atque Herculem inuocabis (42). *Th.* Hercules, te inuoco.

---

(39) *defodit inſepult.* предал землѣ лишеннаго надлежащаго погребенія. (40) *ſt*, *ſt*, по изъясн. одних тоже, что ſecede; а по изъясн. других ſed et.
(41) *formido*, Скалигер производ: a formis m. e. ſpectris.
(42) *Herculem inuoc.* так как ἀλεξίκακον, monſtrorum domitorem.

Tr. Et ego, tibi hodie vt det, ſenex, magnum malum.
Pro Dii immortales, obſecro voſtram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci malum! —

M). *из Теренцїя. Намѣренїя добраго отца и поступки дѣтей* (*).

(Andriae, act. I. ſc. 1.)

Simo. Vos iſthaec intro auferte: abite. Soſia,
Ades dum: paucis (43) te volo. *Soſia.* dictum puta:
Nempe vt curentur recte haec. *Si.* imo aliud (44). *So.* quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
Si. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem, quam paro:
Sed iis, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide et taciturnitate. *So.* expecto, quid velis.
Si. Ego poſtquam te emi a paruulo, vt ſemper tibi
Apud me juſta et clemens fuerit ſeruitus,
Scis: feci, e ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quod ſeruiebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium (45), perſolui tibi.
So. In memoria habeo. *Si.* haud muto factum.
So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet, Simo;
Et id gratum fuiſſe aduerſum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc moleſtum eſt: nam iſthaec commemoratio,
Quaſi exprobratio (46) eſt immemoris beneficii,

(*) см. Главн. начертанїе Ѳеорїи и Исторїи изящных наук Г. Мейнерса, пер. Пр. II. Сохацкаго. М. 1803. стр. 194 и т. д.

(43) *paucis*, т. е. verbis colloqui. останься на пару словъ.

(44) *immo aliud* т. е. volo. — *ſitas*, conſtitutas, poſitas.

(45) *ſumm pretium*, т. е. libertatem. *haud muto fact.* — non poenitet me facti.

(46) *exprobratio*, eſt commemoratio beneficii cum enumeratione factorum. *Quin tu vno* и пр. тоже Adelphis. act. V. ſc 8. — non meum illud verbum facio, quod tu Mitio Bene ac ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt, Quod nimium ad rem in ſeneeta attenti ſumus.

Quin tu vno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
Si. Ita faciam, hoc primum in hac re praedico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt verae nuptiae.
So. Cur ſimulas igitur? *Si.* rem omnem a principio audies:
Eo pacto et gnati vitam, et conſilium meum
Cognoſces, et quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas; nam antea
Qui ſcire poſſes aut ingenium noſcere,
Dum aetas, metus, magiſter prohibebant? *So.* ita eſt!
Si. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie praeter cetera
Studebat (47), et tamen omnia haec mediocriter.
Gaudebam. *So.* non injuria: nam id arbitror (48).
Adprime in vita eſſe vtile, vt *ne quid nimis.*
Si. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati;
Cum quibus erat cumque vna, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, aduerſus nemini,
Nunquam praeponens ſe aliis, facillime,
Sine inuidia laudem inuenias, et amicos pares.
So. Sapienter uitam inſtituit. namque hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit
Si. Interea mulier quaedam abhinc triennium
Ex Andro commigrauit huc viciniae (49)
Inopia et cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque aetate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.
Si. Primum haec pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat: lana ac tela victum quaeritans.
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens
Vnus et item alter: ita vt ingenium eſt omnium
Hominum a labore procliue ad libidinem,

---

(47) здѣсь гл. *ſtudeo* полагается с родит. пад. вмѣсто ſtudioſum eſſe, или тут подраз. ſtudio, exercitio.
(48) *Vt ne quid nimis* т. е. agas. Ничего слишкомъ, или соотвѣтственно Рускому выраж.: середка на половинѣ
(49) *huc viciniae* — loci. Сцена представляется в Аѳинахъ.

Accepit conditionem, dein quaeftum occipit (50).
Qui tum illam amabant, forte, ita vt fit, filium
Perduxere illuc fecum, vt una effet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eft (51).
Habet; obferuabam mane illorum feruulos
Venienteis aut abeunteis. rogitabam: heus puer,
Dic fodes quis heri Chryfidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. *So.* teneo.
Si. — Quaerebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enim vero fpectatum fatis
Putabam, et magnum exemplum continentiae,
Nam qui cum ingeniis conflictatur (52) ejufmodi,
Neque commouetur animus in ea re tamen,
Tum jam ipfum habere poffe fuae vitae modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,
Qui (53) gnatum haberem tali ingenio praeditum.
Quid verbis opus eft? hac fama impulfus Chremes
Vltro ad me venit, vnicam gnatam fuam
Cum dote fumma filio vxorem vt daret.
Placuit: defpondi, his nuptiis dictus (54) eft dies.
So. Quid obftat, cur non verae fiant? *Si.* audies.
Fere in diebus paucis, diebus haec acta funt,
Chryfis vicina haec moritur. *So.* o factum bene!
Beafti: heu! metui a Chryfide. *Si.* ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryfidem, vna aderat frequens,
Curabat vna funus, triftis interim:
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi.
Si cogitabam hic paruae confuetudinis
Caufa mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, fi ipfe amaffet? quid hic mihi faciet patri?
Haec ego putabam effe omnia humani ingeni,
Manfuetique animi officia. Quid multis moror?

---

(50) *queftum occipit*, сдѣлала из етаго свой промысл; начала жить развратно.
(51) *captus eft*; так *Саллуст.* fin captus prauis cupidinibus.
(52) *qui* т. е. *animus* — ejus. (53) *Ingenia* — hominum, или homines.
(54) *dictus*, conftilutus — dicatus; день назначенъ для свадьбы.

Egomet quoque ejus caufa in funus prodeo,
Nihil fufpicans etiam mali. *So.* hem, quid eft? *Si.* fcies.
Effertur — imus. interea inter mulieres,
Quae ibi aderant, forte vnam adfpicio adolefcentulam,
Forma. *So.* bona fortaffe. *Si.* et vultu, Sofia,
Adeo modefto, adeo (55) venufto, vt nihil fupra:
Quia tum lamentari praeter ceteras
Vifa eft, et quia erat forma praeter ceteras
Honefta et liberali; accedo ad pediffequas;
Quae fit? rogo: fororem effe, ajunt, Chryfidis.
Percuffit ilico animum: at at! hoc illud eft,
Hinc illae lacrimae, haec illa eft mifericordia.
So. Quam timeo, quorfum euadas! *Si.* funus interim
Procedit, fequimur: ad fepulchrum venimus.
In ignem impofita eft, fletur. Interea haec foror,
Quam dixi, ad flammam acceffit imprudentius,
Satis cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diffimulatum amorem et celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur (56).
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt confuetum facile amorem cerneres,
Reiecit fe in eum flens, quam familiariter.
So. Quid ais? *Si.* redeo inde iratus, atque aegre ferens.
Nec fatis ad objurgandum (57) caufae diceret;
Quid feci? quid commerui aut peccaui, pater?

---

(55) *modeftus*, замѣч. *Линденброгія*, ad probitatem vultus, et morum pertinet; *venuftus*, ad naturam corporis. *Honefta*, ad formam; *liberalis*, ad vultum retulit.

(56) В словах соблюдена точность и соотвѣтственность; замѣч. Линденброгій: non oftendit, fed *indicat*: non accedit, fed *accurrit*: non veftem aut manus, fed *mediam mulierem*: non tenet, fed *complectitur*. И всё это выражается страстным движеніем (tum exanimatus) — самым дѣйствіем (accurrit — complectitur) — словами (quid agis? cur te is perditum?).

(57) *ad objurgandum* — habui или erat. Въ слов. *feci*, *commerui*, *peccaui* видна удивительная постепенность — от большаго доходитъ до меньшаго: что я сдѣлал (какое преступленіе, как бы homicidium)? какое заслужил наказаніе? какая моя вина?

Quae ſeſe voluit in ignem injicere voluit, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. So. recte putas:
Nam ſi illum objurges, vitae qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum (58)?
Si. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans
Indignum facinus, comperiſſe, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum. So. Non tu ibi gnatum? Si. ne haec quidem
Sati' vehemens cauſa ad objurgandum. So. qui, cedo;
Si. Tute ipſe his rebus finem praeſcripſiſti, pater.
Prope adeſt, (59) cum alieno more uiuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
Si. Si propter amorem vxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda (60) injuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſilii
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quem ego credo manibus pedibuſque obnixe omnia
Facturum, magis id adeo mihi vt incommodet
Quam vt obſequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
Mala mens, malus animus (61), quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opus eſt verbis? ſin eueniat quod volo,
In Pamphilo vt nil ſit morae: reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, et ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene vt adſimules nuptias:
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. So. ſat eſt;

(58) *damnum* относит. до вещи; *malum* до человѣка.
(59) *prope adeſt*, скоро наступит время, что мнѣ надобно жить по чужой волѣ; позвольте пожить до тѣхъ пор, как мнѣ хочется (*meo modo*), по своей волѣ.
(60) *animaduertenda*, caſtiganda, vindicanda eſt.
(61) *mala mens*, *malus animus*, злой разумъ; злыя намѣренія.

Сужденіе льстеца о различіи людей.

(Eunuch. act. II. ſc. 2.)

Gnatonicus. Dii immortales! homini homo quid praeſtat ſtulto intelligens!
Quid intereſt! hoc adeo ex hac re uenit in mentem mihi:
Conueni hodie aduenieus quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abliguri-erat bona.
Video ſentum, ſqualidum, aegrum, pannis annisque obſitum (62).
Qui iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,
Hem quo redactus ſum! omnes noti me atque amici deſerunt (63)
Heic ego illum contemſi prae me: quid homo, inquam, ignauiſsime,
Itane paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti (64)? viden', me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quae habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen;
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras uia.
Olim iſti fuit generi quondam queſtus apud ſeclum prius.
Hoc nouum est aucupium: ego adeo hanc primus inueni viam.
Est genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,

(62) *Теренц.* прилаг. *ſentum* относитъ к ужасу, *ſqualidum;* к безчестію, *aegrum* к сухощавости.

(63) *omnes noti me, atque amici deſerunt,* и ближніе мои отдалече мене. *Псалм.* (64) *amiſti* вмѣсто amiſiſti. словам *color* противопол. *ſentum, nitor* — *ſqualidum, habitudo* corporis — *aegrum.*

Nec ſunt. hos confector: hisce ego non paro me vt rideant,
Sed eis vltro arrideo, et eorum ingenia admiror ſimul.
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque.
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi
Omnia aſsentari. is queſtus nunc est multo vberrimus. —
Parmeno. Scitum hercle hominem! hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
Gn. Dum haec loquitur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,
Concurrunt laeti mihi obuiam cupedinarii (65) omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus et re ſalua et perdita profueram et profum ſaepe.
Salutant: ad coenam uocant: aduentum gratulantur (66).
Ille vbi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facile victum quaerere; ibi homo coepit me obſecrare.
Vt ſibi liceret diſcere id de me (67): ſectari juſſi:
Si potis eſt, tamquam philoſophorum habent diſciplinae ex ipſis
Vocabula. paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur. —

Жалобы старика на разврашность.

(Adelph. a. IV. ſc. 7, a. V. ſc. 3.)

Demea — — — O Juppiter!
(68) Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria est:

---

(65) *Cupedinarii*, шак назыв всѣ шѣ люди, кои шоргуюшъ разными сЪѣсшными припасами и вином.

(66) *aduentum* винит. пад. вмѣсто дательнаго — aduentui gratulantur.

(67) Древнiе говор. *diſcere de me* — и потомЪ a me. — *ex ipſis* m e Philoſophis. *Gnathonici*, по имени Гнашона, кошорой шак умно и замысловато разсуждаетЪ о различiи людей! (68) *hanccine vitam?* подраз. или eſſe, или quis ferat hanc vitam?

Domus ſumtuoſa: adoleſcens luxu perditus;
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus (69)
Servare prorſus non poteſt hanc familiam. —
Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut quaerar?
O coelum! o terra! o maria Neptuni! *M.* Hem tibi,
Reſciuit omnem rem, id nunc clamat: illicet (70),
Paratae lites: ſuccurrendum eſt. *D.* Eccum adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.
D. Repreſsi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus (71): dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum: reſponde. *M.* Factum eſt, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Mitio? numquid minus
Mihi idem jus aequum eſt eſſe, quam mecum est tibi (72)?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non aequum dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est:
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. Facete! nunc demum iſtaec nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea:
Principio, ſi id te mordet, ſumtum filii
Quem faciunt: quaeſo facito hoc tecum cogites:
Tu illos tuos olim pro re tollebas tua,
Quod ſatis putabas bona tua ambobus fore.
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum, eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerua, quaere, parce, fac quam plurimum
Illis relinquas, gloriam tu iſtam obtine:

---

(69) *Salus*, богиня здравія; въ честь ея диктаторъ Бубулкус воздвигъ храм, v. *Liu.* l. IX, c. 53. и l. X. c. 1.

(70) *illicet*, ire licet. *ira*, de cauſa eſt; *iracundia*, de moribus.

(71) оставя другое, разберемъ (putemus), разсмотримъ самое дѣло (rem).

(72) порядокъ словъ: Qui minus aequum eſt eſſe idem jus mihi etc. — *qui* здѣсь знач. quare, cur.

Mea, quae praeter fpem venere, vtantur (73) fine.
De fumma nihil decedet: quod hinc accefserit,
Id de lucro putato effe. omnia fi haec voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, et tibi, et illis demferis moleftiam.
D. Mitto rem: confuetudinem ipforum. *M.* Mane:
Scio: iftuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa infunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, faepe vt pofsis dicere (74),
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod diffimilis res fit, fed quod, qui facit:
Quae ego effe in illis video: vt confidam fore ita,
Vt volumus. video fapere, intelligere, in loco
Vereri, inter fe amare (75). fcire eft liberum
Ingenium atque animum: quouis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re fint tamen
Omifsiores paulo. o nofter Demea (76)!
Ad omnia alia aetate fapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert fenectus hominibus,
Attentiores fumus ad rem omnes, quam fat eft:
Quod illos fat aetas acuet: *D.* Ne nimium modo
Bonae tuae iftae (77) nos rationes, Mitio,
Et tuus ifte animus aequus fubuortat. *M.* tace,
Non fiet, mitte jam iftaec: da te hodie mihi (78):
Exporrige frontem. *D.* Scilicet, ita tempus fert,
Faciundum est: ceterum rus cras cum filio

---

(73) *vtantur*, подразум. или his, или mea. *demferis*, вмѣсто demes, adimes.

(74) *dicere*, вмѣсто intelligere, fcire. *hoc licet impune huic, illi non licet*, что похоже на *Саллуст.* изреченіе: aliis alia licentia т. е. что одним позволительно, то другим нѣт.

(75) *inter fe amare*, друг друга любятъ, друг ко другу питают взаимную любовь.

(76) *rectius fapimus* — благоразумнѣе бываем в старости, — но и старость имѣет свои пороки и слабости? — aetas *acuet!*

(77) *tuae iftae*, так как выше: omitte *tuam iftanc* iracundiam.

(78) *fefe dare*, fe accomodare.

Cum prima lucu (79) ibo hinc. *M.* Imo de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum te face. *D.* Et iſtam pſaltriam.
Vna illuc meum hinc abſtraham. *M.* pugnaueris.
Eo prorſus pacto illic alligaris filium
Modo facito, vt illam ſerues. *C.* Ego iſtuc videro, atque
Illic fauillae plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit ſaxo, et molendo: praeter haec
Meridie ipſo, faciam, vt ſtipulam colligat (80).
Tum excoctam reddam atque atram, quam carbo eſt.
D. Placet,
Nunc mihi uidere ſapere: atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa vna cubet.
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies.
Ego ſentio. *M.* Ah pergisne? *D.* Jam jam deſino. —

Слишком строгій отецЪ.

— (act. V, ſc. 4.) —

Demea. Nunquam ita quisquam bene ſubducta ratione (81) ad vitam fuit,
Quin res, aetas, vſus, ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat: vt illa, quae te ſcire credas, neſcias,
Et quae tibi putaris prima, in experiundo vt repudies.
Quod mi euenit nunc. Nam ego uitam duram, quam vixi vſque adhuc,
Prope jam decurſo ſpatio, mitto; id quamobrem? re ipſa repperi,
Facilitate nihil est homini melius, neque clementia. (82) id
Eſſe verum, ex mea, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.

---

(79) Древніе говор. *lucu* вмѣсто luce, ſole. *Cum prima lucu*, лишь только взойдетЪ солнце — начнет свѣтать.

(80) я то сдѣлаю, что она будет у меня собирать солому — вязать в пуки солому.

(81) *bene ſubducta*, bene diſpoſita; bene computata. ſubducta ratione eſſe ad vitam, быть расчетисту в своей жизни

(82) *facilis*, чей гнѣв скоро проходитЪ; *clemens*, кто не гнѣвливЪ. Так *Цицер.* Clementiam, facilitatem manſuetudinemque noſtri imperii in tantam crudelitatem inhumanitatemque eſſe conuerſa.

Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conuiuiis;
Clemens, placidus, nulli laedere os (83), arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumtum fecit, omnes benedicunt, amant.
Ego ille agreſtis, ſaeuus, triſtis (84), parcus, truculentus, tenax,
Duxi vxorem: quam ibi miſeriam vidi! nati filii,
Alia cura: heic autem, illis dum ſtudeo vt quam plurimum
Facerem, contriui in quaerendo vitam atque aetatem meam:
Nunc exacta aetate hoc fructi (85) pro labore ab iis fero,
Odium: ille alter (86) ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo: ego deſertus ſum.
Illum vt viuat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos.
Paulo ſumtu: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, jam experiamur porro contra, et quid ego poſſim
Blande dicere, aut benigne facere, quando huc prouocat.
Ego quoque a meis me amari et magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriores (87) feram.
Deerit: id mea minime refert; qui ſum natu maximus! —

---

(83) *nulli laedere os*, nullum praeſentem laedere.
(84) *ſaeuus* factis; *triſtis* animo; *truculentus* vultu.
(85) *fructi*, вмѣсто fructus.
(86) *ille alter*, т. е. Micio, брат Демеевъ.
(87) *non poſteriores* т. е. partes.

N). *из Сенеки трагика: сон Андромахи.*

(Troas. act. III. sc. 1.)

Clarumque ſeptem verterant ſtellae jugum.
Ignota tandem venit afflictae quies,
Breuiſque feſſis ſomnus obrepſit genis
(Si ſomnus ille eſt mentis attonitae ſtupor) (88);
Cum ſubito noſtros Hector ante oculos ſtetit
Non qualis, vltro (89) bella in Argiuos ferens,
Graias petebat facibus Idaeis (90) rates;
Nec caede vaſta qualis in Danaos furens,
Vera ex Achille ſpolia ſimulato (91) tulit;
Non ille vultus (92) flammeum intendens jubar,
Sed feſſus ac dejectus, et fletu grauis,
Similiſque noſtro, ſqualida obtectus coma.
Iuuat tamen vidiſſe (93). Tum quaſſans caput:
„Depelle ſomnos, inquit, et natum eripe,
O fide conjux! lateat; haec vna eſt ſalus.
Omitte fletus, Troja quod cecidit, gemis?
Vtinam jaceret tota! feſtina, amoue
Quodcumque noſtrae paruulam ſtirpem domus.“
Mihi gelidus horror ac tremor ſomnum excutit,
Oculoſque nunc huc pauida nunc illuc ferens,
Oblita nati, miſera quaeſiui Hectorem:
Fallax per ipsos vmbra complexus abIt (94).
O nate, magni certa progenies patris,
Spes vna Phrygibus, vnica afflictae domus,

---

(88) ſi ſtupor ille mentis attonitae ſomnus vocari poteſt.

(89) *vltro*, так как заграбленная часть. *bella*, здѣсь не война, а битва. — *non qualis*, не славою и побѣдою увѣнчанный, так как прежде и пр.

(90) *facib. Idaeis*, Троянскіе факелы.

(91) Ахиллес поклявшись не сражаться, послал Патрокла против Гектора в своей бронѣ (*ſimulatum Achillem*); Гктор низложивъ его, снял с него Ахиллесову броню.

(92) *non ille vultus* — erat ei. *Jubar* — звѣзда, вмѣсто глаза. *intendere*, устремлять, напрягать на кого. *noſtro* — vultui meo.

(93) gaudeo tamen eum vidiſſe.

(94) *abIt*, вмѣсто abiit.

Veteriſque ſoboles ſanguinis nimium inclyti,
Nimiumque patri ſimilis! hos vultus meus
Habebat Hector, talis inceſſu fuit,
Habituque talis; ſic tulit fortes manus,
Sic celſus humeris, fronte ſic torua minax,
Ceruice fuſam diſſipans lata comam.
O nate, ſero Phrygibus, et matri cito
Erit ne tempus illud ac felix dies,
Quo, Troici defenſor ac vindex ſoli,
Recidiua (95) ponas Pergama, et ſparſos fuga
Ciues reducas? nomen (96) et patriae ſuum
Phrygibuſque reddas? ſed mei fati immemor,
Tam magna timeo vota (97). Quod captis ſat eſt,
Viuamus; heu me! quis locus fidus meo
Erit timori? quaue te ſede occulam?
Arx illa pollens opibus et muris Deûm (98),
Gentes per omnes clara, et inuidiae capax,
Nunc puluis altus; ſtrata ſunt flamma omnia,
Supereſtque vaſta ex vrbe, ne tantum quidem
Quo lateat infans. Quem locum fraudi (99) legam?
Eſt tumulus ingens, conjugi caro ſacer,
Verendus hoſti; mole (100) quem immenſa parens
Opibuſque (101) magnis ſtruxit, in luctus ſuos
Rex non auarus. Optime credam patri (102).

---

(95) *recidiua*, quae iterum accidunt, rurſus proueniunt. *ponere* вмѣсто condere.

(96) *nomen*, прежнюю славу, блескъ.

(97) представляя себѣ мою судьбу и рок Троянцев, я должна страшиться, чтобы желанія мои не были безпредѣльны и наконецъ тщетны. — *viuamus*, vitam modo optemus! — *meo timori* — mihi de tua vita timenti.

(98) твердыня могущественной Азіи — Троя, коей стѣны (*muris Deûm*) созданы Нептуном и Аполлоном.

(99) *fraus*, утаеваніе.

(100) *moles*, огромное строеніе. *Parens*, Priamus: или parens Hectoris, или лучше ſocer meus.

(101) *opib.* деньги, иждивеніе *in luctus ſuos rex* — Фарнабій так сіе изъясн: Quem Priamus (in moeroremque luctusque, vt euenit, ſuos) nequaquam auarus ſplendidum ſtruxerat.

(102) *optime credam* — filium *patri* Hectori.

Sudor per artus frigidus totas cadit.
Omen tremiſco miſera feralis (103) loci.

Нерон и Сенека.

(Octauia, act. II. ſc. 2)

Seneca. Nihil eſt in propinquos temere conſtitui decet.
Nero. Iuſto eſſe facile eſt, cui uacat pectus metu (104).
S. Magnum timoris remedium clementia eſt.
N. Extinguere hoſtem, maxima eſt virtus ducis.
S. Seruare ciues major eſt patria patri.
N. Praecipere mitem conuenit pueris ſenem.
S. Regenda magis eſt feruida adoleſcentia.
N. Aetate in hac ſatis eſſe conſilii reor.
S. Ut facta ſuperi comprobent ſemper tua.
N. Stulte verebor, ipſe cum faciam, Deos.
S. Hoc plus verere, quod licet tantum tibi.
N. Fortuna noſtra cuncta permittit mihi.
S. Crede obſequenti parcius: leuis eſt Dea
N. Inertis eſt, neſcire quid liceat ſibi.
S. Id facere laus eſt, quod decet, non quod licet.
N. Calcat jacentem vulgus (105). *S.* Inuiſum opprimet.
N. Ferrum tuetur principem. *S.* Melius fides.
N. Decet timere Caeſarem. *S.* At plus diligi.
N. Metuant neceſſe eſt (106). *S.* Quidquid exprimitur, graue eſt.
N. Statuam ipſe. *S.* Quae conſenſus efficiat rata.
N. Deſpectus enſis faciet. *S.* Hoc abſit nefas!

---

(103) Древніе Греки и Римляне почти не называли прямыми именами *смерть* и *гроб.* на пр. Цицерон говор. по сему, вмѣсто: когда я умру — ſi quid mihi acciderit!

(104) *juſto facile eſt* — муж справедливый ничего не страшится. *vacat pectus metu*, тоже что caret metu.

(105) *metuant* (ut) — надобно, чтобы Государя трепетали; — это говорит Нерон! — *quidquid exprimitur*, то, что вымучивают угрозами — на пр. вѣрность, покорность, то обидно — опасно.

Замѣчаніе о погрѣшностяхъ и пр.

Напечатано	Читай:
стр. 8. стр 3 *Metham.*	Metam.
— 48. пр. 89. *Sigumbrii* вмѣсто	Sigambri и Sicambri.
— 117. пр. 103. трижды повторено.	
— 143. пр. 47. *radii*	radiis.
— 22. стр. 10. (de officiis) Употреб.	книги о должн. (de officiis) употребительнымъ и пр.
— 28. стр. 35. Ник. Росс. Поп.	Росс. Ник. и пр.
— 24. стр. 15. de via	de ira.

Вразсужденіи правописанія Латинскихъ словъ и знаковъ препинанія держался я тѣхъ изданій, съ которыхъ взятъ мною текстъ. Прошу покорно моихъ читателей извинить какъ тѣ погрѣшности, которыхъ при всей попечительности корректора; едва ли можно избѣжать, такъ и недостатки, которыя зависѣли болѣе отъ обстоятельствъ. Печатаніе сей книги прекратилось въ Августѣ мѣс. 1812 года на 9 листѣ; издатель едва собравъ нужныя къ окончанію сей книги пособія, приступилъ уже въ Февралѣ мѣс. 1813. Извѣстно, сколь трудно сдѣлать извлеченія изъ многихъ Авторовъ и объяснить оныя примѣчаніями, при тѣхъ недостаткахъ и трудностяхъ, какія нерѣдко встрѣчаютъ молодыхъ иниціатовъ филологіи въ ихъ предпріятіяхъ. Наконецъ издатель обязанъ просить извиненія у читателей своихъ въ томъ, что онъ дерзнулъ, сколько по примѣру другихъ и по ненужности, столько и для краткости, откинуть, начиная съ 10 листа, букву ъ въ примѣчаніяхъ и надписяхъ; онъ воображалъ, что сіе позволительнѣе сдѣлать въ краткихъ примѣчаніяхъ учебной книжки, которая можетъ находиться только въ рукахъ любителей Латинской Словесности, нежели въ какой-либо другой книгѣ.